

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Přímé osvojení dětí v nové legislativní úpravě občanského zákoníku

Bc. Petra Roubíčková

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Praha 2017

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Přímá adopce dětí v nové legislativní úpravě občanského zákoníku“ vypracovala samostatně a použila jen prameny, které cituji a uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze dne: 2.7.2017

Podpis: .....

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Haně Hejné, která mi jako vedoucí diplomové práce poskytla mnoho potřebných materiálů, odborných rad a informací, jenž byly velmi užitečné při zpracování této diplomové práce. Současně chci poděkovat všem pracovnícím, které byly ochotné podělit se se mnou o své zkušenosti a osobní názory.

Bc. Petra Roubíčková

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou, která je spojena s přímou adopcí dětí podle současné úpravy nového občanského zákoníku.

Teoretická část obsahuje východiska nezbytná k postizení tématu práce jako je definice náhradní rodinné péče a některých psychosociálních aspektů adopce. Dále přibližuje proces samotného přímého osvojování nezletilých dětí během současné právní úpravy nového občanského zákona. Popisuje úskalí, rizika, ale i výhody, které přímá adopce v praxi přináší a poskytuje srovnání s běžným procesem osvojování.

Praktická část se věnuje polostrukturovaným rozhovorům s pracovníci OSPOD, které se ve své praxi setkaly s některou z forem přímé adopce. Vyhodnocení těchto rozhovorů by mělo přinést zmapování rizik, ale i výhod procesu přímé adopce dětí, a zkušenosti či morálně-filozofické názory pracovníků OSPOD, které se s tímto procesem setkávají ve své praxi.

Klíčová slova:

přímá adopce, nový občanský zákoník, proces osvojování, náhradní rodinná péče, rizika, výhody

Abstract

The diploma thesis deals with the issue, which is connected with the direct adoption of children according to the current amendment of the new Civil Code.

The theoretical part contains the essentials necessary to affect the topic of thesis such as the definition of substitute family care and some psychosocial aspects of adoption. It also describes the process of direct adoption of children of the new Civil Code. It describes the pitfalls, risks and benefits of direct adoption in practice and provides a comparison with a common adoption process.

The practical part is devoted to semi-structured interviews with OSPOD workers who have met with some of the forms of direct adoption. The evaluation of

these interviews should provide a mapping of the risks, but also the benefits of the process of direct adoption of children, and the experiences or moral-philosophical views of OSPOD workers who are meeting this process in their practice.

Key words:

direct adoption, new civil code, adoption process, substitute family care, risks, benefits

Zkratky použité v diplomové práci

NOZ – Nový občanský zákoník

NRP – Náhradní rodinná péče

Nezl. – nezletilé dítě

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

Obsah

Anotace	4
Úvod.....	8
1. Současná právní úprava osvojení.....	10
2. Definice základních pojmů.....	15
2.1 Zákonné zastoupení nezl.....	15
2.2 Právní volnost dítěte a vyslovení nezájmu.....	16
3. Formy a druhy osvojení	21
3.1 Definice osvojence a osvojitele, vztah mezi nimi a důsledky osvojení.....	21
3.2 Zrušitelné a nezrušitelné osvojení.....	24
3.3 Utajované osvojení.....	25
3.4 Osvojení zletilé osoby.....	26
3.5 Zprostředkované osvojení	27
3.6 Předadopční péče.....	32
3.7 Mezinárodní osvojení	35
4. Přímé osvojení – výhody a úskalí	38
4.1 Osvojení přímým osvojitelem	38
4.2 Osvojení manželem rodiče.....	41
4.3 Osvojení osobou blízkou či příbuznou	44
5. Psychologická hlediska procesu osvojení – specifika, výhody i úskalí.....	45
6. Metodologický postup.....	60
6.1 Cíle výzkumného šetření.....	60
6.2 Výběr výzkumného vzorku.....	61
6.3 Výběr metody sběru dat	61
6.3.1 Kvalitativní přístup ve výzkumu	62
6.3.2 Polostrukturovaný hloubkový rozhovor.....	62
6.4 Průběh výzkumného šetření	64
6.5 Metoda analýzy dat	65
7. Interpretace dat	67
7.1 Psychosociální aspekty procesu přímé adopce	67
7.2 Možnosti pracovníků danou problematiku diskutovat.....	73
7.3 Současná procesní a legislativní úprava přímé adopce	74
7.4 Zájem dítěte	78
7.5 Rizika a výhody přímé adopce.....	84
7.6 Možnosti snížení rizik přímé adopce	98
8. Shrnutí výsledků.....	102
9. Diskuse.....	106
Závěr	109
Odborná literatura:.....	110
Přílohy	116

Úvod

Současná legislativa a politika České Republiky apeluje na snížení počtu nezletilých dětí, které se ocitají v ústavní výchově. Prostředkem, k této snaze, by mělo být umístění co největšího počtu dětí do náhradní rodinné péče formou pěstounské péče nebo osvojení. V současné době probíhá mnoho mediálních kampaní, které jsou zacílené na širokou veřejnost a snaží se tak přimět občany, aby se stali profesionálními pěstouny, nebo aby některé z dětí osvojili. Zájemců o to, být pěstouny či osvojiteli, je nedostatek v poměru k počtu dětí, které by byly pro svěřeni do této formy náhradní péče vhodné.

Tato práce se blíže zabývá osvojováním nezletilých dětí a to především formou přímé adopce, která je nově zakotvena a upravena v novém občanském zákoníku, který prošel rozsáhlou reformou a vyvolal řadu otázek a bouřlivé reakce odborníků, ale i široké veřejnosti. Hlavním cílem práce je prozkoumání názoru a zkušeností sociálních pracovníků OSPOD s přímou adopcí, z hlediska současné praxe a jejího legislativního zakotvení, a zjištění jejich morálně-filozofického postoje k dané problematice.

V teoretické části budou vysvětleny základní pojmy, které obnáší náhradní rodinná péče. Blíže bude rozebrán proces osvojování nezletilých dětí v ČR. Také bude popsán proces zprostředkovaného osvojení v porovnání s přímou adopcí. Budou řešena rizika, úskalí, ale i výhody spojené s novou zákonnou možností nezletilé dítě adoptovat přímo, bez zásahu OSPOD nebo Krajského úřadu, pouze na úrovni sepsané dohody s biologickou matkou, osvojení manželem jednoho rodiče nebo jako osvojení příbuznou osobou či osvojení jako pokračování pěstounské péče. V teoretické části budou zmíněny i psychosociální aspekty tohoto procesu.

Tato specifika přímé adopce budou přiblížena na zpracovaných a vyhodnocených polostrukturovaných rozhovorech se sociálními pracovníky OSPOD úseku náhradní rodinné péče, kteří mají s přímou adopcí zkušenosti. Tyto polostrukturované rozhovory budou mapovat názory pracovníků náhradní rodinné péče na rizika a výhody spojené s přímou adopcí, její legislativní zakotvení, procesní úpravu, ale i obecný pohled na to,

co je ještě v zájmu nezletilého dítěte a zda má mít osvojení vždy přednost před ostatními formami náhradní rodinné péče.

Závěrem budou vyhodnocena rizika, úskalí, ale i výhody procesu přímého osvojování.

1. Současná právní úprava osvojení

V současné době známe několik legislativních úprav, o které se opírá celý proces osvojování dětí, potažmo jiné formy náhradní rodinné péče. Jednou z nejzákladnějších právních úprav, o kterou se opírá další legislativa v České republice, je Úmluva o právech dítěte. Ta tvoří naprostý základ, ze kterého by měli zákonodárci čerpat při tvorbě, ale i úpravách dalších zákonů. Tato úmluva byla přijata na valném shromáždění OSN dne 20. listopadu roku 1989. Podle serveru www.unicef.cz Česká republika tuto úmluvu ratifikovala a implementovala do svého právního řádu v roce 1991. Jedná se bezpochyby o jednu z nejrozšířenějších úmluv na světě. Tuto úmluvu přijala většina států až na USA. Úmluva o právech dětí obsahuje 54 článků, které jsou rozděleny do čtyř hlav, které se věnují: Hlavním zásadám, právo na přežití a rozvoj, právo na ochranu a právo na zapojení se do společnosti (www.unicef.cz).

Podle Úmluvy o právech dítěte, 1989 je jedním z jejích hlavních pilířů pravidlo, podle něž dítě, které je schopné formulovat své vlastní názory, má právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se jeho názorům musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a mentální úrovni.

Česká Republika se přijetím úmluvy zavázala podávat Výboru OSN jednou za pět let zprávu, ve které zhodnotí naplňování dětských práv ve svém státě.

Pod vlivem měnící se doby, bylo nutné vytvořit několik dalších dokumentů, které se snaží o ochranu dětí na celém světě v nových situacích způsobených např. válkou, které děti ohrožují. Těmto dílčím dokumentům se říká „opční protokoly“. Úmluva zná takovéto protokoly tři. První se věnuje ochraně dětí před tím, aby byly využívány v ozbrojených konfliktech. Druhý zmiňuje jejich ochranu ve vztahu s dětskou prostitucí, pornografií a obchodování s nimi. Poslední protokol se věnuje novému právu dětí na celém světě oznámit porušování jejich práv přímo Výboru pro práva dítěte. Česká Republika prozatím přijala pouze první dva protokoly (www.unicef.cz).

U většiny okolních států můžeme pozorovat snahu tvorby a přijetí naprosto nové legislativní úpravy. V České republice, která základní normu, kterou je zákon o sociálně

právní ochraně dětí pouze novelizovala, byť byla novelizace dosti rozsáhlá. V současné době se jedná o zákon č. 359/1999 Sb. Tento zákon byl novelizován s účinností od 1.1.2013. Z data novelizace zákona si můžeme snadno domyslet, že se jedná o zákon, který vznikl ještě před kompletní novelizací občanského zákoníku pod č. 89/2012 Sb., který vstoupil v platnost od 1.1.2014. Bohužel trendem v České Republice se stalo rychlé nahrazování zákonů novými, aniž by se počkalo dostatečně dlouhou dobu na to, abychom jako společnost byli schopni zhodnotit, zda stávající úprava zákona plní svůj účel či nikoliv, případně jaké úpravy by se daly vytvořit, aby svůj účel plnila tam, kde to nedělá. Často se stává, že se vytvoří kompletní novela zákona, jako tomu je v současné době u nového občanského zákoníku. Společnost volá po další novelizaci jeho obsahu. Často k těmto snahám dochází vlivem měnící se politické situace ve státě a na základě populistických výroků některých politiků. Nicméně už dnes lze usoudit, že některé právní aspekty, které jsou v něm zaneseny, mohou být sociálními pracovníky i soudci vykládány různě. Jsou to aspekty, které se týkají mimo jiné právě úpravy rodinného práva, které je součástí nového občanského zákoníku (zkr. NOZ), ale i jiných částí. Proto by každá novela zákona měla být vypracovávána v horizontu dlouhodobého cíle a jasně dané ideje v konkrétní problematice.

Po rozsáhlé novelizaci jak NOZ tak zákonu o sociálně právní ochraně dětí, lze sledovat několik podstatných změn. Tím je např. přenesení veškerých podstatných otázek v oblasti náhradní rodinné péče, tedy i osvojení, na rozhodování soudů. Průběh takovýchto rozhodování je upraven další zákonnou legislativou a tím je zákon o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb. Tento zákon mimo jiného upravuje také vydávání předběžných opatření, kterým se svěřují nezpl. děti do péče fyzických osob, ale i ústavních zařízení.

Dalším velmi významným posunem, který můžeme sledovat v NOZ, je povinnost soudů zjišťovat názor dítěte na situaci, ve které se ocitá, zohlednění jeho přání a postojů, a to od věku 12 let. To se týká i procesu osvojování, kdy by měl soud získat souhlas dítěte v takové situaci. Soud může zjišťovat postoj dětí i podle toho, zda je na takové rozumové úrovni, aby toho bylo adekvátně schopno. Z praxe víme, že se tak u soudů opravdu děje. Nicméně je tomu tak především v případech, které jsou velmi komplikované, a vyjádření dítěte je skutečně nutné. Soud totiž přihlíží také k tomu, že

může dojít k traumatizaci dítěte vlivem zážitku vypovídání před soudem. V praxi se lze setkat se soudci, kteří v takovémto případě přistupují k dítěti nanejvýš citlivě, ale i s takovými, kteří si dopad výpovědi nezl. dítěte na jeho psychiku plně neuvědomují a zjišťují tak jeho názor nešetrným způsobem. Ohleduplný přístup k dítěti v praxi, to může znamenat i pouhé odložení taláru soudce či jeho přisednutí k dítěti, anebo rozmluva s ním v méně formálním prostředí, jakým může být např. kancelář soudce a nikoliv výslechová místnost či jednací místnost soudu.

V současné době se v praxi čím dál více setkáváme s pochybnosti na straně řady odborníků, kterými jsou i sami zákonodárci, zda vůbec dochází k plnému využití všech možností, které nové úpravy zákonů poskytují. Tato myšlenka je často směřována právě na orgán sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD). Jedním z vysvětlení je, že to může být způsobeno nejednotným výkladem právní legislativy.

Po novele zákona o sociálně právní ochraně dětí můžeme sledovat určitou změnu myšlení a přístupu i ze strany OSPOD, která ale mnohdy zůstává také dost rigidní. Otázkou je, zda za to nemůže i personální obsazení OSPOD, ale i krajských úřadů. V současné době se setkáváme s nevolí sociálních pracovníků, kteří opakovaně upozorňují na svou přetíženost, která jde přímo proti standardům práce a na pomalost a zatížení soudů. Mnohdy se stává, že i na pozicích nadřazených orgánů, jakým je Krajský úřad, se nacházejí osoby, které nejsou schopny OSPOD metodicky správně vést. Na jejich obranu můžeme říci, že ani komunikace s MPSV, které vydává metodické pokyny, není jednoduchá. Často je na kladené dotazy, které je potřeba zodpovědět ihned, kvůli akutní situaci v životě dítěte, odpovídáno i s ročním zpožděním (Vyskočil, 2014).

Asi jako největší trend v náhradní rodinné péči, se dá pozorovat snaha MPSV zapojit do práce OSPOD co nejvíce neziskových organizací a práci OSPOD částečně delegovat na ně. Otázkou zůstává, kam až tyto snahy mohou zajít. V mnoha oblastech sociální práce je vhodnost využití NOZ jako poskytovatelů služeb nezbytné a optimální. Velmi dobrým přispěvatelem mohou být neziskové organizace v oblasti poskytování respitní péče a doprovodu pěstounů u dohody o výkonu pěstounské péče (což se netýká osvojitelů, kteří ze zákona takovou povinnost nemají).

Je dobře poukázáno na naprostý nedostatek, který můžeme označit přímo za nezáměr státu o další budoucnost dětí, které opouští NRP (myšleno pěstouny) nebo ústavní zařízení. Celý proces začleňování dětí, o které se z nějakého důvodu nemohou starat vlastní rodiče nebo alespoň příbuzní, se může jevit v důsledku jako zbytečný, protože neexistuje následná podpora a péče. Děti často v 18 letech opouštějí ústavní zařízení bez vyhlídek na lepší budoucnost. Je zde naprostá absence pomocných sociálních služeb, které by se věnovali dětem stíženým takovýmto osudem i nadále, dokud nebudou schopny se o sebe adekvátně postarat samy. Můžeme sledovat služby, jakými jsou v posledních letech domy na půli cesty, které se snaží alespoň částečně věnovat této problematice. V důsledku nedostatku podpory těchto dětí, se pod nátlakem situace navracejí často do naprosto dysfunkčních biologických rodin (které se mohou nacházet v sociálně vyloučených lokalitách, ohrožených např. trestnou činností), protože je to jediné místo kam mohou jít. Otázkou zůstává, zda při takovémto přístupu nedochází k sabotáži vlastní sociální práce s dítětem, která mohla trvat i několik let a vše co jsme dítě naučili jako pěstouni či tety z domova (které se snaží svou prací zprostředkovat jiný náhled na život) přijde vniveč díky nedotaženosti poskytování sociálních služeb nebo přímo jejich absenci (Vyskočil, 2014).

Řešením by mohlo být zavedení služby, která funguje např. v Anglii pod názvem „leaving care“, která pomáhá takovýmto dětem i po opuštění NRP nebo ústavního zařízení. V Anglii existuje celý zákon, který se této problematice věnuje a v Polsku se mu věnuje podstatná část jejich právní úpravy (Vyskočil, 2014).

Dle Vyskočila, 2014 může vytvoření následné podpory přímo snížit možnost, že budou opakovány chyby rodičů, které dotyčné dítě přivedly až do systému NRP. Dále hovoří o tom, že v našem systému mnohdy nedochází k včasné informovanosti, která by předcházela umístování dětí mimo biologickou rodinu. Jejich tvorba, např. díky inspiraci Polskem, kde existuje rodinný asistent, by mohla zapříčinit podchycení problému v rodině již v samém počátku a nemuselo by docházet k odebrání dětí z biologické rodiny.

Obecnou snahou státní politiky, kterou můžeme sledovat i po vzniku NOZ, je udržení dětí v biologické rodině či jejich umístování do NRP, pokud je to nevyhnutelně nutné. Tento fakt se týká i procesu osvojování. Pokud by se během celého procesu

osvojení konkrétního dítěte objevil jiný rodinný účastník z jeho biologické rodiny, byla by mu dána přednost ve výchově, nebo by byl alespoň takový člověk prověřován OSPOD. V současném právu má biologická rodina přednost před tou adoptivní i za cenu toho, že se dítěti nemusí dostat tak kvalitní péče, kterou by mohlo dostat v náhradní rodině. Ovšem i náhradní rodina má své výsostné postavení, a to v příměru k výchově ústavní. Proto můžeme sledovat dlouhodobý trend v umisťování dětí do pěstounské péče i do pěstounské péče na přechodnou dobu. Obě tyto instituce mají své nesporné výhody, ale i úskalí. Jedním z často zmiňovaných nedostatků, je snaha některých žadatelů získávat děti z ÚV na základě finanční motivace. Pěstounská péče totiž díky všem příspěvkům státu skýtá možnost obohacení na úkor skutečné a plnohodnotné výchovy dětí z ÚV nebo nefunkčních biologických rodin. Stát si klade vysoký cíl, radikálně zmenšit procento dětí vyžadujících ústavní výchovu, především na úrovni dětských domovů či zařízení vyžadujících okamžitou pomoc, a jejich přednostní umístění právě do pěstounské péče či do osvojení.

Úprava NOZ přinesla ještě jednu zásadní změnu, a to možnost osvojit i dítě, které je již zletilé. V praxi se to nejčastěji týká osvojení ze strany nového manžela matky dětí či manželky otce dětí (NOZ, 2012).

V novodobé historii můžeme sledovat i změnu v pohledu na ženy, které se děti dobrovolně vzdávají. Jim samotným i důvodům, které vedou k takovému rozhodnutí, je věnována mnohem větší pozornost a je s nimi na úrovni sociální práce mnohem více pracováno (Matějček, 1999).

Další změny podle NOZ se týkají také zrušitelného a nezrušitelného osvojení a povinnosti informovat nezletilé dítě o faktu, že bylo osvojeno. Tato fakta a definice osvojení či osvojitele budou blíže rozpracována v následující kapitole.

2. Definice základních pojmů

2.1 *Zákonné zastoupení nezl.*

Zákonným zástupcem dítěte se zpravidla rozumí jeho rodiče, pokud soud svým rozhodnutím neurčil jinak a pokud takový rodič nebyl zbaven rodičovské odpovědnosti za dítě. Zákonný zástupce má práva, ale i povinnosti vůči takovému dítěti. Rodiče mají právo o dítě pečovat a to především o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Mají povinnost dítě ochraňovat, zajišťovat jeho výchovu a vzdělání, určovat místo jeho bydliště. Rodiče jsou také oprávněni udržovat osobního styk s dítětem. Dále mají právo i povinnost zastupovat dítě při právních jednáních a spravovat jeho jmění, pokud se nejedná o střet zájmů mezi nimi a dítětem. V takovém případě je dítěti vždy stanoven opatrovník, který hájí jeho zájmy a dítě v jednáních k tomu určených zastupuje. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho plné svéprávnosti (obvykle v 18 letech, kdy dosahuje plnoletosti). Musí být vykonávána s ohledem na nejlepší zájmy dítěte a měl by být brán ohled na přání dítěte, pokud mu to jeho rozumová vyspělost a zdravotní (či psychický) stav umožňují. S rodičovskou odpovědností se nepojí povinnost vyživovací vůči dítěti. Její trvání nezávisí na nabytí plnoletosti nebo svéprávnosti. Rodič je tedy povinen platit na dítě výživné i tehdy, kdy byl rodičovské odpovědnosti zbaven, nebo byl na ní omezen. Povinnosti a práva mají naopak i děti vůči svým rodičům (NOZ, 2012).

Rodiče mohou být zbaveni rodičovské odpovědnosti pouze v závažných případech, jakým je hrubé zanedbávání nebo neplnění rodičovských povinností. Zbavení rodičovské odpovědnosti se používá především v takových případech, kdy se jedná o jediný možný účinný prostředek k ochraně dítěte. Mezi takovéto zanedbání péče patří např. situace, kdy byl na dítěti shledán syndrom CAN (syndrom zneužívaného, zanedbávaného a týraného dítěte) nebo rodiče své povinnosti vůči dítěti neplní dlouhodobě. Často se jedná o rodiče, kteří nejsou třeba již od narození

v kontaktu s dítětem a neprojevují o něj žádný zájem. V takovém případě může dokonce soud stanovit svým rozhodnutím, že nebude potřeba jejich souhlasu s osvojením dítěte. Může se také jednat o situace, kdy rodič dítěte spáchal závažnou trestnou činnost, nebo dítě k takovéto činnosti využil. V tom případě soud zvažuje, zda rodiče jejich odpovědnosti nezbavit nebo alespoň neomezit, aby svým konáním nemohli dítě v budoucnu dále poškozovat (NOZ, 2012).

Při zbavení rodičovské odpovědnosti se soud řídí především zájmem dítěte. Rodič je při zbavení odpovědnosti oprávněn se s dítětem stýkat pouze tehdy, kdy soud výslovně určí, že je toto právo zachováno (NOZ, 2012).

Stejně tak může být rozsah rodičovské odpovědnosti omezen nebo může být omezen její výkon. Děje se tak pouze prostřednictvím rozhodnutí soudu na základě závažných zjištění.

V obou případech je dítěti jmenován opatrovník, který zastupuje dítě místo rodičů, kteří byli na odpovědnosti omezeni, nebo byl omezen její výkon. Opatrovníkovi je stanoven pouze určitý rozsah práv, ve věcech které může za dítě vykonávat. Opatrovník tedy plně nenahrazuje zákonného zástupce. Pokud byli rodiče své odpovědnosti přímo zbaveni, je dítě soudem určen poručník, který může dítě zastupovat v rozsahu práv, jaké má zákonný zástupce (tedy rodič) (NOZ, 2012).

2.2 Právní volnost dítěte a vyslovení nezájmu

Představa veřejnosti o nezaopatřených dětech umístěných v dětských domovech nebo kojeneckých ústavech bývá značně zkreslená. Obecně panuje představa, že tyto zařízení jsou „nechtěnými“ dětmi naplněny až po strop a každé z nich by mohlo jít rovnou do náhradní rodiny, pokud by se taková rodina našla (Gabriel a Novák, 2008).

Bohužel opak je pravdou, což je zapříčiněno zdlouhavým soudním systémem a nezodpovědností rodičů vůči vlastním dětem. Je potřeba si uvědomit, že do náhradní rodiny formou osvojení můžeme umístit pouze dítě, které bude tzv. právně volné. V praxi to znamená, že se jedná o děti, u kterých byl vydán souhlas rodičů s jejich

osvojením a to buď vůči konkrétním osvojitelům, potom budeme hovořit o přímé adopci, nebo bez určení konkrétních osvojitelů, a v tom případě se jedná o adopci zprostředkovanou. Souhlas matky dítěte může být dán až po šesti nedělích od narození dítěte. Tato lhůta slouží jako ochranná lhůta pro matku, která si svůj záměr může rozmyslet. Tato lhůta se jeví jako účinná, i přes to, že může dobu čekání dítěte na umístění do náhradní rodiny prodlužovat. Z praxe víme, že často dojde k úpravě poměrů v biologické rodině, která může být rozhýbána právě narozením dítěte, které bylo zprvu nechtěné. Domnívám se, že velkou roli zde mohou hrát i hormony, které ovlivňují psychiku ženy během těhotenství i po porodu a tvorba pouta s dítětem, které bylo zprvu odmítané. Často se stává, že si matka svůj záměr dát dítě k adopci nerozmyslí a je míněn vážně. Souhlas s umístěním dítěte hned po porodu do osvojení může být dán i předčasně, nicméně nemá žádnou právní váhu. Jedná se pouze o předběžný souhlas bezprostředně po narození, který slouží především jako informace nemocnici a posléze i OSPOD, který je nemocnicí informován a připraví se na řešení takového případu.

V praxi se často stává, že dítě má v rodném listě uvedeno pouze matku. Pokud je ale uveden i otec, je u něj postup s dáním souhlasu k osvojení dítěte jiný. Otec je oprávněn dát souhlas s osvojením dříve než po uplynutí šestinedělí a to nejdříve při narození dítěte. V praxi to znamená, že není možné dát souhlas u ještě nenarozeného dítěte.

Souhlas s osvojením dítěte matka podepisuje u příslušného okresního soudu. Dříve bylo možné dát souhlas s osvojením před obecním úřadem s rozšířenou působností, což dnes již možné není a může být dán výhradně u soudu. Tento fakt měl bezesporu výhodu v tom, že nebyl zatěžovaný soud a pracovnice OSPOD měly často již vybudovaný vztah s biologickou rodinou osvojovaného dítěte a pro matky tak bylo jednodušší o svém záměru hovořit s někým, kdo jejich situaci již zná. Nespornou úlohu hraje i fakt, že v rodičích instituce jakým je soud vyvolává obavy a je pro ně složitější se k soudu dostavit, nežli se dostavit na OSPOD, kde to již znají, a jedná se o instituci, kterou obvykle navštěvují častěji. Od doby podepsání souhlasu má rodič lhůtu tři měsíce, kdy si může souhlas rozmyslet a vzít ho zpět. Souhlas může být vzatý zpět i v případě delší doby než tří měsíců, ale pouze v případě, že dítě již nebylo předáno do

péče osvojitele před osvojením. I přesto, že legislativa uznává tuto lhůtu, je nutné podotknout, že vzetí souhlasu s osvojením zpět není jednoduchým krokem. OSPOD hodnotí celkový přístup matky ke svému dítěti. Pokud bude souhlas vzat zpět, je zde důvod pro prošetření poměrů matky, které se mohly změnit. Stejně tak se může stát, že k žádnému narovnání poměrů, které bránily výchově dítěte, nemuselo dojít a jedná se pouze o krok, který ve své podstatě nemá opodstatnění a znamená to, že dítě stejně zůstane v ústavní výchově, protože matka o něj neprojevuje opravdový a upřímný zájem.

Souhlas s osvojením dítěte nemůže dát osoba mladší 16 let. Dále ho nemůže dát osoba, která je nesvéprávná nebo osoba, které byla svéprávnost omezena v určitém rozsahu, pokud výslovně nedošlo k omezení tohoto práva (NOZ, 2012 - §811).

Souhlas s osvojením dítěte automaticky zaniká po šesti letech ode dne, kdy byl souhlas dán, pokud dítě do té doby nebylo již osvojeno (NOZ, 2012 - §816).

V tomto případě, ale i v případě nedání souhlasu matky k osvojení u příslušného okresního soudu, zná zákon další možnost, jak učinit dítě právně volným do osvojení. Od uplynutí posledního kontaktu rodiče s dítětem je OSPOD oprávněn po době šesti měsíců podat návrh k okresnímu soudu, že nebude potřeba souhlasů rodičů k osvojení dítěte. Tento návrh může být podán i dříve a to v případě, že od narození dítěte po dobu dvou měsíců matka o dítě neprojevila zájem. Jedná se o krok poměrně radikální, který je uplatňovaný především u rodičů, kteří se o své dítě nezajímají už od narození, ale zároveň nemají dostatek sebereflexe a odpovědnosti vůči jejich dítěti tak, aby mu umožnili šanci na lepší život než je život v ústavním zařízení. Soud následně prošetří veškeré skutečnosti, které vypovídají o skutečném zájmu rodičů o jejich dítě. Pokud shledá, že rodiče zájem neprojevují, vydá rozsudek, že není potřeba souhlasu rodičů s osvojením dítěte (NOZ, 2012).

Takovémuto kroku předchází práce OSPOD s rodiči dítěte, které je nutné vyhledat i se zapojením Policie České republiky, pokud není známo místo aktuálního pobytu. Rodiče musí být poučeni o důsledcích jejich chování a právě o možnosti podání návrhu, kde nebude potřeba jejich souhlasu k umístění dítěte do NRP. OSPOD je povinen

vyčerpat veškeré prostředky komunikace s rodinou před tím, než takovýto návrh podá (NOZ, 2012).

V případě, že rodiče nezl. dítě nefungují tak, jak by podle rodičovské zodpovědnosti měli, může soud přistoupit k jednání o udělení souhlasu s adoptí za dítě. Souhlas rodiče není třeba, pokud byl zbaven rodičovské odpovědnosti, není schopen projevit svou vůli, zdržuje se na neznámém místě. Důvodem ke zbavení rodičovské odpovědnosti může být dlouhodobé zanedbávání či hrubé zneužití rodičovských pravomocí. Souhlas rodiče není podle §819 vyžadován ani tehdy, pokud o dítě neprojevuje zjevný zájem (tím je myšlena doba alespoň 3 měsíce od posledního opravdového zájmu rodiče). Termín opravdový zájem může být poněkud zavádějící a lze si ho vykládat různě (NOZ, 2012 - §817).

O tom, zda nebude třeba souhlasu rodičů s osvojením dítěte, rozhoduje soud ve zvláštním řízení. Pokud rozhodne ve prospěch dítěte, je potřeba udělit souhlas za dítě prostřednictvím jmenovaného opatrovníka. Tím v praxi nejčastěji bývají veřejní právní zástupci, kteří jsou povinni po jmenování jejich opatrovnictví vůči dítěti ve věci udělení souhlasu s osvojením daného dítěte, dát tento souhlas u okresního soudu za rodiče dítěte (NOZ, 2012 - §821).

Souhlas s osvojením dítěte nemusí dávat pouze zákonní zástupci, ale může se jednat o krok jiné osoby, která má oprávnění dítě zastupovat místo rodičů. Mezi takovéto osoby patří např. jmenovaný poručník dítěte. Poručník je dítěti jmenován, pokud byl k soudu podán návrh na určení, že nebude potřeba souhlasu rodičů dítěte s jeho osvojením nebo na základě rozsudku o zbavení rodičovské odpovědnosti, které se děje v okamžiku, kdy rodiče hrubě zanedbávají povinnosti k dítěti nebo dítě např. týrali. O úkonu ke zbavení rodičovské odpovědnosti rozhoduje opět příslušný soud. Dále se může jednat o případ, kdy jsou rodiče zbaveni způsobilosti k právním úkonům (NOZ, 2012).

To tedy znamená, že děti, které mohou být osvojeny – právně volné děti – jsou takové, u kterých byl dán souhlas rodičů s osvojením u soudu nebo na základě dohody ke konkrétním osvojitelům, anebo bylo soudem rozhodnuto, že jejich souhlasu nebude třeba (NOZ, 2012).

Souhlas s osvojením dítěte je tedy základní podmínkou pro samotný proces osvojování. Takovýto souhlas automaticky pozbývá účinnosti vždy, nedojde-li k osvojení dítěte do šesti let ode dne, kdy byl souhlas dán (NOZ, 2012 - §809-810, §813).

3. Formy a druhy osvojení

3.1 Definice osvojence a osvojitele, vztah mezi nimi a důsledky osvojení

Jedním z nejpodstatnějších rysů právních podmínek osvojení v minulosti, byla otázka věku osvojitele. Podle rakouského práva muselo být osvojiteli nejméně 50 let, aby mohl dítě osvojit. Další podmínkou byl fakt, že nesměl mít své vlastní děti nebo již dítě osvojené a mohl osvojit pouze muž nikoliv žena. Dokonce nebylo ani přípustné, aby otec osvojil své nemanželské dítě. Tímto způsobem se již dříve řešila situace levobočků. Teprve novela občanského zákoníku v roce 1914 snížila věkovou hranici osvojitele na 40 let. Mezi osvojencem a osvojitelem musel být i přiměřený věkový rozdíl, který nesměl klesnout pod 18 let. Jinak tomu bylo ovšem na Slovensku, kde minimální hranicí rozdílu bylo 16 let. Podmínka, že osvojitelem mohl být pouze muž, se také změnila, a dokonce mohl otec osvojit své nemanželské dítě (Matějček, 1999).

V roce 1928 došlo ke sjednocení zákona o osvojení pod č. 56 Sb. Podmínka věkové hranice 40 let pro osvojitele, věkového rozdílu minimálně ve výši 18 let a bezdětnosti osvojitele, zůstala neměnná. Novinkou bylo, že osvojena mohla být i osoba zletilá a podmínka věku 40 let pro osvojitele neplatila v případě, že se jednalo o osvojení nemanželského dítěte. Společně mohli dítě osvojovat i manželé. Pokud osvojoval jen jeden z nich, musel mít souhlas toho druhého. Zajímavostí bezesporu je, že v oblasti dědického práva zůstaly práva osvojovaného dítěte vzhledem k jeho biologické rodině. Ale i tyto práva mohla být upravována pomocí adopčních smluv.

Z těchto poznatků si můžeme snadno dovodit, že převažoval zájem osvojitelů nad zájmem dítěte. Tato tendence se změnila především v novodobé historii i díky mezinárodnímu úsilí na ochranu dětí (Matějček, 1999).

Další změny přišly v roce 1949, kdy byla některá ustanovení o osvojení přijata do zákona o rodině č. 265/1949 Sb. Tato změna přinesla především rovnoprávnost dětí

manželských a nemanželských. Byla patrná i snaha o rovnoprávné postavení ženy a muže v procesu osvojování (Matějček, 1999).

V novele zákona č. 15/1958 Sb. se objevilo rozdělení osvojení, které přetrvává dodnes a to na osvojení zrušitelné a nezrušitelné. Z tohoto rozdělení plynul také fakt, že zanikaly závazky k rodině biologické a vznikaly nové závazky k rodině osvojitelské.

Další patrné změny přineslo přijetí zákona o rodině č. 94/1963 Sb. Teprve v tomto zákoně můžeme sledovat skutečné přenesení zájmů na osvojované dítě nikoliv sledování zájmů osvojitelů. Mění se tím i pohled na poradních sborech, kdy nedochází k vytipování vhodného dítěte konkrétním osvojitelům, ale naopak k dítěti se hledá vhodná rodina. Kritériem se tedy stává samo dítě a jeho zájmy. V zákonu o rodině z roku 1963 stále zůstává pojem zrušitelného a nezrušitelného („prostého“) osvojení a jejich podmínky zrušení a důsledky, které by z toho plynuly. Dále je zde zohledněn i vztah dítěte k novým širším členům adoptivní rodiny. Tyto širší vztahy nebyly do té doby brány v potaz. Vymezuje se i pojem předadopční péče a minimální doba jejího trvání. Věkový rozdíl je již charakterizován jako „přiměřený“ a není striktně dán věkovou hranicí. Znemožněna je adopce dětí již zletilých tedy starších 18 let, čímž bylo dáno jasně najevo, že primárním účelem adopce jako takové je zajištění vhodného výchovného prostředí dětem, které se v takovém prostředí nenacházejí.

V současné době jsou požadavky na osvojitele velmi podobné a v mnohém zůstaly dlouhá desetiletí zachovány.

Podle nového občanského zákona se osvojením rozumí přijetí cizí osoby za vlastní. Předpokladem osvojení je vztah mezi osvojencem a osvojitelem, jako mezi rodičem a dítětem (adoptivní rodiče se zapisují do rodného listu dítěte). Na základě toho vznikají vztahy stejné jako u vlastních dětí, se všemi právy i povinnostmi. A naopak zanikají práva a povinnosti osvojeného dítěte vůči biologické rodině. Osvojení by vždy mělo být v souladu se zájmy dítěte. O osvojení vždy rozhoduje místně příslušný soud (jedná se o soud v místě trvalého bydliště dítěte). O osvojení se rozhoduje na základě návrhu, který podává sám osvojitel nebo osvojitelé k příslušnému soudu. V případě osvojování již zletilé osoby (což současný zákon také umožňuje) se k návrhu přidává i zletilá osoba a je potřeba jejího souhlasu. V praxi se nejčastěji jedná o přijetí dítěte druhým manželem (NOZ, 2012).

Zákon také upozorňuje na fakt, že z osvojení dítěte by nikdo neměl získat „nepatřičný“ zisk. Znamená to, že by zprostředkování osvojení dítěte neměla zajišťovat jiná osoba nebo třetí strana (nežli instituce k tomu určené jako OPSOD nebo Krajské úřady) a to ani v případě přímé adopce, což by se mohlo podle stávající legislativy vyhodnotit jako trestný čin (z. 359/1999 Sb.).

Osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná osoba, která svými pohnutkami, způsobem života a osobními vlastnostmi zaručuje, že osvojení dítěte bude k jeho prospěchu (bude tedy dobrým rodičem) (NOZ, 2012).

Stále platí, že by mezi osvojencem a osvojitelem měl být přiměřený věkový rozdíl – z pravidla ne menší než 16 let, až na výjimky, které schvaluje opatrovník dítěte. Horní hranice věku tedy není striktně v občanském zákoně stanovena, ale v praxi se setkáváme s tím, že osvojitelé, kteří chtějí osvojit velmi malé dítě, mohou mít po 40. roce života již problém takto učinit. Nezbyvá tedy, než osvojit dítě staršího věku.

Osvojitelem by měla být také bezúhonná osoba, která nemá záznam v rejstříku trestů a to ani v jeho opise. Nemělo by se jednat o osobu, která byla odsouzena především za zvlášť závažné trestné činy směřující proti lidskému zdraví, životu a důstojnosti. Obecně závisí na posouzení komise Krajských úřadů, pokud se např. jedná o osobu v minulosti odsouzenou za majetkový trestný čin nebo pouze přestupek.

Občanský zákon hovoří i o zdravotním stavu osvojitele, který by neměl znemožňovat nebo výrazně omezovat péči o dítě (NOZ, 2012).

Osvojitelem mohou být manželé, ale i jednotlivci (nejčastěji samotné ženy). Pokud návrh na osvojení podá pouze jeden z manželů, druhý s tímto činem musí souhlasit a vysvětlit, proč se k návrhu nepřipojil. Tento důvod by měl být obhajitelný před soudem. Dítě nemohou osvojit registrovaní partneři (NOZ, 2012).

Soud během svého rozhodování o návrhu osvojitelů posuzuje také, zda je takový čin v souladu s právy a zájmy dětí, které se již u osvojitelů nacházejí (může se jednat o děti vlastní, nevlastní, ale i dříve osvojené). Dále bere v potaz dobu, po kterou se dítě v jejich péči nacházelo, etnické, kulturní a náboženské prostředí, osobnost osvojitele i dítěte a sociální prostředí, ze kterého pochází (NOZ, 2012).

V žádném případě zákon nepřipouští osvojení mezi osobami v přímé linii příbuznými a mezi sourozenci (výjimku tvoří pouze náhradní mateřství – např. osvojení

biologickou matkou, jejíž dítě odnosi náhradní rodička, protože matkou se podle zákona ČR rozumí žena, která dítě porodila) (NOZ, 2012).

Jedním ze základních důsledků osvojení dítěte je přijetí takového dítěte za vlastní se všemi právy i povinnostmi rodiče. To se týká i práva v dědickém řízení, kdy ani osvojené dítě nemůže být v takovémto procesu opomenuto. Práva a povinnosti původní rodiny dítěte k němu zanikají. Tato práva a povinnosti jsou pozastavena již v průběhu osvojování a to tři měsíce po udělení souhlasu s osvojením, kdy je navíc dítěti jmenován poručník či opatrovník (nejčastěji jím je OSPOD). Dítě získává nový rodný list s novým rodným číslem, kdy jsou jako rodiče zapsáni osvojitelé. Dále je dítětem přijato příjmení po osvojitelích (je možná i změna křestního jména). Po procesu osvojení dítě nepřijímá jen nové rodiče jako vlastní, ale stejně tak i zbytek rodinných příslušníků, jejichž vztah k dítěti je rovnocenný, jako by bylo jejich vlastní (NOZ, 2012).

3.2 Zrušitelné a nezrušitelné osvojení

Nový občanský zákoník, který vstoupil v platnost 1.1.2013 rozeznává hned několik typů osvojení. V první řadě se jedná o pojmy zrušitelné a nezrušitelné osvojení. Dříve se v praxi dítě nejdříve osvojovalo zrušitelně, a až na základě dalšího návrhu k soudu mohlo být nezl. dítě osvojeno nezrušitelně. Osvojitelé museli počkat 3 roky, než podali návrh na nezrušitelné osvojení nezl. tedy osvojení úplné. Jednalo se o zákonnou lhůtu. V praxi to dávalo možnost osvojiteli svůj záměr si rozmyslet z opravdu vážných důvodů. O zrušení osvojení opět rozhodoval soud, na základě nových informací, které byly velmi závažného charakteru a dokazovaly, že by osvojení dítěte nebylo k jeho prospěchu. Novelizace občanského zákoníku přinesla na tomto poli jednu nespornou výhodu pro samotné osvojitele. V současné době již osvojitelé nemusí podávat návrh na osvojení nezl. dítěte formou nezrušitelnou. Osvojení takového dítěte se stává již automaticky nezrušitelným uplynutí lhůty 3 let od pravomocného rozhodnutí soudu o samotném osvojení dítěte (tedy osvojení zrušitelném) (NOZ, 2012).

Díky této úpravě došlo k menšímu zatížení soudu a rodiny již nemusí myslet na další lhůty a podávání návrhů k soudu.

Tato právní změna v novém občanském zákoníku byla zavedena proto, aby posílila právní jistotu osvojení, který se tím stává úplným členem rodiny se všemi jeho právy i povinnostmi k nové rodině, a obráceně.

Pokud ke zrušení osvojení dojde ještě v době před uplynutím lhůty 3 let, zanikají práva a povinnosti osvojitelů, ale i osvožovaného a obnovují se původní příbuzenské vztahy s biologickou rodinou dítěte. Zároveň se automaticky ruší nové příjmení osvojení, pokud sám neprohlásí, že si stávající příjmení ponechá (NOZ, 2012).

3.3 Utajované osvojení

Dále zákon rozeznává, zda se jedná o osvojení utajované či nikoliv. K utajovanému osvojení nemůže dojít v případě, že rodiče dítěte dají souhlas s osvojením ke konkrétním osvojitelům, kteří mohou dítě ihned převzít do své péče. Utajované osvojení je v praxi běžnou součástí návrhu k soudu na osvojení nezletilého dítěte. Tuto formu volí většina osvojitelů a to z důvodu, že nechtějí, aby biologičtí rodiče věděli, kde se dítě nachází a to z důvodů strachu z možného vydírání, narušování jejich soukromí, negativního ovlivňování dítěte ad. Zdůvodněním takového návrhu je i zanedbání péče o dítě ze strany biologické rodiny, neplnění povinností rodiče nebo přímo ohrožení dítěte na vývoji, na zdraví či životě, ale také obyčejný nezájem a lhostejnost rodičů. Domnívám se, že se jedná o rozumné ustanovení zákona vzhledem k tomu, že již často od narození dítěte jsou jeho základní práva jako právo na domov a vlastní milující rodinu, zanedbána a to často velmi hrubým způsobem. Narušování vztahů v nové rodině biologickými rodiči, kteří si neuvědomují dopad neadekvátních zásahů do života dítěte či jsou lhostejní k jeho potřebám a vývoji, by mohl negativně ovlivnit dítě do budoucího života. Rozhodně by ale dítě mělo znát svůj původ a mělo by být informováno o tom, že bylo adoptováno a z jakých důvodů. Tento požadavek je i součástí legislativy, kdy osvojitelé jsou povinni dítě informovat o faktu osvojení podle jeho rozumových schopností a to nejpozději do nástupu školní docházky. Není v zájmu

dítěte, aby se tuto skutečnost dozvědělo ze strany cizí osoby, která by tak mohla učinit vědomě, ale i nevědomě velmi necitelným způsobem. Samo osvojené dítěte má právo v době dosažení zletilosti nahlédnout do své spisové dokumentace na OSPOD.

3.4 Osvojení zletilé osoby

Tato práce je zaměřena především na osvojování nezl. dětí. Zákon ale umožňuje i osvojení zletilé osoby, což nebylo v historii vždy možné. Občanský zákoník hovoří o tom, že zletilou osobu lze osvojit, pokud to není v rozporu s dobrými mravy. Toto ustanovení není jedinou podmínkou. Další jsou obdobné jako v případě osvojování nezl. dětí, jako např. podmínky adekvátního věkového rozdílu mezi osvojencem a osvojitelem nebo nemožnost osvojit pokrevního příbuzného v přímé linii.

V případě osvojení zletilé osoby zaniká podmínka souhlasu biologického rodiče, která vyplývá z nabytí práv spojených se zletilostí osvojence.

Nový občanský zákoník také rozeznává dva typy osvojení zletilého a to osvojení, které je obdobou osvojení nezl. a osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezl. Rozdíl spočívá v situacích, kdy můžeme takovýto typ osvojení užít a v právních následcích ve vzniku a zániku příbuzenských vztahů. Mezi situace, kdy se zletilý osvojuje obdobou osvojování nezl. patří: případ, kdy již došlo k osvojení přirozeného sourozence osvojovaného stejným osvojitelem, v době podání návrhu na osvojení byl osvojenec ještě nezl., osvojitel pečoval o osvojence jako o vlastní dítě ještě v době jeho nezletilosti a osvojitel se chystá osvojit dítě svého manžela. Ustanovení týkající se osvojení nezletilého, se v takovémto případě užívají obdobně a přiměřeně podle individuální situace osvojovaného zletilého dítěte (NOZ, 2012).

Osvojení zletilého se užívá jako prostředek, který by měl být využíváný pouze ve výjimečných situacích.

3.5 Zprostředkované osvojení

Zprostředkovaným osvojením myslíme takové osvojení, které začíná podáním žádosti o osvojení na místně příslušném úřadě a celý proces probíhá v koordinaci s OSPOD a Krajskými úřady. Tento způsob osvojování dítěte je typický podrobným prověřováním žadatelů o adopci.

Prvožadatelé většinou přicházejí na OSPOD v místě svého bydliště, kde se dotazují na jejich možnosti osvojení dítěte, na veškeré právní aspekty a na dítě, které by jim potencionálně mohlo být svěřeno. Ne každý žadatel má již dopředu jasnou představu o tom co osvojení je a co všechno tento psychicky náročný proces obnáší. Úroveň jejich znalostí, které je možné nastudovat již dopředu v různých publikacích nebo neziskových sektorech je různá. Setkáváme se s žadateli, kteří mají reálný pohled na budoucí osvojované dítě a na lhůty, které jsou spojeny se soudními jednáními, ale i s žadateli, kteří mají představy zkreslené a je nutné jim celou problematiku osvojení vyjasnit.

Nejčastějším problémem při prvokontaktu s žadateli bývají nereálná očekávání, která mají na přijímané dítě. V praxi si většina žadatelů přeje osvojit dítě majoritního etnika, zdravé, bez přítomnosti užívání návykových látek v anamnéze rodičů a pokud možno co nejužlejšího věku. Sociální pracovníci na OSPOD vědí, že těchto dětí je tzv. nedostatek. Nejčastěji se setkáváme s dětmi, které pocházejí ze sociálně velmi slabého prostředí, s různými zdravotními komplikacemi (jako např. abstinční příznaky, žloutenky, výjimkou nejsou ani pohlavní nemoci, zdravotní postižení) a děti minoritních etnik (v ČR nejčastěji romského etnika). Proto hlavním úkolem sociálního pracovníka na OSPOD při prvokontaktu s žadateli, je vyjasnění ohledně dětí, která jsou právně volná a tudíž osvojitelná, dále upřesnění právních aspektů celého procesu včetně upozornění na riziko, kdy rodiče nezl. mohou souhlas s osvojením dítěte rozmyslet. Osvědčilo se i upozornění žadatelů na to, jak fungují soudy v ČR, kdy při vysoké nápadovosti některých Okresních soudů je potřeba na nařízení jednání čekat poměrně dlouhou dobu (což se jeví jako neefektivní ve snaze umístit dítě co nejdříve do rodiny). V tomto ohledu se čím dál více využívají tzv. předběžná opatření, kterými může být dítě umístěno do osvojitelské rodiny ještě dříve, než bude rozhodnuto ve věci samé.

Žadatelé by měli být upozorňováni i na to, že ze zákona jsou oprávněni se o dítě starat v rámci běžných povinností, nemají tedy do konečného rozhodnutí statut zákonných zástupců, což může být komplikované např. v okamžiku, kdy je potřeba dítěti naplánovat operační zákrok. O dítě se žadatelé po celou dobu starají na své vlastní náklady, což může být vzhledem k anamnéze některých žadatelů problematické (např. u samožadatelek, které nemají partnera ani funkční širší rodinu, která by je podpořila).

Klíčovým okamžikem ve vyjasňování očekávání je i probrání toho, jaká očekávání mají osvojitelé na přijímané dítě. Sociální pracovník by měl mít ve spolupráci s Krajským úřadem k dispozici co nejvíce informací ohledně osvojovaných dětí, aby byl schopný, o dítěti poskytnou maximum informací (sociální, rodinná, zdravotní anamnéza), na základě kterých se osvojitelé rozhodují, zda se chtějí s takovýmto dítětem poznat v osobním kontaktu. K těmto informacím patří především zdravotní, sociální a rodinná anamnéza dítěte.

Celý proces je zahájen tím, že sociální pracovník při pohovoru s žadatelem o osvojení zmapuje základní informace o nich a vyhodnotí, zda jsou vůbec platnými adepty na osvojení dítěte. V procesu pohovoru může být zjištěno několik informací, které by v osvojení dítěte mohli žadatelům bránit a to je především jejich trestní minulost, velmi špatný zdravotní stav nebo vysoký věk. V tomto případě jsou poučeni o tom, že jim žádost sice musí být vydána, ale jejich šance na osvojení dítěte mohou být malé vzhledem k nesplňování těchto kritérií. Žadatelé mají tedy vždy právo svou žádost obdržet a podat si jí na místně příslušném úřadě obce s rozšířenou působností.

Sociální pracovník si při prvokontaktu také musí s žadatelem vyjasnit, zda žádá pouze jedna osoba, partneři nebo manželé. Podle toho se vydává konkrétní podoba žádosti. Nejčastěji žádají partneři nebo manželé. Žádost obsahuje několik částí rozdělených do písmen A,B,C a D. Jedná se o dotazníky na osobní údaje, rodinou a sociální anamnézu a na společná očekávání k osvojovanému dítěti. Poslední část se nachází pod dotazníkem D, který jako jediný vyplňují žadatelé společně. K žádosti musí žadatelé připojit opisy rejstříku trestů, osvědčení o občanství (kopii občanského průkazu), přehled využívaných sociálních dávek případně potvrzení a přehled vyplácené mzdy, potvrzení lékaře, že jejich zdravotní stav nebrání osvojení dítěte, potvrzení o poskytnutých bankovních i nebankovních půjčkách, rodné listy (popřípadě

rodné listy jejich dětí), případně oddací list či rozsudek o rozvodu, fotografie žadatelů a jejich písemný souhlas k absolvování přípravy.

Součástí dokumentace žadatelů jsou všechny výše uvedené informace spolu se sociální anamnézou, která je vytvářena společně při sociálním šetření v jejich domácnosti. Toto šetření si po předchozí domluvě plánuje sociální pracovník náhradní rodinné péče na úřadě, který žádost žadatelů dále zpracovává a uvedl jim prvotní informace. V sociálním šetření by měly být zmapovány rodinné poměry, minulost žadatelů, jejich finanční situace, bytové podmínky a především jejich motivace a očekávání. Jednou z neméně důležitých otázek je zjištění, zda se v domácnosti žadatelů již vyskytují nezl. děti, které jejich rozhodnutí přijmout za své další dítě hodně ovlivní. S žadateli by se měly celkově probrat psychologické aspekty procesu osvojování a přijímání dítěte do rodiny, stejně jako důsledky tohoto procesu.

Vyplněná žádost žadatelů se na OSPOD přijímá v okamžiku, kdy splňuje veškeré náležitosti, a jsou připojeny všechny požadované přílohy. Potom je žádost orazítkována a sociální pracovník má 30 dní na její vyřízení.

Po zpracování OSPOD je celá dokumentace postoupena příslušnému Krajskému úřadu, který si žadatele zve k dalšímu projednání jejich žádosti. Krajské úřady vedou evidenci dětí vhodných do osvojení či pěstounské péče, a evidenci žadatelů o pěstounskou péči či osvojení. Součástí takového jednání je psychologické posouzení žadatelů, které dělá většinou vlastní krajský psycholog. Úkolem psychologického posuzování žadatelů je dle příručky o osvojení vydané Střediskem náhradní rodinné péče v roce 2014, posouzení osobnosti žadatelů, jejich psychického stavu, zmapování předpokladů vychovávat dítě, zjištění motivace k osvojení, zjišťování stability vztahu žadatelů a posouzení jejich rodinného zázemí. Dále je posuzován jejich zdravotní stav, který by neměl znemožňovat výchovu dítěte. Dále se posuzují i majetkové a sociální poměry v rodině či bezúhonnost žadatelů.

Dle Gabriela a Nováka, 2008 jsou žadatelé seznámeni s povinností absolvovat odbornou přípravu před jejich zařazením a schválením coby zájemců o osvojení dítěte (Gabriel a Novák, 2008).

K posuzování žadatelů dochází právě prostřednictvím těchto příprav, mimo výše uvedených požadavků. Tyto přípravy mají různý charakter. Záleží na konkrétním

Krajském úřadě. Některé krajské úřady si odborné přípravy pro žadatele vytváří a praktikují samy. Jinde do této oblasti vstupuje neziskový sektor. V ČR se můžeme setkat s programem pod názvem „Pride“, který má na starosti právě tyto odborné přípravy žadatelů.

Lektory tohoto programu jsou lidé mnohdy i mimo obor, kteří absolvovali odborný kurz v rozsahu 200 hodin. Dle sborníku z 13. celostátního setkání OSPOD v Brně v roce 2013 cílem tohoto systému obecně je naplňování potřeb dětí, posilování rodin a zvyšování kvality pěstounské péče a služeb. Cílem samotného programu je odborné posouzení žadatelů, především jejich kompetencí k výkonu náhradní rodinné péče ať již formou osvojení nebo pěstounské péče. Tohoto cíle je dosahováno skupinovými setkáními, edukací žadatelů a individuálními konzultacemi. Jedná se o podporu snahy péče o děti s rozdílnými zkušenostmi, naplňování jejich potřeb, podpora kulturní a sociální identity. Během přípravy se zkouší i modelové situace. Žadatelé mají prostor pro dotazy, které jsou zodpovídaný mnohdy zpětně, pokud se jedná o odborné poradenství z oblasti zdravotnické nebo psychologické či právní. Nevýhodou tohoto programu je právě neschopnost reagovat pružně na potřeby žadatelů v daném čase. Během příprav zde není přítomen psycholog, ani právní poradce či zdravotník, kteří by mohli být žadateli osloveni přímo. V programech se pouze využívá jejich pozvání na některou z lektorujících hodin. Výstup, který se týká doporučení či nedoporučení žadatelů k osvojení či výkonu pěstounské péče, zpracovávají pouze lektoři. Domníváme se, že tento model by měl zahrnovat i odborné psychologické posouzení žadatelů od lidí, kteří na to mají adekvátní vzdělání, což se v praxi neděje. Výhodou v tomto programu je, že se často jedná o peer lektory, kteří mají sami zkušenost s pěstounskou péčí nebo osvojením dítěte.

Jiná forma příprav probíhá na Krajských úřadech, které si tuto přípravu zajišťují kompletně sami. Důraz je kladen na stejné cíle jako v případě programu „Pride“, ale způsob provedení je jiný. Během příprav jsou zahrnovány setkání s odborníky ze zdravotnictví, právního sektoru a psychology, kteří jsou schopni případné dotazy, nejasnosti nebo i nejistoty žadatelů objasnit hned na místě. Žadatelé tedy nejsou nuceni dělat si poznámky s případnými dotazy, které někdo zodpovídá mnohem později. Tato forma příprav se zdá být více efektivní a pružnější, a nároky na vzdělání

pořádajících osob jsou vyšší. Většina Krajských úřadů pořádající vlastní přípravy žadatelů si pečlivě drží své „know-how“ a nejsou ochotny je rozšiřovat dál. V právní legislativě zatím chybí podrobnější úpravy ohledně toho, jak by měly tyto přípravy vypadat a kdo by je měl tedy pořádat. Obecně je cítit tlak na přenesení zodpovědnosti opět do neziskového sektoru prostřednictvím programů jako je „Pride“.

Pokud příprava žadatelů o osvojení proběhne v pořádku, žadatelé jsou vyhodnoceni jako osoby vhodné přijmout dítě do náhradní rodiny a žadatelé si své rozhodnutí ohledně osvojení v průběhu přípravy nerozmyslí (žadatelé jsou během přípravy podporováni ve vyjádření svých pocitů a obav), jsou zařazeni do evidence vhodných stát se osvojiteli. Dalším krokem Krajského úřadu je zasedání na tzv. „aktivu“ nebo také „poradním sboru“, kde se schází pracovníci Krajského úřadu, jejich psychologové nebo i psychologové z Kojeneckých ústavů, ředitelé dětských domovů či jiných zařízení a sociální pracovnice OSPOD, na kterém dochází k vytipování vhodných náhradních rodičů či pěstounů pro děti, které jsou v evidenci vhodných k osvojení (či svěřením do pěstounské péče). Z hlediska historického můžeme vidět velmi důležitý posun. V minulosti byl důraz kladen na osvojitele, kterým bylo vytipováno vhodné dítě. V současné době s tím, jak se zájem přesouvá na dítě, je to přesně naopak – každému dítěti je vytipována vhodná rodina. Zájem je především na straně dítěte. Dítěti je vybírána taková rodina, která je schopná ho přijmout právě takové, jaké je. V potaz se berou veškeré informace, které byly získány odborným posouzením žadatelů během celého procesu. Pokud se k dítěti vytipují vhodní osvojitelé, jsou osloveni s tím, zda by se chtěli s dokumentací dítěte seznámit. Po tom co jsou seznámeni nejprve s písemnou anamnézou dítěte, je vznášen dotaz, zda by se chtěli s dítětem seznámit i fyzicky. Ne vždy jsou žadatelé ochotni tento krok učinit. O dítě mohou ztratit zájem v důsledku informací, které se o něm dozvědí. Např. zjištění, že rodiče dítěte mají drogovou minulost a dítě se narodilo s abstinenčními příznaky, což značí, že matka v době těhotenství užívala návykové látky. Tento krok žadatelů není vnímán jako něco špatného, ale je s nimi probírán důvod, proč dítě odmítají, aby mohlo dojít k případné úpravě jejich žádosti nebo její přehodnocení. Žadatelé jsou vždy podporováni v tom, aby své pocity sdělovaly, i když budou nepříjemné. V praxi se pracovníci Krajských úřadů velmi často setkávají se strachem žadatelů, že když dítě

jednou odmítnou, tak jim jiné k osvojení a seznámení nebude nabídnuto. Je samozřejmě důležité s žadateli probírat, co jsou schopni akceptovat a co už nikoliv a jestli je jejich představa o přijímaném dítěti reálná.

Pokud se žadatelé na základě spisové dokumentace dítěte rozhodnou s ním seznámit, kontakt probíhá v zařízení, kde je dítě umístěno. Nejčastěji se jedná o Kojenecké ústavy, popřípadě Dětské domovy či Zařízení vyžadující okamžitou pomoc nebo v domácnosti pěstounů na přechodnou dobu, kam bylo takové dítě svěřeno. Krajské úřady kladou důraz na sžití se potencionálně nových rodičů s osvojovaným dítětem. Velmi záleží na jeho věku. Jiná je nutná doba k seznámení s dítětem v případě že se jedná o kojence, nebo dokonce novorozence a jiná je doba u dítěte staršího věku. Důležité je získání adekvátního času a vytvoření si citového pouta tak, aby to bylo příjemné pro žadatele ale i dítě. Tento krok je vnímán velmi individuálně a s tím je také v rámci Krajského úřadu pracováno. V době, kdy je rodina ochotná a připravená převzít odpovědnost za jejich budoucí dítě, se podává návrh k soudu na svěřeni do péče budoucích osvojitelů. K tomuto návrhu může být připojeno i předběžné opatření, které zajistí, že se dítě dostane do rodiny do jednoho týdne, pokud mu bude vyhověno.

3.6 Předadopční péče

Cílem předadopční péče, jak byla tato péče nazývána ještě před novelizací rodinného práva, je zjištění, zda případná adopce dítěte plní svůj účel. Smyslem adopce je nalezení nové plnohodnotné rodiny pro dítě, která bude vykonávat veškerá práva a povinnosti tak, jako by to dělal biologický rodič dítěte. Doba šesti měsíců, která je ze zákona povinná slouží k rozpoznání toho, zda se mezi osvojencem a osvojitelem vytvořilo dostatečné citové pouto a osvojení dítěte bude v jeho zájmu. Stejně tak je možné, že během této doby bude zjištěno, že se mezi osvojencem a osvojitelem z nějakého důvodu nevytvořilo dostatečné pouto nebo nedošlo ke vzájemné shodě na základě přílišné odlišnosti dítěte a náhradních rodičů (NOZ, 2012).

Navíc rozlišujeme péči budoucích osvojitelů a péči před osvojením. Rozdílem je, že péče budoucích osvojitelů nenahrazuje péči před osvojením, která je předpokladem

samotného procesu osvojení. Péče budoucích osvojitelů slouží k rychlejšímu převzetí dítěte do péče náhradních rodičů (NOZ, 2012 - § 823 a 826).

Osvojované dítě je možné předat do péče budoucího osvojitele s jeho souhlasem ihned poté, kdy rodiče dítěte dali souhlas s jeho osvojením. Pokud s tím souhlasí biologičtí rodiče dítěte, je možné dítě předat ještě dříve než před udělením jejich souhlasu, v okamžiku, kdy to zdravotní stav dítěte dovolí (tedy i několik dní po porodu). Rodiče jsou v tomto případě povinni o této skutečnosti informovat OSPOD (NOZ, 2012).

Péče o dítě před uplynutím lhůty 3 měsíců ode dne dání souhlasu rodičů s osvojením dítěte nebo rozhodnutím soudu o nepotřebě tohoto souhlasu rodičů s osvojením dítěte, není péčí před osvojením. V této době má ten, komu bylo dítě předáno pouze povinnost a právo o dítě pečovat a chránit jej. Jedná se tedy o péči budoucích osvojitelů, o které je rozhodováno na základě podání návrhu osvojitelů na svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů. Soud v případě, že tomuto návrhu vyhoví, vydává usnesení (NOZ, 2012 - § 823).

Po uplynutí lhůty 3 měsíců ode dne dání souhlasu s osvojením dítěte se pozastavuje výkon rodičovských práv a povinností vůči dítěti (kromě případu, kdy osvojuje manžel jednoho rodiče). Dítěti se zároveň ustanoví veřejný poručník, kterým je zpravidla OSPOD. Zároveň po uplynutí této 3 měsíční lhůty může být dítě předáno do péče před osvojením na základě návrhu osvojitele. Doba péče před osvojením nemůže být kratší než 6 měsíců (NOZ, 2012 - § 826).

Za předpokladu, že osvojované dítě bylo již dříve předáno do péče osvojitele, tak se další péče o něj považuje jako péče před osvojením. V takovémto případě není nutné další rozhodnutí soudu (dochází k překlopení péče budoucích osvojitelů automaticky na péči před osvojením bez nutnosti podání návrhu) (NOZ, 2012).

V případě, že osoby, které chtějí dítě osvojit, se o něj již dříve staraly, alespoň šest měsíců např. v rámci poručenské nebo pěstounské péče, mohou návrh na osvojení podat ihned. Samozřejmě za předpokladu, že osvojení bude v zájmu dítěte a mezi dítětem a osvojiteli se vytvořil adekvátní vztah. Nemusí tedy podávat návrh na předadopční péči a celý proces je tak rychlejší (Bubleová a kol., 2014).

Již od okamžiku přijetí dítěte na základě usnesení o jeho svěřeni do péče budoucích osvojitelů, jsou náhradní rodiče oprávněni žádat o příspěvek v mateřství. Do doby, než bude dítě konečným rozhodnutím osvojeno, se o něj osvojitelů starají na vlastní náklady (Bubleová a kol., 2014).

V rámci posuzování soudu o vytvoření vztahu a vazby mezi osvojencem a osvojitelem během 6 měsíční lhůty, je soudem prověřována osoba osvojitele, jeho zdravotní stav, sociální prostředí, bydlení a pohnutky vedoucí k osvojení. Dále osobnost samotného dítěte, zdravotní stav a prostředí, ze kterého pochází. Posuzuje se i kulturní prostředí dítěte a osvojitele a v neposlední řadě právě doba, po kterou bylo dítě v péči osvojitele (NOZ, 2012).

V praxi se setkáváme i s tím, že doba od podání návrhu na svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů do doby o pravomocném usnesení o tomto svěřeni, je natolik dlouhá, že není v zájmu dítěte. Děje se to především v krajích, kde je vysoké zatížení okresních soudů. V tomto případě mohou náhradní rodiče zvolit formu předběžného opatření. Jedná se o návrh k soudu, který by měl do 7 dnů od jeho podání rozhodnout o svěřeni dítěte do péče náhradních rodičů. Nejedná se o náhradu usnesení o péči budoucích osvojitelů. Je to pouze prozatímní řešení ve věci samé, kterým se snaží budoucí osvojitele mít dítě co nejdříve u sebe, aby mohli podporovat jeho vývoj a být jeho rodiči. Domnívám se, že není v zájmu žádného dítěte zůstat u přechodných pěstounů či v ústavním zařízení jen proto, že jsou soudy vytížené a nestíhají vydávat jednotlivá rozhodnutí. Pokud byli žadatelé a budoucí osvojitelé vybráni, prověřeni a zařazeni jako vhodné osoby k přijetí dítěte do své vlastní rodiny, mají právo na to, aby tak bylo učiněno bez zbytečných průtahů. Proto je podávání těchto předběžných opatření ze strany náhradních rodičů oprávněné. Bohužel v praxi někteří soudci těmto návrhům nechtějí vyhovět a neradi je vidí. Jako zdůvodnění bývá např. krátká doba strávená s dítětem nebo nedostatečně podložený návrh. Samotný návrh na předběžné opatření je možné podat tehdy, pokud nebyl ve věci samé podáván již jiný návrh. Součástí předběžného opatření bývá i samotný návrh na svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů.

Tato šestiměsíční lhůta na prokázání vytvoření citové vazby mezi osvojitelem a osvojencem se jeví jako zbytečně dlouhá a to především v případě přímého osvojení

dítětem jednoho z manželů, kdy mezi dítětem a náhradním rodičem musí být už delší dobu vytvořen citový vztah, což je i samo důvodem proč k takovéto formě přímé adopce dochází; anebo v případě, že bylo dítě v péči osvojitelů jinou formou již předtím (např. poručenství nebo pěstounská péče). Jako jednou z možností, jak proces adopce urychlit, by se jevilo individuální posouzení konkrétních případů samotným soudem bez určení časového limitu anebo jeho zkrácení. K takovému postupu by mohly přispět zprávy a doporučení OSPOD, který je ze zákona povinný vykonávat sociální šetření v domácnosti osvojitelů, díky čemuž dítě a situaci rodiny dobře zná.

3.7 Mezinárodní osvojení

Příručka Střediska náhradní rodinné péče, 2014 uvádí, že tato forma náhradní rodinné péče je zvolena tehdy, pokud se pro dítě, které je právně volné nedaří najít náhradní rodinu v zemi jeho původu. Důvodů, proč se dítě nedaří v rámci státu umístit, může být více. Mezi nejčastější patří etnická odlišnost dítěte, specifické potřeby nebo přímo postižení a zdravotní omezení či rodinná anamnéza (užívání návykových látek ad.). Tato forma náhradní péče je upravena především v souladu s mezinárodní Úmluvou o právech dítěte (č. 104/1991 Sb., čl. 20 a 21) a dále Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (č. 43/2000 Sb. a zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí § 35 a následující. Úmluva o ochraně dětí vymezuje postup při osvojování dítěte do ciziny, určuje povinnosti i kompetence jednotlivých úřadů, deklaruje právo dítěte na přednostní osvojení v zemi svého původu a zaručuje anonymitu pro biologické rodiče. Zároveň vylučuje jakýkoliv zisk ze zprostředkování takového osvojení.

Osvojení do zahraničí má na starosti Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dítěte (UMPOD), který sídlí v Brně. V každé zemi, která přijala Úmluvu o ochraně dětí, je vždy jeden centrální úřad, který osvojení do ciziny zprostředkovává. Tento úřad eviduje na jedné straně žadatele z ciziny, kteří mají zájem o osvojení dítěte z dané země, a na straně druhé eviduje všechny děti daného státu, které jsou právně volné a nedaří se jim po určité době sehnat náhradní rodinu. Tyto děti jsou prostřednictvím OSPOD hlášeny právě na UMPOD (Příručka střediska náhradní rodinné péče, 2014).

K tomu, aby bylo takové dítě možné umístit do náhradní rodiny z ciziny, je potřeba vydání souhlas k osvojení dítěte do ciziny. Tento souhlas má právo dát za dítě právě UMPOD podle zákona o sociálně-právní ochraně dítěte § 35 odst. 2 písmeno i.

Povinností UMPOD je také vykonávání funkce opatrovníka nezl. dětí vhodných do mezinárodní adopce, má právo vyžadovat od příslušných orgánů zprávy o dětech, má právo zasílat do ciziny a vyžadovat listiny spojené se zprostředkováním mezinárodní adopce dítěte, spolupracuje se státními orgány jiných zemí, které mají v kompetenci sociálně právní ochranu dětí, pomáhá vyhledávat a kontaktovat rodiče dětí žijící v cizině (např. při stanovování výživného), dále má právo zjišťovat majetkové a sociální poměry dítěte. Krom těchto povinností spojených s bezprostředním výkonem zprostředkování osvojení do ciziny, UMPOD dále pomáhá zajistit pátrání po rodičích dětí, kterým byl udělen azyl, nebo zažádaly o mezinárodní ochranu (zákon č. 359/1999 Sb.).

V roce 2006 byla vypracována metodika pro UMPOD, která svými požadavky na činnost tohoto orgánu šla nad rámec Úmluvy o mezinárodní ochraně dětí. Požadavky na žadatele z ciziny byly zpřísněny. Byl upraven počet a frekvence zasílaných zpráv ohledně vývoje dítěte a nově byla přidána povinnost připojovat k těmto zprávám i zprávu ošetřujícího lékaře dítěte. Další metodika v roce 2010 upravila vzájemné interakce mezi dítětem a žadatelem při prvním seznamování. Do těchto interakcí byli více zapojeni psychologové ze zařízení, kde se dítě nacházelo. V témže roce vznikl poradní sbor, který má za úkol párovat dohromady zájemce z ciziny a děti vhodné k adopci. Tyto poradní sbory tvoří odborníci z řad pediatrů, psychologů, úředníků MPSV, UMPOD, krajských pracovníků a také zástupce neziskové organizace (Sborník z XII. Celostátního semináře Brno, 2013).

Nejčastější cílovou zemí, kam jsou děti z České republiky umísťovány, je Dánsko, Švédsko, Německo a Itálie. Ročně je takto umístěno kolem 40 dětí z ČR do ciziny (www.umpod.cz/osvojeni).

Jak je uvedeno na internetových stránkách UMPOD, osvojování dětí z ciziny žadatelům z ČR je v tuto chvíli upozaděno v důsledku finanční náročnosti pro žadatele a obtížnosti v navazování vztahů s jinými zeměmi. Zatím se podařilo navázat spolupráci s Filipíny, Albánií, Burkinou Faso, Burundi a Bulharskem (www.umpod.cz/osvojeni).

Mezinárodní adopce přináší zamyšlení především nad kulturní odlišností adoptovaného dítěte a jeho náhradní rodiny. Přijetí takového dítěte změní směr několika generací jedné rodiny. Je třeba si uvědomit, že už se nebude jednat o rodinu stejné kultury. Tato forma adopce přináší specifika na straně dítěte, které rodina přijímá. Kromě zátěže spojené se samotným procesem osvojování, ale i zvykání si dítěte na rodiče a rodičů na dítě, se dříve nebo později objeví kulturní odlišnosti, které bude potřeba společně překonat a najít v nich vlastní směřování rodiny. U žadatelů ze severských zemí se často setkáváme s nadstandardní připraveností v tomto směru k přijetí dítěte. Není výjimkou, že náhradní rodiče pořizují fotografie dětských domovů nebo kojeneckých ústavů, ve kterých dítě žilo, a vytváří tzv. knihu života dítěti, které se chystají do své rodiny přijmout a poskytnout mu domov. Rodina se často musí vypořádávat i s předsudky okolí, stejně tak, jako se jí může dostat uznání. Před přijetím dítěte z kulturně odlišného prostředí je potřeba pečlivě zvážit své pohnutky a motivy, které náhradní rodiče k tomuto kroku vedou. Je nutné, aby si položili i nepříjemné otázky a zamysleli se nad tím, zda případnou odlišnost, kterou bude dítě projevovat, budou ochotni akceptovat a budou schopni dítě přijmout takové, jakým bude. Náhradní rodiče musí počítat i s neadekvátními projevy okolí, které mohou být velice náročné. I dítě se jednou bude ptát na svůj původ a rodiče by měli znát kulturu, ze které pochází, aby mu dokázali na takovéto otázky odpovědět.

4. Přímé osvojení – výhody a úskalí

4.1 Osvojení přímým osvojitelem

Osvojením ve vztahu ke konkrétním osvojitelům se z hlediska NOZ myslí především adresný souhlas s osvojením ke konkrétním náhradním rodičům. Tuto skutečnost umožňuje dle NOZ §814. Jedná se o takové osvojení, kdy do vztahu mezi náhradními rodiči a biologickými rodiči nevstupuje žádný zprostředkovatel (tím je myšlen Krajský úřad nebo OSPOD). Jedná se tedy nejčastěji o osvojení, kdy dochází k předání dítěte již bezprostředně po porodu (když to jeho zdravotní stav umožní) na základě sepsané dohody mezi náhradními a biologickými rodiči dítěte. NOZ již více nespecifikuje, jaké by měla mít taková dohoda náležitosti.

Na základě adresného souhlasu biologických rodičů je dle Sedláka, 2014 předpokladem, že osoba, které je dítě předáváno na základě dohody, je rodiči dítěte známa. Za dostatečně určité označení konkrétního osvojitele se považuje takové, které vyloučí záměnu s jinou osobou.

Tento fakt se mi jeví už sám o sobě jako problematický. Zatím není zákonem nijak více požadováno, aby se osoby, které jsou ochotny dítě převzít do své péče, prokázaly jako osoby vhodné stát se náhradními rodiči dítěte. Myslím, že tato náležitost v zákoně umožňuje osvojení dětí i lidmi, jejichž úmysly vůbec nemusí být ve prospěch dítěte. Může se jednat např. o osoby, které volí tuto variantu proto, že jsou si dobře vědomi překážek, které by jim běžnou adopci prostřednictvím adopce zprostředkované, znemožnily. Tento fakt dává prostor osobám, které mají ve svém životě např. různé patologie (alkoholismus, návykové látky, trestní minulost aj.) na úrovni psychické, ale i sociální. Může se jednat o osoby, které sami o sobě nežijí v adekvátním rodinném prostředí. Také to mohou být osoby, jejichž motivace k osvojení dítěte může být nevhodná nebo přímo problémová. Osobně jsem se setkala s tímto druhem osvojení u osvojitelky, která byla již ve velmi pokročilém věku a tento způsob osvojení brala jako svou „poslední šanci“. Touha po dítěti u ní byla tak velká, že byla ochotná přistoupit

prakticky na cokoliv, včetně osvojení dítěte od matky drogově závislé, která neváhala tuto osobu dále vydírat.

Nebojím se vyslovit dokonce myšlenku, že přímá adopce na základě dohody mezi rodiči, dává prostor pro potencionální trestný čin. Myslím si, že pokud osoby, které dítě převezmou, nebudou vhodné a jejich motivy budou nanejvýše k vlastnímu prospěchu, mohlo by se stát, že děti takovýchto osob, jakými jsou zoufalé matky např. závislé na psychoaktivních látkách s pokleslými morálními hodnotami, budou mizet. Mohou být použity na trestnou činnost jakou je dětská pornografie, obchod s lidmi, případně obchod s orgány.

Rodiče osvojovaného dítěte jsou povinni nahlásit skutečnost o jeho předání OSPOD. Bohužel již nikde není zakotvena zpětná kontrola toho, zda bylo předání dítěte do péče jiné osoby skutečně nahlášeno, aby tak mohlo dojít ke kontrole vhodných podmínek a výchovného prostředí pro dítě (NOZ, 2012 - § 823).

Myslím, že dítě se minimálně na nějakou dobu může ztratit úplně ze systému. Samozřejmě toto se může stát i bez jakékoliv zástěrky o falešném osvojení, pokud se nikdo nedozví, že nějaké dítě bylo vůbec porozeno.

Problematický je z mého hlediska také fakt, že tito osvojitelé neprocházejí běžnou přípravou jako osvojitelé při zprostředkovaném osvojení. Myslím si, že tyto přípravy dávají prostor právě pro důkladné prozkoumání motivace osvojitelů. Pracuje s nimi řada odborníků, kteří mají šanci všimnout si něčeho, co by nemuselo být v zájmu dítěte nebo by ho to naopak v jeho vývoji mohlo přímo ohrožovat. To se však neděje v případě přímé adopce na základě dohody mezi rodiči. Náhradní rodiče navíc nejsou dostatečně poučeni o tom, co je čeká v celém procesu ale i dalším vývoji dítěte a s tím i jejich nového rodinného systému. Jen málokdo napřed vyhledá radu OSPOD. Z mého pohledu jsou proto na celý proces osvojování nedostatečně připraveni, což může vést k častějším problémům při celém procesu a dokonce k častějšímu selhání náhradních rodičů, které může vést až k vrácení dítěte, tedy jeho umístění do ústavní výchovy. Tato skutečnost je velmi traumatická jak pro dítě, tak i pro osoby, které chtěli dítě osvojit. Každé osvojitele samozřejmě prověřuje i samotný soud. Mám ale za to, že soud se zabývá spíše formálními stránkami, jako je čistý trestní rejstřík, bezdlužnost a další. Motivace osvojitelů se nedá prošetřit během jednoho stání u soudu. A v tomto spatřuji

výhodu příprav pro osvojitele, kde je s nimi v kontaktu hned několik odborníků a kontakt s nimi je opakovaný a trvá delší dobu.

Legislativní podmínkou zákona č. 359/1999 Sb. § 19a odst. 2 je zákaz zprostředkování osvojení prostřednictvím třetí strany. Tuto činnost smí vykonávat pouze Krajský úřad nebo OSPOD. Nesmí zde vystupovat žádné jiné instituce, právnické ani fyzické osoby. V případě, že by bylo zjištěno, že se tak děje, hrozila by těmto osobám pokuta. Tímto paragrafem zákona o sociálně právní ochraně dětí je zajištěno v souladu s Úmluvou o právech dítěte, že bude náhradní rodinná péče zprostředkována dětem pouze státem. Právě stát je za tuto činnost odpovědný. Tato činnost zprostředkování je zakázána též nestátní neziskovým subjektům, byť mají pověření pro výkon SPOD.

Touto částí zákona sledujeme snahu státu zabránit neoprávněným zprostředkováním osvojení, které by mohlo být dokonce za úplatu finanční či na domluvě o poskytnutých službách. Tento fakt je zakotven v NOZ pod §798, kde je uvedeno, že ze zprostředkování osvojení nesmí mít nikdo nepatřičný finanční zisk. V tomto případě se vždy jedná o protiprávní jednání, které je nepřipustné, a to i v případě, že by se vyskytla třetí osoba, která seznámí biologickou matku s případnými osvojiteli. Tímto výkladem NOZ sledujeme snahu státu, která funguje na základě přijetí Úmluvy o právech dítěte, zabránit obchodu s dětmi (Sedlák, 2014).

Formulace toho, co je nepatřičný zisk, je problematická. Jedná se o formulaci, která do zákona nemusela být vhodně zvolena a dala by se vykládat různě. Jako nepatřičný zisk je podle tohoto komentáře NOZ myšlen přímo zisk nedovolený. Dovoleným ziskem je tedy chápána úhrada přímých i nepřímých nákladů spojených s osvojením dítěte nebo rozumné a důvodné odměny za služby poskytnuté v souvislosti se zprostředkováním osvojení. Tím může být platba právníkovi nebo tlumočnickovi, bez kterých by nebylo možné proces osvojení dokončit (Nová, 2014).

Kontrola o získávání nepatřičného zisku z osvojení zůstává v rukou státních orgánů. Patří sem kontrola neziskových subjektů i kontrola fyzických osob zapojených do procesu adopce (Sedlák, 2014).

V ostatních státech Evropských zemích může neziskový sektor patřit mezi instituce, které mohou zprostředkování osvojení provádět (např. Skandinávské země, Itálie, Německo ad.).

Adresný i blanketní souhlas s osvojením si je rovný, a to především z hlediska procesního postavení rodičů. Blanketní souhlas lze odvolat do doby, kdy bude dítě umístěno do předadopční péče osvojitelů. Kdežto konkrétní souhlas lze odvolat až do právní moci rozhodnutí o osvojení dítěte. Právě tento fakt je jedním z nejrizikovějších v přímé adopci této formy, kdy dochází k velké psychické zátěži náhradních rodičů, kteří nemají žádnou jistotu, že souhlas nebude odvolán a to až do doby než bude pravomocné konečné rozhodnutí. Tato doba může být různě dlouhá v závislosti na více faktorech (zatíženost soudu, spolupráce biologických rodičů ad.) (Sedlák, 2014).

I zde opět narážíme na problematiku nedostatečné přípravy těchto osvojitelů, protože v přípravách se hovoří o celém procesu osvojení i z hlediska procesní úpravy a osvojitelé se seznamují s faktem, že jistotu o osvojení dítěte mají prakticky až po mnoha měsících (záleží na rychlosti soudu), kdy je jim dítě svěřeno konečným rozsudkem o osvojení a jsou zapsáni do jeho rodného listu jako rodiče.

4.2 Osvojení manželem rodiče

Není potřeba zprostředkovat osvojení v případě, že se jedná o osvojení manželem rodiče dítěte (z. 359/1999 Sb.).

Osvojením manželem rodiče je přípustné. Podmínky pro osvojení dítěte manžela jsou shodné jako v případě jiných typů osvojení. To především znamená, že by mělo být samotné osvojení v zájmu dítěte (NOZ, 2012 - §800).

K tomu, aby manžel rodiče mohl dítě osvojit, je nutný souhlas druhého rodiče. Nemusí být snadné tento souhlas získat. Pokud souhlas druhého rodiče nebude udělen, je zde možnost jako v jiných případech požádat soud o udělení takového souhlasu. Tento souhlas za druhého rodiče by soud udělil podle NOZ pouze tehdy, pokud by dlouhodobě neplnil svou vyživovací povinnost, o dítě se dlouhodobě

nezajímal (neprojevoval opravdový zájem), nebo nebyl k nalezení. Důvodem k osvojení manželem druhého rodiče není snaha získat dítě do výlučné péče nebo zbavení druhé strany povinnosti placení výživného na dítě. Soud vždy posuzuje, zda je takovýto typ osvojení v prospěch dítěte (Matějček a kol., 2002).

Postup při osvojování dítěte manžela je stejný jako v ostatních případech. Je vhodné takovou situaci konzultovat nejprve s OSPOD, anebo si rovnou podat návrh na osvojení k soudu. V tomto případě není vyžadována péče před osvojením, protože za tu je považována péče dosavadní, kdy se dítě již v rodině, kde je i druhý manžel rodiče nachází a z jeho strany je o něj již pečováno.

Je nutné si uvědomit, že podle NOZ je osvojení manželem rodiče učiněn velmi radikální krok v rodinných vazbách a právním statusu celé rodiny. Tímto rozhodnutím se ukončují vazby na biologickou rodinu dítěte ze strany druhého rodiče (tzn. babičky, tety ad.) a vznikají úplně nové vztahy, a to i ty právní, mezi dítětem a rodinou manžela, který ho osvojoval. To se bude týkat i případného dědictví, nebo placení výživného. Manžel druhého rodiče se stává k dítěti plnohodnotným rodičem se všemi právy i povinnostmi, které vyplývají ze zákona. Nový rodič je zapsán do rodného listu dítěte. I v případě rozvodu stávajících manželů, tyto právní vazby zůstanou zachovány a nový rodič dítěte je povinen platit výživné. Fakt, že se nejedná o biologického rodiče, již není pro soud dále podstatný, protože osvojitel tak na sebe přijal veškerá práva a povinnosti z nového vztahu vyplývající.

Zákon již dále nerozpracovává, zda je osvojení manželem rodiče skutečně v zájmu dítěte. Jedná se o vysoce individuální záležitost. Změna rodiče, i přes to, že druhý z rodičů neplní své povinnosti a s dítětem se nestýká, je velký zásah především do práv samotného dítěte, kterého se změna týká. V praxi se bohužel setkáváme s tím, že se dítě nemůže k celé věci vyjádřit z hlediska věku nebo mentálních schopností. Je ale skutečně v zájmu dítěte určit mu, kdo k němu má práva a povinnosti, když se jedná o osobu prvotně zcela cizí?

Další pro mě problematickou otázkou je, kde je jistota, že vztah mezi novými manžely vydrží natolik, aby se dalo s jistotou dopředu určit, že nový manžel bude lepším rodičem nežli ten předchozí (tedy biologický). Chápu, že člověk může pocítit velmi vřelý cit k dítěti, které není biologicky jeho. Že zde hrají roli společné zážitky a

sdílení jedné rodiny. Nicméně každý vztah se vyvíjí a to i ty, které se zpočátku jeví idylicky. Pokládám si otázku, jaké může být prožívání dítěte, které mělo ještě v době, než vůbec mohlo projevit svou vůli, změněného rodiče v rodném listě a přitom i tento rodič z jeho života později zmizel. Tímto vzniká obrovský zásah do práv dítěte a do jeho života a přitom může jít o rozhodnutí pouze jednoho z rodičů a názor dítěte se nebere v potaz.

Nezanedbatelným faktem je ten, že si nový rodič nemusí plně uvědomit, že tato změna, která je nyní činěna pod vlivem velkých emocí a současné situace, je trvalá a do budoucna neměnná. Práva a povinnosti tak k takto osvojenému dítěti zůstávají i v případě, že se manželé rozvedou a rodinné svazky se zpřetrhají. Najednou se do popředí zájmu může ze strany manžela dostat otázka: „Proč bych měl platit alimenty dítěti, které vlastně ani není moje?“. Samozřejmě ne každý k věci přistupuje tímto způsobem, ale bohužel ani tento přístup v praxi není výjimkou.

Problematická je potom otázka samotného plnění rodičovských povinností po rozvodu manželů. Rodina již nemusí žít společně a rodinný systém se tak rozpadá a může se znovu tvořit jiný po nalezení nového partnera. Plnění těchto povinností tak může být komplikované. Navíc dítě ztrácí dalšího rodiče, což může být spojeno s jeho vlastním vnímáním své sebehodnoty a nalezení toho, kdo vlastně jsem. Myslím si, že pro dítě musí být velmi náročné určit, kdo je vlastně jeho druhým rodičem, pokud se status v rodném listu takto mění.

Výjimkou nejsou ani komplikace, které přichází do rodiny s narozením nového potomka, který je dítětem nových manželů. Takové dítě potom nese jiný status než dítě touto formou adoptované, protože se jedná o dítě, které má oba biologické rodiče na rozdíl od toho prvního. Tento fakt se může začít promítat do chování dítěte, ale i rodičů a potom do celého rodinného systému.

Řešením této problematiky by mohla být částečně úprava zákona tak, aby byl tento druh osvojení možný až tehdy, kdy je dítě schopno se k návrhu adekvátně vyjádřit. Např. se nabízí hranice 12 let tak, jak je tomu již v zákoně učiněno.

Zákon navíc vůbec nepoukazuje na problematiku, kdy se snaží dítě osvojit partner a ne přímo manžel jednoho z rodičů. NOZ hovoří pouze o osvojení manželem.

4.3 Osvojení osobou blízkou či příbuznou

Jedná se o méně problematické osvojení dítěte a to z důvodu historie mezi osvojitelem či osvojiteli a dítětem. Tento typ osvojení přichází tehdy, kdy je osoba dítěti známá a může s ní být v příbuzenském vztahu. Před podáním takového návrhu na osvojení přechází dlouhodobá péče ze strany příbuzných, která je natolik úspěšná, že vede k osvojení dítěte. Předpokladem je, že jsou zde vytvořena přirozenou cestou dostatečně pevná pouta a osoby dítěti nejsou vůbec neznámé. Vzhledem k tomu, že dochází k takto kvalitativnímu posunu ve vztazích, dá se předpokládat, že společná historie dítěte a osvojitelů, je úspěšná, a proto vede ke kroku osvojení.

Samozřejmě i v tomto případě pokud to možnosti dítěte dovolí, se zjišťuje jeho názor na samotné osvojení.

5. Psychologická hlediska procesu osvojení – specifika, výhody i úskalí

Jedním ze základních motivů rodičů, proč se stát náhradním rodičem dítěti, které nenese naše geny, je neplodnost páru případná zdravotní rizika spojená s početím a porodem dítěte. Mnoho párů dlouho zvažuje, zda je pro ně tato možnost přípustná a zda jsou ochotni vychovávat cizí dítě. U většiny z nich tomu předchází dlouhé debaty a období rozmýšlení, zda se na tuto cestu za rodičovstvím vydat nebo zvolit jinou alternativu. Jiní rodiče poznali bezprostředně dítě, které si natolik zamilovali, že jsou ochotni poskytnout mu domov natrvalo. Mohlo se tak stát díky hostitelské péči, kterou rodina poskytuje nebo přímo pěstounské péči. Někdy se dozvíme o dítěti a jeho bezvýchodné situaci z našeho okolí a jeho příběh nás nenechá chladným. Mnoho lidí také touží po velké rodině, protože v ní sami vyrůstali. Možnost poskytnout zázemí někomu potřebnému, kdo v životě neměl tolik štěstí, berou jako možnost, kterou upřednostní před tím mít více vlastních dětí. Ne zřídka se stává, že páry mají své děti a další chtějí adoptovat. Mnoho lidí vnímá adopci jako prostředek k poskytnutí své životní energie, kterou by mohli uplatnit i jinak. Cítí se dostatečně silní na to, aby svůj domov a zázemí poskytli někomu dalšímu. Setkala jsem se i s páry, které prostě jen nechtěly absolvovat další porod, který byl mnohdy komplikovaný a ohrožující na zdraví či přímo na životě matky. Ale i přesto si přáli dalšího potomka a sourozence pro své vlastní dítě. Někdy dokonce motivace náhradních rodičů nebyla na první pohled zřejmá a ani oni přesně nevěděli, co je na OSPOD pro prvotní informace přivádí. Mnoho z těchto párů si později pod tíhou mnoha informací uvědomili, že nejsou připraveni přijmout dítě, které může mít mnoho odlišností a pochází např. z velmi špatného až patologického sociálního prostředí. I to pro ně mohla být velká zkušenost, která je v životě někam posunula. Byly ale i páry, které se nově nabytých informací nezalekly a naopak si uvědomily, že adopce je přesně to, po čem touží. I přesto, že si její průběh z počátku představovaly jinak.

Z mých zkušeností se přitom vždy nemusí jednat pouze o motivaci čistě altruistickou. Osvojení dítěte může být i prostředkem jak vyřešit vlastní samotu, nebo neschopnost vést partnerský život a založit vlastní rodinu. Nemusí se nutně jednat o úmyslný motiv. Může se jednat o motiv pramenící z nevědomí člověka. Stejně tak především motivy u rodičů, kteří se rozhodli osvojit dítě, mimo zprostředkovanou adopci mohou být závažnější. V případě předání dítěte náhradním rodičům se souhlasem matky je dobré mít se na pozoru před tím, kde se vůbec náhradní rodiče o dítěti dozvěděli. Zákonem č. 359/1999 Sb. je zakázáno zprostředkování osvojení třetí stranou za úplatu. I tak se tomu ale reálně děje. Jak jinak si vysvětlit např. situaci, kdy osvojitelé slovenské národnosti, žijící v Praze chtějí osvojit dítě matky drogově závislé žijící na ulici bez přístřeší v Ústeckém kraji, se kterou byli navíc seznámeni konkrétní osobou? V těchto případech by okolnosti seznámení a motivace osvojitelů neměly být sociálním pracovním lhostejné. Může se jednat o zástěrku pro potencionální trestní čin (obchod s dětmi, obchod s orgány, dětská pornografie ad.). Také to může být známkou problému ze strany náhradních rodičů, kteří jsou si vědomi toho, že by jinak zprostředkovanou adopcí neprošli. V tuto chvíli bude rozhodující činnost soudu, na kterém je, aby případné překážky v adopci, které mohou být v neprospěch dítěte, odhalil. Po těchto motivech by měly pátrat i sociální pracovníci na OSPOD. Bohužel o situaci, kdy bylo dítě takto převzato od biologické matky, se často dozvídají až po předání dítěte, kdy náhradní rodiče navštíví OSPOD se svým příběhem.

Náhradní rodičovství je o mnoho rozdílnější než vztah biologických rodičů k vlastním dětem (Schoolerová, 2002).

Je to skutečnost, na kterou by se měli připravit všichni náhradní rodiče. Taková příprava a zamyšlení nad úkoly, které je jako náhradní rodiče čekají, jim může usnadnit pozdější vývoj věcí. Právě to je úkolem příprav náhradních rodičů, kterých se musí v procesu zprostředkovaného osvojení účastnit. O mnoho složitější to mohou mít právě náhradní rodiče, kteří se rozhodli osvojit dítě přímou adopcí. Ti, pokud sami nevyhledali služby OSPOD nebo jiných neziskových organizací, nemusí být na odlišnosti s výkonem rodičovství u osvojeného dítěte dostatečně připraveni. A to i proto, že si mnoho věcí na první pohled neuvědomí a ani nemohou, protože jim chybí předchozí zkušenost. Tyto odlišnosti ve vztahu k dítěti budou náhradní rodiče provázet celý život

tak, jak se bude vyvíjet samo adoptované dítě, ale i jejich nový rodinný systém. Právě pro svá specifika, by měla být adopce dobře zvážena každým náhradním rodičem. Měl by si být vědom své motivace, tedy proč chce takovýto krok učinit. I z těchto důvodů se často v příručkách neziskových organizací zdůrazňuje, že osvojení dítěte je počin, který se nejprve rodí v srdci člověka.

Je důležité, aby si každý náhradní rodič položil otázky, které se budou týkat především jejich postojů, jejich současné situace (finanční, sociální i kulturní), rodinného života a způsobu, jakým se přizpůsobují okolnímu společenskému prostředí. Je možné položit si a zkusit si zodpovědět otázky typu:

- Proč chci adoptovat dítě?
- Jaká pozitiva v adopci spatřuji?
- Jsou zde i nějaká rizika či úskalí, která by nás mohla potkat?
- Jak bude náš rodinný život obohacen?
- Máme nějaké osobní problémy, které se adopcí dítěte vyřeší?
- Jak si společný život představujeme?
- Jak budou situaci vnímat naše biologické děti?
- Jak jí bude vnímat širší rodina?
- Jaké očekávání od dítěte máme?
- Budeme schopné dítě milovat i přes to, že se nebude chovat podle našeho očekávání?
- Budeme schopni vydržet a obstát v systému osvojení dítěte, při jednání s úřady či soudních jednáních?
- V případě přímé adopce, budeme schopni obstát při vzájemném vztahu s biologickými rodiči?
- Jak případná neplodnost ovlivnila náš společný vztah, ale i přístup k sobě nebo pohled na rodičovství? (Schoolerová, 2002).

První krok k oslovení agentur či OSPOD učiní náhradní rodiče zhruba po 1 roce od první zmínky možnosti adopce, kterou společně delší dobu probírají mezi sebou (Schoolerová, 2002).

Toto oslovení OSPOD a prosba o vydání žádosti pro osvojitele pro náhradní rodiče často znamená první krok k uskutečnění jejich záměru. Úřednice na OSPOD náhradní rodiče upozorňují, že ani podání takové žádosti není závazné a mohou jí kdykoliv pozastavit či vzít zpět. A to i v okamžiku, kdy byli již prověřeni nebo dokonce zařazeni jako vhodní žadatelé pro osvojení. Je to důležitá informace, která by se vždy měla k osvojitelům dostat. Někdy se dokonce stává, že po podání takové žádosti se náhradní rodiče (často ti, co nemohou mít vlastní děti a důvod neplodnosti není zcela zřejmý) uvolní, protože mají jistotu jiného způsobu stát se rodičem, a mohou tak počít vlastní dítě.

Odstoupení od osvojení dítěte nemusí být tak jednoduché pro osvojitele, kteří se rozhodli pro přímou adopci. Pokud měli již dítě např. v pěstounské péči a objevily se natolik vážné skutečnosti, které mohou celý proces osvojení zastavit, je to pro osvojitele, ale i samo dítě velmi traumatickou událostí. Může se např. jednat o smrt nebo vážné onemocnění jednoho z osvojitelů nebo osvojitele samotného. V takovém případě hrozí nejenom nedokončení procesu osvojení a dítě tak může mít pocit, že ztrácí možnost být dítětem lidí, kteří ho milují, ale může nastat situace, kdy ani přímá péče coby pěstounská nebude dále možná. Takovéto situace jsou traumatické pro všechny zúčastněné a namísto je podpora psychologa a sociálních pracovníků. V takovéto situaci bych neváhala ani navrhnout psychologickou pomoc. Stejně tak se mohou rozhodnout náhradní rodiče adoptovat dítě po předchozí domluvě s konkrétní biologickou matkou. Dítě může být ze zákona předáno hned, jak to umožňuje jeho zdravotní stav na základě jejich návrhu k soudu a souhlasu matky (NOZ, 2012).

Matka si však svůj souhlas může rozmyslet. Nebo může dojít k zjištění nových informací ohledně zdravotního stavu dítěte, které osvojitelé nebudou již schopni akceptovat a budou jim bránit k plnému přijetí dítěte za své. V takovémto případě se často osvojitelé potýkají se sebeobviňováním, že nejsou např. dosti tolerantní a často se bojí takovéto skutečnosti oznámit a od osvojení odstoupit. Zůstávají proto se svojí frustrací ze situace sami a problémy se ještě prohlubují. V těchto situacích je to o to náročnější, čím delší dobu náhradní rodiče s dítětem již strávili a zvykli si na sebe. Mohou tak vznikat případné poruchy atachmentu (vazby).

U zprostředkovaného osvojení po podání žádosti čeká náhradní rodiče příprava osvojitelů, po které se rozhodne, zda budou jako osvojitelé vhodní a budou tak do registru zařazeni. V případě přímé adopce žádnou přípravou rodiče neprocházejí, pokud dítě nemají již v péči pěstounské jako profesionální pěstouni. V takovém případě přípravou v minulosti také prošli, i když byla trochu odlišná. V případě osvojení dítětem jednoho z manželů taková příprava není nutná. Jiné je to z mého pohledu u předávání dítěte na základě dohody mezi matkou, která dítě porodila a náhradními rodiči. O této skutečnosti by měl být posléze informován OSPOD. Tím pádem se ale k celé skutečnosti může vyjádřit až po tom, co domluva mezi biologickou matkou a náhradními rodiči proběhne. Nemá tak možnost seznámit budoucí osvojitele s riziky, která jsou s tímto typem adopce spojena. A nemá ani možnost prověřit budoucí osvojitele předem, aby bylo naprosto patrné, komu je dítě svěřováno a zda jsou jeho motivy ve prospěch především dítěte a ne pouze ve prospěch osvojitelů. Tato zjištění potom náleží především soudu.

U přímé adopce je navíc potřeba dobře zvážit zda budeme schopni ustát fakt, že biologičtí rodiče dítěte budou znát jeho náhradní rodiče a i přesto, že nejsou schopni sami o dítě pečovat, mohou svým jednáním a chováním zasahovat do jejich nově vzniklé rodiny. Domnívám se, že může docházet i k vydírání rodiny v průběhu celého procesu osvojování. Matka dítěte může požadovat různé finanční obnosy nebo služby pod pohrůžkou, že svůj souhlas s adopcí vezme nazpět. Toto riziko podle mě hrozí především tehdy, kdy není zcela jasné, kde či kdo biologickou matku s rodiči seznámil. Jedná se o informace, které náhradní rodiče získávají především na přípravách k osvojení. Sociálními pracovníky jsou navíc poučeni o tom, že mohou podat návrh na utajované osvojení. V případě přímé adopce tohoto typu by takovýto návrh neměl smysl, protože už od počátku stojí předání dítěte do péče osvojitelů na jejich přímé domluvě s biologickou matkou prostřednictvím sepsané dohody o předání dítěte, tudíž je totožnost obou stran známá. Spatřuji zde i riziko v tom, že biologický otec dítěte vůbec nemusí vědět, že je otcem a co se s jeho potomkem děje. Bohužel se jedná obecně o problém, kdy matka otce nemusí uvádět a on se prakticky o narození dítěte nemusí dozvědět. Tím také narážíme v praxi na fakt, že mnohdy nevíme, kdo je otcem dítěte a není dostatečně známá zdravotní, ale i sociální či rodinná anamnéza dítěte. V

takovém případě se může stát, že náhradní rodiče na základě dohody s matkou převezmou dítě, o které budou chtít pečovat a nebudou mít dostatečné množství informací o něm samotným. Problematické je to především z hlediska zdravotní péče, kdy se u dítěte mohou objevit nejrůznější symptomy či komplikace a náhradní matka nebude schopná zodpovědět otázky ošetřujícímu lékaři dítěte. V praxi jsem se sama setkala s takto osvojovaným dítětem, u kterého se až po třech měsících, kdy již vznikla vazba mezi dítětem a náhradními rodiči, zjistilo, že dítě trpí onemocněním syfilis, který byl přenesen na dítě z matky. Matka posléze nebyla k dohledání a nebyla možnost se na případné jiné choroby či zdravotní omezení doptat. Nebyly tak získány potřebné informace, které by vedly k rychlejší nápravě zdravotního stavu dítěte. Náhradní rodina byla takovýmto obratem navíc tak zaskočena, že se rozhodovala, zda neukončí proces osvojování, protože si přála osvojit dítě zdravé.

Takovýto vývoj je velice náročný na psychiku dítěte, ale i osvojitelů. Najednou čelí neúplným informacím, které pokud by měli zpočátku, mohly výrazně ovlivnit jejich rozhodnutí o přijetí dítěte. Nutno dodat, že ani při zprostředkované adopci nemusí mít osvojitelé všechny informace. Není tomu tak především v situacích, kdy biologická matka dítěte nespolupracuje a např. ihned po porodu zmizí neznámo kam.

V případě této formy přímé adopce se mi jeví obecně velkým problémem fakt, že aby byla adopce dotažena až do konce, je zde nutná vysoká míra spolupráce biologické matky se soudem a náhradními rodiči. Je potřeba, aby matka dala po 6 nedělích souhlas s adoptí u soudu, což je zakotveno v NOZ. Pouhé předání dítěte na základě dohody nestačí. Tento krok za matku nikdo neučiní. V případě, že je v rodném listě dítěte i otec, musí tak učinit i on s tím rozdílem, že on dle NOZ může dát souhlas hned po narození dítěte. Neplatí pro něj ochranná lhůta jako pro matku. Pokud ale matka souhlas nedá a např. není ani k nalezení a přestává tak úplně spolupracovat, musí být nejprve podán podnět k soudu na určení, že nebude třeba souhlasu matky (popř. obou rodičů) k osvojení dítěte. Tím pádem se celý proces opět prodlužuje a nemusí už platit, že by bylo dítě rychleji osvojeno. Pravdou je, že dítě stále zůstává v péči náhradních rodičů a nemusí na svou právní volnost čekat v ústavním zařízení. Tím pádem se rovnou vyvíjí v prostředí, kde by mělo i zůstat.

Z mého pohledu je toto období velice komplikované po psychické ale i právní stránce pro náhradní rodiče. Ti žijí v nejistotě, zda matka na další jednání soudu vůbec dorazí a nebude tak už takhle složitý proces ještě více komplikovat svou nespolehlivostí či nečinností. Nejvíce problematické se mi to zdá u biologických matek, které nějak zneužívají návykové látky. V jejich případě bývá nespolehlivost velmi častá. Osvojitelé nemají prakticky až do konečného rozsudku o osvojení dítěte jistotu, zda matka svůj souhlas nevezme zpět, nebo se neobjeví skutečnosti, které by v osvojení dítěte bránily.

Samozřejmě možnost uzavření dohody s biologickou matkou a převzetí dítěte prakticky ihned, skýtá i výhody. Tou je především možnost o dítě pečovat téměř hned po porodu. Tím pádem se dítě do nové rodiny dostává mnohem rychleji, protože není nutné čekat na vydání nejrůznějších usnesení soudu, která by předání do péče umožňovala. Dítě se tak vyhne pobytu v ústavním zařízení, kde není možné, aby se mu dostalo takové péče, jakou je samozřejmě péče osobní. Na druhou stranu i ústavní péče má své výhody, a to např. v tom, že je zde v prvních měsících dítě monitorováno ze strany lékařů, ale i psychologa, který sleduje jeho vývoj. Získávají se tak přesné informace o tom, jak se dítě vyvíjí a na jeho zdravotní problémy je možné reagovat ihned.

V případě přímé adopce dítěte, které bylo nejprve v náhradní rodině jako dítě pěstounské, se také setkáváme s faktem, že biologičtí rodiče znají pěstounskou rodinu, později osvojitelskou. Domnívám se ale, že takováto rodina s faktem, že je jejich totožnost u biologických rodičů známá, umí lépe pracovat. Jednak pro to, že si prošli přípravou pěstounů, které se do značné míry problematikou NRP shoduje s přípravou osvojitelů, ale také proto že tak už prakticky fungují a ví, do čeho vstupují. Rodina již zná rizika, ale i výhody, které z péče o takové dítě plynou. Zároveň se s rodiči setkali a ví, do jakého kontaktu budou případně vstupovat znovu. Znají náročnost chování biologických rodičů anebo dokonce ví, že zájem o dítě je nulový. V takovémto případě to bývá pro náhradní rodiče nejjednodušší. Bohužel ale dítě je ochuzeno o kontakt s biologickou rodinou, který mohl být jinak zachován. Pěstounské dítě navíc může být osvojeno za předpokladu, že se stane právně volné. Z praxe vím, že se tak stává ale velmi zřídka. Pokud je šance, že dítě bude právně volné díky totálnímu selhávání biologických rodičů, je snaha je nahlašovat rovnou do adopce. Ze zkušenosti si myslím,

že k adopci dítěte, které bylo vychovááno ponejprve jako pěstounské, dochází jen velmi zřídka. Možným důvodem je uvědomění si pečující rodiny, že by přišla o odměnu pěstouna, ale také o příspěvek na jeho péči. Nemusí to nutně poukazovat na morálně pochybné vlastnosti pěstounů, ale může se jednat o prosté uvědomění si dobré finanční situace, kterou není důvod měnit v okamžiku, kdy o dítě již touto formou léta pečují a fakticky by se pro ně osvojením nic nezměnilo, až na finanční situaci a větších práv k dítěti. V případě osvojení dítěte, kde biologická rodina již léta nefunguje a nemá snahu o kontakt s dítětem, se jedná pouze o statusovou záležitost (pěstounské dítě vs. osvojitelské).

Stejně tak je možné, že pokud budou známi osvojitelé pro rodinu původu dítěte, dítě bude obohaceno novou náhradní rodinou, ale i kontaktem se svými biologickými rodiči, k jehož přerušení nemusí nutně dojít. Můžou zde zůstat zachovány i vazby se širší biologickou rodinou, jakou jsou tety, strýcové, babičky a dědečkové. Dítě tak najednou může získat rodiny dvě. Navíc v budoucnu nemusí docházet k jeho hledání vlastní identity, která vychází ze znalosti našeho původu. Myslím, že i toto bylo cílem zavedení § 836 NOZ, který určuje, že by dítě mělo znát svůj původ a fakt, že bylo adoptováno do nástupu školní docházky.

Období očekávání dítěte může být různě dlouhé. Záleží především na činnosti Krajských úřadů a poradních sborech, které vybírají dítěti tu nejvhodnější rodinu. Toto období by měla rodina využít k přemýšlení o budoucí rodině, kterou budou společně s nově přijatým dítětem tvořit (Matějček a kol., 2014).

Budoucí osvojitelé by podle mě neměli ztrácet kontakt s odborníky, kteří jim mohou zodpovědět otázky, které je mohou ještě při čekání na dítě napadnout. Stejně tak je důležité nahlásit veškeré změny v rodině nebo osobním stavu, které by pro přijetí dítěte mohly být důležité. Týká se to i praktičtějších informací, jakými je např. změna adresy či kontaktních údajů. Jejich aktualizací si osvojitelé zaručí rychlou informovanost v případě, že budou vytipováni pro jejich budoucí dítě.

Období očekávání je úměrně dlouhé také podle toho, jaká kritéria jsme pro osvojované dítě zadali (Matějček a kol., 2002).

Podle mých dosavadních zkušeností někteří osvojitelé např. nejsou ochotni osvojit dítě z etnické menšiny nebo dítě starší 1 roku. Podle toho kolik kritérií udají je úměrně dlouhá i čekací doba. Čím více požadavků máme, tím déle budeme z pravidla čekat. Ale nemusí to být normou. Je důležité mít promyšleno, které věci ještě jsou osvojitelé ochotní akceptovat a které již ne. Někdo nemusí tolerovat dítě s drogovou minulostí rodičů, jiní osvojitelé dítě, které bude mít zdravotní handicap. Ze svých požadavků by osvojitelé neměli přespříliš slevovat, protože by se mohlo stát, že právě ústupek, který udělají, bude na překážku jejich budoucímu vztahu s dítětem. I tato problematika je řešena v rámci příprav budoucích osvojitelů.

Před přijetím dítěte se rodina potýká s přijetím nových rolí, se kterými může být spojena i nejistota, zda novou roli zvládneme a jsme na ni plně připraveni. I v tomto nám může pomoci podpora odborníka nebo podpora širší rodiny, která by měla vždy o úmyslu osvojitelů adoptovat dítě vědět. Nejedná se totiž o rozhodnutí, které by ovlivnilo pouze osvojitele samotné. Takovéto zásadní rozhodnutí ovlivní i široké příbuzenstvo. Utajování těchto informací může vést ke komplikaci rodinných vazeb, ale i jejich přímým narušením. Rodina bude podporu blízkých při takovémto rozhodnutí určitě potřebovat. I dítě má s právem na rodiče právo i na své příbuzné. Komplikované mohou být vztahy také tehdy, kdy širší rodina neakceptuje či dokonce neschvaluje jednání rodičů osvojit cizí dítě. Jedná se o aspekt, který je také řešen v rámci přípravy budoucích osvojitelů.

Tato situace může být jednodušší v případě přímé adopce dítěte, které se již předtím nacházelo v péči např. pěstounů nebo v případě osvojením jedním z manželů. V takové situaci již pravděpodobně jsou vytvořeny rodinné vazby a to i ty širší.

Jiné to může být u přímé adopce, kde rodiče dali souhlas s osvojením ke konkrétním osobám. Takovéto rozhodnutí mohou být více impulzivní a nemusí být dostatečně probrána se širší rodinou. Např. tehdy, kdy se o porodu nechtěného dítěte zájemci dozví ze svého nejbližšího okolí a rozhodnou se poskytnout mu domov. Proto by rozhodnutí o osvojení dítěte neměla být impulzivní.

Na druhou stranu nespornou výhodou jakéhokoliv druhu přímé adopce, je urychlení navázání kontaktu dítěte s novou rodinou. Dítě osvojované tímto způsobem může být rychleji ve své náhradní rodině než dítě, které prochází zprostředkováním

osvojitelů prostřednictvím Krajských úřadů a poradních sborů. V přímé adopci lze ze zákona pečovat o dítě na základě dohody mezi biologickými rodiči a těmi náhradními, a ti si dítě mohou předat již po porodu, kdy to jeho zdravotní stav dovolí. Vše by mělo být následně nahlášeno na OSPOD (NOZ, 2012).

Dobrou zkušeností pro náhradní rodiče může být seznámení s rodinou, která také adoptovala cizí dítě, ale i účast při svépomocných skupinách apod. V této oblasti působí především neziskové organizace. Potřebné informace spojené s přijetím dítěte formou osvojení se dají vyhledat i v příslušné literatuře (Bubleová a kol., 2014).

Období příprav na přijetí dítěte je i obdobím praktickým, kdy se rodina na příchod nového člena zaopatřuje i potřebným vybavením pro dítě (Schoolerová, 2002).

V roce 2006 až 2011 byl realizován výzkum 29 náhradních rodin a 30 dětí, které se podílely na výchově přijatých dětí z dětského domova a to formou pěstounskou nebo adoptivní. Tento výzkum zkoumal psychosociální limity rodin, které předčasně ukončily náhradní rodinnou péči a tyto děti se dostaly opět do ústavního zařízení. Autorka výzkumu shrnula výsledky do několika okruhů a tento výzkum byl uveřejněn také ve Sborníku z XII. celostátního semináře v Brně (Triada, 2012).

Jedním z prvních popisovaných okruhů je schopnost náhradní rodiny uvědomit si náročnost výchovy přijatého dítěte a také její dlouhodobost. Autorka na základě výzkumu zjistila, že si náhradní rodiče z počátku neuvědomují, že vztah s dítětem sám o sobě bude procházet různými vývojovými stádii. Náhradní rodiče si nepřipouští, že čas, který dítě strávilo v různých výchovných prostředích, zažilo různé výchovné metody a různé lidi, ho ovlivnili v jeho dosavadním vývoji. A nemuselo se tak stát v jeho prospěch. Tyto minulé zážitky se objevují jak v jeho chování, tak v jeho vzpomínkách. Dítě si na základě předchozích zkušeností testuje novou rodinu a někdy toto testování nemusí skončit a trvá celou dobu, po kterou v náhradní rodině žije. Rodina je tak nucena zvládat úskalí spojené s výchovou cizího dítěte, která si na začátku procesu nedokázala představit. Díky možným výchovným obtížím, které nastanou, se představa náhradních rodičů o dítěti mění. Mění se i jejich představa o budoucnosti s tímto dítětem. Náhradní rodiče tak revidují své představy o vzdálené budoucnosti a mohou dospět k názoru, že dítě v těchto představách nechtějí. Osvojitelská rodina si přesto

plně uvědomuje, že adopcí se dítě stalo jejich potomkem už napořád. I přes toto uvědomění mají v praktickém životě řadu otázek, jako např. zda se mohou přestat s dítětem stýkat, až mu bude 18 let, co se bude dít, pokud dítě vytvoří dluhy apod. Tento fakt svědčí o možném nedostatečném uvědomění si závazků, které plynou z adopce dítěte a možné snaze eliminovat dítě ze své budoucnosti. Bylo dokázáno, že osvojitelské rodiny odmítají společnou budoucnost s adoptivním dítětem v případě, že se dítě jeví jako velmi problematické (užívání návykových látek, krádeže, kriminální činnost), (Triada, 2012).

Další zkoumanou oblastí byla oblast související s deprivací dítěte. Většina dětí pocházející z ústavních zařízení má zkušenost s deprivací. Tyto děti se jeví okolí jako emočně ploché, neschopné pocitu viny, využívající naučené způsoby chování, které mohou být patologické. Neumí dávat adekvátně emoce najevo a citům druhých ve svém okolí nerozumí. Rodina může mít problém na takovéto projevy dítěte reagovat. Dítě se jim jeví jako chladné nebo dokonce vypočítavé a jejich city k němu jsou negativně ovlivněny. Tím, že dochází k neustálé konfrontaci s těmito problémy, které se mohou stupňovat, je rodina vyčerpávána. Výzkum poukázal na problematickou vazbu mezi náhradní matkou a adoptovaným dítětem, kdy deprivované děti se neuměly mazlit nebo to odmítaly. Tento problém souvisí s poruchou vazby *attachementu*. Pokud dochází k prvním projevům neshod nebo odmítání, většinou se tyto problémy objeví nejprve u vazby náhradní matky a dítěte. Pochopení vztahu náhradní matky a adoptivního dítěte se proto jeví jako klíčové. Náhradní matka může pociťovat ambivalentní vztah k dítěti, který je způsoben nestandardními projevy dítěte v jeho chování (Triada, 2012).

Dalším faktorem, který zásadně ovlivňuje přijetí dítěte do rodiny, je vnitřní odolnost rodiny. Touto odolností je myšleno přijetí dítěte takového, jaké je a adekvátní řešení nových výchovných problémů. Odolnost souvisí se zkušeností z vlastního dětství jednotlivých partnerů. Zejména co se týká saturace jejich vlastních potřeb v dětství. S odolností také souvisí možné partnerské krize, které jsou vyvolány přijetím nových rolí a řešením nových problémů spojených s výchovou přijatého dítěte (Triada, 2012).

Velmi zásadní oblastí, která ovlivňuje fungování náhradní rodiny je informovanost a souhlas širší rodiny náhradních rodičů ohledně jejich přání přijmout

cizí dítě. Náhradní rodiče se ve svém životě setkávají s přímým ale i nepřímým odmítnutím dítěte vlastní širší rodinou nebo i jejich sociálním okolím. Nepřímým odmítnutím může být třeba neochota stýkat se s nimi, pohlídat dítě, nebo trávit čas s vlastními dětmi a adoptivním dítětem společně. Pokud přicházejí výchovné potíže, širší rodina často poukazuje na fakt, že s adopcí nesouhlasila nebo jí výrazně nedoporučovala a že jim to říkali. V lepším případě se širší rodina zapojuje až tehdy, kdy jsou náhradní rodiče vyčerpáni. Díky neochotě širšího sociálního okolí náhradních rodičů jakkoliv pomoci či alespoň je podpořit, dochází ke krizi i v samotném partnerském vztahu náhradních rodičů (Triada, 2012).

Problematické se jeví i nastavení náhradní rodiny v oblasti vzdělání a finančních prostředků. Rodina, která obecně dosahuje vysokého vzdělání a je finančně dobře zajištěna klade přímo i nepřímo vysoké nároky na přijímané dítě. Takováto rodina se může domnívat, že dokáže dítě velmi dobře zabezpečit, a to i ze strany kvalitního vzdělání. Problém nastává tehdy, kdy přijaté dítě nemá kapacitu na získání vyššího vzdělání. Rodiče tak mohou být zklamaní, protože si budoucnost svého dítěte představovali jinak. Takováto rodina může mít přímo zvýšený důraz na vzdělání jejich dítěte. Dítě tento tlak samozřejmě cítí a dochází tak k rozdílným názorům a případnému odcizení dítěte od rodičů. Během výzkumu bylo zjištěno, že rodina snižuje své nároky úměrně selhávání dítěte. Tímto tlakem mohou být nevědomě zahájeny další deprivací procesy u dítěte. Dítě mohou rodiče hodnotit jako líné a sebe jako selhávající (Triáda, 2012).

Jednou z nejdůležitějších oblastí celého výzkumu je samotný psychologický profil dětí, u kterých selhává náhradní rodinná péče. Mnohdy se podle neúspěšných náhradních rodičů jedná o děti, které neumí reagovat adekvátně na realitu a své sociální okolí. Svá přání vydávají za skutečnost. Takové dítě se náhradním rodičům mnohdy jeví jako nevděčné, neochotné zapojovat se do běžného dění a povinností, neochotné dělat věci jen tak a vyžadující za vše odměnu. Neumí zhodnotit své chování, často se vymlouvá. Samo sebe vnímá spíše jako oběť. Rodiny zapojené do výzkumu dítěte hodnotily i jako sobecké, neochotné se do rodiny vůbec zapojit, neschopné projevit lítost a bez výčitek svědomí. Děti také z pohledu rodičů nedokázaly adekvátně reagovat na výtky, které vnímaly jako útok. Jejich obrana potom byla až neadekvátně ostrá a bez

rozlišení toho, kdo proti nim stojí (věk, pohlaví ad.). Ve sledovaných rodinách docházelo i k fyzickým výpadům ze strany dítěte. U dětí v pubertálním věku se projevoval model vynucování si věcí prostřednictvím křiku, pláče, ale i sebepoškozování. Další variantou bylo také uspokojení potřeb dítěte z jeho strany prostřednictvím krádeže nebo třeba záškoláctví. Tyto děti se naopak neprojevovaly tak silně navenek. Tyto děti byly ze strany rodičů hodnoceny velmi negativně a to především z důvodu, že nepochopily etické normy dané rodiny, což rodina nesla velmi špatně. Jejich špatné chování jim bylo často připomínáno. U dětí, které byly z náhradní rodinné péče navráceny zpět, se také ukázalo, že etické normy měly dobře načtené, ale nebyly vnitřně integrovány. Např. dítě se bylo hned schopno omluvit, ale bylo patrné, že to nemyslí vážně a že zde není přítomná lítost. Tyto děti také požadovaly velmi často odměnu i za běžné plnění úkolů. Nebyly schopné dodržet řád v rodině a neplnily úkony, které jim byly např. v rámci domácích prací přiděleny. Rodiny později rezignovaly na požadavky na dítě a přijali ho jako líné. Jedná se o důsledek toho, že tyto děti nebyly nikdy zvyklé na povinnosti a náhradní rodiče zapomínaly, že své vlastní děti to museli naučit a došlo tak k integraci tohoto mechanismu. Přijetí řádu rodiny dítětem tak často signalizuje integraci dítěte do ní. Tím jak se zvyšuje tlak na dítě, aby přijalo normy nové rodiny, vzniká u dítěte úzkost spojená s novými situacemi. Samotné zpětné vazby, které tyto děti dostávaly za své chování, vnímaly zjednodušeně. Např. bylo prokázáno, že ticho a fakt, že s nimi rodiče nemluví, vnímaly jako něco pozitivního, protože pokud by se rodiče zlobili tak by na ně přece křičeli. Dítě se tak opět jevilo pro náhradní rodiče jako emočně ploché, nezajímající se o celý rodinný systém a zajímající se pouze o sebe. U dětí z rozpadlých náhradních rodin bylo také zjištěno, že ve vyšší míře užívaly tabák či THC a začaly žít poměrně brzo sexuálním životem. Autorka výzkumu se domnívá, že se tak dělo v důsledku vyšší potřeby uvolnit vnitřní napětí, které pramenilo ze stresujících situací v nové rodině a tlakem způsobeným na rychlou adaptaci dítěte na nové podmínky (Triada, 2012).

Výzkumem bylo také zjištěno, že je velice důležitá i vnější podoba dítěte s náhradní rodinou. Více problémů se objevuje i tehdy, když je dítě výrazně jiného etnika než rodina. Byla objevena i souvislost dítěte z náhradní rodiny a zvýšenou četností šikany ve školním kolektivu. Takové děti potom co nebyly dostatečně

integrovány do nové rodiny, nebyly ochotny své potíže sdělovat rodičům nebo vyhledávaly jiné rizikové vrstevnické skupiny či se bránily přímo, tedy otevřenou agresí a působily tak, jako problematické (Triada, 2012).

Výzkumem byly zjištěny i další typické znaky netýkající se jen samotné osoby dítěte, ale i náhradních rodičů, kteří se rozhodli takové dítě osvojit. Ve výzkumu se často objevovalo, že náhradní rodina považovala jako prioritu materiální zajištění dítěte a jeho dosažení vysokého vzdělání a všestranný rozvoj. Rodiny nebyly schopny respektovat odlišnost dítěte, které si prošlo deprivujícím způsobem výchovy, a tedy mnohdy nemohlo mít potřebné předpoklady pro tak vysoký rozvoj osobnosti, jak by si náhradní rodiče přáli. Studie dokonce ukázala, že většina dětí, které byly do výzkumu zahrnuty, byla vrácena do ústavní výchovy z náhradních rodin, které měly vysoký socioekonomický status (Triada, 2012).

Problematický byl i vztah matek k přijatým dětem. Ukázalo se, že mnoho žen citově k dítěti nepřilnulo a tento stav se snažily zakrývat, aby nedošlo k rozpadu partnerského svazku. Tyto ženy sdělily, že se cítily vyhořelé a potýkaly se s depresemi (Triada, 2012).

Výzkum dále prokázal, že adoptivní dítě bylo srovnáváno s dětmi vlastními, pokud se v rodině nacházely. Tento fakt samozřejmě ztěžuje integraci dítěte a jeho přijetí. Rodiče také uvedli, že se po takovémto selhání cítili méně kompetentní než před absolvováním adopce. Také emotivní reakce dítěte, na které rodina nebyla zvyklá, byly přisuzovány etnické příslušnosti. A to především tehdy, kdy bylo dítě aktivnější a více náročné (Triada, 2012).

Náhradní rodiče měli tendenci k rychlému převzetí dítěte do péče. Po převzetí se snažili dítěti dopřát co nejvíce nevšedních zážitků, kterých mu nebylo v ústavní výchově dopřáno. Na takové věci ale není dítě z ÚV zvyklé a jeho odezva na snahu rodičů nemusí být taková, jakou si rodiče představovali. I tady může docházet k určitému zklamání. Platí to i při motivaci dítěte k výkonům, která je spojená se stresem pro dítě. Náhradní rodiny ve studii přiznaly, že své nároky postupně snížily natolik, že považovaly za úspěch i včasný příchod dítěte ze školy domů. Vysvětlovali si to jako rezignaci nad genetickou výbavou dítěte nebo jeho nevychovatelností. Opačným způsobem také bylo zaměření se na dovednosti dítěte, které neumí, ale

mohlo by umět. Dochází tak k absenci společných rodinných aktivit, které by rozvíjely emoční stránku dítěte a prohlubovaly vztah mezi rodiči a dítětem (Triada, 2012).

Výzkumem bylo bohužel také zjištěno, že osvojitelské rodiny řešily problémy s výchovou adoptovaného dítěte později nežli rodiny pěstounské. Osvojitelé navíc málokdy informovali OSPOD. Ten se o nedostatečně vzniklé vazbě mezi dítětem a náhradními rodiči dozvěděl většinou náhodou. Náhradní rodiče se v případě neúspěchu s výchovou obraceli na psychiatry či psychology. Také bylo dokázáno, že osvojitelé o předání dítěte zpět do ÚV rozhodují kratší dobu nežli pěstouni (Triada, 2012).

Po zjištění těchto dat je zřejmé, že největším problémem je velmi rozdílné sociokulturní prostředí dítěte a náhradní rodiny. Ze strany náhradních rodičů se objevují různé předsudky či nepochopení, ze strany dětí neschopnost rozumět novému světu, který představuje svým životem náhradní rodina. Problematické chování dětí docházející až do patologických stavů je potom projevem neintegrace dítěte do nové rodiny. Ze strany osvojitelů dochází k přeceňování vlastních sil a důvěry ve vlastní výchovný přístup při vlivu na budoucí chování dítěte. Dále bagatelizace ohledně deprivace dítěte a vlivu jeho genetických dispozic. Náhradní rodiny nepředpokládají, že by nové situace nezvládaly, protože si nedokáží na začátku procesu osvojení uvědomit věci, které vycházejí z jejich neznalosti (Triada, 2012).

Pro každé osvojitele je důležité získat duševní pohodu a energii, kterou budou moci předat osvojovanému dítěti. Pokud se budou cítit dobře oni, bude se cítit dobře i dítě, které potřebuje pro svůj zdárný vývoj harmonické prostředí a vyrovnané rodiče (Bubleová a kol., 2014).

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část navazuje na část teoretickou a je rozdělena do dvou základních částí pro větší přehlednost – metodologický postup a interpretace dat. V první části budou popsány cíle výzkumu, výzkumné okruhy, výzkumný soubor, volba kvalitativního přístupu a jeho metod – polostrukturovaného rozhovoru, a v neposlední řadě bude popsána metoda analýzy dat, která byla využita pro získání výsledků výzkumu. V druhé části věnované interpretaci dat budou poskytnuty výsledky výzkumu.

6. Metodologický postup

6.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem tohoto výzkumného šetření byla snaha zmapovat přímou adopci z pohledu sociálních pracovníků OSPOD, kteří se s touto problematikou setkávají při své každodenní pracovní náplni. Mapování se týkalo všech způsobů přímé adopce, se kterými se pracovník může v současné době setkat (tzn. předání dítěte na základě dohody mezi biologickými rodiči a těmi náhradními, osvojení manželem matky a jako pokračování pěstounské péče). Během výzkumu, byla zjišťována osobní stanoviska, ale i reálné zkušenosti sociálních pracovníků k přímé adopci jako takové, k jejímu legislativnímu zakotvení a praktickému provádění. Mapování se týkalo i možných psychosociálních aspektů spojených s přímou adopcí a dopadů na práva samotného dítěte. Snahou také bylo zmapovat co je v zájmu nezl. dítěte obecně.

Cílem výzkumu také bylo popsat výhody, rizika a úskalí spojená s procesem přímé adopce u nás.

V návaznosti na prostudovanou literaturu, teoretický podklad a vlastní zkušenost, jsem si vymezila tyto tematické okruhy:

- Vlastní zkušenost sociálních pracovníků s jednotlivými způsoby přímé adopce
- Současná legislativní a procesní úprava přímé adopce
- Psychosociální aspekty jednotlivých způsobů přímé adopce
- Výhody, rizika a úskalí spojená s přímou adopcí
- Vlastní zájem dítěte procházející přímou adopcí
- Možnosti sociálních pracovníků danou problematiku diskutovat
- Možnosti snížení rizik vyplývajících z přímé adopce

6.2 Výběr výzkumného vzorku

Výběr výzkumného vzorku byl stanoven již na samém začátku práce. Jedná se o sociální pracovníce OSPOD, které mají přímou zkušenost s přímou adopcí.

Kritériem pro výběr vhodných respondentů byla jejich osobní zkušenost alespoň s některým druhem přímé adopce v roli sociálního pracovníka OSPOD a jejich schopnost o dané problematice hovořit. Před začátkem samotného výzkumu byl proveden pilotní průzkum, ve kterém bylo osloveno několik sociálních pracovníků OSPOD s dotazem, zda zkušenost s přímou adopcí ze své praxe mají. Dotazování probíhalo telefonicky po krátkém předchozím představení autorky, i cíle výzkumu. Podle osobních zkušeností sociálních pracovníků byly vytipovány čtyři sociální pracovníce OSPOD, které byly ochotny rozhovor poskytnout a svěřit se se svou osobní zkušeností s danou problematikou, která mnohdy vycházela z letité praxe na OSPOD.

6.3 Výběr metody sběru dat

K dosažení výzkumného cíle jsem zvolila kvalitativní výzkumné šetření. Hlavní zvolenou metodou byl polostrukturovaný rozhovor. Základní osnova otázek byla doplňována otázkami, které reagovaly na komunikativnost respondentů a jejich zkušenosti s danou problematikou, a na danou situaci.

6.3.1 Kvalitativní přístup ve výzkumu

Ve výzkumu můžeme rozlišit dva základní a velmi rozdílné přístupy a tím je výzkum kvalitativní a kvantitativní. Každý z těchto dvou typů výzkumu má své přednosti a je využitelný pro různé objekty zkoumání. Zároveň oba přístupy přinášejí své výhody, ale i nedostatky v porovnání mezi sebou (Reichel, 2009).

Já si pro svou práci zvolila výzkum kvalitativní, protože se nejlépe hodí na zkoumaný vzorek, který jsem zvolila a na vyhodnocení problematiky, kterou se zabývá tato diplomová práce.

Kvalitativní přístup na rozdíl od kvantitativního, se snaží svými rozdílnými přístupy najít porozumění pro zkoumané sociální problémy. Jedná se o interpretaci sociální reality spíše, než o měřitelná, kvantifikovatelná data. V kvalitativním přístupu nepracujeme s měřitelnými fakty. Snaží se nahlížet na sociální realitu v co nejvíce možné komplexní podobě. Výzkumná šetření jsou proto hlubší a detailnější. Kvalitativní výzkum se v porovnání s výzkumem kvantitativním obecně vyznačuje větší intenzitou výzkumného šetření, indukci (sběr dat předchází formulaci vztahů), vytvářením nových hypotéz, zkoumání více aspektů u menšího počtu respondentů, flexibilním reagováním na zjištěné zkušenosti, nestandardizovaným způsobem získávání údajů, větší časovou náročností, vyhodnocováním dat už v průběhu jejich sběru, nevyužíváním statistiky, výpovědí, která je jedinečným obrazem zkoumané skutečnosti, neschopností zobecňovat výsledky na další fenomény nebo zkoumané skupiny, větší možností ovlivnění dat výzkumníkem a v neposlední řadě dobrým poznáním zkoumaných podmínek a situací. Oba tyto přístupy jsou rovnocenné a navzájem se mohou velmi dobře doplňovat (Reichel, 2009).

6.3.2 Polostrukturovaný hloubkový rozhovor

Jedná se o výzkumnou metodu, kterou lze aplikovat u obou hlavních typů výzkumu. Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi respondentů, jejich slova v té nejpřirozenější podobě, což je považováno za jeden ze základních principů a přednost kvalitativního výzkumu (Švaříček, Šedřová a kol., 2014).

Polostrukturovaný rozhovor se nejčastěji využívá v případové studii nebo zakotvené teorii. Právě zakotvená teorie je výzkumný design, který bude použit pro účely mé práce (Švaříček, Šedřová a kol., 2014).

Rozhovor se vždy liší především mírou své standardizace. Samotný polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje tím, že má výzkumník připraven okruh témat či základní soubor otázek, které chce v rozhovoru uplatnit. Jejich pořadí není striktně dáno. Rozhovor je dále rozvíjen otázkami, které reagují na aktuální dění. Jedná se o otázky doplňující. Samotné otázky mohou být v rámci situace různě pozměněny. Pravidlem je, že musí být u každého zkoumaného respondenta položeny všechny. Nejedná se o rozhovor standardizovaný, u kterého je předepsáno přesné pořadí otázek a jejich znění. Tento typ rozhovoru kombinuje výhody dalších typů, jako je rozhovor volný a strukturovaný. Zároveň se snaží o minimalizaci nevýhod. Možnost zvolit otázky doplňující, kterými může tazatel pružně reagovat na řečené, vytváří přirozenější kontakt s respondentem. Další nespornou výhodou tohoto typu rozhovoru je možnost přizpůsobení se hovornosti respondenta a jeho vyjadřovacím schopnostem (Reichel, 2009).

Rozhovor patří mezi jednu z nejobtížnějších metod, která klade vysoké nároky na tazatele. Nároky se týkají především umění vlastní sebereflexe, ale také empatie, kladení otázek, výřečnosti a v neposlední řadě dobrého působení na respondenta (vzhled tazatele, komunikativnost, citlivost, porozumění aj.). U rozhovoru je důležité věnovat pozornost jeho začátku i konci. Pro začátek bychom měli získat důvěru respondenta a zajistit si jeho souhlas s rozhovorem a jeho nahráváním. Na konci rozhovoru bychom neměli zapomenout na poděkování a rozloučení se. I na jeho konci můžeme získat cenné informace pro náš výzkum. Respondentovi by měla být nabídnuta dodatečná možnost kontaktu s výzkumníkem (Hendl, 2016).

Samotné otázky, které výzkumník pokládá, by měly být jasné, citlivé, srozumitelné a skutečně otevřené. Otázky by nikdy neměly být formulovány tak, aby předem určovaly odpověď respondenta nebo byly navádějící (Hendl, 2016).

Hlubkový rozhovor se vždy skládá ze dvou částí – rozhovoru a jeho přepisu. Pro účely práce jsem využila přepis rozhovoru, který je doslovný. Jsou v něm zaznamenána i místa, kdy se vyskytovalo ticho (např. z důvodu zamyšlením se

respondenta nad položenou otázkou) nebo smích respondenta. Přepis rozhovoru slouží také k tomu, že je možné se k němu opakovaně vracet a také kódovat významy sdělení pro účely vyhodnocení získaných informací (Švaříček, Šedřová a kol., 2014).

6.4 Průběh výzkumného šetření

Rozhovory probíhaly po vzájemné dohodě vždycky v místě pracoviště dané sociální pracovnice a byly nahrávány na diktafon skrze mobilní telefon. Před zahájením rozhovoru vždy došlo na vzájemné představení se autorky a oslovované sociální pracovnice. V doslovném přepisu rozhovorů byla znemožněna identifikace některých informací uváděných pracovníci, protože pracovníci zde uvádějí velmi osobní postoje i vůči svým nadřízeným, zmiňují místa svého pracoviště a hovoří o případech osvojitelů, které by mohly být poznatelné. V kapitole interpretací výsledků i v samotných přepisech rozhovorů jsou uvedena pro větší přehlednost smyšlená křestní jména pracovníků.

V začátku rozhovoru došlo také ke krátkému představení výzkumu. V samém úvodu nahrávání byla položena otázka, zda pracovníci souhlasí s nahráváním rozhovoru na diktafon. Pouze v prvním rozhovoru tato otázka byla položena na samém konci z důvodu opomenutí se na tuto věc dotázat už začátkem nahrávání. Souhlas byl ale řečený již při představování se pracovníci na samém úvodu schůzky mimo nahrávání. Z těchto důvodů jsem se rozhodla rozhovor do výzkumu použít.

Rozhovory vždy trvaly zhruba okolo jedné hodiny. Zkoumaný okruh otázek byl pokládán v nespécifikovaném pořadí tak, jak rozhovor přirozeně plynul. Byla dodržena osnova základních okruhů dotazů stanovených pro rozhovor.

Během rozhovoru mnohdy došlo k získání informací nad rámec stanovených okruhů. Z těchto důvodů jsem také zvolila rozhovor se čtyřmi pracovníci, protože se získávané informace již od počátku v rozhovorech opakovaly. Domnívám se, že tento počet, k přihlídnutí k získaným informacím a především stanovenému rozsahu práce stačí.

6.5 *Metoda analýzy dat*

Při analýze dat výzkumného šetření jsem se nechala inspirovat některými zásadami zakotvené teorie. Jedná se o výzkumný design, který se snaží ve výsledku generovat novou teorii, jejímž výsledkem jsou tvrzení o vztazích mezi proměnnými. (Švaříček, Šedřová a kol., 2014).

Pochopení této teorie mi pomohlo porozumět některým souvislostem přímé adopce, které se odkryly na základě provedených rozhovorů se sociálními pracovníci. V práci jsem využila jen některé techniky zakotvené teorie. Nebyla užitá jako celek.

Již při druhém rozhovoru s respondentem jsem si všimla, že se určité informace shodují s informacemi v dalších rozhovorech, které následovaly. Proto jsem si v průběhu doslovného přepisování rozhovorů dělala poznámky s těmito poznatky a později je zohlednila ve vztahu k informacím z přepsaných rozhovorů a brala na vědomí již při kódování a kategorizaci dat.

Jako metodu analýzy získaných informací jsem tedy zvolila kódování textu na základě podobností, které se v rozhovorech vyskytovaly. Tyto podobnosti se týkaly jednotlivých stanovených okruhů otázek v začátku výzkumu. Kódování se považuje za jádro zakotvené teorie. Při vyhodnocování dat se pracuje s indikátory, což je něco reálně existujícího, na co upozorňují data a co může indikovat výskyt některého z obecnějších jevů. V datech jako takových není obecnější definice zanesena, ale je do nich vnášena výzkumníkem (Švaříček, Šedřová a kol., 2014).

Kromě kódování jsem využila také kategorizaci. Nejprve jsem si text s doslovně přepsanými rozhovory vytiskla v papírové formě. Používala jsem jednoduché kódování – stylem tužka, papír. Kódy jsem zapisovala do vytištěného textu a barevně je oddělovala. Někdy byly kódy tvořeny slovy, jindy částmi vět nebo větami celými. Později jsem si rozhovory znovu pročetla, jednotlivé kódy vypisovala a slučovala jejich synonyma. K tomu, aby kódy odpovídaly smyslu a byla tak zajištěna neustálá přímá souvislost, jsem si vytvořila jednotlivé kategorie, které korespondují s výzkumnými okruhy, pomocí jednoslovných nebo dvouslovných hesel, které vyjadřují význam

daného okruhu. Významy okruhů jsem si podrobněji vypsala na papír, jako pomůcku pro dodržení souvislostí.

Jednotlivé kategorie jsem později sloučila a data v nich obsažená zahrnula do vyhodnocení rozhovorů (interpretace dat), které jsem pro větší přehlednost rozdělila do několika následujících okruhů, které budou použity pro interpretaci dat.

7. Interpretace dat

V této kapitole se budeme věnovat výsledkům výzkumného šetření. Pro větší přehlednost byla zjištěná data rozdělena do několika okruhů, které korespondují se stanovenými výzkumnými okruhy na začátku praktické části práce.

7.1 Psychosociální aspekty procesu přímé adopce

Respondentkám byla položena otázka ohledně jejich vlastních zkušeností s procesem přímé adopce. Pracovnice OSPOD popisovaly vždy několik případů, ve kterých se s danou problematikou setkaly. Z jejich vyprávění vyplývá, že tento proces osvojování dítěte je náročný nejen pro osvojitele a samotné dítě, ale může být psychicky náročný i pro další zúčastněné, jakými jsou např. jejich vlastní děti, či širší rodina.

V jednom případě pracovnice popisuje zkušenost, kdy si rodina převzala dítě od matky, která se ho chtěla vzdát a dát ho k adopci. Později si vše rozmyslela a trvala na tom, aby se jí dítě vrátilo: „..... když měli dítě krátce doma, tak matka začla takzvaně plašit s tím, že ho chce domu, že jim ho nenechá, že si ho vezme a že ho chce vrátit. Oni měli doma ještě jedno vlastní dítě a už to bylo pro ně nějaký stres, protože i to jejich vlastní malé dítě si na to mimčo zvyklo, takže tam nastala opravdu ošklivá situace tím, že se ten názor matky změnil“.

V jiném případě Lenka popisuje situaci, kdy bylo osvojováno dítě, které odnosiла sestra biologické matky. Nicméně zákon v ČR uznává jako biologickou matku tu, která dítě porodila. I z tohoto vyprávění byla patrná možná nadměrná psychická zátěž celé rodiny.

Lenka poukazuje na osvojování dětí lidí, kteří jsou jinak v příbuzenském vztahu. V tomto případě se jednalo o osvojení dítěte sestry: „V nemocnici, hned jak porodila, jí navštívila paní (pozn. sestra biologické matky) a hned jako to dítě šla k němu ..... maminka začala přemýšlet o tom, že by si to dítě nechala ..... tyhle ty příbuzný se

hodně našťvali“. Je zde patrné, že osvojování mezi příbuznými sebou nese další specifická rizika a psychickou zátěž pro celý rodinný systém. V případě takto neúspěšných pokusů může dojít až k rozpadu rodiny a zpřetrhání vazeb mezi jednotlivými členy. Podobnou zkušenost má i Alžběta: *„Upozornila jsem je, že zkomplikujou život dítěti, že by to neměla být adopce a prostě tyhle všechny rizikové faktory. Měli dítě u sebe, uplynuli asi tři tejdny, měsíc možná a pani přišla úplně rozčílená, že maminka se rozhodla, že ne, že dítě si nechá s babičkou (smích) ..... měli ještě problémy nejenom s tou širší rodinou, ale i s vlastní sestrou. Žili v jednom domě jo a bylo to tam hodně, hodně ošklivé. Vztahy se tam narušily.....“.* Alžběta popisuje další situaci, kdy si chtěla osvojit dítě sestra matky, která se o něj starala od narození: *„My jsme se s ní zkontaktovali a řekli jí, že už je tam nějak návrh, že do toho chtějí jít. Ehm tak si začala uvědomovat v podstatě, o co jde a říkala, že to brala spíš jako pomoc. Že nebyli dohodnutý, že mělo dojít k nějaké adopci a podobně ..... že jako ty vztahy tam byly dobrý, že jí v podstatě s tímhle obešli. Nakonec si to rozmyslela ..... a musím říct, že to tam taky nedopadlo dobře, že ty vztahy tam byly hodně, hodně narušený a přestala ta rodina spolu úplně komunikovat“.*

Alžběta se potom zamýšlí nad dalšími důsledky osvojování v rámci širší rodiny, kdy sestra chce osvojit dítě sestry: *„Vy máte děti, budou spolu chodit ehm do školy, do školky jako třeba v tomhle tom ehm jak budete tu identitu toho dítěte vysvětlovat jo?“.* Naráží tu na fakt, že je pro děti nesmírně důležité znát své kořeny a svou minulost a že osvojitelé tento fakt často nedomýšlejí.

Alžběta popisuje výpověď osvojitelů, kteří chtěli také adoptovat dítě v rámci širší rodiny: *„myslí si, že bude dobře, když to dítě bude vyrůstat někde v rodině, kde mu bude dobře a že zároveň o tom budou mít přehled, budou ho sledovat a pozorovat, pro to, jakože jsou to ty vzdálený příbuzný. My jsme je teda seznámili s těma rizikama, protože si v jistý chvíli neuvědomí, co to znamená právě, protože budeme mít přehled, co to všechno může způsobit za problémy v tý rodině. Tak o tom začali přemýšlet. Dopadlo to tak, že ehm, že se i mezi sebou nepohodli. Tyhle ty příbuzný se hodně našťvali“.* Tato respondentka k vyprávění dále uvedla: *„nedokázali domyslet a představit si, co to bude obnášet, až se to dítě narodí. Jak to dítě budou informovat, v čem bude vyrůstat. Vždycky jako uváděli, že to není vůbec problém“.*

Alžběta uvažuje nad psychickou zátěží přímého osvojení ve vztahu k širšímu příbuzenstvu, které mnohdy ani neví, že dotyčná osoba je těhotná a chce se dítěte vzdát. Pokládá si otázku, či právo, je větší? Zda matky, která o dítěti rozhoduje nebo právo dítěte i na širší rodinu, která by měla být oslovena, než dítě půjde do adopce k cizím lidem: „*Co pro mě bylo nejhroší, že ta rodina třeba o tom vůbec nevěděla, jako myslím teďkon tu babičku, tetu jo? Že prostě někde je nějaká příbuznej. Že to bylo až tak dalece utajený..... Neumím si představit, že dá dcera nebo syn dítě k adopci a já to nebudu jako babička vědět jo? No chtěla bych to vědět. Neříkám, že bych to dítě převzala, ale budu vědět o tom, že je a že jak se má jo? A že mě může jednou vyhledat ..... Anebo i to, že si ho převezmu.*“. Alžběta tuto úvahu dává ještě do vztahu práva dítěte znát svou minulost a touhu dětí tuto minulost zjišťovat v průběhu toho jak dospívají.

Z rozhovorů vyplývá, že největší psychická zátěž celého procesu je na straně osvojitelů a osvojovaných dětí. Respondentky se shodují v tom, že velkým rizikem a zátěží je vědomí, že matka svůj souhlas s adopcí může vzít zpět. Lenka k tomu uvádí zkušenost: „*Dopadlo to samozřejmě tak, jak jsem očekávala, matka jim začla dělat zle, začla o to dítě bojovat, takže soud nakonec to předběžný opatření zrušil, to dítě vrátil matce. Matku asi za půl roku zavřeli, protože samozřejmě bylo zjištěno, že s prominutím takovýmhle nějakým způsobem se snažila to dítě prodat a nabízela ho jako na mnoha dalších místech*“. Lenka pokračuje ve vyprávění vlastní zkušenosti s takto zasaženými osvojiteli: „*Já si myslím, že jak na straně těch lidí, co to dítě chtěli, tam musí bejt prostě asi hrozná nějaká citová ztráta a nějaký totální zklamání, když je člověk vidí, s jakým nasazením do toho jdou, tak i pro to dítě, že jo*“.

Obdobnou zkušenost má i Irena: „*Tady u nás na OSPOD docházelo k navrácení toho miminka zpátky do péče tý maminky. To bylo ehm hodně smutný, hodně jako traumatický pro ten pár. Bylo vidět, že po tom miminku touží*“.

Z rozhovorů vyplývá, že se jedná i o zátěž na straně dítěte, které si v novém prostředí zvyká na novou pečující osobu a v praxi se potom běžně stává, že matka souhlas s adopcí vezme zpět a dítě je vráceno jí do péče. Takové dítě není na svou biologickou matku zvyklé a zákonitě jsou zpřetrhány vazby attechementu s původní matkou, což může mít pro dítě negativní následky. Tato problematika se odvíjí

především od doby, kterou dítě stráví v původní rodině, než dojde k jeho přemístění. Irena hovoří o situaci, kdy k takovému navrácení dítěte došlo prostřednictvím OSPOD na úřadě: „.... nechtěli jsme, aby tam došlo k takovému tomu předání z náruče do náruče, takže ehm, takže k tomu došlo a my jsme se pak snažili jakoby co nejvíc ňákou akutní krizovou intervencí ošetřit ty osvojitele. Čili aby byli v pořádku a byla jim doporučena následná psychologická péče“.

Stejně tak se ukazuje, že může dojít k nenaplnění očekávání osvojitelů od přijatého dítěte, což může končit zrušením adopce a přemístěním dítěte jinam. Jedná se o událost, která je přímo traumatická pro dané dítě. Na tento fakt upozornila Irena vyprávěním o rodině, kde se adoptované dítě začalo chovat nepříjemným způsobem a neadekvátně reagovalo na nové situace. Problém vyústil v neochotu rodiny se nadále o dítě starat v okamžiku, kdy u nich vyrůstalo již několik let. Zároveň se jednalo o rodinu, která chvíli po adopci měla své vlastní biologické dítě. Situace dopadla tak, že dítě bylo umístěno do výchovného ústavu díky jeho problematičtějšímu chování, které rodina nezvládala a dokonce odsuzovala, protože se neslučovalo s jejich představou o přijatém dítěti. Irena situaci hodnotila takto: „*Já teda pořád to víc traumaticky vnímám pro to dítě. Já tam fakt na prvním místě mám to dítě. Určitě to ale zahýbalo s celou rodinou. Nemůžu říct ty důsledky, jaký to mělo na rodinu, ale věřím, že to se všema těma členama strašně zamávalo a muselo to být těžký i pro tu holčičku, pro tu sestru ..... když jsem se s nima viděla u toho soudu, tak na toho chlapce pohlíželi jako prostě úplně jako na vyvrhela, jako kdyby s ním nikdy neměli nic společného. Bylo to děsivý no“.*

Respondentky také opakovaně narazily na fakt, že je pro dítě z jejich zkušeností na OSPOD velmi důležité, aby vědělo, odkud pochází a kde má své kořeny. Irena k tomu uvádí: „*Osvojitelé si teď uvědomujou důležitost toho, aby ehm to děťátko vědělo, odkud pochází. Tímhle tím sdělením, že se ehm daleko víc upevní ty vazby mezi nima“.* Irena tak naráží na důležitost informování dítěte o tom, že je adoptováno. Zákonem je tato povinnost osvojitelům uložena, nicméně není dán žádný způsob zpětné kontroly: „*Všichni osvojitelé se mě na to ptaj a jak to budete kontrolovat? (smích) ..... je to opravdu ku prospěchu jim a vztahu s tím děťátkem“.* Způsob, jakým se dítě dozví o tom, že je adoptováno, pokud je nevhodný a není od pečujících osob,

může mít velmi negativní důsledky na jeho psychiku a uvádí svou zkušenost s takto zasaženým dítětem: „*To dítě nevědělo vůbec, kam patří. Bylo úplně hotový a ptalo se mě, jak se má teďko vrátit domů, že vlastně ani neví, kde má doma, že jako k těmhle lidem vlastně ani nepatří a že jim říká máma a táta, tak jak to teda je, kde se tam vzalo? ..... Bylo to pro něj teda hrozný, fakt jako hrozný...*“.

Irena upozornila na jeden z možných důvodů, proč někteří lidé raději volí adopci přímou, která bezpochyby pro ně nese mnoho jiných rizik, spíše, než adopci zprostředkovanou: „*Mám pocit, že do přímého osvojení jdou lidi, kteří, pro který je z nějakého důvodu jakoby nepřekonatelný problém nechat se zaevidovat. Stydí se vlastně za tu nemožnost mít vlastní dítě. Může to být třeba ehm tím, že jsou součástí určitý sociální vrstvy*“.

Uvádí svou zkušenost s takovými osvojiteli: „*oba dva velmi dobře a velmi vysoce postavený a tam prostě bylo úplně z nich vidět, že je pro ně nepřijatelný, aby procházeli nějakým procesem přípravy, rozhovorem s psychologem a vůbec, aby si připustili to, že mají cizí dítě*“.

Respondentky se shodly také na tom, že informovanost osvojitelů ohledně důsledků, možných rizik, či celém průběhu přímé adopce, je nedostatečná. Shodují se na tom, že osvojitelé tak nemají šanci získat alespoň ty informace, které by získali, pokud by prošli přípravou. Jedna respondentka takto popisuje první setkání s rodiči, kteří na OSPOD přišli nahlásit, že od nějaké maminky převzali dítě na základě dohody. Lenka vypráví: „*Jediný co měli ponětí, vlastně v podstatě ze zákona, tak věděli, že musej nahlásit, když převezmou dítě nějaký do péče ..... tak když jsem se jich zeptala, jako jestli o tý matce něco vědí, tak samozřejmě samý superlativy, jak máma je vzorná a máma todle a máma se stará, jsme v kontaktu ..... bylo na nich vidět, že když přišla ta matka, měli tu schůzku tady, tak ehm byli docela v šoku ..... neměli vůbec ponětí jestli kouří, což oni byli docela zarputilí nekuřáci ..... vůbec nevěděli, jak žije, jako jaký má podmínky doma a proč vůbec to dítě nechce a jaký je její zdravotní stav. V podstatě pro ně to bylo takový procitnutí, že si najednou uvědomili, že jdou do něčeho ehmm o čemž nemají úplně ponětí. Nebyli vůbec připravený na to, že by to dítě mohlo mít nějaký zdravotní problémy, až se narodí a tak*“.

Na přímou otázku zda si respondentky myslí, že jsou zájemci o přímou adopci dostatečně poučení a mají dostatek informací, všechny pracovnice shodně odpověděly, že ne.

Lenka se k neinformovanosti žadatelů vyjadřuje takto: *„spouště lidem to nedochází a ty lidi jak maj jakoby otevřený srdce, ať už proto, že nemůžou mít děti nebo proto, že maj pocit, že chtěj někomu pomáhat, tak prostě nebo třeba ty právní následky jako jim nedocházej jo a pak to maj těžký ..... málokomu dochází, že by to tak nemuselo bejt, že to taky může bejt o nějaký vyčůranosti biologických maminek“.*

Tereza na adresu osvojitelů poznamenává toto: *„nedomyšlejí některý rizika, který jim ehm ten, v rámci toho zprostředkovatelskýho procesu, který by se dozvěděli ..... oni jsou závislí jenom na těch informacích od těch matek. A ty matky lžou, prostě my tu zkušenost máme, že ty matky pokud maj nějaký ehm negativní sdělení, tak je pravděpodobně neřeknou, protože to není v jejich zájmu“.*

Irena srovnává v rozhovoru přímou adopci se zprostředkovanou: *„V přípravách se probírají důležitá témata, jako jsou ztráty a vyrovnání se se ztrátou a další a další témata, který prostě souvisejí s tím, že přijímám, že přijímám v podstatě cizí dítě do svojí péče. Dávám mu nějaký svoje zvyky, tradice a přitom ono jako vůbec, nemusíme se tam jako potkávat“.*

Při otázce, zda jsou osvojitelé dostatečně informovaní o celém procesu, dvě z respondentek upozornili i na fakt, že zastupující právní zástupce osvojitelů nemusí být dostatečně informován o průběhu celého procesu. Irena uvádí: *„Myslím si, že nejsou ..... dostávají zkreslený informace od svých právních zástupců ehm což je další problém, protože to nejsou ehm lidi, kteří by byli vzdělaní v oblasti sociální práce nebo psychologie, psychoterapie a to já považuju opravdu v oblasti osvojení za hodně důležitý, protože prostě budoucí osvojitelé si musí uvědomovat, jak fungují vazby děťátka na různý lidi, případně jak fungují různý poruchy attechementu, když přebírají děťátka z ústavní péče a podobně“.*

Ve výpovědích respondentek se často vyskytoval osobní názor související vůbec s vědomím osvojitelů chtít znát veškeré informace o dítěti a procesu přímé adopce. Alžběta uvádí: *„Působí to na mě, že ani vlastně nechtějí ty informace znát a tím pádem*

si potom vůbec nemůžou uvědomovat žádný rizika. Mají to nastavený tak, aby na prvním místě ukojili svojí potřebu toho, mít dítě“.

Lenka se vyjádřila takto: *„Jako ono by ani nevadilo, že nejsou jako informovaný o tom procesu a toho, ale že si vůbec neuvědomují ty rizika do budoucna, co to obnáší. Ta touha po tom dítěti je tak obrovská, že oni sami nejsou schopni, schopni si vůbec připustit ty rizika. Všechno viděj hrozně růžově a nechtěj ani o tom přemýšlet“.*

Irena se zamýšlí nad pocitem jistoty osvojitelů: *„Tak to na mě působí, jako kdyby to přímý osvojení vlastně těm lidem zaručovalo, ale on je to vlastně pseudopocit, jako že tu maminku vlastně znaj. Že si to děťátko vlastně vyberou a ehm přitom vlastně to vůbec tak není“.*

Ze zkušeností respondentek vyplývá sklon osvojitelů si situaci idealizovat a být v určitých věcech „naivní“. Lenka popisuje takové setkání s osvojiteli: *„moje první setkání s tím, kdy jsem teda fakt zjistila, že ehm ty lidi jsou dost naivní v tom, že si někde přečtou, že maminka nemůže se starat, že jo o dítě. Ony to ty mámy napíšu srdceryvně, nevím, co všechno za to chtěj a tak ty lidi se na to docela chytli....“.*

Tereza uvádí: *„většinou nemaj do hloubky promyšlený to, co právě podnikají jo a nedomýšlejí“.* Téměř totožně vypovídá jiná respondentka: *„myslim si, že ty lidi do toho jdou a nedomýšlejí“.*

Respondentky dokonce uváděly i případy, kdy rodiče přistoupili na mnoho „zvláštních“ a nestandardních požadavků biologických matek tak, aby jim dítě bylo do péče předáno. Mnohdy situaci zvládali mnoho měsíců, než se ukázalo, že úmysly těchto matek nejsou úplně čisté. Více o tom bude pojednáno v kapitole věnované rizikům přímé adopce.

7.2 Možnosti pracovníků danou problematiku diskutovat

Jedním z výzkumných okruhů této práce bylo i zjišťování, zda mají sociální pracovníci OSPOD možnost takto specifickou problematikou, jakou je proces přímé adopce, s někým diskutovat. Pracovnícům byla pokládána otázka, zda na tuto problematiku mohou absolvovat nějaká specifická školení.

Z jejich výpovědí vyplývá, že ve většině případů nezaznamenaly, že by se uskutečňovala specifická školení věnovaná pouze přímé adopci. Lenka na položenou otázku reagovala takto: „*Nemáme vůbec žádný školení. Přímá adopce vždycky vytvoří ehm děs na tváři té pracovnice, které se to týká, protože každé má strach do toho jít. Nikdo do toho nechce být zapletený právě proto, že to není právně ošetřený, takže tak jak jako v rámci toho kraje ehm jsme si domluvily určitý postupy ..... spíše abysme ochránily sami sebe*“.

Alžběta uvedla: „*Ne (smích). Není možnost školení, ale samozřejmě my tady s kolegyněmi vždycky to rozebíráme jo, studujeme k tomu všechno, co najdeme, prostě zamýšlíme se nad tím, takže jo s kolegyněmi určitě no, jinak ne (smích)*“.

Tereza na tu samou otázku uvádí: „*minimálně kolegyně mezi sebou ty informace sdílejí ehm pokud maj pochybnosti, můžou konzultovat na kraji minimálně a myslim si, že nejvhodnější by bylo s psycholožkou krajského úřadu ..... myslim si, že jsou i školení*“.

Irena vypovídá velmi podobně jako předchozí: „*Já využívám ehm metodického vedení z krajského úřadu ..... Určitě jsem se vlastně nesetkala s žádným ani školením, což třeba, teď si uvědomuju, že docela jako postrádám ..... A není ani žádný jakoby přesně nastavený metodický vedení v týchletý oblasti ..... obracím se prostě na nadřízený orgán ehm na ten krajský úřad*“.

Z výpovědí respondentek je jasné, že možnost vzdělávat se přímo v dané problematice je minimální nebo si pracovnice nejsou vědomy takové nabídky. Nejčastější cestu, kterou volí je porada s metodikem na krajském úřadě či porady mezi sebou a sdílení s ostatními kolegyněmi.

7.3 Současná procesní a legislativní úprava přímé adopce

V této kapitole se budu zabývat některými postřehy pracovníků z praxe o tom, jak celý proces přímé adopce funguje z hlediska poradenství OSPOD, ale i fungování soudů. Jedná se pouze o některé postřehy pracovníků, které považuji za důležité,

protože pro rozsah a účel této práce není nutné popisovat veškeré úkony soudu a OSPOD.

V rozhovorech s pracovníci se ukázalo jako stěžejní téma, které je úzce spojeno i s riziky přímé adopce, dání souhlasu matky s adoptí dítěte na soudě a jeho ochranná lhůta či možnost vzetí souhlasu zpět. Na základě dohody o předání dítěte si mnoho osvojitelů dítě vyzvedává již před branami porodnice od biologických matek. Nemají nikde jistotu v tom, že celý proces osvojení bude skutečně zdárně dokončen. Jedná se o problematiku, která byla popsána již v předchozích kapitolách.

Lenka popisuje situaci, kdy byla u předávání takového dítěte přítomna: *„Mě donutili přijít do nemocnice, tam jsem teda s nima sepsala nějaký protokol .... že teda ona souhlasí s tím, že že teda z porodnice si to dítě odnese tadle ta paní, že si podaj návrh k soudu a podobně .... Podali si návrh na předběžný opatření, kdy jim bylo vyhověno, soud jim dítě do péče předal ..... dopadlo to samozřejmě tak, jak jsem očekávala ....“*. Pracovnice zde naráží na fakt, že soud nemá žádnou zákonnou možnost, proč takovému návrhu nevyhovět. V praxi se těmto návrhům zpravidla vyhovuje, protože platí obecný úzus v sociální politice státu, že je lepší svěření dítěte do rodiny, než-li jeho pobyt v ústavním zařízení.

Otázkou je, zda má soud skutečně dostatečnou možnost žadatele o přímou adopci prověřit tak, aby se zabránilo případnému svěření dítěte do rukou lidí, kteří nejsou vhodnými pečujícími osobami. Může to tak být z rozmanitých důvodů. Lenka k tomu uvádí toto: *„My jediný, co pro to můžeme udělat, když nás soud samozřejmě vyzve, prošetření podmínky na jedny straně, na druhý .... Není to úplně o tom, že si někdo na dva dny nastěhuje do bytu postýlku“*. Pracovnice se tímto snaží poukázat na fakt, že momentální šetření, která dělají ze své pozice pro soud, v domácnosti osvojitelů, nemusí mít žádnou vypovídající hodnotu. A její úvaha pokračuje takto: *„ten soud udělá asi to nejnutnější, že jo, teda .... Prolustrujou si je v nějaký ty evidenci dlužníků, trestně jako stíhaných osob .... Prostřednictvím sociálky nebo případně nějakého obecního úřadu si prošetřej podmínky tý rodiny. Zjistěj si třeba nějaký informace, jestli byli někdy někde vedený v rámci městský policie ..... udělej asi to základní, co můžou ..... a chtěj nějaký vyjádření tý matky písemný“*. Lenka se snaží poukázat na to, že ani soud

nemůže z těchto informací dostatečně vyčíst, zda se jedná o osvojitele vhodné pro to konkrétní dítě, které si přebírají do své péče.

Irena v případě, kdy si nebyla jistá motivy a vhodností osvojitelů k výchově daného dítěte, navrhla u soudu toto řešení: *„Já jsem navrhovala znalecký posudek a nebylo k tomu přihlíženo, k tomu návrhu. Respektive byl zamítnut. Nedošlo na ně“*.

Irena potom možnosti soudu, které vedou k prověření žadatelů, hodnotí takto: *„jsem přesvědčená o tom, že ehm ten soud nemůže nahradit těch x hodin, který musej osvojitelé absolvovat v rámci toho, těch příprav, aby byli zařazeni do evidence“*. Srovnává tak i nepoměr nároků na běžné žadatele o adopci a na ty, kteří jdou cestou přímé adopce. Zároveň poukazuje na to, že od takového podrobného prověřování tam soud není a tuto práci by měla zastat jiná instituce (např. OSPOD).

Alžběta k postoji soudů, které se týkají přímé adopce na základě dohody mezi biologickou matkou a náhradními rodiči, uvádí tuto zkušenost: *„soud s tím nemá zkušenost a v podstatě musím říct, že s tím ani nechtěl mít nic společného víc jo. Vyřešte si to a nám už to předejte jako připravený .... Každý když tohle dělat nemusí tak no (smích)“*. Alžběta naráží na fakt, že přímá adopce jako taková je značně nepopulární i mezi odborníky (soudci či pracovníky OSPOD).

Tereza k postupu soudů ohledně procesu přímé adopce dodává toto: *„je otázka jak jí řeší soudy. Tam je ale ta moje malá zkušenost, že jo. Každý jednotlivý soudce může mít jiný přístup k dané věci. Může prověřovat jiné náležitosti. V každém případě si ověří třeba trestní bezúhonnost. Ověří si třeba pověst, finanční zázemí a neověřuje ty ehm motivy ty osoby. Možná by bylo vhodnější ty nezprostředkovaný osvojitele více prověřovat“*.

Lenka se vyjadřuje k zákonům ČR takto: *„U nás bohužel se ty zákony vytvářej tak jako nějak všechny na rychlo a nedomyšleně ..... každé právník, každé soudce si ty zákony vykládá úplně jinak ..... celkově s tou adopcí a tady s tou náhradní rodinnou péčí je to tak neošetřený“*. A dále pokračuje: *„soud zastává názor, že máma je máma ..... musím trošku vyčítat těm zákonům, který tadle vláda furt schvaluje ehm že víc a víc furt sice mluví, že ten zákon se jmenuje o sociálně-právní ochraně dětí jo a všude se támhle každé ohání blaho a zájem dítěte, ale v podstatě všechny ty zákony hovořej o tom, že pro ně je důležitější máma táta ..... ve všech těch zákonech se píše táta má právo,*

matka má právo, rodiče maj právo, ale trošku mi tam chybí to, že tam mělo, když to má být právní ochrana dětí, že by tam na prvním místě všude mělo být napsáno, že dítě má právo na to, aby se ty rodiče chovali slušně a dítě má právo (smích) tady na to a tady na to ...“.

Irena má podobný náhled na vykládání si zákona jednotlivci: *„je to o tom, že ty zákony nejsou úplně ehm prostě nejsou úplně jednoznačný a opravdu je to o tom, že si to každé vykládá jinak jo“.*

Z rozhovorů je také patrné, že vzhledem k nedostatečné legislativě mají sociální pracovníce OSPOD za cíl, co nejvíce poučit budoucí osvojitele. Alžběta k tomu uvádí toto: *„Takže my jsme si domluvili postupy a poučujeme podle práv, všech těch práv, který v zákoně jsou. Poučujeme ty lidi, co chtěj být osvojitelé a poučujeme samozřejmě i tu matku jo“.* A dále: *„hlavní je poučit obě ty strany, co všechno může nastat. Upozornit je na možný rizika“.*

Lenka poukázala na procesní problém ve vztahu k osvojování druhým manželem: *„jeden paragraf, kde je napsáno, že může případně osvojovat i jiná osoba. A právě někteří soudci si tenhle paragraf vykládají, že i jiná osoba, tak jiná osoba může být i přítel matky“.* Jedná se o paragraf v NOZ, který si v praxi různí soudci vykládají odlišně. Nepanuje zde jednotná shoda. Tato respondentka také uvedla, že ve své praxi zažila jednacím den u soudu, kdy jednomu páru, který nebyl sezdaný, soudce nevyhověl v návrhu na osvojení dítěte partnerem, a páru jinému, jiný soudce vyhověl. Ve vztahu k osvojení manželem matky Lenka hovoří o tom, že v praxi to probíhá stejným způsobem, jako když lidé osvojují dítě zcela cizí: *„takže tam probíhá nějaká ta péče před osvojením, péče budoucího osvojitele a podobně ..... proces je oproti minulosti zdlouhavější“.*

Respondentky také poukázaly na fakt, že je ze zákona povinnost oznámit dítěti do nástupu školní docházky fakt, že je adoptované. O tom, jaké může mít dopady toto sdělení, pokud je nevhodně řečeno někým jiným z okolí dítěte, jsem se zabývala v předchozích kapitolách. Irena naráží na fakt, že procesně není tato povinnost kontrolovatelná: *„Tam si bohužel myslím, že je díra v zákoně. Je to uzákoněno, že ta povinnost je, ale v podstatě to nikdo nekontroluje. Vlastně ani po tom zrušitelném osvojení není potom pod dozorem OSPOD. Nikdo tam nedochází a nikdo už nikdy“.*

nekontroluje, jestli tomu dítěti bylo něco řečeno nebo ne ..... nikdy nikdy nikdo to nekontroluje“.

Alžběta se zamýšlí nad právem dítěte ve srovnání s právem matky o něm rozhodovat a praxi u nich na OSPOD popisuje takto: *„napadá mě v té souvislosti, jak to děláme v těch případech, kdy maminka v nemocnici řekne, že dítě nechce a že ho chce dát k adopci ..... my jako opravdu jsme začali striktně dodržovat, dodržovat to, že je tady právo dítěte na to, vyrůstat v biologické rodině“.* Naráží tak na fakt, že je běžnou praxí, když matka u porodu uvede, že chce dát dítě k adopci a nechce, aby o tom byl kdokoliv informován, že se jejímu přání vyhoví a tak nedojde k oslovení širší rodiny, která by mohla o dítě pečovat, protože se rodina o narození dítěte podle přání matky vůbec nedozví. Alžběta k tomu dále uvádí: *„Trošku jsme se setkávali s problémem i u našich nadřízených, kteří říkali, že máma má právo přece, když to dítě porodí rozhodnout se sama, že nechce, aby o tom věděla její rodina, že dává souhlas k adopci“.* Je zde patrné, že pohled na věc není ani v legislativě, ani v běžné praxi mezi různými OSPOD vyjasněn. Více o tomto problému pohovořím v kapitole o zájmech dítěte.

V rozhovorech byla probírána i otázka týkající se využití návrhu na pěstounskou péči předtím, než se přistoupí k osvojení dítěte. Ze zkušeností respondentek vyplývá, že se k tomuto kroku běžně nepřistupuje. Irena k tomu uvádí: *„Ve své praxi si nevybavuju takovej případ. Ne ne. Naopak si uvědomuju případy, kdy tenhle postup by ehm býval ku prospěchu, protože ten systém nebo ten, ta soudní jednání jsou prostě otázka času, je to na dlouho, takže by to bejvalo bylo supr, že to děťátko bylo svěřený do pěstounský péče, ale nebylo to. Nikdy takhle postupováno nebylo nebo v mojí praxi takhle ne“.*

7.4 Zájem dítěte

V této kapitole se budu zajímat o pohled pracovníků na to, co je v zájmu dítěte a co již není. Tato otázka je sama o sobě velmi složitá, protože není možné jasně určit zájem dítěte. Každý člověk na to může mít jiný názor, a přesto se toto slovní spojení velmi užívá u opatrovnických soudů a v praxi OSPOD. Z výzkumného šetření vyplynulo,

že ne vše, co legislativa umožňuje, je v zájmu dítěte. Vystala zde otázka co vůbec zájem dítěte je a co by měl obnášet a zda tak, jak jsou zákony v ČR v současné době nastaveny, skutečně hájí zájem právě dítěte, nebo naopak zájem dospělých osob.

V této kapitole pohovoříme blíže i o přímé adopci, která se týká osvojení dítěte jedním z manželů a to z toho důvodu, že u této problematiky vznikla největší diskuse s respondentkami o tom, co je v zájmu dítěte.

Zároveň je tato kapitola úzce spjata s informacemi, které budou zaznamenány v kapitole o rizicích a výhodách přímé adopce.

Respondentkám byla položena otázka, zda vnímají adopci, ať už přímou či zprostředkovanou, jako formu náhradní rodinné péče, která by měla mít přednost před ostatními formami (pokud se jedná o právně volné děti). Respondentky na tento dotaz reagovaly takto, Lenka: *„myslim si, že všeobecně adopce je určitě to nejlepší pro ty děti jo, ze všech těch forem náhradní rodinný péče. Nesdílím názor s těma novodobejma formama, jak každej tvrdí, že by ta adopce měla bejt v něčem stejná jako pěstounská, to znamená, že by měla bejt otevřená, že by měla bejt veřejná...“*. Lenka naráží na novodobé názory, které hovoří o tom, že by měla být adopce záležitostí otevřenou, to znamená, že by o sobě biologické rodiny i rodiny adoptivní věděly a nedocházelo by tak k utajení totožnosti účastníků. V tomto způsobu adopce je skryto mnoho potencionálních rizik, která vyplývají z možnosti biologické rodiny zasahovat do rodiny náhradní. Stejně tak to můžeme chápat jako příležitost přemýšlet o náhradních rodinách jinak.

Lenka se ještě zamýšlí nad potřebností ústavní formy náhradní péče o dítě: *„Já si totiž nedokážu představit, že zrušej kojenecký ústav, protože teda ehm od novely občanského zákona musím říct, že tak o 99% nám ubyli žadatelé o osvojení, o pěstounku, o pěstounku na přechodnou dobu“*. Naráží tak na fakt, že jedna věc je směřování politiky rodinného práva v našem státě – snaha o zrušení např. kojeneckých ústavů a výchova dětí pěstouny či náhradními rodiči, a druhá věc je realita – zájem lidí o adopci i o jiné formy péče za podmínek, jaké panují v legislativě v současné době.

Tereza tuto úvahu ještě rozšířila o svou zkušenost: *„Pěstouni pobírají dávky, když jsou osvojitelé, mají jenom povinnosti ..... původní pěstouni, který původně chtěli i osvojit, si to rozmyslí a zůstanou u těch pěstounských dávek a už si to dítě neosvojí*

přesto, že se k němu chovají jako k vlastnímu, ale ta finanční odměna je pro ně taky výhodná nebo lákavá. To se taky stalo“.

Tereza nahlíží na zájem dítěte z hlediska současné legislativy a možnosti předání dítěte náhradní matce již před branami porodnice na základě dohody: *„asi je to jakoby ehm vymyšleno, jako nejšetrnější možnej způsob ehm předání dítěte, kdy to dítě od počátku má svojí novou rodinu .... chápu dobrej záměr tý dohody a zájem dítěte, aby bylo co nejdříve v rodině, ale pořád tam vidím ty rizika“.* Naráží tak na fakt, že i přes snahu zajistit dítěti právě co nejrychleji náhradní rodinu, se může stát opak a dítě může nakonec putovat po více pečujících osobách, důsledkem nedostatečné prověřenosti osvojitelů a jejich informovanosti o dítěti a biologické rodině.

Alžběta se také vyjádřila přímo k možnosti přímé adopce na základě dohody: *„já si myslím, že tady je opravdu mnoho žadatelů, mnoho lidí, kteří nemohou mít děti a žádaj si o dítě a myslím si, že pro to dítě, je rozhodně menší riziko a menší újma v tom, aby třeba půl roku bylo v kojeneckym ústavu nebo rok, ale pak se dostalo do dobrý rodiny, než abychom dítě vystavovali tomu riziku. Jako je to pokus. Buď to vyjde, nebo nevyjde jo“.*

Ve vztahu k ústavním zařízením vs. přímá adopce, uvádí Irena toto: *„je tam spousta proměnejch, ale pro mě je velkej strašák porucha attechementu, protože to prostě nese sebou obrovskejch rizik, pokud se bavíme o tom přímym osvojení. Pokud se bavíme o ehm nepřímym, tak určitě míň. Rozhodně míň. Přímá adopce je prostě obrovskej risk. Na druhou stranu ústavní výchova je, teda pokud jde fakt jako o ty vazby, tak to je přišerný ..... Nejsem schopná vůbec zhodnotit, která ta situace je víc v zájmu dítěte. Myslím si, že je to hodně individuální“.*

Respondentky se také vyjadřovaly k osvojení dětí jedním z manželů ve vztahu jejich práv a toho, co je v jejich zájmu. Respondentky často uváděly, že si nejsou jisté, zda takový zásah, jakým je změna otce v rodném listě, je nutný. Alžběta se vyjádřila takto: *„chápu, že to je velkej zásah do tý identity toho dítěte, takže jako opravdu je to zásah ze strany toho státu“.* Pracovnice pokračuje myšlenkou, že většina dětí si změnu otce přeje, pokud se jedná o rodinu, kde biologický otec nefunguje, nebo dokonce ve většině případů není dítěti ani znám a je vychováváno jiným mužem celý život. Zamýšlí se ale také nad tím, jakou možnost dítě má, se k tomuto radikálnímu kroku vyjádřit:

„nedovedu si představit, že by najednou to dítě řeklo já to nechci (smích), jo tátu kterej ho vychovával, kdyby mu najednou řekl, hele já nechci, abys byl muj táta, nevím no taky si to nedovedu reálně představit“. Alžběta naráží na fakt, do jaké míry se dítě může skutečně rozhodnout, zda chce takovou změnu formálně či nikoliv, kdy čelí i jistému tlaku rodiny. Tato problematika opět naráží na důležitost znát své kořeny a svou minulost i s negativními věcmi, které do ní patří. Alžběta se dále vyjádřila ve smyslu toho, že to mnohdy může být zbytečný zásah státu a věc se dá řešit na úrovni psychiky celého rodinného systému i jinak: *„možná je chyba v tom, že ehm někdo by měl poslouchat ty lidi, proč to dělaj jo“.* Tato pracovnice se v úvaze dostává i k pouhé změně příjmení dítěte: *„třeba ani u těch změn příjmení nejsem tak, jako že to za každou cenu musí bejt, protože to dítě se s nákym příjmením narodilo ..... mám pocit, že to vždycky dělaj ty dospělí .... Tohle je vždycky na uvážení soudu ..... ale asi by to nemělo bejt paušálně“.* Alžběta jednoznačně zastává názor, že je důležité o těchto věcech s lidmi, kteří si změnu takového rozsahu přejí, diskutovat nad tím, proč tomu tak je. Ne zřídka se stává, že důvod je naprosto triviální nebo se dá řešit jinými cestami a nemusí se nutně jednat o zásah státu do určení toho, kdo je otcem dítěte či není. Biologického rodiče má každé dítě jasně dáno a je to věc neodmyslitelná. Na druhou stranu respondentka poukazuje i na důvody, kdy se jeví takovýto zásah do práva dítěte, jako velmi opodstatněný a jako příklad uvádí příjmení po otci, který se mohl dopustit zvlášť závažného trestného činu, který byl medializovaný, a tudíž docházelo skrze příjmení ke stigmatizaci dítěte od veřejnosti. Je potřeba vždy důsledně zvážit, zda je takovýto zásah nutný.

Lenka uvažuje podobně. Na dotaz, zda změnu otce v rodném listě dítěte vnímá, jako velký zásah do práva dítěte, odpovídá takto: *„musím říct, že jo. Mě osobně dělá velkej problém ehm třeba i souhlasy se změnou příjmení dítěte jo. Myslím si, že přístupem k tomu dítěti a vysvětlováním ehm tohleto jde zvládnout velice dobře ..... myslím si, že ta identita je opravdu hrozně důležitá, jako toho dítěte ..... myslím si, že to, že dochází k osvojení manželem matky ehm je převážně o náký zášti ehm tý matky k tomu bývalýmu a původnímu partnerovi jo“.*

Irena je ve vztahu k osvojení manželem také skeptická: *„většinou s tím mám takovej oso.... vnitřní problém, protože za mě to osvojení je obrovskej zásah do práv*

toho dítěte. Právě tím osvojením manželem matky, že se řeší takový, jako neplacení výživného tatínkem biologickým. Nemyslím si ale, že by se to mělo řešit tím zápisem ehm jinýho člověka do toho rodnýho listu, protože prostě ehm dle mého názoru, to není srovnatelná situace ehm jako osvojení teda standardní“.

Tereza na situaci ohledně změny otce v rodném listě nahlížela takto: *„o tom osvojení samozřejmě to dítě má vždycky právo vědět, takže ehm nevnímám to jako nějaký výraznej zásah do práv toho dítěte“.* Zároveň ale sama komentuje situaci ohledně sdělování informací o skutečnosti, že bylo dítě osvojeno takto: *„to dítě do šesti let se musí dozvědět, že je osvojovaný .... Už si nepamatuju, jakým způsobem byla u tohoto dítěte ošetřena tato informace, ale to dítě ten přístup k těm informacím má a musí mít. Nevnímám to jako negativní“.* Na můj dotaz zda je skutečně přesvědčená o tom, že se dítě stoprocentně dozví o své adopci, odpověděla takto: *„tam si bohužel myslím, že je díra v zákoně. Je to uzákoněno, že ta povinnost je, ale v podstatě to nikdo nekontroluje“.* A přidává zkušenost s jinou přímou adopcí druhým manželem: *„možná, že ani nevědělo, že není biologickým dítětem toho tatínka jo. Že tam prostě vyrůstalo odmalička s těma rodičema a ty to chtěli nějakým způsobem zlegalizovat“.*

Tereza na osvojení manželem rodiče reaguje přímo takto: *„to je úžasná záležitost to si myslím, že je naprosto v pořádku. Že je to naopak, že se to hodně dá ocenit jako kvalitní, kvalitní ehm jak bych řekla, zodpovědný přístup toho manžela k tomu dítěti jo. To je určitá rovnocennost toho dítěte v tý rodině. Takže to určitě, určitě ano“.*

Alžběta se také vyjádřila k požadavku na osvojitele, aby sdělovali dítěti, že je osvojeno i v případě osvojení jedním z manželů: *„já s nimi mluvím v tom duchu, že to není věc, která by se měla skrývat, že je zapotřebí o tom mluvit, že ty děti mají problémy a že k tomu musejí přistupovat zodpovědně v tom smyslu, že to dítě má právo vědět, jako odkud pochází a ty jeho kořeny“.*

Lenka hovoří s osvojitelem podobně: *„A právě říkám dycky těm rodičům dyť to jde vysvětlit, jde s tím vyrůstat jo. I v dnešní době kdy je ten trend, že navíc ehm jako ehm žijou jako partneři sezdaný ehm letitě spolu a má každej jiný jméno, dítě má jiný jméno a je to třeba harmonická rodina a maj tam jiný jméno než otec dítěte. Nemyslím si, že právě v dnešní době, jak je ta společnost jako uzpůsobená a nastavená, že je tak*

důležitý, aby dítě mělo stejné jméno nebo kvůli tomu si manžel matky to dítě osvojoval nebo se to jméno měnilo jo. Protože si myslím, že se to dycky dá rozumně úměrně věku toho dítěte vysvětlit, proč to tak je“.

Lenka v úvaze nad zapisováním otců do rodných listů dětí smýšlí ještě takto: *„zrovna tak vidím riziko u těch otců jo. Matky většinou říkají, že otce neznají, že jo a pokud ho neuvědomí ehm tak se to fakt nikdo nedozví, ale ve většině případů ho znají a pouze nechtějí, aby byl známej, a tam je hodně krácený třeba to právo otce jo nebo toho dítěte na toho otce“.*

Lenka také poukazuje na zkušenost s procesní úpravou v případě osvojení manželem: *„osvojení manželem matky není v podstatě nijak upraveno. Když jsem začala dělat osvojení, tak to nebylo nijak upravený, nijak ošetřený a ten soud v podstatě vypadal skoro stejně, jako kdybychom se tam dohadovali s rodičema o výživným. Jako stačil souhlas toho biologického rodiče, nemusel být účasten toho jednání, proběhlo jedno šetření v domácnosti a ehm to byl veškerý důkazní materiál a bylo rozhodnuto. Zápis v matrice ehm jako v podstatě, jako nevratný a obrovský změny pro to dítě“.* Lenka poukazuje i na fakt, že změna otce v rodném listě se nedotýká pouze právního vztahu s otcem, ale také se zbytkem biologické rodiny: *„ke zbytku té biologické rodiny. Takže jako není to jenom, rozhodně to není jenom o tom, že ehm je vypuštěnej ten otec“.* Podotýkám, že je potřeba si uvědomit, že změnou otce či matky v rodném listě, se mění veškeré právní následky v rodině (dědické právo, vztahy širšího příbuzenstva apod.).

Velmi podrobně se zájmem dítěte zabývá Alžběta, která má za to, že zájem dítěte je nadřazený zájmu matky. Tyto dva zájmy mohou mít velmi odlišnou podobu. Respondentka hovoří o tom, že je důležité, aby před učiněním adopce dítěte byla zkontaktována i širší biologická rodina, jak už bylo popsáno v kapitole o procesní a legislativní úpravě přímé adopce. Alžběta se obracela i na Ministerstvo zdravotních a sociálních věcí na metodického pracovníka: *„že dítě ehm je jednoznačný, že má právo znát svou rodinu a vyrůstat ve své biologické rodině. Tenkrát jsme sepisovali i dotaz na krajskej úřad, kterej to posílal i na ministerstvo. V podstatě se na to čekalo dva roky, než nám odpověděli. Přišlo to vloni. Čí právo je nadřazený? Jestli matky nebo dítěte teda .... Naše úvaha byla správná“.* Zeptala jsem se Alžbětu na důvody jejího tvrzení,

které byly vysvětleny takto: „jsme tady orgán sociálně právní ochrany dětí, že jsme tady kvůli dětem a může mi být maminky stokrát líto, ale je to dospělá ehm je to dospělej člověk ehm kterej se může bránit, to dítě ne. Že prostě matka má právo, když to dítě porodila si rozhodnout, že to chce utajit před rodinou jo a my jsme si trvali na tom, že ne no. Že dítě má právo, aby znalo svojí babičku, znalo svojí tetu a aby ehm oni se mohli vyjádřit k tomu, jestli ho budou vychovávat a budou zajišťovat nebo ne no“.

Alžběta své tvrzení opírá o zkušenost, kdy často ani nedošlo k osvojení dítěte a s přispěním širší rodiny dítě zůstalo buďto přímo u matky či v péči jiného příbuzného.

7.5 Rizika a výhody přímé adopce

Rizika přímé adopce

Rozhovory s respondentkami ukázaly, že mezi pracovníci OSPOD panují velké obavy z přímé adopce a to v důsledku nedostatečné legislativy a jejího zpracování. Na tento fakt poukázaly všechny navštívené respondentky. Lenka uvedla: „je blbý, že to v tom zákoně prostě není upravený no. Jako takovýto ošetření tý přímý adopce“.

Už při začátku rozhovorů bylo patrné, že jedním z problémů je náhodné získávání informací OSPOD ohledně předávání dětí biologickými matky náhradním rodičům na základě dohody. Lenka vypráví svůj zážitek: „bohužel jsem měla takový špatný zkušenosti s fondem ohrožených dětí. Úplně náhodou se nám tady objevila maminka, která dala svoje dítě do adopce. V podstatě pak jsme zjistili, že to měla domluvený nějak s fondem, že si dítě vyzvedli ve špitále přímo nějaký rodiče a odvezli si ho a pak byla někde na soudě a tam souhlasila s nějakým osvojením. Já jsem se pak pídila přes ten fond, tak jsem nikdy nezjistila žádný informace, kde to dítě skončilo a jakým způsobem prostě“. Ve svém vyprávění ještě pokračuje: „praktikujou to tak, že když to máma v nemocnici řekla, že to dítě nechce, tak nějaká dobrá duše z nemocnice, že dala echo fondu, ten tam poslal nějaký rodiče, který ho chtěli, podepsali si nějaký papíry pochybný. V podstatě takovýto, jak se v nemocnici mají hlásit ty děti na spádovej OSPOD, že ho matka nechce, tak v té době jakoby nefungovalo. S tímhle už se teď

nesetkáváme“. Z výpovědi je patrné, že se jedná o minulou zkušenost ještě před novelizací zákona. Dnes je již povinností subjektů jakými je např. nemocnice, ihned po porodu dítěte, které má být dáno do adopce, informovat OSPOD, který začne plnit patřičné kroky. Nicméně z vyprávění respondentky je také patrné, že je velký problém s tím, jakým způsobem se vůbec patřičné orgány, ale i náhradní rodiče, dostávají k tak citlivým informacím, jakými je sdělení biologické matky, že své dítě nechce.

Lenka vypráví další zkušenost: *„mám asi dvě zkušenosti s přímou adopcí a teda úplně dost špatný. Jedna matka si začla dopisovat někde na internetu s nějakou rodinou, že jim chce dát dítě. Ty lidi byli z Brna. Mě poprvé volali s tím, že si pro dítě jedou do porodnice. Jediný co měli ponětí, vlastně v podstatě ze zákona, tak věděli, že musej nahlásit, když převezmou dítě někým do péče“.* Tato výpověď naráží na fakt, že v současné době je skutečně velkým problémem to, kde se vůbec biologické matky a náhradní rodiče poznávají. Z výpovědí respondentek a jejich přenesené zkušenosti od zprostředkovaných osvojitelů vyplývá, fungování určitých internetových stránek či diskusí, kde se setkávají biologické matky s nechtěnými dětmi a náhradní rodiče, kteří v zoufalství nemít vlastní dítě sahají po tak radikálním řešení, jako je vyhledání takové matky na internetu. Irena uvádí tuto zkušenost: *„ani jedna strana mi nechtěla říct, na kterých internetových stránkách se jakoby setkali“.* Možná by se z toho dalo odvodit, že si zainteresované strany jsou vědomi nevhodnosti takového seznámení. Irena k tomu uvádí informaci: *„když jsem mluvila s žadateli o nepřímým osvojení, oni říkali, že v zoufalství na tu formu toho přímého osvojení tak, ehm že ty informace získávali na internetu. Že dokonce ehm jeden pár mi říkal vyloženě, že narazili na databázi maminek, který nabízej svoje děti a ehm prostě, že jako, že je to dohledatelný“.* Irena zde poukazuje na to, že ani v zákoně není dostatek informací pro případné osvojitele, kteří se rozhodnou jít cestou přímé adopce. Navíc informace ohledně povinnosti předat sdělení OSPOD o přijetí dítěte do rodiny není nijak vymahatelná. Není způsob, jak odkontrolovat, že někde nějaké dítě bylo skutečně předáno lidem, kteří mají v úmyslu si je osvojit. Tento fakt popisuje Alžběta: *„já si myslím, že je tam jednoduchá cesta jako jo, když si ho předaj v porodnici, že jo tak ehm nemusíme se to ani dozvědět nebo respektive matka vyleze před brány porodnice, dítě předá někým tetě, která ho chce a teď je otázka, co bude dál jo, protože teta si ho může odvézt někam, buď pod nějakým*

falešným pasem .... Ale pokud to teoreticky dotáhne při zdárném konci k adopci během roka tak i tak, nám samozřejmě ta paní zmizí z dohledu no“. Opět zde narážíme na fakt, že je nutné znát osobnost a motivaci náhradního rodiče, který dítě přebírá. Samozřejmě ani zprostředkovaná adopce není schopná na sto procent zaručit čisté úmysly osvojitelů.

Tento problém je patrný i na předchozím vyprávění, kdy Alžběta sdělila, že vlastně nebyla schopná zjistit, kde dítě skončilo. Je zde patrné riziko, že dítě může skončit kdekoliv a nemusí se jednat o přímou adopci, ale může se jednat vysloveně o trestnou činnost. Lenka k tomu uvádí svůj názor: *„myslim si, že opravdu je to vždycky o penězích“.* Hovoří tak o seznamování se biologických matek a náhradních rodičů. A později pokračuje: *„myslím si, že kdyby lidi chtěli, tak si vždycky najdou klíčku pro obchod s dětma no, ale je to těžko prokazatelný no“.*

Lenka také hovoří o případu, kde byl znám jasný zprostředkovatel seznámení rodičů i přes to, že je to zákonem zakázané: *„ještě jsem zažila jeden případ. Ten naštěstí se opravdu nedotáh. Přijela paní z Prahy s tím, že si tady vyhlídla dvojčátka. Že si je vyzvedne ve špitále a jak to má udělat. Řekla jsem jí, že se v tom nebudu vůbec angažovat. Paní teda přišla později s ňákou svojí kamarádkou, která teda mi tvrdila, že pracuje v nějaké neziskovce v Praze. V podstatě jsem dostala vynadáno, že svojí práci dělám špatně, protože bych jim měla vše sepsat a se vším jim pomoci. Řekla jsem jim, že si nemyslím, že pro ty děti je dobře, že by se to mělo normálně teda, že jo, nějaký psychologický posouzení těch žadatelů, proč teda zrovna oni by to dítě měli dostat a jestli to pro ty teda dvojčata vůbec je dobře ..... k ničemu nedošlo, žádný návrh si nepodali a podobně, protože zjistili, že tady by jim to nikdo nepodpořil, když je teda nemáme řádně prověřený .... Zjistila jsem v podstatě, že ty lidi už byli nějakým způsobem na ministerstvu prověřovaný, protože to nebyl první případ, kde chtěli takhle nějakým způsobem získat dítě do péče .... Zjistili, že prostě ňákým způsobem pendlujou po republice a že se snažej získat ňáký dítě do péče jo“.*

S Lenkou jsme také hovořily o vhodnosti, takové věci nahlásit na policii: *„já mám pocit, že se nic nedotáhne jo, že jsme třeba na to upozorňovali i policii“.* A dále uvádí další zkušenost: *„jedna maminka se nakontaktovala na jednu paní, která prostě zase jako v uvozovkách měla v merku ty maminy, který čekaj miminko a jako mě přišlo,*

ty informace prodává dál jako, že to byl někdo, kdo tam něco zprostředkovává“. Je patrné, že k těmto druhům zprostředkování, i když jsou zákonem zakázané, dochází a bylo by zřejmě naivní myslet si, že se nejedná o bezúplatnou činnost, pouze z dobroty srdce. Lenka to komentuje takto: *„já si prostě myslím, že dokud tady ta možnost nebude v tom zákoně tak ošetřená, tak to furt takhle bude .... prostě někdo bude s prominutím tyhle lidi dohazovat, že jo“.*

Tereza shrnuje nedostatečné legislativní zakotvení přímé adopce takto: *„podle mého názoru to hodně nahrává kupčení s dětma, jako nějakým obchodům a podobně“.*

Alžběta uvádí příklad ze své praxe, který naznačuje možný obchod s dětmi: *„nám volali z nemocnice, že v nemocnici porodila u nás v XXX Filipínka, která neumí vůbec česky, že ihned po porodu jako, že dítě ehm že půjde k adopci. Že jí tam přivezl nějaký člověk, muž, kterej mluvil česky, řekl, že u něj bydlí a že on je překladatel .... Nemocnice nám dala avízo, že se jim to nezdá. Že paní jim přijde trochu i vyplašená, že jim přijde ten vztah trochu zvláštní ..... přijeli rodit do XXX ehm, protože byli mimo naši působnost. Ten jejich úřad o tom věděl, protože se tam byla ta dvojice nebo tenhle ten člověk, byl informovat už před zhruba třema měsícema právě na možnosti adopce, přímý adopce a podobně ..... Nechtěla říct žádný informace. Pouze uváděla, že nemá podmínky, že dítě u sebe mít nemůže a že by teda došlo, že se bude starat tenhle pán nějak a se svojí partnerkou a podobně. Zjistilo se, že tahleta dvojice má nějaký penzion, kde se ehm scházej takový různý (smích) různý návštěvy s jinejma státníma, jak to mám říct, spzetkama. Prostě že jsou to jiní státní příslušníci. Že u nich na penzionu se zdržuje víc žen samostatně v tomhle věku ..... došlo k tomu, že tenhle pán nakonec zvolil cestu, že se nechal zapsat jako otec toho dítěte do rodného listu. Čemuž nikdo nemůže zabránit, že jo ..... dával souhlas s osvojením ehm nějakým cizincům, Němcům, pro adopci“.*

Na dotaz jak tento případ sama Alžběta vnímala, uvedla: *„obchodování .... Je to vyloženě obchod s dětmi. Bylo to za tím účelem. Ehm za tím účelem od začátku takhle udělaný ..... prostě tady se narodilo dítě vyloženě za účelem obchodu jako. Narodilo, už s tím úmyslem. Je to hrozný no ..... tam není záruka. Můžou to být slušní rodiče toužící po dítěti, ale to se můžeme fakt jenom domnívat. Zrovna tak může být to dítě použitý do budoucna k jiným účelům“.*

Irena se novému trendu zapisování nebiologických otců do rodných listů dětí také věnuje: „*ted'ko se vlastně v mojí praxi daleko víc než klasický přímý osvojení, se začlo dít, že se tatínek nechá zapsat do matriky na místo otce a tím si rodiče aspoň částečně pojistí, ehm není to tak velký riziko, i kdyby maminka biologická si to rozmyslela, tak minimálně by musela být nějaká úprava poměrů a případný svěřování třeba do péče i toho tatínka, protože by tam bylo prokazatelný, že od narození pečuje ten tatínek. Takže to se ted'ko děje daleko víc*“. Irena zmiňuje další případ: „*v jednom případě, tam jsem byla na hodně procent jako přesvědčená, že jde o přímou adopci, ale maminka nechala zapsat žadatele na místo otce do rodného listu a v podstatě proti tomu jako nešlo bojovat no. Navíc předsedkyně to brala jako bernou minci takže...*“.

Lenka zohledňuje další riziko: „*tak když jsem se jich zeptala, jestli o té matce něco vědí, tak samozřejmě samý superlativy .... Nikdo neřekne, jestli jí něco platěj, protože jak asi víte tak je to trošku protizákonný*“. Lenka se také dělí o svou zkušenost, kde jí náhradní matka přiznala, že matce platila v nemocnici nadstandardní pokoj: „*zaplatili matce nadstandardní pokoj, mě donutili přijít do nemocnice, tam jsem teda s nima sepsala nějaký protokol, že teda ona souhlasí s tím, že teda z porodnice si to dítě odnese tadleta pani, že si podaj návrh k soudu .... Podali návrh na předběžný opatření, vyhověno, soud jim dítě do péče předal .... Dopadlo to samozřejmě tak, jak jsem očekávala, matka jim začala dělat zle, takže soud nakonec to předběžný opatření zrušil a to dítě vrátil matce. Matku asi za půl roku zavřeli, protože samozřejmě bylo zjištěno, že s prominutím takovýhle nějakým způsobem se snažila to dítě prodat a nabízela ho na mnoha dalších místech .... takže ty lidi ačkoliv to nejdřív nechtěli říkat, furt tvrdili, že je to jenom z kamarádství, tak ty lži na obou stranách, ať už na straně té matky nebo těch osvojitelů, tak to dopadlo tak, že pak podali na matku trestní oznámení, kde teda z toho vyplynulo, že údajně jim furt psala, že vždycky potřebuje peníze ..... že v podstatě po dobu toho těhotenství, je v uvozovkách nějakým způsobem vydírala a oni to jako všechno financovali*“.

Tereza vzpomíná na případ, kdy docházelo k osvojení dítěte vlastní matkou, jejíž dítě bylo odnošeno sestrou: „*Já si myslím, že tam nevznikaly vůbec žádný pochybnosti o tom, že to může mít nějaký falešný pozadí, že tam můžou sehrát roli nějaký finanční zájmy toho, tý náhradní matky, že tam může docházet k vydírání těch rodičů. Byla to*

takzvaně čistá záležitost ..... pokud se jedná o cizí osoby, tak ty pochybnosti tam prostě můžou vzniknout, protože se tam prostě neprověřují ty motivy těch osvojitelů jo, což se u zprostředkovaných osvojitelů děje“.

Tereza se dále zamýšlí nad rizikem vydírání: *„matka může zaprvé vydírat, protože v průběhu procesu celého toho osvojování může dojít k tomu, že si to ten ehm ta osoba, která to osvojení povolila, rozmyslí ..... když dá souhlas, tak si to může tři měsíce rozmyslet, že jo a to je velký pole působnosti, kdy může, pokud by se jednalo o nekvalitní osobu, tak kde prostě může ty budoucí osvojitele vydírat“.* Tereza zde naráží na problematiku vzetí souhlasu s osvojením zpět, na což má právo každá matka bez ohledu na to, o jaký typ adopce se jedná. Nicméně při zprostředkované adopci se často osvojují děti, které jsou již právně volné, to znamená, že tyto lhůty již pominuly. Ale i zde vzniká riziko, že si matka svůj souhlas rozmyslí. Výhoda ve zprostředkovaném procesu je ta, že nedává prostor pro vydírání, protože se osoby biologické matky a náhradních rodičů neznají.

Lenka poukazuje na fakt, že předání dětí na základě dohody, se běžně děje za úplatu: *„já jsem věděla třeba jako i od klientů se kterými jsme se bavili, kteří chtějí jít cestou nepřímého osvojení tak ehm tak jsem od nich věděla, že jako je to hodně otázka peněz ..... Právě vim od spousty jinejch žadatelů o nepřímý osvojení, že ehm že prostě se platí za ty děti, což je prostě trestnej čin, ale je to v podstatě neprokazatelný ..... asi bych byla blázen, kdybych si myslela, že je to bezúplatný. Jsem přesvědčená o tom, že to zadarmo určitě není. Což je špatně“.*

Jedno z velkých rizik je pro pracovnice i fakt, že se setkávají s naprostou neinformovaností osvojitelů. Lenka k tomu uvádí: *„vůbec nevěděli, jak žije, jako jaký má podmínky doma a proč vůbec to dítě nechce a jaký je její zdravotní stav ..... nebyli vůbec připravený na to, že by to dítě mohlo mít nějaký zdravotní problémy, až se narodí a tak“.* Z výpovědi je patrné, že osvojitelé, kteří se s biologickou matkou seznámí nevhodným způsobem, jako je internetová diskuse či seznámení prostřednictvím další osoby, nemohou mít nikdy dostatečné informace o dítěti, ani o matce a prostředí, ze kterého pochází. K tomu Lenka dodává: *„teď už je to v 99% nějaká prostitutka, feťačka, no takže ono asi taky každej není ochotnej tady do toho jít no“.* Je potřeba zdůraznit, že rozhovory s respondentkami probíhaly převážně na severu Čech, kde je situace

náhradní rodinné péče velmi ovlivněna skladbou obyvatel a specifickými problémy společnosti (např. drogová problematika, prostituce, sociálně vyloučené lokality) a na tento fakt respondentka naráží. Nicméně se nemusí jednat o celorepublikový trend. U dítěte se mohou objevit různé zdravotní komplikace, ale také se může dodatečně přihlásit otec, který nemusel mít o porození dítěte informaci. Lenka k tomu uvádí: „*kde maj jistotu, že je zdravá, že v tý rodině třeba její pane bože nejsou žádný genetický zátěže, kde vědí, že ta matka třeba není schizofrenní nebo, že prostě to dítě nemá bůh ví co*“.

Tereza se vyjadřuje podobně: „*kdo je ochoten vzdát se svého dítěte, tak má většinou k tomu nějaký důvody. Může to být uživatel drog, může mít různý genetický zatížení. Všechno to, co ti budoucí osvojitelé nemusí očekávat nebo naivně nepředpokládají. A pak je to dítě ohrožený, pokud nesplňuje ty očekávání, který od něj ten osvojitel má*“. Irena na to navazuje svou úvahou a zkušeností: „*pro to dítě největší riziko je, že prostě když dojde do nějaký stresový situace, kterou nebude zvládat v uvozovkách standardně jako ostatní děti, často si myslím, že velký riziko je to, že ty osvojitelé se toho zaleknou. Někýho nestandardního chování. V podstatě může to vést až ke zrušení toho osvojení. Abych byla přesná, ne ke zrušení osvojení, ale umístění dítěte do nějaký formy ústavní péče. Tohleto vnímám v podstatě jako největší možný riziko*“.

Tereza k tomu ještě dodává vlastní zkušenost: „*matky lžou, prostě my tu zkušenost máme, že ty matky pokud maj nějaký negativní ehm sdělení, tak je pravděpodobně neřeknou, protože to není v jejich zájmu. A to je velký riziko pro ty osvojitele. Předjímaj, že budou mít dítě, který je zdravý bez zátěže a je to od matky, která je ochotna se v porodnici vzdát dítěte, tak je to velký riziko*“.

Tereza se dívá na věc i z druhé strany: „*ani ta matka nemusí od těch budoucích osvojitelů vědět to, co by si třeba přála. Ona je závislá na tom, co řeknou oni jí a naopak*“. Tereza tak naráží na fakt, že ani biologická matka v přímé adopci, kde nedošlo k prověření osvojitelů, nemá jistotu, zda se její dítě dostává do správných rukou.

Je zde patrné velmi vysoké riziko pro náhradní rodiče, kteří jsou ochotni přijmout dítě, o kterém neví téměř nic. K tomu uvádí svůj názor Lenka takto: „*je to*

podobný, jako kdyby si osvojovali dítě z babyboxu. Nic o tý rodině nevědí a to je riziko ... do toho každý nejde, aby si osvojil dítě, o kterým neví, nemá informace“.

Tento problém naopak řeší zprostředkovaná adopce, kde jsou informace o dítěti, jeho sociální, rodinné nebo zdravotní anamnéze známé alespoň do té míry, do které je to možné. Většinou je alespoň nějak známa i osobnost biologické matky takového dítěte. Nedostatek těchto informací je problémem především proto, že hrozí riziko zrušení adopce, jak ze strany matky, tak ze strany náhradních rodičů, kteří nemusí být ochotní tolerovat např. zdravotní omezení, které se u takového dítěte objeví později. Problém je, že se v případě předání dítěte na základě dohody, už v porodnici, tyto informace mohou objevit až ex post - při výchově dítěte novou rodinou v novém prostředí. To je zajisté velkým šokem pro takovou rodinu a ne zdaleka vždy se s tím umí rodina vyrovnat. Může proto dojít k odstoupení z adopce z jejich strany a následné umístění dítěte do kojeneckého ústavu či k pěstounům na přechodnou dobu. Vidím zde riziko ještě v tom, že dítě se nemusí podařit právně uvolnit, protože matka biologická žije v domněnku, že na soudu dala souhlas s osvojením ke konkrétním osvojitelům a nemusí se dozvědět o tom, že od adopce ustoupili v případě, že matka zmizí a o věc se nadále nezajímá. Tím pádem dítě opět mění pečující osoby, což má velký dopad na vazby attachmentu. Dopadá tak i vyprávění Lenky: *„tak došlo to tak daleko, že ty lidi to dítě sami předali do fondu v Brně ..... tam to dítě předali, což samozřejmě pro to dítě není dobrý“.* Vyprávění Lenky pokračuje tím, že dítě bylo opět přemístěno do jiného města, aby alespoň biologická matka, která o něj zpětně projevila zájem, měla možnost ho navštěvovat a dopadlo to takto: *„matka ho párkrát navštívila a vykašlala se na něj. Zamilovala se ale do něj jedna teta z Klokánku a pak si ho časem vzala do pěstounské péče. Matka se o něj celá ta léta nezajímá“.*

Lenka popisuje i následný rozhovor s osvojiteli: *„když jsem pak s nima mluvila o tom, že to dítě převzali do toho Brna, tak sami jako přiznali, že to je pro ně takový životní zklamání, že jako že trošku přehnali tu svojí touhu po tom mít dítě, že se prostě ukvapili“.* Později ještě dodává: *„projít takovouhle zkušeností, tak si myslím, že ty lidi to naopak ta touha po dítěti je odrovná natolik, že skončej na psychiatrii a už nebudou chtít dítě ani vidět, jako jo takže“.* Problematika této psychosociální zátěže osvojitelů

byla popsána již v předchozí kapitole, ale je třeba si uvědomit, že to je další riziko pro osvojitele v přímé adopci, ale také pro to dítě samotné.

Co se týká informovanosti osvojitelů o matce a naopak, dodává Tereza i další zamýšlení: *„ještě tam hraje roli to, jestli ta matka vůbec byla natolik kvalitní, jestli sdělila všechny informace. Může být třeba provdaná. Ona udělí souhlas, ale otec ne“*.

Respondentky také poukázaly na velké riziko v tom, že při přímé adopci je známa biologická i náhradní rodina zároveň. Což může mít negativní důsledky do budoucna i na výchovu dítěte, kdy se v životě dítěte stále může objevovat biologická matka a dělat takzvaně „paseku“ ve výchově náhradních rodičů. Na druhou stranu může být dítě o tuto osobu, v případě, že bude alespoň trochu „normálně“ fungovat, obohaceno. Jako problém ale vidím to, že v praxi se ukazuje, že ne vždy tyto matky mají čisté úmysly a často žijí velmi nespořádaným způsobem života, který je mimo jiné přivádí i k adopci. Druhým velkým rizikem, které vyplývá ze znalosti těchto osob navzájem a jejich případného bydliště, je fakt, že matka může náhradní rodiče vydírat skrze dání souhlasu k adopci vzhledem k ochranné lhůtě šesti neděl, či jeho vzetí zpět. Ne málo se v praxi stává, že na OSPOD přicházejí zoufalí rodiče, kteří matce platí ošacení, stravu, ubytování a další náklady pod vidinou spolupráce v adopci a možnosti vychovávat dítě, které by jinak nemohli mít. Lenka uvedla svou zkušenost s takovou rodinou: *„vyšlo najevo, že celou dobu tuhleto mamínu živili, šatili ...“*. Nicméně se tím tyto lidé dostávají do ještě větších problémů, které mají dopad na celý rodinný systém. Lenka k tomu uvádí svůj názor: *„já s tím v uvozovkách nechci mít nic společného, protože se obávám toho, že vlastně celý život můžou bejt tou biologickou matkou vydíraný ..... matka bude vědět, kde to dítě je, jednou řekne, já ho chci nebo chci ho vidět, protože tam ta anonymita není“*. V další části rozhovoru se k tomuto tématu ještě vrací: *„Úplně si nemyslím, že je dobře, když to ví ta biologická rodina, kde to dítě je jo? Pokud to nastane, tak bych se bála, jak říkám nějakýho toho způsobu vydírání ze strany tý biologický rodiny a nějakýho toho negativního vlivu“*.

K problematice toho, že se biologická rodina může znát s tou adoptivní, nebo se dokonce může jednat o adopci v rámci jedné širší biologické rodiny (např. adopce sestrou matky dítěte), uvádí svou zkušenost Alžběta takto: *„myslí si, že bude dobře, když to dítě bude vyrůstat někde v rodině, kde mu bude dobře a že zároveň o tom*

budou mít přehled, budou ho sledovat a pozorovat, pro to, jakože jsou to ty vzdálený příbuzní. My jsme je teda seznámili s těma rizikama, protože si v jistý chvíli neuvědomí, co to znamená právě, protože budeme mít přehled ..... co to všechno může způsobit za problémy tý rodině ..... dopadlo to tak, že se mezi sebou nepohodli .... Maminka přemýšlela o tom, že by si dítě nechala ..... tyhle ty příbuzný se hodně naštváli .....jakože oni do toho vrazili peníze a teď z toho sešlo“. I na tomto případě je patrné, že se může jednat nejen o vliv investice citové, ale také té finanční, která zřejmě není pro budoucí osvojitele mnohdy zanedbatelná. Mimo jiné se takováto vyhrocená situace zákonitě musí podepsat na celkovém fungování rodiny, která se defakto může rozpadnout. Je tedy otázka, zda je takovýto typ adopce vhodný v rámci jedné společné rodiny a rizika s tím spojená i v podobně psychické náročnosti pro biologickou matku, která se se svým dítětem takto bude i nadále setkávat. Je potřeba zdůraznit i psychickou náročnost pro dítě, které v rámci jedné své rodiny ví o tom, že je adoptováno např. sestrou matky a matku biologickou nadále vídá. Domnívám se, že tato situace je pro dítě velmi náročná z hlediska ujasňování si rolí v rodině, jednotlivých členů.

K této problematice Alžběta uvádí příklad, kdy o tom mluvila s takovými osvojiteli: „i vy máte děti, budou spolu chodit do školy, do školky, jako třeba v tomhle tom ehm jak budete tu identitu toho dítěte vysvětlovat jo?“. Alžběta pokračuje ve vyprávění dál: „a najednou se nám objevila sestra babičky, s tím, že bydlej v jednom domě, že to bude lepší a že si dítě bude adoptovat ona ..... že jsou jako bližší rodina a že teď jim i finančně pomůžou a podobně .... Měli dítě u sebe, uplynuly asi tři tejdny, měsíc možná a paní přišla úplně rozčilená, že maminka se rozhodla, že ne, že dítě si nechá s babičkou (smích) ..... takže měli ještě problémy nejenom s tou širší rodinou, ale i s vlastní sestrou. Žili v jednom domě jo a bylo to tam hodně, hodně ošklivý. Vztahy se tam narušily“.

Podobně hovoří Alžběta o další zkušenosti, kdy si chtěla dítě adoptovat sestra matky: „ta matka syna jako navštěvovala, i ho občas hlídala ..... my jsme se s ní zkontaktovali a řekli jí, že už je tam nákej návrh, že do toho chtěj jít. Tak si začala uvědomovat, v podstatě o co jde a říkala, že to brala spíš jako pomoc. Že nebyli dohodnutý, že mělo dojít k nějaký adopci .... Že jí v podstatě s tímhle obešli .... Nakonec si

to rozmyslela ..... musím říct, že to tam taky nedopadlo dobře, že ty vztahy tam byly hodně, hodně narušený a přestala ta rodina spolu úplně komunikovat no“.

Lenka poukazuje také na mylné sdělování informací biologických matek náhradním rodičům: *„málokomu asi dochází, že by to tak nemuselo bejt, že to taky může být o nějaký vyčůranosti“.*

Respondentky také hovoří o předběžných opatřeních ve věci svěřování dítěte osvojitelům přímé adopce a nedostatečné možnosti celou záležitost vždy řádně prověřit. Lenka k tomu uvádí: *„když ten soud má rozhodnout předběžným opatřením, tak zase potřebuje nějaký důkazy jo a jako nikdo nemůže po sociálce chtít, aby protože sem pani jeden den přiběhne, my k ní vběhneme domů a řekneme joo dneska to tu měla hezký a má tam postýlku, tak my jí joo, ať jí soud to dítě dá a za čtrnáct dní zjistíme, že je třeba týraný, to prostě....“.*

Lenka tak upozorňuje na problematiku rychlého rozhodování v tak citlivé a zásadní věci. Pokud je podáváno předběžné opatření typu A, musí být rozhodnuto do 24 hodin. Pokud opatření typu B, je zde lhůta 7 dní než dojde k rozhodnutí soudem. Tak či tak, se jedná o velmi krátký časový úsek, kdy jsou nároky právní splněny pouze velmi formálně, protože je jasné, že za tak krátkou dobu nemůže dojít k dostatečnému prověření takovýchto osob a celé situace, ani soudem, ani OSPOD. Lenka dodává ještě toto: *„hlavně ten stát by měl vědět, kam ty děti dává“.*

K rizikům ze strany náhradních rodičů se vyjadřuje i Tereza: *„ty rizika tam jsou, a pak tam jsou rizika, jaký jsou to osobnosti. Jaký maj zázemí. Jak stabilní je jejich vztah. Všechny ty věci, který se u zprostředkovaných osvojitelů ověřují. Jak opravdu chtějí. Jestli to není jen nějaký momentální stav. Jestli to dítě budou chtít opustit po tom, co třeba zjistí, že má nějaký nedostatky“.* Tereza navíc upozorňuje stejně jako předchozí, na fakt, že soud nemůže mít tolik informací ohledně náhradních rodičů i matky, jako v případě zprostředkované adopce: *„když je má, tak ne do takový hloubky, jak by byly zjišťovaný, kdyby se jednalo o zprostředkované osvojení“.*

Irena se svěřuje se svou zkušeností ohledně osobnosti osvojitelů v jedné přímé adopci: *„přivádí mě to vlastně k jinému přímému osvojení, kde byl starší pár. Původně žádali o klasickou, klasickém postup osvojení nepřímého. Chtěli být zařazeni do evidence. Projít vzděláváním, přípravou a všecko. Klientům bylo ehm čtyřicet osm a*

padesát šest let. Krajský úřad nebyl tomuhle tomu nakloněn. I my jsme rozmlouvali klientům vůbec podání žádosti, protože jsme věděli, že ta věková hranice je už poměrně překročena. Navíc klienti měli jako jednu z podmínek ehm úplný miminko, takže i tím se hodně vylučovali ..... později se na nás obrátili s tím, že mají v péči miminko .... Že byli v intenzivním kontaktu s tou maminkou, která byla v tíživé situaci a byla to údajně jejich vzdálená příbuzná .... Po tom měsíci přibližně přišli osvojitelé sem, zpět za námi, s tím, že si vůbec nevědí rady, že se na ně obrátila rodina té slečny a začla sama, že si to slečna rozmyslela a že bere souhlas zpátky, ten který jim dala a právnímu zástupci ..... tady u nás na OSPOD docházelo k navrácení miminka do péče té maminky, to bylo hodně smutný, jako traumatický pro ten pár, ale bylo vidět, že po tom miminku stále touží a přišli o pár měsíců později, že mají další miminko ..... tohleto už dopadlo dobře".

Z vyprávění je patrné, že si tito osvojitelé i přes jasné nevyhovění u běžné zprostředkované adopce, našli jinou cestu, i po několika pokusech, jak docílit svého. Je na zváženu, zda je skutečně v zájmu novorozeneho dítěte, aby bylo vychovááno, jako vlastní párem v tak pokročilém věku. Otázkou také je, proč se takovýto pár do adopce nepřihlásil již dříve, aby běžné nároky, které mají své opodstatnění, splňoval. Irena sdělila i svůj osobní názor na tyto osvojitele: „obešli celou tu přípravu nebo to nepřímý osvojení tak, že prostě ehm s tím věkem mám problém ... ve výsledku jsme došli k tomu, že ta rodina je velmi dobře finančně zajištěná a ta paní je vyloženě přes to, že žádný svoje vlastní dítě nemá a nikdy neměla, tak je to vyloženě takovej jako mateřskej a pečovatelskej typ“.

Tereza se k nedostatečné prověřenosti přímých osvojitelů vyjadřuje takto: „pro to dítě ty rizika jsou. Jsou velký i v tom, že u tý přímý adopce opravdu, podle mě, není záruka, ani ten soud, ani nikdo, nemá záruku ehm co je to za lidi. Neprošli prověřením jako takovým. Neprošli zprostředkováním a myslím si, že ehm to vychází jen z domněnky, že ty lidi budou v podstatě ehm jako dobrý rodiče a ehm, že opravdu chtěj oni bejt rodiče, že to dítě nebude použito prostě dál, třeba k něčemu jinýmu. Tak to je riziko pro to dítě no“.

Irena přemítá, zda se setkala s pěstounskou péčí coby řešením před přímou adoptí, jako mezistupeň v okamžiku, kdy nemusely být motivace účastníků dostatečně prověřené, nebo účastníci sami: „Asi ne, asi takhle ne. Já bych řekla, že tím, jak je náš

stát v nějakých věcech štedrej, tak většinou oni nechtěj, takže naopak jsem se setkala s tím, že jsme měli žadatele o adopci a tím, že vznikne kolikrát takový to meziobdobí, kdy to dítě je vhodný do pěstounské péče, ale ještě se čeká na rozsudek, aby mohlo jít do adopce, tak z dobré vůle, aby to dítě nemuselo chudák někde ležet, jak se říká, tak soud ho svěřil těm lidem do péče, že až tam ten rozsudek nabyde právní moci, tak oni si požádají o adopci. Jenomže prostě všeho základem jsou peníze, takže lidi jakmile zjistili, že na to dítě, který tak strašně milují, můžou dostat i ty dávky pěstounské péče, tak v podstatě jim přišlo, že je to úplně jedno. Takže opravdu jsem zažila spoustu případů, kdy ty děti už nikdy osvojený nebyly jo. Takže to prostě zůstalo v pěstounské péči, tak to asi bude do smrti a najednou prostě touha po té adopci je úplně jiná (smích) .... bohužel narazila jsem i na pěstouny, kteří na to v uvozovkách ehm takhle doplatili".

V tomto příběhu Irena dále rozvádí situaci, ze které vyplynulo, že se biologická matka po letech dala dohromady a o dítě si zažádala zpět. Tím, že původně osvojitelé byli léta pěstouni a adopci oddalovali z důvodů finanční nevýhodnosti, došlo k navrácení dítěte zpět do péče matky. Důsledky byly fatální jak pro dítě samotné, tak pro pěstouny, protože: „matka rozhodla, že v žádném případě ten kontakt zachovaným nebude“. Myšlen je kontakt mezi dítětem a pěstouny. Vazby se tady kompletně zpretrhaly.

Alžběta shrnuje svůj názor ohledně rizik přímé adopce takto: „připadá mi, že je to hodně ehm hodně jakoby volně upraveno. Že to dává jakoby do rukou moc těm dospělej, zájem toho dítěte, že se prostě vytrácí, takže jako ty rizika si myslím, že jsou velký. Je to nedohledatelný. Protože prostě ehm nejsou dány jiný, vlastně žádný parametry ehm jakoby toho, co by nějaká ta dohoda měla obsahovat. Jako mohlo by to mít velmi negativní důsledky pro to dítě a samozřejmě nahrává to nějakému obchodu s dětma. Když to domyslím do důsledku, tak si myslím, že ve spoustě procentech, prostě přímá adopce je obchod s dětma“.

Výhody přímé adopce

Respondentky, k otázce, jaké vidí výhody v přímé adopci, často uváděly, že moc výhod v procesu nespatřují, a to právě z důvodu špatné legislativní úpravy.

Lenka uvádí jako výhodu toto: „*Já to vidím jako dobrý, že to dítě nemusí ať už do toho kojáku, nebo těm pěstounům na přechodnou dobu jo, nemusí do té mezifáze a může se vrátit mamka, která si ho v té porodnici vyzvedne*“. Lenka naráží na fakt, že nedochází k takové prodlevě předání dítěte do nové rodiny a vázání se na pečující osobu. Nutno ale podotknout, že ani v tomto případě nemají náhradní rodiče jistotu, že dítě u nich zůstane (matka může vzít svůj souhlas zpět).

Tereza upozornila na výhodu v případě, že se do rodného listu dítěte rovnou zapíše náhradní otec a náhradní matka potom, se souhlasem té biologické, dítě osvojuje: „*Tatínek byl v rodném listě zapsán okamžitě a matka potom. Náhradní matka osvojovala jako manželka, manželka otce dítěte. Takže ona tam prostě potom už nikdy nefigurovala*“.

Podobně se vyjadřuje Tereza k případu, kdy dítě porodila vlastní sestra matky a hovoří o menším riziku stran úmyslů takové biologické matky: „*Já si myslím, že tam nevznikaly vůbec žádný pochybnosti o tom, že to může mít nějaký falešný pozadí, že tam můžou sehrávat roli nějaký finanční zájmy toho, té náhradní matky, že tam může docházet k vydírání těch rodičů*“. Prakticky se jedná o odnošení dítěte náhradní matkou, kdy taková osoba je v příbuzenském stavu s matkou dítěte.

Tereza zmiňuje řešení prověřenosti žadatelů o přímou adopci: „*prostě nějakým způsobem by ty motivy a ta osobnost toho osvojitele by prověřená být měla .... ten čas by se ušetřil i tak*“. Pracovnice tak naznačuje, že dle jejího názoru je velká výhoda v přímé adopci právě z hlediska času, kdy dítě může být rovnou v nové rodině a nemusí čekat jinde, na náhradní rodiče. K samotnému předání na základě dohody dodává toto: „*asi je to jako ehm jakoby vymyšleno jako nejšetrnější možnej způsob ehm předání dítěte. Kdy to dítě od počátku má svojí novou rodinu .... Chápu dobrej záměr té dohody a zájem dítěte, aby bylo co nejdřív v rodině, ale pořád tam vidím ty rizika*“.

Irena má obdobný názor: „*Na druhou stranu ehm zase vlastně nevzniká tam žádná prodleva jakoby a velký změny v pečujících osobách. Tak si myslím, že je dobře, že se to miminko může od začátku připoutávat k budoucím osvojitelům*“. Později v rozhovoru Alžběta znovu zmiňuje: „*jedinou výhodu, ale stejně tak to může bejt obrovská nevýhoda a riziko, ale já vidím v tom, že to děťátko se může v podstatě od prvních svých dnů navazovat na ty osvojitele*“.

Alžběta na otázku, jaké vidí výhody v přímé adopci, odpovídá takto: „žádný (smích). Žádný. Já si jako já jsem jako v té roli toho dítěte, tak nevidím žádný, jako nechtěla bych být v roli dítěte, že o mně někdo rozhodne, že budu ehm jako ehm tam a vůbec nikdo neproověří, nezíská, prostě nechtěla bych, představím si to a nechci být takhle předávaná (smích). Tak“.

7.6 Možnosti snížení rizik přímé adopce

S tím jak plynuly rozhovory s respondentkami a byla probírána rizika, přicházely i nápady od pracovnic, jak takovým rizikům předcházet, či je alespoň snížit.

Alžběta se zamýšlela nad současnou praxí, kdy matka může ještě tři měsíce od dání souhlasu, svůj souhlas vzít zpět: „ať tady ta matka podepíše ten souhlas rovnou“. Vyplývá z toho, že by nemusela být ani ochranná lhůta šestinedělí a nebylo tak dítě a náhradní rodina vystavena skutečnosti, že taková matka, která předala dítě na základě dohody již v porodnici, může zmizet a přestat spolupracovat v dalším procesu osvojování, kdy je nutné, aby souhlas udělila až po šestinedělí, aby mohlo být dítě právně volné a její souhlas byl vůbec platný. Jinak se jedná o souhlas pouze předběžný.

K současné legislativě Alžběta dodává: „Já si prostě myslím, že buďto by to v zákoně mělo být tak daný, aby byly obě ty strany ošetřeny, anebo by to tam nemělo být vůbec jo“. Myšlena je tím celá přímá adopce. Následně na to navrhuje řešení: „já si prostě myslím, že by to v tom zákoně mělo být tak, jako když přijdou žadatelé ..... musej projít vyšetřením“. Nad myšlenkou psychologického vyšetření se zamýšlí takto: „zase z jedné strany, když to srovnám s klasickým těhotenstvím jo, já nevím, vždyť tady v Ústeckém kraji to vyšetření trvá dejme tomu přibližně rok a těhotenství devět měsíců a taky se na to ty lidi nějakým způsobem připravují a budou mít nového dítě“. Hovoří tak o tom, že i v přirozeném procesu člověk prochází nějakou psychickou přípravou, než se mu narodí dítě. Respondentka tak poukazuje na to, že nevidí důvod, proč by pro jiné lidi měl být takový problém vyšetření absolvovat tak, jak to již dělají lidé ve zprostředkované adopci. Tereza má podobný názor a hovoří o tom takto: „pokud se jedná o cizí osoby, tak ty pochybnosti tam prostě můžou vzniknout, protože se tam

prostě neprověřují ty motivy těch osvojitelů jo, což se u zprostředkovaných osvojitelů děje. Ty zprostředkovaný osvojitelé podstupují určitý proces. Jsou prověřeni jak po tý materiální stránce, tak po tý psychický stránce, ale i po stránce těch motivů ehm sleduje se, jestli tam nejsou nějaký patologický znaky u tý osobnosti. Prostě má určitou jistotu. Kdežto v tom přímým osvojení nevím ..... sledovala bych, jestli tam nejsou ještě jiný zájmy“. Později navrhuje toto řešení: „možná by bylo vhodnější ty ehm nezprostředkovaný osvojitele více prověřovat ..... určitě by měli podstoupit nějaký testy psychologický na patologii osobnosti .... Nějakým způsobem ty motivy a ta osobnost toho osvojitele by prověřená být měla“. Tereza také navrhuje rozšíření prověřovaných oblastí u budoucích osvojitelů prostřednictvím soudu: „já být tím soudcem, tak prostě se zaměřím opravdu na prověřování těch motivů a i na, i na takový kritéria, který nejsou uzákoněný jo ..... pokud je to opravdu z porodnice do dohodnutí, nevím, není pro mě průhledný, jakým způsobem se ty lidi seznámili a že vždycky tam je obrovský riziko a ten soud by to měl zvažovat a být si vědom těch rizik, prověřovat ty lidi zvýšeným způsobem jo, i je informovat o těch rizicích ty osvojitele. Nejenom, že zjišťovat informace o matce, i o těch osvojitelích, ale i o tom dítěti jo, aby prostě se prověřilo, že ty osvojitelé jsou ochotný podstoupit nějaký riziko. Že je neodradí, že se v budoucnosti ukáže třeba, že to děťátko nebude tak dokonalý, jak oni si představují, že to není houska na krámě .... Prostě vždycky zvažovat rizika a upozorňovat ty lidi. Určitě by měli být informovaní o rizicích stejně tak, jako zprostředkovaný osvojitelé a to nejsou“. Tereza tím naráží na fakt, že přímý osvojitelé mívají minimum informací právě proto, že nepodstupují žádnou přípravu a dokonce ani nijak víc nespolupracují s jinými institucemi, protože vlastně nemusí. Lenka, z hlediska nedostatečné informovanosti o celém procesu a rizicích pro osvojitele, navrhuje toto: „doporučuju jim třeba i kluby pro osvojitele“.

Irena také poukazuje na potřebnost psychologických vyšetření coby alespoň jakousi záruku pro dítě a vychází z vlastní zkušenosti, kdy jako opatrovnice toto vyšetření navrhovala budoucím osvojitelům ve složitém případě: „podmínky, jaký já jsem dávala, jako psychologický vyšetření a zprávy lékaře, osvojitelé jako velmi ochotně plnili a bylo vidět, že ta péče její je jako kvalitní“. Také hovoří o tom, že i jí jako opatrovnici se díky těmto podkladům lépe rozhodovalo: „na základě tohohle všeho, i

výsledků psychologického vyšetření, tak jsme souhlasili s tím osvojením“. V jiném případě šla tato pracovnice ještě dál a z důvodu nedostatečných informací o budoucích osvojitelích a jejich motivech adoptovat dítě, navrhovala toto: *„já jsem navrhovala znalecký posudky a nebylo k tomu přihlíženo, k tomu návrhu. Respektive byl zamítnut. Nedošlo na ně“.*

K samotným vyšetřením se vyjadřuje dále Lenka takto: *„my tu máme zastupovat ty děti, a jestli si mám být jistá, tak chci mít jistotu, že i když to samozřejmě ty vyšetření nejsou všespásný, ale je to nějaká prostě trošku jako záruka snad toho, že by tam nemělo být nějaký vyloženě poškození na straně těch lidí, aby třeba to dítě týrali, že jo .... prostě trošku mi chybí a pokud to takhle nebude ošetřený, tak chápu, že pak i ty soudci toho spoustu těchto věcí zamítají, protože nemají oporu, že jo nějakou“.* Později znovu k požadavku běžného psychologického vyšetření, které se uplatňuje u zprostředkované adopce, uvádí: *„já si prostě fakt myslím, že by to mělo být i ty žadatelé regulovaný. Jo asi jako nemyslím si, že by to těm lidem mělo ublížit“.* Ještě dodává zajímavou myšlenku: *„už není takovej problém, kdyby opravdu normálně vedli v nějakým registru“.* Lenka tak dává v úvahu vedení registru lidí, kteří by byli z části prověřeni a přitom vedení jako žadatelé o přímou adopci: *„že by neměl být problém, aby se teda zavolalo třeba na krajský úřad tak, jako v jiných případech. Matka, byly by pro ní vhodný nějaký ty vhodný přímý, že jo, adoptivní rodiče a mohla by se taková schůzka, kterou oni si dělají někde na internetu a já nevím na pochybných serverech, by se v podstatě mohla za účasti úředníků ehm já nevím, uskutečnit někde na tom krajským úřadě ..... že by to bylo nejlepší ošetření i těch lidí“.* Jiná respondentka nabízí podobné řešení: *„myslím si, že by tam měla být nějaká třetí nezávislá strana, která prostě zkoriguje, aby si sdělovali pravdu, která i ochrání to, aby v tom nefigurovaly peníze“.* Do úvahy také dává možnost uzavření smlouvy mezi náhradními rodiči a biologickou matkou (či rodiči), o čemž mluví jako o zkušenosti ze zahraničí, kde se přímá adopce takto děje a smlouva má jasné náležitosti pro obě strany.

Irena hovoří o informovanosti stran budoucích osvojitelů v porovnání přímé adopce a zprostředkované, kde lidé prochází náročnými přípravami, na kterých je mnohdy jako jeden z lektorů přítomný i člověk s vlastní zkušeností s adoptí či pěstounskou péčí: *„ty jeho zkušenosti prostě jsou velmi cenný a budoucí osvojitelé mají*

díky tomu možnost se na určitý situace, já nechci říct připravit, ale jako vim, že spousta osvojitelů vim, že když má děťátko potom už v péči a uplyne několik let a žádají o další, tak řekne no a to jsme si vzpomněli, že v přípravě vlastně říkali, že vlastně nám ta pěstounka říkala, že se může stát, tak jsme hnedka věděli“. K tomu ještě dodává, že soud tuto možnost u přímé adopce pochopitelně nemá. Zamýšlím se tak nad tím, jak dalece jsou informace získané soudem u jednoho, či třech soudních stáních relevantní při rozhodování komu dítě svěřit. Možným řešením by tedy byla nutná příprava i osvojitelů, kteří jsou ochotni podstupovat přímou adopci.

Alžběta, jak již bylo popsáno v jedné z předešlých kapitol upozorňuje na fakt, že mnohdy je nedostatečně oslovována širší biologická rodina dítěte a z její zkušenosti vyplývá, že se často děti nemusí dávat do adopce vůbec, protože s podporou okolí, matka péči o něj zvládá, anebo se o dítě stará někdo jiný z rodiny: *„vyhledáváme i v rámci republiky tu širší rodinu, tím chci říct především prarodiče a sourozence oslovujeme s tím, aby byli informováni a pokud i oni nemaj zájem, tak teprve dítě jako ehm nahlašujeme ..... většinou, že opravdu skončej přímo u té matky jo? Výjimečně se stane, že jde do té širší rodiny ..... tohleto se nám fakt hodně osvědčilo“.* Alžběta se tak dotýká tématu, či právo je vlastně větší? Zda matky, která chce porod za každou cenu utajit nebo právo dítěte na to, vyrůstat ve své vlastní biologické rodině. Toto téma již bylo zmíněno v předešlých kapitolách. K celé myšlence dodává ještě toto: *„mít tu informaci a pak si s ní naložit. Pak si s ní rozhodnout jo“.* Dotýká se tak i informovanosti dalších lidí, ne jen budoucích osvojitelů či biologické matky.

Na závěr mohu říct, že většina respondentek jasně uvádí, že přímá adopce není legislativně téměř vůbec ošetřena a zmiňují to jako první krok, který by měl být učiněn, aby se přímá adopce stala bezpečnější pro všechny zúčastněné strany. Irena uvádí: *„tohle by mělo být určitě přísněji upravený. Jako určitě celý přímý osvojení, by měly být dány podmínky, protože zákon je v přímým osvojení velmi laxní ... bychom fakt potřebovali daleko líp upravit celý osvojení, tak, jak ho pojímá celej občanský zákoník ... je tam spousta nevyjasněných věcí ..... bylo mi řečeno, že se na tom nějakým způsobem pracuje, ale já si nemyslím, že by se pracovalo na úpravě podmínek přímého osvojení. Myslím si, že se pracuje na úpravě podle mě klasického osvojení“.*

8. Shrnutí výsledků

V následující kapitole shrnu výsledky zjištěné analýzou polostrukturovaných rozhovorů s ohledem na cílové oblasti, které jsem si stanovila na začátku výzkumu.

Z rozhovorů s pracovníci jasně vyplývá, že legislativní úpravu přímé adopce tak, jak je v současnosti zakotvena v zákonech, vnímají jako nedostatečnou. V zákoně nejsou stanoveny podrobnější náležitosti ohledně předávání dítěte na základě dohody mezi biologickou matkou a náhradními rodiči. Není zde stanoven ani jasný postup, jak by měli být takové lidi prověřováni a z hlediska zájmu dítěte, se tento fakt jeví jako nedostatečný. Pracovnice vnímají problematiku nedostatečného legislativního zakotvení především z hlediska rizik, která díky tomu vznikají vůči samotným nezletilým dětem, ale i vůči náhradním rodičům, popřípadě biologické matce nebo širší rodině.

Díky nejednotnosti postupů a možnosti vykládat si zákonná ustanovení různě, vznikají pochybnosti o procesu i na straně sociálních pracovníků, které uvádí, že mnohdy přesně neví, co mají dělat a hledají tak pomoc např. na metodickém vedení krajů či ministerstva sociálních věcí. Bohužel tento proces je často velmi zdlouhavý.

Podobně vnímají i návrhy osvojitelů ohledně přímé adopce ve vztahu k dítěti jako mnohdy unáhlené, kdy si lidé nejsou vědomi rizik a obtíží, které je mohou potkat. Upozorňují na to, že soudy těmto návrhům sice vyhovují, ale často na základě nedostatečných podkladů o osvojitelích a ve velmi krátké době, protože jim zákon více nepřikazuje a nemají argument, proč takovým návrhům nevyhovět a to ani tehdy, když není např. jasné, odkud se biologická matka s náhradními rodiči zná. Pracovnice upozornily na možnost rozšířit požadavky na osvojitele pomocí nařízených psychologických posudků či znaleckých posudků, což se ale v praxi zřejmě moc nevyužívá. Stejně tak pracovníci poukazují na vhodnost absolvování příprav i u osvojitelů v přímé adopci. Pracovnice shodně uvedly, že se snaží v rozhovorech s přímými osvojiteli, se kterými mají možnost se potkat, sdělit jim co nejvíce informací o tak složitém procesu nejen procesně, ale i ve vztahu k psychosociálním problémům, které se mohou objevit.

Ve vztahu k přístupu soudů i pracovníc k přímé adopci se objevila jistá nepopularita této možnosti adopce. Ta je zapříčiněna právě nejasnostmi v zákonech a nejednotným výkladem a přístupem v praxi.

Pracovnice také poukázaly na nevymahatelnost některých paragrafů občanského zákona, konkrétně povinnosti osvojitelů sdělit dítěti fakt, že je adoptováno do nástupu školní docházky. Pracovnice upozorňují na to, že nikdo zpětně tuto povinnost nekontroluje. Hovoří o tom v souvislosti s psychologickými aspekty osvojení a identity dítěte do budoucna.

Z rozhovorů také vyplynulo, že se běžně v praxi návrhy na pěstounskou péči, coby předstupeň osvojení, moc nevyužívá. Jedním z důvodů, který byl zmiňován, je finanční výhodnost pěstounské péče.

Pracovnice dokonce hovořily o svém názoru, že mají pocit, že se ze současné legislativy rodinného práva a sociálně právní ochrany dětí, vytrácí zájem dítěte a je více patrný zájem dospělých osob. K problematice toho, co je zájem dítěte a co již ne, pracovnice poukázaly na nárok a právo dítěte znát svou biologickou rodinu a to i tu širší, případně možnost v ní vyrůstat než dojde k osvojení. Ze své praxe uváděly dobrou zkušenost v případě, že dítě narovinu vědělo, že bylo osvojeno a mělo možnost vyrovnat se se svou identitou, kterou velmi často v pozdějším věku hledají. Také jednoznačně zdůrazňovaly právo dítěte na informace o sobě, své minulosti, biologické rodině a to i v případě, že se jednalo o osvojení dítěte jedním z manželů. U tohoto typu osvojení se ukázalo, že většina pracovníc to vidí jako přílišný zásah do práva dítěte a že to nepovažují ze strany biologického rodiče, jako nutnost. Co pracovnice dále nevnímaly, jako zájem dítěte, je jeho možné putování po více pečujících osobách. Shodně měly za to, že v nejvyšším zájmu dítěte, je pokud možno pouze jedna pečující osoba již od narození. O této problematice se nejčastěji vyjadřovaly ve vztahu k předávání dítěte do různé péče v případě, že osvojení selhává v důsledku vzetí souhlasu zpět ze strany matky, či náhradních rodičů v důsledku nedostatečné informovanosti obou stran.

Pracovnice vzaly v potaz i psychologická hlediska celého procesu přímé adopce a zmiňovaly je ve vztahu ke všem zúčastněným. Uvedly, že se jedná o velkou psychickou zátěž pro náhradní rodiče, biologickou matku, dítě, ale i další zúčastněné strany (např.

vlastní děti osvojitelů). Na straně osvojitelů vnímají velkou zátěž stran udělování souhlasu s adoptí biologickou matkou a možnost tento souhlas vzít zpět. Dále zohledňují případná rizika, jakými může být vydírání osvojitelů matkou. Pracovnice poukazují také na závislost osvojitelů v přímé adopti na biologické matce stran sdělení informací o dítěti, které nemusí být úplné či pravdivé. Stejně tak ale i matka je závislá na pouhém sdělení informací osvojitelů o jejich osobě. Tato problematika se vyskytuje právě proto, že v přímé adopti nedochází k běžnému zprostředkování. Pracovnice také neváhaly poukázat na problémy, jaké sebou nese osvojení v rámci širší příbuzenské rodiny, a dále se zamýšlely nad důvody volby přímé adopte ze strany osvojitelů, kteří tento typ přímo vyhledali.

V případě rizik pracovnice zmiňovaly náhodnost zapojení OSPOD do procesu přímé adopte. Ze zákona je každý, kdo převezme cizí dítě do péče o tomto faktu informovat OSPOD, nicméně se tak často děje po delší době, kdy už je dítě v nové rodině delší dobu, vzniká vazba na novou pečující osobu a teprve se vyjasňují některé náležitosti přímé adopte. Ne zřídka se stává, že po zjištění více informací z adopte sejde. Pracovnice také zmínily způsoby, jakými se biologické matky a náhradní rodiče seznamují a upozornily na jejich nevhodnost. Hovořily o seznamování se párů na internetových stránkách či zprostředkování jinou osobou (což je trestné, ale špatně prokazatelné). S tímto problémem se pojí i pravděpodobné finanční odměny, za takové zprostředkování což může poukazovat na obchod s dětmi, či možné další vydírání nebo nátlak na osvojitele. Dalším patrným rizikem je možná neprůhlednost motivů osvojitelů k přímé adopti, informace o nich, ale také informace o samotném dítěti a motivace biologické matky. Pracovnice hovoří o nedostatečné prověřenosti všech zúčastněných osob. S tím se pojí i možná nesplněná očekávání náhradních rodičů a riziko vrácení dítěte zpět do péče biologické matky nebo také do ústavního zařízení. Pracovnice během zamýšlení se nad riziky upozornily na rozvíjející se praxi, zapisování se otců do rodných listů dětí i přesto, že otcí nejsou. Děje se tak ze strany budoucích osvojitelů, ale i stran jiných osob, které mohou dále za úplatu takové přímé osvojení zprostředkovat.

Na téma výhod přímé adopte se respondentky shodly na tom, že shledávají dobrý záměr dohody o předání dítěte mezi biologickou matkou a náhradními rodiči. Pozitivně

hodnotí fakt, že nemusí docházet k takovým změnám v pečujících osobách, jako v případě, že dítě jde nejdříve k pěstounům na přechodnou dobu či do kojeneckého ústavu, a potom teprve k vytipovaným osvojitelům. Dítě se tak rovnou z porodnice může ocitnout u náhradních rodičů a vytvářet si vazbu na lidi, u kterých pravděpodobně zůstane. Pozitivním prvkem přímé adopce se tedy jeví nejen okamžité umístění dítěte, ale také rychlost s jakou se do náhradní rodiny může dostat. Nicméně k této výhodě respondentky dodávají, že se jedná o ideální stav a mnohdy právě díky špatnému legislativnímu zakotvení přímé adopce, dochází k opaku a ještě větším škodám.

Vzhledem k výše uvedeným rizikům, respondentky navrhovaly, jako jedno z možných řešení k bezpečnějšímu provádění přímé adopce, dávání souhlasu s adopcí stran biologické matky ihned nebo v kratším časovém úseku. Nevznikal by tak prostor pro vydírání či opakované změny názorů matek, které poškozují dítě, ale i náhradní rodiče. Jako další možné řešení respondentky navrhují nutnost pro náhradní rodiče absolvovat přípravu, stejně tak, jako to mají osvojitelé u zprostředkované adopce. Vedlo by to k zajištění dostatku informací a reálnému pohledu osvojitelů na celý proces přijímání cizího dítěte. Jako další pracovnice navrhly alespoň psychologické vyšetření náhradních rodičů v případě, že o nějaké dítě projeví zájem. Jedna z respondentek zmínila i možnost vedení jakési databáze v rámci krajů lidí, kteří mají o přímou adopci zájem. Tím by opět mohlo dojít k větší provázanosti, informovanosti, ale také vytvoření bezpečného prostoru k seznámení biologických matek a náhradních rodičů, které se jinak děje v prostředích jakými jsou internetové diskuse apod. Jedna z pracovnic také neváhala poukázat na fakt, že by mohlo docházet k většímu a důslednějšímu oslovování širší biologické rodiny takového dítěte, což by mohlo vést k tomu, že by adopce nebyla ani potřebná a dítěti by se tak zachovala jeho původní rodina.

K možnosti problematiku diskutovat nebo mít speciální školení ke specifikům přímé adopce pracovnice uvedly, že takové školení zatím neabsolvovaly a nejsou si ani jisté, zda se uskutečňují. Více ale po dané problematice nepátraly. Pokud potřebují některá specifika diskutovat, obracejí se nejčastěji na své kolegy, nadřízené, metodické vedení krajských úřadů či ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí.

9. Diskuse

Myslím si, že cíle bylo dosaženo. Rozhovory byly podrobné a byla v nich cítit velká ochota pracovníků sdělit své postoje, i když si byly vědomi toho, že někdy mohly působit kontroverzně. Při rozhovorech si pracovníce stály za svými názory a uváděly vždy i odůvodnění, proč si myslí, že tomu tak je. Tato odůvodnění byla odrazem jejich často mnohaleté praxe na OSPOD a zkušeností, které s procesem přímé adopce prodělaly.

Pravdou je, že se jedná pouze o názory čtyř pracovníků z praxe a je pravděpodobné, že tyto názory se budou u dalších lidí ještě lišit, doplňovat se nebo mohou být úplně opačné v závislosti na zkušenostech, vlastních morálních hodnotách, ale i v závislosti na zkušenostech ovlivněných různorodostí skladby obyvatel v jednotlivých krajích v České republice. Rozhovory, které byly již tak zdlouhavé, nemohly obsáhnout všechny informace, které by mohly ovlivnit pohled na danou problematiku. Navíc pracovníce ne vždy měly dostatek zkušeností s jednotlivými typy přímé adopce. Samy uváděly, že tyto zkušenosti nemají ve velkém, protože v objemu osvojení, se kterými se v praxi setkávají, má přímá adopce rozhodně menší prostor, než adopce zprostředkovaná. O to více jsem byla překvapena skutečně velmi negativními zkušenostmi pracovníků. Výsledky výzkumu byly také velmi závislé na schopnosti respondentek kriticky uvažovat, pohlížet na danou problematiku z více stran a umět se dostatečně vyjadřovat v rozhovorech. Stran výzkumníka jsem pociťovala velké nároky na to, klást otázky skutečně otevřené tak, aby se rovnou nestávaly návodem na odpověď. Během rozhovorů jsem byla překvapena tím, že odpovědi na některé otázky se spustila další lavina informací, které mě v mém rozmýšlení o dané problematice ani nenapadaly. Při každém rozhovoru došlo k získání nových informací a nového pohledu na některé aspekty přímé adopce. A proto se domnívám, že by bylo vhodné takovýchto rozhovorů provést ještě mnohem více. Pro účely této práce a dodržení rozsahu nebylo účelné provádět více rozhovorů. I tak se mnoho základních informací opakovalo již od prvních respondentek.

Domnívám se, že se jedná o natolik rozsáhlou problematiku, že by si zasloužila více takovýchto podrobných rozhovorů s respondenty a to především s ohledem na různá místa v České republice. Zasloužila by si i více prostoru v odborné literatuře a

především v zákoně, kde by měla být jasně zakotvena s více náležitostmi, než je tomu v současné době.

Bohužel jsem nemohla provést srovnání s jinými výzkumy či odbornou literaturou, protože přímo touto specifickou problematikou se nikdo nezabývá podrobněji. A právě toto byl důvod zvolení tohoto tématu, jako diplomové práce. Dalším důvodem bylo vnímání velkých rizik pro všechny zúčastněné strany, které se do jisté míry potvrdilo. Mým cílem bylo především upozornit na specifické aspekty přímé adopce a na její rizika.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem a náročnosti daného tématu bych do budoucna určitě doporučila prohloubení takového výzkumu a získání více informací od více respondentů. Důležité by bylo i získání těchto informací od samotných osvojitelů v přímé adopci, či soudců, kteří o takovýchto věcech rozhodují. Vzniká tak velký prostor, kde se dají získat informace od lidí, kterých se tento problém týká bezprostředně, a proto se domnívám, že jejich názory a zkušenosti mohou kvalitně formovat podklady pro novelizaci té části zákona, která se má zabývat přímou adopcí. Myslím si, že je důležité při tvorbě či změně legislativy vytěžit lidi, kteří se v praxi s takovouto problematikou reálně setkávají, tudíž mohou mít informace nejcennější. Provedení takového rozšířeného výzkumu by mohlo dát kvalitní podklady pro vytvoření a zlepšení legislativního zakotvení procesu přímé adopce tak, aby byl bezpečný pro náhradní rodiče, biologické rodiče, ale především pro dítě samotné, a také pro větší bezpečnost a ochranu samotných sociálních pracovníků na úseku náhradní rodinné péče OSPOD, které svým rozhodováním a návrhy zasahují do osudu dítěte a přitom jsou odkázány na nedostatečnou legislativu. Dále se domnívám, že měla vznikat specializovaná školení pro pracovníky OSPOD právě na téma přímé adopce, kde si pracovníci budou moci své znalosti prohloubit a získají prostor na pokládání otázek a vyjasnění v případě specifických případů.

Domnívám se, že sami pracovníci, ale i další zúčastněné strany volají po vyjasnění přímé adopce v zákoně a pro dání jasných podmínek, které mohou zajistit větší bezpečnost tohoto procesu pro všechny. Pokud ke změně legislativy nedojde a přímá adopce bude i nadále opomíjena zákonodárci, bude stále vznikat prostor pro obchod s dětmi, který vnímám jako nejvíce rizikový.

Ráda bych ještě upozornila na to, že přímá adopce v sobě nese skutečně velký potenciál v urychlení procesu, kdy se dítě téměř okamžitě může ocitnout v nové rodině za předpokladu, že bude mít jasná pravidla a bude lépe ošetřen.

Závěr

V teoretické části této práce krátce vyjasňuji jednotlivé způsoby náhradní rodinné péče a pojmy související s danou problematikou. Uvádím psychosociální aspekty přímé adopce, její současný legislativní rámec, jednotlivá rizika i výhody spojené s tímto způsobem adopce a specifikuji druhy přímého osvojení.

Cílem této práce bylo poukázat na problematiku spojenou s procesem přímé adopce v legislativním zakotvení České republiky. K tomuto cíli byly využity výpovědi čtyř respondentek, které pracují jako sociální pracovníce na úseku náhradní rodinné péče pro orgán sociálně právní ochranu dětí. Zajímaly mě především jejich vlastní názory, pohled a zkušenosti s tímto složitým procesem. Na základě těchto vyjádření bylo možno identifikovat několik společných postřehů a zkušeností, které se týkají úskalí, jež přímé osvojení dítěte přináší. Tyto zkušenosti považuji za velmi inspirativní nejen pro sociální pracovníky, ale i pro soudce, popř. jiné odborníky, kteří se s problematikou osvojení dítěte setkávají.

Vzhledem k tomu, že v dostupné odborné literatuře a ani v zákoně se s hlubším rozbořením problematiky přímé adopce dětí nesetkáváme, bylo mým přáním učinit tuto diplomovou práci uceleným pohledem na danou problematiku a výzkumnou sondou pak doplnit teoretická východiska o praktické zkušenosti odborných pracovníků.

Z poznatků výzkumného šetření jsem dospěla k námětu na pokračování výzkumu tohoto tématu mezi dalšími odborníky – soudci v opatrovnickém řízení, pracovníci organizací, které se spoluprací s náhradními rodiči zabývají a také pracovníky z pracovišť, které zákonné podmínky přímé adopce ovlivňují. Problematika dětí, kterým se mění tak zásadní životní podmínky, tj. rodiče, si tuto pozornost jistě zaslouží.

Odborná literatura:

Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů: sborník z XIII. celostátního semináře: Brno. 2013 Brno: Triada - poradenské centrum, ISBN 978-80-260-5449-8

Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů: sborník z XV. celostátního semináře: Brno. 2015 Brno: Triada - poradenské centrum

Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů: sborník z XII. celostátního semináře: Brno. 2012 Brno: Triada - poradenské centrum, ISBN 978-80-260-3578-7

ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině: [nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině]*. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4

BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-18-0

BUBLEOVÁ, Věduna, a kol. *Adopce.com průvodce náhradní rodinnou péčí*. Praha: Spolu dětem, o.p.s., 2014

COLOROSO, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. V Praze: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9

KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3

KRAUSOVÁ, Alena. *Příručka pro zájemce o pěstounskou péči, čekatele a pro nové pěstouny*. Peruc: Náhradní rodiny Ústeckého kraje, o.p.s., 2014

ROHÁČEK, Marek, ed. *Zvykáme si jeden na druhého, aneb, Nová náhradní rodina v procesu adaptace*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-12-8

MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4

NOVÁK, Ondřej. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. ISBN 978-80-87455-15-9

NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-022-5

Nový občanský zákoník: zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. Právo a management. ISBN 978-80-87974-01-8

PEMOVÁ, Terezie; PTÁČEK, Radek; MACELA, Radek. *Hlas dítěte v náhradní rodinné péči a jak mu naslouchat*. Praha: Kruh rodiny, o.p.s., 2015. ISBN 987-80-87066-05-8

PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6

Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství : znění předpisů k .. Ostrava: Sagit, [200-]-. ÚZ

SCHOOLER, Jayne E. a Jiří KOVAŘÍK. *Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny.* Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7

SOBOTKOVÁ, Irena. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003. ISBN 80-86552-62-4

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie.* Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x

ŠANDEROVÁ, Petra. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-046-9

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech].* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6

Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1

VYSKOČIL, Filip. *Legislativní praxe a inspirace zahraničními právními úpravami*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Rodina a ochrana práv dětí. Formy náhradní rodinné péče. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. ©2013, posl.revize 21.02. 2013 [cit. 02-07-2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Média a veřejnost. Noviny Práce a sociální politika. Rodina. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. ©2013, posl.revize 15.12. 2014 [cit. 02-07-2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/19867>

PRÁVNÍ LINKA. Právo pro všechny. Právní rady. Právní linka [online]. ©2010-2015, [cit. 02-07-2017]. Dostupné z: <http://www.pravnilinka.cz/porusujete-li-sve-rodicovske-povinnosti-muzete-byt-i-zbaveni-rodicovske-zodpovednosti>

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. Poradna. Nejčastější dotazy. Středisko náhradní rodinné péče [online]. ©2013-2016, posl.revize 29.6.2017 [cit. 02-07-2017]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/uvod/nejcastejsi-dotazy>

UNICEF. Úvod. Aktuálně. Úmluva o právech dítěte. Unicef [online]. ©2004-2017, [cit. 02-07-2017]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>

Přílohy

Rozhovor s Lenkou

Já: Já vám ještě jednou děkuju za rozhovor teda, a jestli vás můžu poprosit, jestli byste řekla, na jaký pozici pracujete a jak dlouho?

Lenka: Tak pracuju jako sociální pracovnice, dříve jako terénní sociální pracovnice a posledních ...pffff...možná deset let možná i víc jako pracovnice pro náhradní rodinnou péči.

Já: Mě by teda zajímalo, jestli jste se někdy setkala ve své praxi s přímou adopcí?

Lenka: Tak v minulosti ještě když to nebylo vůbec v zákoně nějak uzákoněný tak bohužel jsem měla takový špatný zkušenosti s fondem, že úplně náhodou, když se nám tady objevila maminka jak jsme se bavily o dětech tak říkala, že mají ještě jedno dítě, který dala do adopce a v podstatě jsme pak zjistily, že to měla domluvený nějak s fondem, když ještě teda to bylo v trošku jiný formě s paní Vodičkovou a podobně, že si dítě vyzvedli ve špitále přímo nějaký rodiče a odvezli si ho a pak byla někde na soudě a tam souhlasila s nějakým osvojení kdy jsem se v podstatě pak pídila přes ten fond tak jsem niky nezjistila žádný informace kde to dítě skončilo jakým způsobem prostě a tak v tý době ale to je říkám tak možná deset let zpátky jsme narazili na první takový informace o tomhle kdy jsme zjistila, že to praktikujou tak, že když to máma v nemocnici řekla že to dítě nechce tak někdo dobrá duše z nemocnice že dala echo fondu ten tam poslal nějaký rodiče který ho chtěli podepsali si nějaký papíry pochybný a v podstatě takový to jak se v nemocnici mají hlásit ty děti na spádovej OSPOD že ho matka nechce tak v tý době jakoby nefungovalo. Musím říct, že za ta léta se to asi jako vytříbilo, takže s tímhle už se teď nesetkáváme, ale mám teda bohužel za poslední asi tři roky dvě zkušenosti s přímou adopcí a teda úplně dost špatný. A to byla jedna věc kdy jsme se v podstatě dozvěděli, že matka si začla dopisovat někde na internetu s nějakou rodinou, že jim chce dát dítě. Ta matka byla odsad' .... Emmm... ty lidi byli z XXX. Takže když mi poprví volali, že si pro to dítě přijedou, že ta maminka bude rodit a todle a todle a že mi to chtěj nahlásit tak teda jediný co měli ponětí vlastně v podstatě ze zákona tak věděli, že musej nahlásit když převezmou dítě nějaký do péče. Takže v podstatě volali, že mi to chtěj nahlásit, že se chystaj na to, že asi do měsíce převezmou dítě, který se má narodit. Tak když jsem se jich zeptala jako jestli o tý matce něco vědí, tak samozřejmě samý superlativy, jak máma je vzorná a máma todle a máma se stará a jsme v kontaktu. Samozřejmě, že nikdo neřekne jestli jí něco platěj nebo tak, to asi víte, že to je trošku protizákonný, takže pak jsem je sama donutila teoreticky, šla a řekla, aby je přijali a abychom si o tom popovídali osobně a musím říct, že bylo na nich vidět, že když přišla ta matka, měli tu schůzku tady, tak ehhh byli docela v šoku. Jo a věděli teda třeba to, že je matka Romka nebo todleto, to jako věděli, ale bylo vidětže neměli vůbec ponětí jestli kouří, což oni byli takový docela zarputilí nekuřáci, třeba takovýhle maličkosti třeba jo. Pak třeba vůbec nevěděli, jak žije, jako jaký má podmínky doma a proč vůbec to dítě nechce a jaký je její zdravotní

stav, takže v podstatě pro ně to bylo takový procitnutí, že si najednou uvědomili, že jdou do něčeho, ehmm, o čemž nemají úplně ponětí. Takže nebyli vůbec připravený na to, že by to dítě mohlo mít nějaký zdravotní problémy až se narodí a tak. I za veškerý to poučení podle zákona že jo a tak, tak se rozhodli, že to dítě po tom porodu převezmou. Takže si ho převzali a nevím, jestli teda byl problém v penězích nebo kde, nastal zásadní problém, protože samozřejmě když měli dítě krátce doma, tak matka začla takzvaně plašit s tím, že ho chce domu. Že jim ho nenechá toho chlapečka, že si ho vezme a že ho chce vrátit a takovýdle, což tu rodinu, který teda měli doma ještě jedno vlastní dítě už to bylo pro ně samozřejmě nějaký stres, že jo i to jejich vlastní malý dítě si na to mimčo zvyklo, takže tam nastala opravdu strašně ošklivá situace a tím, že ten názor matky se neměnil ehmm byla dost urputná, tak to došlo tak daleko, že ty lidi to dítě sami předali do fondu v XXX někde. Do nějakýho takovýho speciálního zařízení něco jako je fond. Nějaký takový centrum tam maj. Tak tam to dítě předali, což teda samozřejmě pro to dítě není dobrý takže to byl takovej první šok pro to, že to mimino skončilo někde. My jsme teda pak jako když ta matka tvrdila, že ho bude chtít, tak aby aspoň se to nějak dalo do budoucna připravit, tak jsme ho nechali převízt tady do XXX do Klokánku, kde tam matka měla možnost ho navštěvovat a co si budeme nalhávat dopadlo to tak, jak jsme očekávali. Matka ho párkrát navštívila a vykašlala se na něj. Naštěstí se teda podařilo, že on byl opravdu hezkej takže se do něj zamilovala v uvozovkách jedna ta teta z Klokánku a pak si ho časem vzala do pěstounský péče a pokud vím, tak ta matka se o něj celý léta nezajímá. V podstatě je jí to úplně jedno jo takže to bylo takový moje první setkání s tím, kdy jsme teda fakt zjistila, že ehmm ty lidi jsou dost najivní v tom, že si někde přečtou, že maminka nemůže se starat že jo o dítě. Ony to ty mámy napíšu srdceryvně, nevím co všechno za to chtěj a tak ty lidi se na to docela chytli a pak to teda dopadlo takhle i špatně, že i pro ně když jsem pak s nima mluvila o tom, že to dítě převzali do toho XXX tak sami jako přiznali, že to je pro ně takový životní zklamání, že jako že trošku přehnali tu svojí touhu po tom mít dítě, že se prostě ukvapili. Jo takže chápu že to je těžký když třeba člověk nemůže mít vlastní děti, ale ehmm z jedny strany fakt schvaluju to, že je dobře když ty lidi jsou i prověřený, ať už ty žadatelé nebo když mají možnost získat nějaký informace o tý matce a je blbý že to v tom zákoně prostě není upravený no. Jo takový to ošetření tý přímý adopce nebo když teda by to takhle mohlo bejt tak ať tady ta matka podepíše ten souhlas rovnou, že jo ať tam je trošku problém, že si to zase může rozmyslet a co si budeme nalhávat v dnešní době já jako nejsem najivní a myslim si, že opravdu je to vždycky o penězích tak že jako já osobně těm klientům říkám, že když se přídou na tuhle možnost zeptat, tak jim řeknu, že jo, ale že s tím v uvozovkách nechci mít nic společnýho, protože se obávám toho, že vlastně celej život můžou bejt tou biologickou matkou jako vydíraný. Jo? Takhle jim to já jednou řeknu. Buďto musej bejt připravený na tože budou fungovat jako na principu pěstounů, to znamená, že ta matka bude vědět, kde to dítě je že jo a může se stát, že jednou řekne já ho chci nebo chci ho vidět chci vidět jak se má, protože tam ta anonymita není anebo teda v podstatě nevím jak to jinak ošetřit, když si ten právní vztah člověk nemá zajištěnej.

Já: Myslíte si, že jsou si tedy těch rizik vědomi, když do toho vstupujou nebo jaká je vaše zkušenost?

Lenka: Ne. Jako hodně jsem zažila lidi, že i klasický žadatelé jakoby o adopci, kteří přijdou, že chtějí adopci a dítě, že chtějí někdy třeba do pěstounské péče tak ehm spousta z nich se na to ptá, že jo protože čtou internety a mají tam čtou tam třeba různé zkušenosti. Někdo může mít dobré zkušenosti jo neříkám, že všechny zkušenosti jsou takhle špatné, ale přijdou s tím, že by to chtěli zkusit jo? A tak já samozřejmě já jim nebudu nic nalhávat taky nemůžu vědět jestli to po každém dopadne takhle špatně ale upozorňuju je na to jo a dávám jim vždycky podepsat takový to, že jsem je v tomhle informovala, že právě srovnávám to jaký má rizika když jdou do té adopce tak normálně přes stát to znamená přes ty úřady a projdou veškerým vyšetřením psychologickým a podobně anebo když jdou do toho rizika si někde najdou paní sousedku a přijdou s tím, že jako jim dá dítě do adopce jo. Prostě ono spousta lidem to nedochází a ty lidi jak mají jakoby otevřené srdce ať už proto, že nemůžou mít děti nebo protože mají pocit, že chtějí někomu pomáhat tak prostě nebo třeba ty právní následky jako jim nedocházejí jo a pak to mají těžké. Upřímně spousta právníků když se nepochybují v té rodinné oblasti, tak taky jim nedokážou říct jo řeknou jo v zákoně je napsáno, že za šest tejdů podepíše souhlas a málokomu asi dochází, že by to tak nemuselo být, že to taky může být o nějaké vyčůranosti když to trochu řeknu.

Já: Jo a oni teda jestli jsem to dobře pochopila tak oni se poprvé jako ehm vlastně na živo viděli až u vás v té kanceláři, když jste vy jako OSPOD je vlastně svolali?

Lenka: Oni mi k tomu neřekli podrobnosti, ale já jsme to tak pochopila. Protože že jo ta vzdálenost XXX a ty XXX to je vlastně celá republika a podle toho co říkali, ona nám psala a ona nám to sdělovala a my jsme .... V podstatě musím říct, že ani jedna strana mi nechtěla říct na kterých stránkách internetových se jakoby setkali a kde se s prominutím sčuchli, ale jako podle toho co jim ta matka samozřejmě bylo vidět, říkám, že třeba taková maličkost jakože já jsme říkala já vy jste těhotná vy kouříte a oni ale ona nekouří a ona tam jako z kabelky tahala cigarety a tak no tak bylo vidět že se jedná o maličkosti, které oni nevěděli, nebo kde bydlí a jak bydlí jo. Tak chápu že to je těžké že jo že zase třeba i pro tu matku je těžké aby jen tak každému kdo třeba řekne já vám chci pomoci já se o to dítě hezky postarám kdyby to třeba byla jiná matka, takže chápu, že je asi těžké jen tak každému otevřít byt a říct pojďte se podívat a takhle. Já nevím no já si prostě myslím, že buďto by to v zákoně mělo být tak dané, aby byly obě ty strany ošetřené anebo by to tam nemělo být vůbec jo, protože tady to podle mého názoru hodně nahrává kupčení s dětmi jako nějakým obchodem a podobně jo. Bohužel mám ještě jednu takovouhle hodně špatnou zkušenost teda to je opravdu dalších patnáct kdy takhle se mi ozvala matka sama, že chce dát dítě někomu takhle do přímé adopce, že se takhle domluvili a podobně. Byli to teda češi, kteří žili v Německu už několik let a ačkoliv jsme to oběma stranám po téhle špatné zkušenosti vymlouvala to je asi dva roky zpátky tak si na tom trvali jo, že to tak bude. Dokonce došlo k porodu. Tady v nemocnici si i domluvili, že tam prostě budou chodit i ty noví rodiče, že se budou o to dítě starat spolu s tou matkou, zaplatili matce nadstandard a já nevím co všechno. Takže to dopadlo tak, že mě donutili přijít do nemocnice tam jsme teda s níma sepsala nějaký protokol právě proto jako ani ne o přímé adopci ale o tom, že teda ona souhlasí s tím, že teda z porodnice si to dítě odnese ta ta pani, že si podají návrh k soudu a podobně. Takže se to udělalo. Pani si dokonce s tím pánem podali návrh na

předběžný opatření, kdy jim bylo vyhověno soud jim dítě do péče předal. No ale dopadlo to samozřejmě tak, jak jsem očekávala, takže ta matka jim začla dělat zle začla o dítě bojovat, takže soud nakonec to předběžný opatření zrušil to dítě vrátil matce. Matku asi za půl roku zavřeli, protože samozřejmě bylo zjištěno, že s prominutím takovýmhle nějakým způsobem se snažila to dítě prodat a nabízela ho jako na mnoha dalších místech. Prostě jela ve spoustě podvodů jo co se týká, že na další svoje dítě tady to malý dítě uzavírala nějaký smlouvy a nějaký nevim nabízela na internetu nějaký oblečení pod jejich jménem, takže v podstatě se dopustila strašně moc jako podvodných trestných činů. No takže ty lidi prostě z Německa teda ehmm ačkoliv to nejdřív nechtěli říkat, furt tvrdili že je to jenom z kamarádství a podobně, tak ty lži na obou stranách ať už na straně matky nebo těch jakoby osvojitelů tak to dopadlo tak, že pak podali na matku trestní oznámení kde teda z toho vyplynulo že údajně jim furt psala že vždycky potřebuju peníze tady na to potřebuju peníze tady na ten zákrok a to že v podstatě po dobu toho těhotenství je v uvozovkách nějakým způsobem vydírala a oni to jako všechno financovali jo, takže nepamatuju si bohužel na kolik je to všechno vyšlo, ale jako já říkám že tam i ty peníze, tady prostě já si myslím, že jak na straně těch lidí co to dítě chtěli tam musí bejt prostě asi hrozná nějaká citová ztráta a nějaký totální zklamání když je člověk vidí s jakým nasazením do toho jdou tak i pro to dítě že jo, jo prostě.

Já: Kolik jich potom skončí ve fondu ohrožených dětí že jo.

Lenka: ták. Nejsem prostě zastánce takovýho toho že jo že by ty děti měly každej tejden bejt v ruce někoho jinýho a každej měsíc a podobně. Já prostě jsem přesvědčená o to, že by to nějakým způsobem cejtěj, že je furt někdo někam posouvá takže si myslim že tohle prostě zase je něco. Takže stejně skončila v kriminále no. Dítě vychovává babička takže já nevim no prostě to fakt nejsou dobré zkušenosti (smích)

Já: To chápu já taky nemam no nicméně se snažim zjistit jak to je všechno.

Lenka: Ještě jsem teda zažila jeden případ ten teda naštěstí bohužel to takhle řeknu hloupě možná mě někdo za to bude pranýřovat ale ten opravdu naštěstí se nedotáh. To přijela pani z XXX s tím, že si tady vyhlídla dvojčátka. Že jsou s maminkou domluvený, že si je vyzvedne ve špitále, že si je vezme a jak to má udělat tak jsme jí teda na rovinu řekla že se omlouvám, že jí poučim tak jak mi ze zákona přísluší, ale nebudu se v tom vůbec angažovat. Nebudu jim pomáhat sepisovat nějaký návrhy a tak podobně. Přišla s paní s nějakou svojí kamarádkou, která teda mi tvrdila, že pracuje v nějaké neziskovce v XXX a v podstatě jsme dostala hrozně vynadáno, že svojí práci dělám nějak špatně, protože bych jim měla všechno sepsat, měla bych jim hrozně pomoci a v podstatě já bráním těm dětem v tom, aby se měly dobře, tak když jsem jí teda sdělila, že mám vopravdu dvě dost špatný zkušenosti a že si nemyslím, že to pro ty děti je dobře a že by se to mělo normálně teda že jo nějaký psychologický posouzení těch žadatelů proč teda zrovna oni by to dítě měli dostat a jestli to pro ty teda dvojčata vůbec je dobře a jestli maj dobrý bytové podmínky, že je vůbec neznám. Tak jako psát jim nějak návrh nebo něco. Tak pani se teda do mě hrozně obula s tím, že je to o tom že pracovníci to dělají běžně a co to tady máme za manýry. Ale říkam jsem docela ráda, protože teda k ničemu nedošlo oni si žádný návrh nepodali a podobně protože, zjistili,

že tady by jim to nikdo nepodpořil když je teda nemáme řádně prověřený, a protože mi to nedalo tak jsem se tak trošku pídila a zjistila jsem v podstatě že ty lidi už byli nějakým způsobem na ministerstvu prověřovaný, protože to nebyl první případ kde chtěli takhle nějakým způsobem získat dítě do péče. Jo takže jsem byla pak z jedny strany ráda že i samo ministerstvo nám poslalo zrovna v té době nějaký dotazy ať sdělíme jestli tyhle lidi se tady neobjevili, že zjistili že prostě jako nějakým způsobem pendlují po republice a že se snažej získat nějaký dítě do péče jo.

Já: To je zřejmě to stejný co se týkalo toho našeho společného dítěte to byli voni takže voni to zkoušeli i tady v XXX teda?

Lenka: Tak. Ano. Joo takže ale jako smůla je zase v tom, že já mám pocit že se nic nedotáhne jo, že jsme třeba na to upozorňovali i policii protože maminka teda samozřejmě že to je taková špatná osoba těch dvou dětí ale je to přece jenom nějaký člověk tak ta se nakontaktovala na jednu pani, která prostě zase jako v uvozovkách měla v merku ty maminy, který čekaj miminko a jako mě přišlo, ty informace prodává dál jako, že to byl někdo, kdo tam něco zprostředkovává. Jenomže jako chápu, že je to i těžký pro to trestní řízení , že jo dokázat to jenom, že to zprostředkovávají pro někoho, ale já si prostě myslím dokud tady ta možnost nebude v tom zákoně tak ošetřená tak to furt takhle bude furt budou lidi, který ať už doktoři nedej bože nebo prostě někdo bude s prominutím tyhle lidi dohazovat že jo.

Já: Napadá vás jak by se to dalo ošetřit třeba nějaká významná změna, která by tam ....

Lenka: Já si prostě myslím že by to v tom zákoně mělo bejt tak jako když přijdou žadatelé , který chtěj já nevím ehm klasicky žádat adopci nebo pěstounskou péči, tak musej projít vyšetřením a všim tak proč by nemohli bejt žadatelé které tedy budou, uvedou nechcem vyloženě přímou adopci chceme abychom si to miminko vzali z porodnice a stejně tak prostě by pro ně byly nastavený nějaký pravidla právě proto že jo. I ten stát když by. Vždyť si vezte, že ten soud jim musí rozhodnout předběžným třeba opatřením, tím jim to dítě z té porodnice předá že jo protože nemůžou. Ono se řekne, že matka může předat, ale která ženská může v dnešní době zůstat jen tak ze dne na den doma jo? Ono je hezký, že mi sousedka dá dítě že ho nechce a já druhý den zavolám do práce, já dneska nejdu do práce protože sem si převzala od sousedky dítě a chci se o něj starat jo, že jo tam se to musí ošetřit rodičovským příspěvkem, čímkoliv, takže to je takový to sou věci, který nejsou ošetřený a když ten soud má rozhodnout předběžným opatřením tak zase potřebuje nějaký důkazy jo a jako nikdo nemůže po sociálce chtít, aby proto že sem pani jeden den přiběhne my k ní vběhnem domu a řeknem joo dneska tu měla hezký a má tam postýlku tak mi jí joo ať jí soud to dítě dá a za čtrnáct dní zjistíme, že je třeba týraný, to prostě....

Já: To nejsou validní informace...o těch lidech v domácnosti.

Lenka: Ták. Já si myslím, že je to blbý že za těch, nevím teda jak jinde, někde je těch žadatelů tolik, že ten kraj s tím má spoustu práce a nějakou dobu trvá než si je ověřej, než projdou školením, ale zase z jedny strany když to srovnám s klasickým

těhotenstvím jo já nevím vždyť tady v ústeckém kraji to vyšetření trvá dejme tomu přibližně rok a těhotenství devět měsíců a taky se na to ty lidi nějakým způsobem připravují a budou mít nový dítě, když jsou teda normální takže já prostě vůbec nevidím problém v tom, aby ty lidi přišli řekli jo my chceme vyloženě striktně přímou adopci prostě chceme s dítě z porodnice víme že tam bude třeba tohleto riziko že nás ta máma bude znát nebo ten zákon bude jinak tak nás třeba bude znát ale třeba nevím no nebo vždyť by se to dalo ošetřit to bude teda v uvozovkách že budou taky anonymní a hlavně prostě matka když si to po šesti tejdnech rozmyslí tak maj smůlu v tom, že by třeba museli to dítě vrátit jo.

Já: Ale šli by do toho rizika, že by věděli....

Lenka: Tak a hlavně ten stát by teda věděl, kam ty děti dává. Teda to je takový to...My máme zastupovat ty děti. Já vždycky říkám OSPOD tady není pro mámu pro tátu pro někoho. My tu máme zastupovat ty děti a jestli si mám bejt jistá tak chci mít jistotu že i když to samozřejmě ty vyšetření nejsou všespásný, ale je to nějaká prostě trošku jako záruka snad toho že by tam nemělo bejt nějaký vyloženě poskození na straně těch lidí aby třeba to dítě týraliže jo, takže nevím tohle prostě trošku mi chybí a pokud to takhle nebude ošetřený tak chápu, že pak i ty soudci toho spoustu těchle věcí zamítaj protože nemaj oporu že jo nějakou.

Já: Což je na jednu stranu aspoň možná dobře pro to dítě že jo někdy, protože když to není úplně jasný kdo před nima stojí za lidi.

Lenka: Je to dvojaký, že jo, protože zase samozřejmě přístup společnosti co si budeme nalhávat, když tam pak ty lidi napíšou takový ty srdceryvný věty jakože je lepší když je dítě v rodině než když bude do ústavu tak ono to zní hezky no ale tak jako vždyť se jenom podívejme když se děti svěřujou babičkám jo ono to je taky hezký když dítě je u babičky než aby šlo do ústavu a čekalo třeba na vhodný pěstouny ale za pět let jeho babička je šedivá, dítě nechce a vznikne tam až třeba tak narušený vazby že třeba dítě skončí v ústavu a tím, že už je zase starší ho zase nikdo nechce a už to má třeba doživotně. Takhle kdyby jako malý si ho prostě někdo a prababičky si to pořádně rozmyslely nějakým způsobem se to ošetřilo jinak ....

Já: Myslíte teda že je v zájmu dítěte přednostně adopce ať už přímá adopce nebo jakákoliv jiná než cokoli jinýho? Jakoby že to je takový to to co je nejlepší pro ty děti?

Lenka: Tak jako myslím si, že všeobecně adopce je určitě to nejlepší pro ty děti jo ze všech těch forem náhradní rodinné péče. Trošku nesdílím názor s těma novodobějma formama jak každej nebo i spousta těch inovátorů tvrdí, že by ta adopce měla bejt v něčem stejná jako pěstounská to znamená že by měla bejt otevřená že by měla bejt veřejná ta novela toho občana že jo to tam ukládá třeba těm osvojitelům aby to těm dětem řekli do nějakýho věku a chtěj teda údajně do budoucna prosadit právě i to, že ta by měla to dítě vědět, samozřejmě to je dobře, že to ví to dítě. Dá se to. Úplně si nemyslím, že je dobře když to ví ta biologická rodina kde to dítě je, jo? Už pro to jaký my lidi jsme (smích) a jak můžeme něco zneužít jak zneužijem takže já bych se opravdu do budoucna pokud to nastane tak bych se bála jak říkám nějakýho toho způsobu

vydírání ze strany té biologické rodiny a nějakýho toho negativního vlivu. Ehm zase musím říct, že ten trend té doby je tak, že ty děti se neberou z rodiny jen tak jak se ukazuje ve všech seriálech já nevím prostě opravdu každej kdo se tím se v tom pohybuje tak vidí, že to není žádná sranda to dítě z rodiny dostat takže to ten soud dělá opravdu v nějaký krajní situaci a teď by si teda měli ty lidi pořádně zamyslet jestli je dobře když to dítě který se dostalo od feťáků, který jsou nepolepšitelný a maj já nevím všechny možný žloutenky a babičky jsou tam na prd a jako v něčem celá ta rodina, jestli to dítě má někde čekat deset let v pěstounský péči tak to ať je radši někde v adoptivní rodině a když ta rodina je takzvaně rozumná jo a to teda že jsem jich za ta léta zažila hodně a odmalička tomu dítěti tohle sdělujou jo seš adoptovanej ale seš nás a todle a todle a to dítě v tom přirozeně jakoby vyrůstá tak jsem se ještě nesetkala s tím, že by to selhalo jako jo. Ono asi jiný je když samozřejmě někdo jiný si to dítě uzurpuje a pak ve třiceti mu řekne já ty máš jinou krevní skupinu protože my jsme si tě adoptovali víc a ty nejsi náš jo tak to může být pro ty lidi šok když mu to sdělej v pubertě nebo ve třiceti ve čtyřiceti jo ale zase fakt jsem zažila teda i docela v blízkým okolí že když to prostě ta adopce probíhá takhle odmalička tak že jo seš náš ale máš někde maminku která se nemohla starat a přiměřeně věku se to těm dětem podává tak ty lidi jsou tak tomu nastavený. Jo může se stát, že pak dospějou a řeknou tak teď je mi dvacet a chci vědět kde mám mámu tátu ale bohužel je to kolikrát pro ně takovej šok, že ....

Já: Ta realita bývá docela drsná pro ty děti no...když hledaj ty kořeny

Lenka: No, ono je to těžký když já na to teda nemůžu koukat když pak lidi koukaj na nějaký ty pošty pro tebe a devadesát procent lidí u toho pláče ta holka konečně našla ve dvaceti svojí mámu. Možná by se na to někdo měl podívat za tejdén za čtrnáct dní, že ty děti jak jsou z toho rozčarovány teď zjisti jak ta jejich původní rodina žije prostě najednou jsou úplně nešťastný z toho, že vůbec hledali jako jo.

Já: Nebo z nich začnou tahat peníze že jo a protože ten cit tam přece jenom není, když spolu nežili.

Lenka: Ták. No. Jako já sem s tímhle přece jenom fakt hrozně možná jakoby pesimistická, ale já jsem máma od dvou dětí a na každý z těch dětí jsem se těšila a chápu, že může bejt ta situace nějaká laktační psychóza, ale myslím si, že to je fakt jenom krátkodobý období a strašně malý procento lidí, protože mě se tady v té praxi několikrát osvědčilo, že když ta máma jednou řekla, že to dítě nechce tak to většinou za čas řekla znova jo no a i když dřív teď teda vlastně se dávají pěstounům na přechodnou dobu dřív se ty děti daly do kojeneckýho ústavu a ona si ho vzala já nevím za tři čtyři měsíce že teď už teda to ví a chce ho tak stejně ho začas někam dala ať už příbuznejm nebo prostě ho opustila nebo něco. Já nevím no.

Já: To je pak otázka jestli tohle je zájem dítěte bejt za každou cenu někde jinde než teda v tom hrozným kojeneckým ústavu nebo jak se to tak medializuje pěkně anebo jestli vyrůstat teda chvíli někde byt v ústavu, ale potom mít stabilní zázemí, který se nebude neustále měnit.

Lenka: Protože já jsme třeba i nakloněná těm pěstounům na přechodnou dobu jako je to strašně ehmm dobrej z jedny strany nákej institut co vymysleli ale ehmm trošku mi chybí ta návaznost jo, protože zase zákon to omezil na nákou dobu roku, co si budeme povídat ať se někdo podívá na naše soudy jak souděj jo, viz zavést jenom takovej nezájem vždyť když ho člověk může podat tak v dobrým případě ho podá čtyři měsíce od narození dítěte tak jak teda mu to dovolí ty zákonný podmínky a soud než rozhodne uteče rok jo. Ta doba kdy to dítě má bejt u pěstounů uplyne a co tady vidim v praxi tak kdyby opravdu ty soudci s prominutím neobcházeli zákon a to dítě tam nesvěřovali opakovaně tak stejně ty děti v roce kam je dáme jo zase bysme je šoupli takzvaně do kojáku a nejlepší je, že evropská unie nám furt bude říkat, že máme děti v ústavech a podobně. Kam je máme dávat? Já si totiž nedokážu představit, že zrušej kojenecký ústavy protože teda ehmm od novely občanského zákona musím říct že tak 99% nám ubyli žadatelé o osvojení o pěstounku o pěstounku na přechodnou dobu.

Já: To je dost ...

Lenka: Protože opravdu dřív byl problém, my jsme docela byli jeden z okresů, který měl hodně takhle žadatelů takže jsme mívali třeba dvacet žadatelů za rok o adopci dvacet o pěstounku za loňský rok jsme měly snad jedny.

Já: Ježiš to je hrozně málo.

Lenka: Jo tady řekla bych že ještě možná je to jiný na Moravě nebo takhle jižní Čechy nevím jo ale tady se to opravdu, my nemáme žadatele a když už jsou tak jsou to většinou žadatelé o pěstounskou péči na přechodnou dobu s tím, že na pracáku jim řekli ať to zkusej když teda jsou bez práce jo takže...

Já: Já mam stejnou zkušenost...

Lenka: Jo a bohužel adoptivní rodiče, žadatele o adopci já jsem tady opravdu za poslední dva roky opravdu ne jo, nas je tady teda šest na tu náhradní rodinnou péči a co si takhle vždycky, když děláme na konci roku statistiky a bavíme se s kolegyněmi tak opravdu tam jsme měli snad žadatele jedny v loni vůbec na náhradní rodinnou péči, loni dvoje takže....

Já: Ty jo tak to je opravdu hodně málo.

Lenka: Takže já nevím kam ty děti chtěj dávat jo takže ono je to takový a zase upřímně byť i ten trend je hodně o penězích a hodně o tom co se tady za ty děti objevuje že jo. Málokdy přijde ještě dřív chodily matky studentky a já jsem náhodou otěhotněla tak to dám do adopce teď už je to v 99% náká prostitutka, feťačka, no takže ono asi taky každěj není ochotnej tady do toho jít no.

Já: No to určitě těžko to zazlívat těm lidem. Myslíte si, že v současný době tak jak je to vlastně udělaný v zákoně je možný aby to dítě se právě následkem tý přímý adopce když se k tomu přichomýtnou když to řeknu takhle to bude nějaký obchod vyloženě

buď skrz pornografii třeba nebo na orgány, cokoliv takovýho, je možný aby se to dítě ztratilo vlastně jakoby ehm ze systému úplně, že vlastně nikdo to dítě nedohledá, když si ho předaj na základě třeba tý dohody anebo prostě jen tak v tý porodnici?

Lenka: No já si myslím, že je tam jednoduchá cesta jako jo, protože oni když si ho předaj v porodnici že jo tak ehm nemusíme se to ani dozvědět nebo respektive matka může porodit říct že jo já si dítě vezmu vyleze před brány porodnice dítě předá nějaký tetě která ho chce a teď je otázka co bude dál jo, protože teta si ho může odvézt někam buď do ciziny pod nějakým falešným pasme což jako se normálně anebo prostě to je ta když bude ještě trošku znalá zákonů a bude se bát tak ještě je možná schopná přijít na sociálku říct jee ona mi ho dala řekla, že si pro něj bude chodit a nechodí a teda když už jsem na něj zvyklá tak mi ho svěřte jo takže dejme tomu, že jí ho soud třeba svěří do cizí péče pak teda říkám mohlo by bejt to dítě pod nějakou kontrolou jako protože ta cizí péče a pěstounská péče se podle zákona kontroluje takže tam by nějaká kontrola mohla bej ale pokud to teoreticky dotáhne při zdárném konci k adopci během roka tak i tak nám samozřejmě ta pani zmizí z dohledu no. Je otázka jak dlouho by tam ten proces celej schvaloval ohledně toho osvojení trval, protože pokud by ta matka dala zavčasou souhlas a všechno, to je takový... Já nevím já si myslím, že kdyby lidi chtěli tak si vždycky najdou nějakou klíčku pro obchod s dětma no, ale je to těžko prokazatelný no.

Já: Hmm, hmm. A spatřujete i nějaký výhody v tom procesu tý přímý adopce?

Lenka: Já to vidím jako dobrý, že to dítě nemusí třeba že jo když ta maminka řekne, že ho nechce tak že teda nemusí ať už do toho kojáku nebo těm pěstounům na přechodnou dobu jo nemusí do té mezifáze a může se vrátit mamka, která si ho v tý porodnici vyzvedne, ale já si prostě fakt myslím, že by to mělo bejt i ty žadatelé regulovaný. Jo asi jako nemyslím si, že by to těm lidem mělo ublížit. Pokud někdo usiluje o nějaký dítě a chce ho teda teď mít nastálo, tak stejně musí bejt připravenej na to, že projde nějakým soudním procesem, že teda někde to budou vědět, že to dítě adoptovali a že to ať už úřady nebo někdo tak si myslím, že už není takovej problém kdyby opravdu normálně vedli v nějakým registru. Jo? Prostě když mi sem přijde maminka řekne já jsem těhotná hele já to asi nechci a chtěla bych do adopce ale chtěla bych vědět kam pude a nechci abyste ho strkali že jo pěstounum na nějakou přechodnou dobu že jo nebo abyste ho dávali do kojáku si myslím, že by neměl bejt problém, aby se teda zavolal třeba na krajskej úřad tak jako v jinejch případech. Matka byly by pro ní nějaký ty vhodný přímý že jo adoptivní rodiče a mohla by se takováhle schůzka, kterou oni si dělaj někde na internetu a já nevím na pochybných serverech by se v podstatě mohla za účasti úředníků ehm já nevím uskutečnit někde na tom krajským úřadě jo říkám a není to o tom, že by byla úředník, že bych tak mermomocí toužila (smích) po tom jakoby dělat nějaký sezení a do všeho kafrat, ale prostě to tak cejtím, že to by bylo nejlepší ošetření i těch lidí. To, že já nevím jestli ty lidi jsou všeobecně když do tohodle jdou nastavený tím, že nemaj informace o tý matce jo to jsem vždycky těm žadatelům říkala, kde maj jistotu, že je zdravá, že v tý rodině třeba její pane bože nejsou nějaký genetický zátěže, kde vědí že ta matka třeba není schizofrenní nebo že prostě to dítě nemá bůh ví, že jako...

Já: Může mít syfilis může být HIV pozitivní po matce, že jo to jsou věci, který

Lenka: To se člověk jakoby pídí i v zahraničí jako ve spoustě těch států to mají právně ošetření, že jo vždyť tam v uvozovkách, vim, že třeba na škole nám říkali, že tam o tom uzavírají i v uvozovkách jakoby smlouvy jo. Právě proto, aby byly obě strany, že jo, že nedej bože když se u toho dítěte teda objeví vada, která je způsobená ať už špatnou životosprávou matky, že třeba bude brát drogy v době těhotenství nebo něco a ty lidi najednou zjistějí co dítě, že třeba je tam todle a todle tak, že mají nárok v uvozovkách smlouvu, kde jsou trochu chráněný, že třeba můžou říct ne my jsme si to rozmysleli, že v tomhle nás podvedla nebo jo my chceme prostě nějaký náklady za to, že ona tohle udělala já nevím no. Jako není to právně dotažený a tím pádem vždycky se říká, že aby v tom zákoně tak aby to bylo právně vymahatelný, ale tohle jsou věci, který nejsou ošetřeny no.

Já: To dost plave na vodě no, protože vlastně v zákoně těch zmínek ani o tom, jak to všechno má vypadat není že jo tam není ani zmínka jak má vypadat ta, ten protokol o předání toho dítěte že jo není ani notářsky ověřenej tam vlastně není nic, kterej by, že by to kladlo nějaký nárok na obě ty strany aspoň někam dojít třeba a aspoň ověřit ty podpisy .

Lenka: Paradoxně, že když člověk srovná, že když jdete koupit psa, teda teď to bude vypadat možná blbě, ale že když jde člověk koupit psa tak vás všude poučujou musíte vidět ten rodokmen a musíte mít todle a musíte mít doklad, že byl očkovanéj všecko a teď tady jde člověk do nějakýho životního rozhodnutí přebírá dítě a v podstatě nevím jako je vůbec dítě to dítě který si beru nebo prostě ho ta máma zrovna teď na ulici někde ukradla jakoby jo? Víte co není to ošetřeny jo vždyť si vezměte že kdyby opravdu nebo když se máma naštvě a ukrade dítě ségře a teď řekne jo to je moje a někomu ho dá tak si vezměte jenom ty další tahanice jako genetický testy a je to vůbec její dítě není to její dítě jako...

Já: A ta psychika nejenom toho dítěte, ale i všech zúčastněných jak jste říkala

Lenka: Jasně. Já si myslí, že pane bože chraň bůh projít takovouhle zkušeností tak si myslím, že ty lidi to naopak ta touha po dítěti je odrovná natolik, že skončej na psychiatrii a už nebudou chtít dítě ani vidět jako jo takže ...

Já: Takhle je může odrazovat i ten běžnej proces, že jo z tý zprostředkovaný adopce.

Lenka: Já si myslí, že prostě tady v tom u nás bohužel se ty zákony vytvářej tak jako nějak všechny narychlo a nedomyšleně, že každěj si pak, každěj právník, každěj soudce si ty zákony a zvláště v týhlectý rodinný oblasti si nebo já tím, že se tam pohybuju, vykládá úplně jinak, tak že je to pak hrozný když člověk přijde k soudu a já si myslím, že to má bejt takhle, nenene tenhle paragraf se vykládá takhle jo takže ono i celkově s tou adopcí a tady s tou náhradní rodinnou péčí je to tak neošetřeny že jako tadycty mě ani nepřekvapuje. Mě přijde, že oni vždycky si řeknou, jee to bysme tam měli dát abychom

byli světový jako tak to tam frknem jako aby nám zase evropská unii neřekla, že děláme něco blbě, ale jako to, že to nemá žádný b c a co bude dál tak jako to už je jedno.

Já: Není to úplně provázaný no a mě napadlo, že by třeba řešením taky mohlo bejt, že by tý přímý adopci předcházela nějaká krátkodobá pěstounská péče. Na nějakou jakoby zkoušku v uvozovkách aby se zjistily i potřebný věci, zajistily se potřebný doklady. Setkala jste se v praxi s tím, že by ehm přímá adopce byla pokračováním pěstounský péče?

Lenka: Asi ne, asi takhle ne. Jako setkala jsem se s tím, že si třeba lidi vezmou dítě do pěstounský péče a chtěj ho pak osvojit, ale já bych řekla, že tím jak je náš stát v nějakých věcech štedrej tak většinou oni nechtěj, takže naopak jsem se setkala s tím, že jsme měli žadatele o adopci a tím, že vznikne kolikrát takový to meziobdobí kdy to dítě je vhodný do pěstounský péče ale ještě se čeká na rozsudek aby mohlo jít do adopce tak z dobré vůle aby to dítě nemuselo chudák někde ležet jak se říká tak soud ho svěřil těm lidem do péče, že až tam ten rozsudek nabyde právní moci tak oni si požádaj o adopci. Jenomže prostě všeho základem jsou peníze takže lidi jakmile zjistili že na to dítě, který tak strašně milujou můžou dostat i ty dávky pěstounský péče tak v podstatě jim přišlo, že je to úplně jedno. Takže opravdu jsem zažila spousty spousty případů kdy ty děti už nikdy osvojený nebyly jo? Takže je to prostě zůstalo to v pěstounský péči tak to asi bude do smrti a najednou prostě touha po tý adopci je úplně jiná (smích).

Já: no..já mam teda obdobnou zkušenost. Takže taky nemůžu úplně říct...

Lenka: Podle mě to je v jediných případech kde by teda biologická rodina se začla zajímat. Bohužel, narazila jsem i na pěstouny, kteří na to v uvozovkách ehm takhle doplatili, protože přesně dva roky byl klid měli doma miminko pak už teda dvouletý dítě. Krásná holčička, veselá všechno v pohodě a nějak je to k tý adopci netlačilo ačkoliv byly splněny podmínky furt nespíchali. No jenomže stalo se ňák zázrak, protože jedna z mála maminek, která se najednou tady po letech objevila někde ze světa tak přišla na to, že by se začala zajímat o svoje děti, takže po dvou letech najednou začala pátrat kde má tu krásnou holčičku. Dopátrala se. Zjistila samozřejmě že holčička je krásná a že by to mohlo bejt dobrý, takže o ni začla bojovat a přesně vytvořila si podmínky našla si ňákýho slušnýho pána takže tu holčičku vybojovala zpátky jo a pak najednou ty lidi s prominutím seděj a trhaj si vlasy. Já úplně, zase by mě někdo mohl pranýřovat, protože přece ta biologická rodina v naší republice má bejt základ, hodně rádi říkaj poslanci a tak. Já úplně nejsem přesvědčená o tom, že to je základ, protože ta holčička u těch pěstounů byla úplně maximálně spokojená. Vyrůstala tam úplně skvěle a dvouma když to tak řeknu bratrama, který prostě jí milovali, byla to taková skvělá rodina. Měla tam spoustu aktivit a všechno a najednou se dostala k mámě, která teda jako všechno má, ale nějak nemá ten vztah k tý holce. Takže máma se....

Já: Bodejď by jo když jí vychovával někdo jinej.

R1: Maminka si pořídila další dvě děti a je to na tom vývoji vidět, že tohle je takovej někdo odsunutej v tý domácnosti, takový pátý kolečko u vozu, který se nemá moc rádo. A myslí si, že dojdeme časem, teď je ta holka malá, že jo, je jí pět, ale dojdeme si myslim tak v deseti ve dvanácti letech k tomu, že s ní budou problémy, protože to bude cejtít že jo, samozřejmě už byla ve věku kdy si to pamatuje, že byla někde kde jí měli rádi a kde jí obletovali a byli na ní hodní a vnímá to, že tady je to trošku jiný no.

Já: Zůstal zachovanej kontakt s těma ....

Lenka: Matka si to nepřála. Oni strašně jakoby chtěli. Byli ochotní si ji jako brát na nějaký víkendy na dovolený a tak, ale matka si to nepřála, protože samozřejmě oni ať jsou ty lidi v uvozovkách sociálně jednoduchý tak oni nejsou blbí. Takže matka samozřejmě vnímala, že ta holka má úplně jinej vztah k tý pěstounce, k tý náhradní rodině než k ní a protože se toho bála o ona je přece ta máma, která jí rozumí nejlíp tý svojí dceři tak rozhodla, že v žádným případě ten kontakt zachovanej nebude jo takže ale samozřejmě zase chápu, že pro ty pěstouny je to pak srdcervoucí v čem to dítě přijde k nim a s jakým odchází nebo brečí že nechce odejít ode mě, ale prostě soud zastává názor, že máma je máma no, tak jak musíme. Já jako musim trošku vyčítat těm zákonům, který tadle vláda furt schvaluje ehm že víc a více furt sice se mluví, že ten zákon se jmenuje o sociálně právní ochraně dětí jo a všude se támhle každéj ohání blaho a zájem dítěte, ale v podstatě všechny ty zákony hovořej o tom, že pro ně je důležitější máma táta, jako nějak mi chybí to, že by se tam mělo ... ve všech těch zákonech se píše táta má právo, matka má právo, rodiče maj právo, ale trošku mi tam chybí to, že by tam mělo, když to má bejt právní ochrana dětí, že by tam na prvním místě všude mělo bejt napsáno, že dítě má právo na to, aby se ty rodiče chovali slušně a dítě má právo (smích) tady na to a tady na to no, takže každéj pak z těch rodičů se tady tluče do prsou, že oni jsou přece ty dobrý rodiče, který to myslej nejlíp takže... no to jsou naše zákony (smích).

Já: No je to teda, je toho hodně. Mě napadá ještě jestli vy jako sociální pracovnice máte třeba školení, který jsou cílený n přímou adopci a jestli máte možnost s někým mluvit o tom, s nějakým vyškoleným odborníkem, ehm, jak to teda dělat, když je ten proces takhle problematickej?

Lenka: Nemáme vůbec žádný školení. Já bych řekla, že přímá adopce se prostě nedělá (smích) nebo musim teda říct, že ehm jak s kolegyněmi máme i z ostatních úřadů dobrý vztahy ehm tak bych řekla, že přímá adopce vždycky ehm vytvoří děs akorát na tváři té pracovnice, které se to týká, protože každéj má strach do toho jít, nikdo do toho nechce bejt zapletenej právě proto, že to není právně ošetřený, takže tak jak jako v rámci toho kraje ehm jsme se domluvily určitý postupy jak říkám jo, ehm my to těm lidem nemůžeme zakázat můžem povolit to není naše zákonný právo, tak jsme si domluvily spíš abysme ochránily samy sebe, aby někdo nemoh tak, jak to v naší republice zvykem někdo něco provede a svede to vždycky na sociálku, takže my jsme si domluvily postupy, že opravdu poučujeme podle práv, všech těch práv, který v zákoně jsou. Poučujeme ty lidi, co chtěj bejt osvojitelé a poučujeme samozřejmě i tu matku jo a většinou jim teda radíme ať si tady na to najmou právníky, kteří by teda na to měli

mít patřičný vzdělání možná i zkušenosti s těmahle věcmi. Vysvětlíme jaký s tím máme zkušenosti s těmi, ale pak už je to prostě v režii i toho soudu jo. My jediný co pro to můžeme udělat když nás soud samozřejmě vyzve prošetření podmínky na jedné straně na druhé straně můžeme napsat ale tak jak říkám no já prostě vidím úplně že je to o tom jestli si nastěhuju na dva dny postýlku, to úplně tak necejtím a stejně tak když napíšu k soudu, že mi tu matka řekla, že to dítě nechce to neznamená, že za tejdenn ta matka nepřijde s tím já jsme si to rozmyslela jo tak proto říkám hlavní poučit obě ty strany co všechno může nastat. Upozornit je na možná rizika a pokud to chtěj podstoupit tak maj právo se samozřejmě obrátit na soud, kterej u nás v republice o všem rozhoduje a je to na jejich prostě riziko no.

Já: A myslíte, že to zjišťování toho soudu co před ním vlastně stojí za lidi, který najednou někde objevili dítě, většinou je dost nejasný, kde ho objevili, protože to ty lidi ani nepřiznají, že to je dostatečný, to jak se na to ...?

Lenka: Myslim, že ne. Určitě ne. V té prvotní fázi, protože samozřejmě ten soud je taky tlačenej časem, že jo protože nedokážu si představit nakolik by jakéhokoliv soudce upranýřovali, kdyby teda řek, že nerozhodne předběžným opatřením, ale nechá si třeba dva měsíce lhůtu aby ty lidi prošli psychologickým vyšetřením. No to by asi byl v blesku a ve všech možnejch novinách, že co si to dovolil, že nedal to dítě do rodiny, která ho chce a matka s tím souhlasí jo, ale ehm prostě asi ten soud v tom prvotním, když si podaj návrh na předběžný opatření, aby teda to dítě si mohli vzít z porodnice nebo prostě nějakým způsobem. Říkám pani nastoupila na mateřskou dovolenou, aby nebyla najednou nezaměstnaná takže tam ten soud udělá asi to nejnnutnější že jo, teda aspoň s tím mám zkušenosti. Prolustrujou si je v nějaký té evidenci dlužníků, trestně jako stíhaných osob tak tady to si udělaj prostřednictvím počítače, prostřednictvím sociálky nebo případně nějakýho obecního úřadu si prošetřej podmínky té rodiny. Zjistěj si třeba nějaký informace jestli byli někdy někde vedený v rámci městský policie nebo takhle takže udělaj asi to základní co můžou a pak teda vycházej samozřejmě z toho, jak se všichni vyjádřili do toho. Takže samozřejmě, že chtěj nějaký vyjádření matky písemný a tak, ale jak říkám tím předběžným opatřením jsou tlačeny lhůtama, aby třeba do sedmi dnů ... zažila jsme třeba i soudce, který sami v rámci těch předběžných opatření si zajedou třeba i sami na šetření, aby tam trošku měli asi lepší pocit, že dělaj dobře jo, ale samozřejmě ani oni neví, jestli za tejdenn to bude jinak no, takže to je takový riziko asi všech no.

Já: To teda jo. Ještě mě napadá máte zkušenost ehm když je dítě osvojovaný vlastně ehm manželem jednoho z rodičů? Máte zkušenosti na tomhle poli?

Lenka: No máme a teď s tím občanským zákoníkem se objevila i další věc, protože ehm v minulosti to nebylo možný, vždycky se mohlo osvojovat jen manželem matky a teď ta novela občana, tak jak říkám, že si každě vykládá zákon tak, jak může, takže někteří soudci to pojali tak, že může osvojovat i druh nebo přítel matky. Jo což teda nevim. Na některých školeních nám říkaj, že to je holej nesmysl, že to ten zákon neumožňuje...

Já: Není opora v zákoně to je pravda. Tam se o příteli nemluví.

Lenka: Nemluví. Ale nicméně je tam napsáno ten jeden paragraf, kde je napsáno, že může případně osvojovat i jiná osoba. A právě někteří soudci si tenhle paragraf vykládají, že i jiná osoba tak jiná osoba může být i přítel matky. Takže teď jsme se hodně setkali i s tímhle, kdy teda opravdu, je to hloupý, v tom, že když se na nás ty lidi obrátíš, my nevíme co jim říkat, protože přesně ehm jedni soudci si to vykládají takhle, takže si myslíme, že to nejde a druhý soudce si to vykládá takhle, takže zkuste si to podat a uvidíte. Což je teda úplně něco šíleného prostě ale stalo se nám, že opravdu jeden den jsme přišli k jednomu panu soudci ehm ten to osvojení přítele matky neudělal, protože to samý s tím, že to nejde a za hodinu jsme měli další podobné to soudní jednání u jiného soudce a ten zcela bez problému rozhodl. Takže opravdu jak říkám naše zákony jsou takové tvárné (smích) takže jako ani těm soudcům to kolikrát jako nevím jestli oni jsou na to nějak speciálně školený. Vždycky mě přijde, že se vždycky čeká až rozhodne ústavní soud nebo až to jednou ústavní soud řekne takhle to nejde tak se to dělat nebude, ale samozřejmě že ty zkušenosti s tím osvojením manželem matky to už je léta zpátky i teďko no ehm já bych řekla, že v podstatě se to nezměnilo jo. Ty soudci při těch jednáních teda když je to důslednej soudce tak je to opravdu, teď je to teda ztížený tím, že to osvojení manželem matky se dělá úplně stejným způsobem, jako když lidi osvojují dítě zcela cizí, takže tam probíhá nějaká ta péče před osvojením. péče budoucího osvojitele a podobně. Takže jako bych řekla, že ten proces je oproti minulosti zdouhavější, ale nicméně je výsledek v 99% stejný prostě jo. Je tam teda o tom...možná je to i o tom, že teda ty lidi k tomu musej fakt dožít vlastně nějakým dlouhodobějším soužitím, aby teda tadyto všechno podstoupili tím, že to trvá dejme tomu rok celý ten proces nebo tak nějak, le jako furt se chce to stejný. Rejstříky testů, jestli byli stíhaný, kde byli zaměstnaný, takže ty pravidla jsou nastavený jako tam bych řekla, že možná je to líp ošetřený než ta přímá adopce jako jo.

Já: Takže z hlediska legislativy lépe ošetřený

Lenka: Mám pocit tím, že tam jsou v podstatě podmínky jako pro jakoukoliv jinou adopci tak je to tam aspoň ošetřený že jo, že prostě opravdu máme třeba soudce, který tam člověk přijde a oni opravdu, když tam srovnáte ehm osvojení manželem matky a osvojení úplně cizíma lidma tak přesně ptáte se úplně na to stejný jo. Jaký máte tam, že jo jsou nějaký ty body v zákoně náboženství a jak jste na tom finančně a ptají se na všechno. Což kolikrát u té přímý adopce říkám jak se to dítě hodí z jedny vody do druhý na předběžný opatření tak pak už není moc nějak prostor jo takže to nevím no.

Já: A jak vnímáte to, že to pro to dítě, který třeba z hlediska věku nebo mentálních schopností není schopný se k tomu ještě vyjádřit ehm jak to vnímáte jako zásah do práv toho dítěte? Mě přijde, že to je obrovskej zásah, že vlastně tomu dítěti někdo znova určí, kdo bude jeho biologickým rodičem, protože vlastně to osvojení má důsledky takový, že ten člověk mění se kompletně rodnej list a najednou i ten biologickej otec má být někdo jinej papírově a přitom není jistý, jestli ty lidi spolu vydrží, že jo taky se můžou rozvést v budoucnu a...

Lenka: je to tak no. Já teda musím říct, že za poslední léta je to až kupodivu já mám spíš pocit, že u toho lidi přistupují až u starších dětí, takže já třeba za poslední dva roky jsme řešila spíš osvojení manželem matky a to bylo většinou v deseti, dvanácti, třináctiletý, čtrnáctiletý děti. Ehm je pravda, že spousta z nich nebo velká většina z nich svoje biologický rodiče nezná, protože třeba říkám, manželství teda aspoň co mám zkušenost trvalo dlouho takže já nevím třeba ten nově tatínek v uvozovkách to dítě vychoval od čtyř let takže už si nepamatovalo co bylo předtím zvláště když ta maminka ještě žila sama s ním takže nezná biologickýho otce a teď od čtyř let do těch dvanácti dejme tomu zná tohle takže mu automaticky říká třeba i táto a tohle. Když se s ním pak o tom bavíte, protože teda u těch dětí těchle starších víc jak deset let tak už se s ním o tom bavíme že jo co je čeká nebo o čem to vůbec je to soudní jednání nebo takhle tak většinou řeknou že to chtěj jo to je můj táta a tamtoho neznám a tohle ehm ale měla jsme třeba případ holky která jako věděla o svém původním tátovi, ale zase byl to kriminální jo bylo to takový takže sama říkala ne já nechci prostě jako já vim jak je a tohle a nechci ho vídat. Jako ono je to těžký no. Já z jedné strany chápu, že to je velkej zásah do té identity toho dítěte takže jako opravdu je to zásah ze strany toho státu takže v nějakých 99% si to třeba ty děti přejou zase třeba upřímně jsem si vědoma i toho, že asi pro to dítě když žije v nějaký rodině ty rodiče najednou řeknou jee tak to uděláme takhle a takhle to si úplně nedovedu představit že by najednou to dítě řeklo já to nechci (smích) jo tátu kterej ho osm let vychovával kdyby mu najednou řekl hele já nechci abys byl můj táta no nevím no taky si to nedovedu reálně představit ehm možná je v chyba v tom, že ehm někdo by měl poslouchat ty lidi proč to dělaj jo. Možná že ten zákon jak je ošetřenej protože chápu i to, že prostě když máma si třeba udělá dítě s nějakým chlapem kterej vypadá dobře a najednou pak já nevím začne fetovat nebo prostě začne krást nebo nedej bože taky jsme to měli vraždit jo a podobně takže chápu že si matka prostě nechce aby to dítě bylo kdy si pak každě řekne to jméno ježíš šmarja to je jeho syn a takový tak chápu že to je hodně stresující jo. To je takový...já nechci ty lidi úplně odsuzovat nedokážu si pak představit, že bych v takový situaci byla jestli bych za každou cenu chtěla aby můj nový manžel osvojoval můj dítě. Z jedné strany si říkám, že nechtěla ale jak říkám, když pak nastane takováhle situace, že nikdy nevíte bohužel co se z toho partnera vyklube, takže i když spolu to dítě pořizujete v nějaký dobré atmosféře a může za pár let bejt nějak psychopat tak chápu třeba i důvody těch matek, ale asi by to nemělo bejt paušálně. Stejný je to se změnou příjmení jo některý maminy si poříděj dítě domluvě se že to bude Pepa Novák po tátovi ačkoliv ona je Kudličková a mezitím se pohádaj a ona přijde s tím, že on bude taky Kudlička přitom už má sňatek s někým jiným...já třeba ani u těch změn příjmení nejsem tak jako že to za každou cenu musí bejt, protože to dítě se s nějakým příjmením narodilo a ono teoreticky pokud to není nějaký hanlivý tak jestli se jmenuje stejně jako máma nebo ne. Spousta těch dětí to ani nevnímá že jo protože ví, že má někde táta, kterej s ním třeba nebydlí. Je to spíš takovej mám pocit že to vždycky dělaj ty dospělí jako musíš bejt po mě protože seš můj já nevím takový to uzurpování těch dětí no a možná i s tím osvojením, ale tak jak říkám tohle je vždycky i na úvážení toho soudu že jo aby teda zvážil někdo teda já jsem zmínila i ty změny příjmení, kolikrát si o to rodiče požádaj na matrice nebo tak a doložej k tomu nějaký ty souhlasy a když se nás ta matrice ve správním řízení zeptala tak jsem prostě napsala, že s tím nesouhlasím, že jsme neshledala důvody a paní z matrice mi šíleně vynadal, jestli nejsem pitomá, že jo

oni si to takhle domluvili a proč já jim to takhle hatim jo? Protože jsme neshledala u desetiletého dítěte aby najednou z ničeho nic ze dne na den přišlo do školy s novým příjmením nevím no tak jako ale zase říkám ani muj názor nemusí bejt pravdivej to by měl tak jako někdo objektivně posoudit (smích).

Já: Dobře. Tak jo já teda už nemam víc otázek, chcete něco dodat co by vás ještě k tomu napadlo?

Lenka: Asi ne. Já si jen přeje si aby pro ty děti bylo víc adoptivních rodičů nějakých normálních anebo aby ty biologický začaly fungovat (smích).

Já: To bych si přála taky tak jo, já vám mockrát děkuju za rozhovor ještě jsem se zapomněla na úvod zeptat to je moje chyba a jestli souhlasíte s nahráváním, můžu takhle dodat.

Lenka: Určitě když jsme to takhle dotáhly (smích).

Já: Tak dobře děkuju mockrát.

Rozhovor s Terezou

Já: Tak ehm ahoj XXX já ti ještě jednou děkuju za poskytnutí rozhovoru a zeptám se tě, jestli souhlasíš s nahráváním toho rozhovoru po celou dobu, děkuju.

Tereza: Ano souhlasím.

Já: Tak ehm já bych se tě zeptala nejdřív jestli se můžeš představit a říct nám na jaký pozici pracuješ, případně jak dlouho?

Tereza: Ehm jmenuju se XXX až doposud jsem pracovala na OSPOD v oblasti náhradní rodinné péče bylo to zhruba šest let a nyní jsem nově na krajském úřadě a stále pracuju v oblasti náhradní rodinné péče.

Já: hmm, takže pracuješ nadále s pěstounama a případně i s osvojitelema.

Tereza: ano, ale přicházím do kon...ted' už přicházím do kontaktu jenom s osvojitelema zprostředkovanými.

Já: hmm dobře. Já jsem se tě chtěla zeptat jakou ty osobně máš zkušenost s přímou adopcí? Setkala jsi se s ní v praxi popřípadě jak to vypadalo?

Tereza: Ehm já jsme se setkala s přímou adopcí v podstatě ve svý agendě jenom jednou a bylo to velmi pěkné. V podstatě se jednalo o to, že si matka osvojovala své biologické dítě, které jí porodila náhradní matka její sestra. Tam to bylo vše naprosto od počátku...od počátku naprosto v pořádku, dohodnuté. Zázemí všech bylo výborné a prostě byla to služba, kterou udělala sestra sestře vědomě a po domluvě, takže to byla úžasná zkušenost, kde dokonce si pamatuju, že ta soudní...ten soudní ehmm to soudní jednání probíhalo úžasně a na konci toho jednání soudkyně předala rodičům rozsudek, což bylo zcela ojedinělý jo, takže to byla to byl opravdu hodně pozitivní zážitek. Nikdo neměl pochybnosti naprosto otevřeně se hovořilo o tom, že tam došlo ehm vlastně k umělému oplodnění a že se tam jednalo o biologický rodičovství těch osvojitelů.

Já: Takže po celou tu dobu nedošlo k žádnému zvratu, ty lidi byli dohodnutý a nezměnily se ty jejich stanoviska.

Tereza: Ano, ano. Ale bylo to mám dojem ještě v době před možná v roce 2013 ještě když neplatila novela občanského zákoníka i když si myslím, že dnes by to mělo podobný průběh jen b ty lhůty byly jiný ty by byly delší no ale prostě byla to naprosto úžasná záležitost.

Já: A ehm máš i zkušenost s tím nebo i zpětnou vazbu jak to prožívala ta sestra která to dítě odnosila byt' nebylo její ale nějakým způsobem ho devět měsíců v podstatě nosila z nějakýho psychologickýho hlediska.

Tereza: Tu zkušenost bohužel nemám ale vím že to už byla matka že prostě tak jak jsme spolu hovořily před tím jednáním tak to pro ní byla samozřejmá věc. Opravdu služba sestře, ale zpětně už potom jsem se s ní nedostala do kontaktu, protože nejdříve šlo o to svěřeni. V podstatě oni ...ona to dítě neměla nikdy v péči, protože vlastně z porodnice už šlo s tatínkem. Tatínek byl v rodném listě zapsán okamžitě a matka potom biologická matka osvojovala jako manželka, manželka otce dítěte. Takže ona tam v podstatě potom už nikdy nefigurovala.

Já: A po dobu toho osvojování co se týká jakoby procesně u soudu, probíhalo to taky v pořádku všechno?

Tereza: Naprosto. Naprosto. Tam prostě byla otevřená, otevřená záležitost. Otevřeno se hovořilo o tom, že vlastně se jedná o biologickou matku a prostě protože matkou je ten kdo dítě porodil nikoliv ten kdo je biologický tak, tak to ani jiným způsobem nešlo v současné situaci vyřešit, ale bylo to tam naprostá shoda nebyly tam pochybnosti vůbec ze strany nikoho.

Já: Já se setkávám s názorem jiných pracovníků, kdy popisují tu přímou adopci kdy bývá poměrně komplikovaná i co se týká vztahově s těmi lidmi, když třeba předávají dítě ehm přímo v porodnici cizím lidem který se neznají ... dokázala by si říct proč ehm tady u té adopce proč to proběhlo vlastně tak dobře v čem to spočívalo?

Tereza: Já si myslím že tam nevznikaly vůbec žádné pochybnosti o tom že to může mít nějaký falešný pozadí, že tam můžou sehrávat roli nějaké finanční zájmy toho, té náhradní matky že tam může docházet i ze strany těch náhradních...nebo těch rodičů kteří nebo té matky která porodila k vydírání těch rodičů. Prostě byla to takzvaně čistá záležitost. Nebylo tam to pozadí který ty pochybnosti tam u těch cizích nebo cizích přímých zprostředko...nebo přímých nezprostředkovaných k osvojení pokud se jedná o cizí osoby tak ty pochybnosti tam prostě můžou vzniknout protože se tam prostě neprověřují ty motivy těch osvojitelů jo což se u zprostředkovaných přes...ehm...osvojitelů děje. Ty zprostředkované osvojitelé podstupují určitý proces. Jsou prověřeni jak po té materiální stránce tak po té psychické stránce ale i po stránce těch motivů ehm sleduje se jestli tam nejsou nějaké patologické znaky u té osobnosti. Prostě má určitou jistotu. Kdežto v tom přímém osvojení nevim osobně jsme se s tím nesetkala ale napadá mě co by co by ehm co by asi co bych asi řešila v situaci kdybych u toho zprostředkovaného osvojování fungovala jako opatrovník. Ne v téhle situaci, ale situaci cizích osob jo, že bych sledovala ještě ty motivy a sledovala bych jestli tam jsou ještě jiné zájmy než...

Já: Napadá tě jaký jiné zájmy by tam mohly být?

Tereza: Napadá mě opravdu ty finanční jo (povzdechnutí) že matka může zaprvé vydírat protože v průběhu procesu celého toho osvojování může dojít k tomu že si to ten ehm ta osoba která to osvojení povolila rozmyslí tak to je finanční protože ehm ona dá souhlas ponechá...ona když dá v okamžiku když dá souhlas tak si to může tři měsíce rozmyslet že jo a to je velký pole působnosti kdy může pokud by se jednalo o nekvalitní

osobu tak kde prostě může tu ty budoucí osvojitele vydírat. Nechci ehm nechci předjímat nějaký negativní věci ale ty rizika tam jsou a pak jsou tam ty rizika jaký jsou to osobnosti. Jaký mají zázemí. Jak stabilní je jejich vztah. Všechny ty věci který se u zprostředkovaných osvojitelů ověřují. Může to být i jak dalece ten jejich motiv je hluboký...jak je ta jak je to jejich přání mít dítě hluboký. Jak opravdu chtějí. Jestli to není jen nějaký momentální stav kterej je přejde. Jestli to dítě nebudou chtít opustit po tom co třeba zjistí že má nějaký nedostatky který zase když je to ta nezprostředkovaný osvojení tak ani ze strany ehm ze strany toho dítěte nezjišťuje ten budoucí osvojitel ty ty detaily nebo nemá informace o té rodinné anamnéze nebo té osobní. Nebo když je má tak ne do takové hloubky jaký by byly zjišťovaný kdyby se jednalo o zprostředkovaný osvojení. Prostě jsou tam různé rizika no hlavně bych hlídala ty zájmy toho dítěte že jo, ale i třeba pokud by se objevila nějaká genetická vada cokoliv.

Já: Připadá ti ehm v současné době tak jak je přímá adopce zakotvená v legislativě dostatečně ošetřená?

Tereza: No je otázka jak jí řeší soudy. Tam je tam je ta moje malá zkušenost že jo. Jak dalece tak jak mám zkušenosti se soudy tak každý jednotlivý soudce může mít jiný přístup k dané věci. Může prověřovat jiné záležitosti. V každém případě si ověří třeba trestní bezúhonnost to bez pochyby. Ověří třeba pověst, ověří třeba nějaký finanční zázemí a neověřuje ty ehm motivy té osoby a neověřuje pokud ehm pokud není ověřená osobnost toho osvojitele. Takže řekla bych že ....nevím no možná by bylo vhodnější ty ehm nezprostředkovaný osvojitele více prověřovat.

Já: Napadá tě třeba jakým způsobem by se to dalo udělat aby to tak nějak bylo pro všechny ty zúčastněné strany ať už pro dítě pro biologickou matku která dává to dítě do osvojení ale i pro ty budoucí osvojitele nějak jakoby bezpečnější?

Tereza: určitě. Určitě by měli podstoupit nějaké testy psychologický aspoň na patologii osobnosti. Jo neříkám že by měli ehm celý celý ten zprostředkovaný nebo zprostředkovatelský proces kterej podstupují ti kteří jsou zprostředkovaní...ehm kteří jsou zprostředkovaní osvojitelé ale prostě nějakým způsobem ty motivy a ta osobnost toho osvojitele by prověřená být měla jo. Potom ty ehm ten čas se rozhodně ušetří i tak jo pokud jde o nezprostředkovaný osvojitelům aby se k tomu dítěti dostali rychle nebo rychleji než u zprostředkování tak ten čas se ušetřil i tak ale myslím si že nějaký nějaký testování těch osobností by podstoupit měli aby nedochlo...nedošlo k nějakému opravdu nešťastným osvojením jo. Já mám i tu zkušenost že lidi většinou nemají do hloubky promyšlený to co právě podnikají jo a nedomyšlejí když ne...nejsou zúčastnění toho zprostředkovaného procesu tak nedomyšlejí některý rizika který jim ehm ten v rámci toho zprostředkovatelského procesu který by se dozvěděli. A ty rizika jsou protože ten kdo se ehm jakoby zbavuje nechce říct ale kdo je ochoten vzdát se svého dítěte tak má většinou k tomu nějaký důvody a nemusí jít jen sociální. Může to být uživatel drog , může mít různé genetické zatížení. Všechno to co ten od budoucího osvojitele nemusí očekávat nebo najevně nepředpokládá. A pak je to dítě ohrožený pokud nesplňuje ty očekávání který od něj ten osvojitel má ale nevím to jsou

všechno spekulace moje jo. Co mě k tomu napadá jako protože to čeho jsem se zúčastnila bylo úžasný.

Já: myslíš že teda informovanost těch přímých osvojitelů který takhle přijdou někde z venku a chtěj si dejme tomu dítě přebrat třeba na dohodu už někde v porodnici, protože se s nějakou matkou někde poznali nějakým způsobem a domluvili se, že jsou dostatečně informovaný?

Tereza: To se právě obávám že vůbec ne a hlavně že oni jsou závislí na tom, pokud je to už tak dopředu domluvené mezi tou matkou a tím osvojitelem, tak oni jsou závislí jenom na těch informacích od těch matek. A ty matky lžou, prostě my tu zkušenost máme, že ty matky pokud maj nějaký negativní ehm sdělení tak je pravděpodobně neřeknou, protože to není v jejich zájmu. Málokdo je tak zodpovědný aby skutečně sdělil ty fakty, ty fakta jo. A to je velký riziko pro ty osvojitele jestli předjímaj že budou mít dítě který je zdravý bez zátěže a je to od matky která je ochotna se v porodnici vzdát dítěte tak je to velký riziko.

Já: A ehm spatřuješ i nebo co si myslíš o předávání dítěte na základě dohody mezi biologickou matkou případně náhradními rodiči vlastně hnedka v porodnici?

Tereza: asi asi je to jako ehm jakoby vymyšleno jako nejšetrnější možnej způsob ehm předání dítěte kdy to dítě od počátku má svojí novou rodinu jo že ta dohoda ehm chápu dobrej záměr tý dohody a zájem dítěte aby bylo co nejdřív v rodině, ale pořád tam vidim ty rizika. Dobře ta dohoda je ale co všechno si ti budoucí osvojitelé a ta matka řekli, kdo u toho byl a je to skutečně pravda jo. Ani ta matka nemusí od těch budoucích osvojitelích vědět to, co by si třeba přála, když už bych řekla, že je to třeba nějaká opravdu osoba která nemá prostředky má už kolikátý dítě, je zdravá bez zátěže a jenom prostě nedokáže se postarat o to další dítě a hledá pro ty.. pro to dítě osvojitele, kteří by byli kvalitní, ale ona je závislá na tom co řeknou oni jí a naopak. A v tom vidím problém protože si myslím že by tam měla být nějaká třetí nezávislá strana, která prostě zkoriguje, aby si sdělovali pravdu a aby si sdělovali i informace který a třeba v tu danou chvíli nenapadnou, ale který jsou důležitý jo a která i ochrání to, aby v tom nefigurovaly peníze, který prostě jsou v tomhle procesu naprosto nevhodný.

Já: Spatřuješ nebo jaký spatřuješ výhody pro to dítě nebo....

Tereza: Právě tu rychlost. Jako tam tam je jednoznačný to ehm dnešním ehm dnešním procesu ehm zprostředkovaného osvojení je určitá délka a jsou tam také určitá rizika. Ono sice u zprostředkovaného osvojení lze aby si ehm v podstatě vzali ehm vzali ti budoucí osvojitelé dítě přímo z porodnice, ale nejdřív tam maj příslib toho, že matka po šestinedělí podepíše souhlas a pak tam maj riziko tří měsíců, že ta matka si může ten souhlas rozmyslet. Takže jdou do obrovského, nejmíň čtyřměsíčního rizika spíš pětíměsíčního rizika jestli vůbec ten proces zprostředkování nebo jestli to pětíměsíční miminko o který se pět měsíců starali opravdu bude moci osvojit a to je obrovskej tlak na .. na ty budoucí osvojitele takže teoreticky to jde ale v praxi se to příliš neděje, ale děje se to nejdříve v tom šestinedělí právě proto, že v tom průběhu toho šestinedělí se

zjišťují různé záležitosti který prostě můžou ten proces osvojení zhatit a to je třeba a abstinenci příznaky různé dozvuky ne ehm (smích) ne neslušného, ale nevhodného chování matky v těhotenství. Prostě se u těch dětí může cokoliv rozvinout jo.

Já: Mě napadá, že i v té rychlosti toho, že ten proces může být rychlejší u přímý adopce pořád hraje velkou roli jestli ta matka bude stále spolupracující až dokonce vlastně bude se dostavovat k soudu...

Tereza: No to určitě to určitě. Tak jako rozhodně aspoň na tom počátku, protože rozhodně jakoby ehm ona stále ať je dohoda jakákoliv stále tam platí zákon, že šest neděl nemůže nikdo brát její souhlas v potaz pak ještě tam hraje roli i to, jestli ta matka vůbec byla natolik kvalitní jestli sdělila všechny informace. Může být třeba provdaná. Ona udělí souhlas, ale ten otec ne, ten je někde na druhém konci republiky a bude se dosahovat nezájmu u otce třeba že jo. Formálního matrikového...tam prostě....mě tam nejvíc vadí ty rizika, který jsou jak na straně těch osvojitelů tak na straně té matky. Prostě ty rizika tam mají oba, obě ty skupiny.

Já: Je to obousměrný?

Tereza: No je to obousměrný. To v každém případě a prostě nevědí v podstatě je to takový podobný jako když by si osvojovali dítě, když je teda ten rodič nekvalitní tak je to podobný jako kdyby si osvojovali dítě z babyboxu. Nic o té rodině nevědí a to je riziko, který není každé schopné podstoupit jo? Do toho každé nejde, aby si osvojil dítě o kterém neví, nemá informace.

Já: A setkala si se někdy s tím ehm by třeba zprostředkovaně přes jinou kolegyni, že by přímý adopci předcházela pěstounská péče? Než by se vyjasnilo třeba právě tyhle rizikové okolnosti?

Tereza: No to to v podstatě ano. To je i, ale to je takový jakoby, že v podstatě je to něco jako zprostředkovaný jo? Protože ta ta pěstounská péče může být zprostředkovaná a ti ehm o to dítě nemusí ty rodiče vůbec stát, takže je dítě fakticky právně volný a ty pěstouni k tomu dítěti natolik přilnou, že si ho přejí osvojit a to ano to se děje. Anebo nebo se ehm nebo se stane i to, ale to už je potom zprostředkovaný, že jsou potom zprostředkovaný pěstouni, kteří jenom čekají na právní volnost toho dítěte, který chtějí osvojit, ale to je zprostředkovaný teda. Ale může se to stát i tak, že...

Já: Dá se tím teda vyřešit situace když ty lidi chtějí to dítě adoptovat, ale jsou tam nějaké okolnosti, který tomu brání aby se dítě vůči té rodině zatím....

Tereza: Určitě. Někou dobu trvá, než se to dítě právně uvolní a opravdu je tam ta vazba taková, že ty pěstouni mají obavu, aby jim to dítě nikdy nikdo nevzal a upřednostní zájem toho dítěte před nějakým finančním zájmem. Taky se to děje.

Já: Finančním zájmem pěstounů myslíš to, že když jsou pěstouni pobírají dávky a ...

Tereza: Ano pobíraj dávky. Pěstouni pobíraj dávky, když jsou osvojitelé mají jenom povinnosti, že jo. Zájmu finanční takže se stává i to, že si někdo někde, že je naopak zprostředkováno dítě, který u kterýho je záměr, že do budoucna bude osvojeno a ty původní pěstouni, který původně chtěli i osvojit si to rozmyslí a zůstanou u těch pěstounských dávek a už si to dítě neosvojí přesto, že se k němu chovají jako k vlastnímu ale ta finanční odměna je pro ně taky výhodná nebo lákavá takže. To se taky stalo a to bylo v tý zprostředkovaný.

Já: A co si myslíš o přímý adopci kdy vlastně osvojuje manžel manžela nebo manželky?

Tereza: To je úžasná záležitost to si myslím, že je naprosto v pořádku pokud... a stává se to. Teď si vlastně vzpomínám, že já jsem si uvědomila tadytu jednu formu osvojení ale vlastně tohleto se mi taky stalo, že že osvojovala ehm osvojovala, osvojoval manžel manželky a ten otec, biologickéj otec toho dítěte prostě nebyl v dohledu a po léta se o to dítě naprosto nezajímal takže, takže tam... a ehm to dítě vlastně vyrůstalo v kompletní rodině vlastně už několik let. U toho osvojitele manžela. Tak tam si myslím, že je to naprosto v pořádku, že je to naopak, že si to hodně dá ocenit jako kvalitní, kvalitní a ehm jak bych řekla, zodpovědněj přístup toho manžela k tomu dítěti jo, že skutečně ho chce navíc, když by tam byly další děti, že ehm to je určitá rovnocennost toho dítěte v tý rodině. Ano máme společný dítě a tohle dítě je taky naše. Takže to určitě určitě ano.

Já: Jak bylo starý to dítě, když ho osvojovali?

Tereza: Mám dojem, že kolem deseti let a že tam skutečně už třeba od dvou let ten tatínek jakoby ten novej tatínek fungoval. A biologickéj otec fakticky se musel shánět, aby prostě se dosáhlo toho, toho osvojení tak tam je to taky bez pochyb jo pokud je to už takhle letitá záležitost. Tam nevznikají pochybnosti.

Já: Mělo to dítě možnost se k tomu vyjádřit?

Tereza: Tady to sice, tady si ehm fakticky se můžou ehm vyjadřovat i děti mladší dvanácti let pokud ehm jakoby, vždy se dává váha těm dětem, ale tady to nebylo...to nebyl formální rozhovor to byla neformální taková jakoby samozřejmost v tomhleto v tomhleto ohledu. Kdyby to dítě bylo starší pak by samozřejmě došlo i k jakoby formálnímu rozhovoru pokud by bylo starší dvanácti let ale tady to bylo spíš ehm já nevím já už si to nepamatuju, ale možná, že ani nevědělo, že není není biologickým dítětem toho tatínka jo. Že tam prostě vyrůstalo odmalička s těma rodičema a ty to chtěly nějakým způsobem zlegalizovat.

Já: Jak vnímáš to, že se jedná vlastně o poměrně velkéj zásah do práv toho dítěte kdy soud určí, že tím papírovým otcem je najednou někdo jinej že jo, to se dost dotýká identity toho dítěte.

Tereza: Tak jakoby o tom osvojení samozřejmě to dítě má vždycky právo vědět, takže ehm nevnímám to jako nějakěj výraznej zásah do do práv toho dítěte pokud je to

pokud je to v těch podobách jak jsme spolu mluvily. Tak to nevnímám jako velké zásahy, jestliže to dítě nemá nemá vůbec otce nebo nemá fungujícího otce, osloví ho někdo kdo v té rodině už léta funguje a navíc tohle je dítě už ve věku ... tam jakoby po pravdě nevím, jak bylo ošetřeno ... v podstatě to dítě do šesti let se musí dozvědět, že je osvojovaný takže tam už si nepamatuju jakým způsobem byla ošetřená tahle informace, ale ... to dítě ten přístup k těm informacím má a musí mít. Nevnímám to jako negativní.

Já: Jakou máš zkušenost s tím, že ehm osvojitelé říkají nebo neříkají dětem do nástupu školní docházky tak, jak je to v zákoně, že jsou osvojovaný?

Tereza: Tam si bohužel myslím, že je díra v zákoně, protože tam v podstatě je to uzákoněno, že ta povinnost je, ale v podstatě to nikdo nekontroluje, protože ehm dříve to bylo ehm v řádu jednoho roku. Už vlastně po třech letech co je dítě osvojeno je osvojeno nezrušitelně a vlastně ani po tom zrušitelném osvojení není potom pod dozorem OSPODu. V podstatě nikdo tam nedochází a nikdo už nikdy nekontroluje jestli tomu dítěti bylo něco řečeno nebo ne. Je to povinnost se kterou jsou ty osvojitelé seznámeni. Nicméně to nikdo nekontroluje. Každý aspoň, každý akorát ehm hledí na to, že ví že .. mezi lidma je taková situace, že se to ty děti dozvědí a že snad bude v zájmu těch rodičů aby to těm dětem řekli šetrným způsobem předtím než jim to nešetrným způsobem sdělí nějaký soused, ale v podstatě není to ošetřeno tak, aby se prověřovalo řekla ti maminka že si byla v první třídě (smích)... vlez do třídy a zeptám se a jestlipak víš, že jsi osvojen? Nikdy nikdy nikdo to nekontroluje.

Já: hmm a dokázala bys takhle říct co je podle tvého názoru v zájmu dítěte? Pokud se jedná o to, že se obejví třeba přímí osvojitelé, kteří nejsou dostatečně prověřeni. Ten okamžik, kdy se seznámili s biologickou matkou, odkud se ty lidi znaj, odkud se o tom dítěti dozvěděli. Ehm co je vlastně v zájmu toho dítěte, jestli i takováhle přímá adopce upřednostňovaná třeba před ústavní výchovou?

Tereza: No to je prostě strašný, strašná otázka jakoby (povzdechnutí) tam jakoby rozhoduje samozřejmě soud. Opatrovník se k tomu vyjadřuje, ale rozhoduje soud. Já být tím soudcem tak prostě se zaměřím opravdu na prověřování těch motivů a i na i na taková kritéria, která nejsou uzákoněná. Ehm nevím jak dalece, protože to fakt není tak čtený to osvojování přímý. Tak nevím jak dalece to soudy řeší, ale pokud je to pokud je to opravdu z porodnice do dohodnutí nevím není pro mě průhledný jakým způsobem se ty lidi seznámili a že vždycky tam je obrovský riziko a ten soud by to měl zvažovat a být si vědom těch rizik a a prověřovat ty lidi zvýšeným způsobem. To v každém případě a i je informovat o těch rizicích ty osvojitele, že ani oni nevědí. Nejenom, že zjišťovat informace o matce i o těch osvojitelích, ale i o tom dítěti, aby aby prostě se prověřilo, že ty osvojitele jsou ochotný podstoupit nějaké riziko. Že je neodradí, že se v budoucnosti ukáže třeba že to děťátko nebude tak dokonalý jak oni si představují, že to není houska na krámě. Prostě ... myslím si, že ty lidi do toho jdou a neodmýšlejí, že protože ani mě by předtím než jsme se začala pohybovat v tom v té náhradce nenapadaly některé věci, který už dneska vím.

Já: hmm ehm máte vlastně na problematiku přímý adopce nějaký školení s kolegyněmi nebo máte možnost někde s někým diskutovat, když se takhle náročnej případ objeví?

Tereza: Určitě, určitě. Pokud se něco takového objeví tak minimálně kolegyně mezi sebou ty informace sdílejí ehm pokud maj pochybnosti můžou konzultovat na kraji minimálně a myslim si, že nejvhodnější by bylo s psycholožkou krajskýho úřadu a dotazovat se jí na ty na ty její názor na tuhleto věc a myslim si, že jsou i školení. Pokud by pokud by se zaměřili na vyhledávání vhodnýho školení, že by si našly. Problém je v tom, že ty lidi jsou strašně vytížený a že těchleto problémů není tolik, ale ty možnosti určitě jsou a nemělo by se k tomu přistupovat jakoby laxně nebo ňák jako k samozřejmý věci. Jsou domluvený tak jim to schválíme to ne (smích).

Já: Napadá tě k tomu ještě něco, chtěla bys ještě něco dodat?

Tereza: Mě k tomu nenapadá asi už nic jenom prostě vždycky zvažovat rizika a upozorňovat ty lidi. Možná možná, že by měli bejt informovaní nebo určitě by měli bejt informovaní o rizicích stejně jako zprostředkovaný osvojitelé a to nejsou.

Já: Hmm dobře tak já ti mockrát děkuju za rozhovor.

Tereza: Není zač...

Rozhovor s Alžbětou

Já: Tak dobrý den ehm já bych se vás pro začátek chtěla zeptat na to, jestli souhlasíte s nahráváním tohoto rozhovoru, děkuju.

Alžběta: Ano.

Já: A jestli mi můžete říct na jaký pozici pracujete a jak dlouho případně?

Alžběta: Tak v současné době pracuji na pozici náhradní rodinné péče magistrátu města XXX ehm jako sociální pracovníce a na této pozici co se týče náhradní rodinné péče pracuji sedm let.

Já: Hmm. To je docela dlouhá doba teda.

Alžběta: Ale na OSPODu to bude skoro třicet už no (smích).

Já: Takže předtím jste pracovala teda v terénu?

Alžběta: V terénu.

Já: Hmm takže třicet sedm let myslím celá praxe.

Alžběta: Ne ne ne ne ne třicet dohromady jako. Jo třicet dohromady.

Já: Jo třicet dohromady.

Alžběta: A začínala jsem ještě před revolucí ehm kdy byla vyčleněná otázka ehm pro romské obyvatelstvo. Dřív se to nedělalo dohromady a byl sociální pracovník pro, vyloženě vyčleněnej pro Romy, takže jsem měla na starosti všechno co se týká Romů. Takže na tom já jsem začínala.

Já: Tak to je zajímavý o tom já jsme nikdy, nevím, že to existovalo. To je zajímavý (smích).

Alžběta: No (smích).

Já: Já bych se vás zeptala, jestli máte zkušenost s přímou adopcí a případně jakou. Jak to prostě probíhalo. Jestli jste se ve své praxi s tím setkala?

Alžběta: U nás v XXX přímá adopce ehm ehm vůbec vůbec. Jsou jako zkušenosti úplně minimální. Neobracej se na nás lidi ani soud. Já osobně jsem to zažila ve dvou případech ehm kdy se na nás obrátila, většinou to, v jednom případě to byla nezletilá matka ehm, která přišla s nějakým hodně vzdáleným příbuzným. Já mám za to, že s nějakým bratrancem a jeho partnerkou, že dítě nechce a že by došlo k přímé adopci. A

pak to byla čerstvě zletilá maminka ehm, která otěhotněla. V obou, jako v těch obou dvou případech to nedopadlo, protože jsme s těma rodinama začali pracovat. Zjišťovali jsme určitý okolnosti a nakonec to dopadlo tak, že ehm obě obě matky si ty svoje děti nechaly. V tom jednom případě, protože to není tak dávno, tak to mám ještě hodně hodně v paměti, tak ta nezletilá maminka ehm byla ehm opravdu hodně přesvědčená o tom, že to dítě nechce. Bylo to z nějakýho náhodnýho vztahu na diskotéce (odkašlání si). My jsme se kontaktovali s její matkou, která říkala sama, že je nezaměstnaná. Má v současné době hrozný podmínky a myslí si, že, sama říkala, myslí si, že bude dobře když to dítě bude vyrůstat někde v rodině, kde mu bude dobře a že zároveň o tom budou mít přehled, budou ho sledovat a pozorovat, pro to, jakože jsou to ty vzdálený příbuzný. My jsme je teda seznámili s těma rizikama, protože si v jistý chvíli neuvědomí, co to znamená právě, protože budeme mít přehled, budeme to vidět, budeme se navštěvovat, co to všechno může způsobit za problémy tý rodině, i když dneska se to tváří jakože to bude úplně ideální. Ehm tak o tom začali přemýšlet. Ehm dopadlo to tak, že ehm že se i mezi sebou nepohodli. S tím, že teda ehm mezi příbuznými a s jeho partnerkou byt' oni (odkašlání) celý těhotenství ehm tudleto maminu živili, šatili. Pořádili si vybavičku a všechno. Ono to bylo předem už všechno hodně domluvený. V nemocnici hned jak porodila, tak jí navštívila pani a hned jako to dítě, šla k němu ehm a (vzdychnutí). Nakonec to dopadlo tak, že oni řekli, že ehm že byla, že v žádným případě, že maminka přemějšlí o tom, že by si dítě nechala. Ehm (pomlka) tyhlety příbuzný se hodně naštváli. Trošku válka kdy i nás bombardovali. Jakože oni do toho vrazili peníze a teď z toho sešlo, takže jsme jim vysvětlovali, že to bylo jejich rozhodnutí a že to nikdy není ehm jako nic definitivního a že na to riziko jsme je ještě před tím porodem upozorňovali. A najednou se nám tady objevila sestra, babičky, tedy čerstvý babičky s tím, že bydlej v jednom domě a že to bude lepší a že si bude dítě adoptovat ona.

Já: Kolik bylo babičce let? Nebo sestře babičky?

Alžběta: Babičce...No ehm zhruba třicet let a měla už dvě děti. Ehm že jsou jako bližší rodina a že to bude lepší a že teď jim i finančně pomůžou a podobně. No tak jsme opět další kolečko na, poučení a co jako do budoucna, jak s tím si zkomplikujou život. Zkomplikujou život dítěti, že by to neměla bejt adopce a prostě tyhlecty všechny rizikový faktory. Ne ne ne trvali si na tom ehm dokonce si snad už podali návrh k soudu. Ehm uplynulo, měli dítě u sebe, uplynuly asi tři tejdny, měsíc možná a pani přišla úplně rozčilená, že maminka se rozhodla, že ne, že dítě si nechá s babičkou (smích). Takže to potom opravdu dopadlo tak, že měli ještě problémy nejenom s tou širší rodinou, ale i s vlastní sestrou. Žili v jednom domě jo a bylo to tam hodně hodně ošklivý. Vztahy se tam narušily, ale ehm prostě to vůbec jako nabyli schopní ... nedokázali domyslet a představit si co to bude co to bude obnášet až se to dítě narodí. Pro to, co jsme babičce říkali, tak vy budete babička, vaše dcera jednou nebude moct mít děti nebo něco a teď budete chodit ke své sestře. Jak to dítě budete informovat, v čem bude vyrůstat. Tak to že vždycky jako není vůbec problém, není všechno no. Nakonec to teda dopadlo takhle. Dodneška ehm já mam za to, že malýmu dneska budou už tři roky. Vídám je, potkáváme se, takže všechno v pořádku funguje. Maminka se stará ehm že dodělala si školu..

Já: Takže to vlastně dobře dopadlo.

Alžběta: Dopadlo to dobře. Nebyla z toho žádná přímá adopce vůbec no. Ehm v tom druhym případě to ehm taky dopadlo tak, že dítě zůstalo u maminky, ale zase to byla rodina jo. Ehm chtěla si adoptovat ehm dítě sestru matky. Sestra matky, která sama děti mít nemohla. Ehm to samý. Obrovský peníze do toho investovali. Zařídili prostě jenže tam to u nás, my jsme se o tom dozvěděli v době, kdy kdy tomu dítěti snad už byl skoro rok, kdy ho měli u sebe. A přišli s tím, že si chtěj to zlegalizovat a podat si návrh, no a my když jsme to pak jako začali dělat kolem toho šetření, zjišťovat ty poměry, mluvit s matkou. Ehm tak maminka už byla asi pětatřicetiletá. Měla dvě starší děti. Do jinýho stavu přišla náhodou, zjistila to pozdě. A v podstatě byla na tom velice špatně finančně. Ehm byla to dělnice, chodila do zaměstnání, ale splácela i nějaký dluhy z minulosti. A tím, že otěhotněla by musela zůstat doma. Ta finanční situace by pro ní byla náročná takže ehm využila ty nabídky ty rodiny. Ale syna jako navštěvovala. Oni navíc bydleli ještě v těsnym sousedství. Takže syna pravidelně navštěvovala i ho občas hlídala ehm. Sama připustila, že i jí to takhle vyhovovalo, že mohla chodit po tom porodu do práce. Zajistit svoje děti a dál fungovat a v momentě, kdy my jsme se s ní zkontaktovali a řekli jí, že už je tam nějaký návrh, že do toho chtěj jít. Ehm tak si začala uvědomovat v podstatě o co jde a říkala, že to brala spíš jako pomoc. Že nebyli dohodnutý, že mělo dojít k nějaký adopci a podobně. Že to je třeba dočasná pomoc a že to i tak brala, že třeba její dítě bude vyrůstat u sestry po celou dobu. Ale ne jako adoptovaný, že jako ty vztahy tam byly dobrý, že jí v podstatě s tímhletem obešli. No a taky ehm nakonec si to rozmyslela, ale došlo to až k tomu, že bylo soudní jednání a během jednání si uvědomila úplně, nějak to na ní dopadlo ta tíha a tam řekla, že ne. Jako v žádnym případě a musím říct, že to tam taky nedopadlo dobře, že ty vztahy tam byly hodně hodně narušený a přestalka ta rodina spolu úplně komunikovat no.

Já: hmm.

Alžběta: Oni jí to měli hodně za zlý.

Já: Hmm to chápu no a máte dojem, že ty ehm když lidi přijdou s takovouhle myšlenkou ty přímý adopce, že jsou dostatečně informací, informovaný a že dostatečně jako si uvědomujou ty rizika a ty dopady co ...

Alžběta: Vůbec. Vůbec. Jako ono by ani nevadilo, že nejsou jako informovaný o tom procesu a toho, ale že si vůbec neuvědomujou ty rizika do budoucna, co to obnáší. Prostě asi je to o tom s čím já jsem se zatím setkala, že ta touha po tom dítěti je tak obrovská, když nemůžou mít vlastní děti, že oni sami nejsou schopni, schopni si vůbec připustit ty rizika. Prostě všechno viděj hrozně růžově a nechtěj ani o tom přemýšlet, co v tom může bejt. Jako potkávat se, my jsme tam uváděli i příklady jako třeba dyť já nevím u toho prvního případu i vy máte děti, budou spolu chodit ehm do školy, do školky jako třeba v tomhletem ehm jak budete tu identitu toho dítěte vysvětlovat jo? Seznamovat. Je to vaše i povinnost říct o ty minulosti. Jak to potom budete jako říkat a každý dítě po tom touží v určitým věku i když se to potom budete snažit zatajit. Bude

ehm jako vyhledávat ne vůbec nejsou schopný to dohlídnout a ani oni o tom ani spíš mám pocit, nechtěj přemýšlet, že nějaký rizika vůbec jsou no.

Já: hmm a jaký největší rizika v tom vnímáte vy? V tom procesu přímý adopce? Pro to dítě, ale i pro ty osvojitele potencionální?

Alžběta: (ticho) no pro to dítě pro to dítě, pro to dítě ty rizika jsou ehm. No tak jako jsou velký i v tom, že u tý přímý adopce opravdu podle mě není záruka ani ten soud ani nikdo nemá záruku, ehm co to je za lidi. Neprošli prověřením jako takovym. Neprošli zprostředkováním a myslím si, že ehm to vychází jen z domněnky, že ty lidi budou v podstatě ehm jako dobrý rodiče a ehm že opravdu chtějí oni bejt rodiče, že to dítě nebude použito prostě dál třeba k něčemu jinýmu. Tak to je to riziko pro to dítě no. Pokud tam je riziko, je tam riziko pro ty adoptivní rodiče i pro tu biologickou rodinu v tom, že o sobě vědí. Opravdu já v tom vnímám riziko. Že nikdo nedokáže odhadnout sám sebe, jak s ním život zamává do budoucna a jak změní to svoje stanovisko a ehm prostě jak tý rodině může ten život zkomplikovat. Jako vzájemně. Ať adoptivní rodiče nebo ta biologická rodina jo, takže. Nevím to mě tak napadá teď nepřemejšlela jsem o tom dylňák.

Já: A setkala jste se vyloženě s tím, že by nějakým způsobem, řeknu zavánělo ty, že ty úmysly jako nebyly úplně čistý ze strany těch těch ehm potencionálních osvojitelů? Že třeba měli důvod, protože se nabízí otázka proč ty lidi nejdu normálně do zprostředkovaný adopce a najednou se objeví a zjistí u nějakým dítěti, kde je sporný, kde vlastně jako zjistili ty informace, že by mohlo bejt k mání?

Alžběta: Naštěstí u nás jsme se s tímhletem nesetkali. Pouze v jednom případě (odkašlání) a ehm to bylo vyloženě čistě náhodou, protože nám volali z nemocnice, že porodila v nemocnici u nás v XXX Filipínka, která neumí vůbec česky. Je s ní těžká komunikace, a že ehm ihned po porodu jako, že dítě n, že ehm že půjde k adopci. V podstatě to se dozvěděli tím způsobem, že jí tam přivezl ehm nějaký člověk, muž, kterej mluvil česky řekl, že ehm u něj bydlí a že ehm on je překladatel a že v podstatě překládá to, že ehm dítě bude ehm bude, takhle, že dítě bude k němu bydlet, protože ona tam bydlí. Má tam pronajatej byt ehm bude tam mít podmínky a ehm takže nemocnice nám dala avízo, že se jim to nezdá. Že pani jim přijde trochu ehm i vyplašená, že jim přijde ten vztah i jako trochu zvláštní. Takže jsme zjišťovali kolem toho věci. Přijeli rodit do XXX a ehm protože bydleli mimo naší působnost. Patřili pod úřad do XXX, takže jsme kontaktovali i XXX. Ty shodou okolností o tom věděli, protože se tam byla ta dvojice nebo tenhletem člověk byl informovat už před zruba třema čtyřma právě na možnosti adopce, přímý adopce a podobně. Ehm takže o tom měli nějaký informace, taky se jim to nezdálo. Takže my jsme zařizovali ehm nezávislýho překladatele ehm s tím, že ehm pani i přesto byla hodně vyplašená a opatrná. Nechtěla říct žádný informace. Pouze uváděla, že nemá podmínky že dítě u sebe mít nemůže a že by teda došlo, že se bude starat tenhletem pán nějak a se svojí partnerkou a podobně. Zjistilo se že ehm tahleta dvojice má nějaký penzion, kde ehm se scházej takový (odkašlání) různý (smích) různý různý návštěvy s jinejma s jinejma státníma, jak to mam říct, spzetskama. Prostě že jsou to jiný státní příslušníci. Že u nich na penzionu

se zdržuje víc žen samostatně v tomhle věku a ehm tak už to bylo takový hodně podezřelý. Vim, že jsme to nějak zjišťovali i přes ehm ambasádu, velvyslanectví filipínský, který řekli, že vůbec jako nemaj zájem o dítě. Že tadleta pak bylo nějak zjištěno, že tadleta pani ehm byla (pomlka) na těch Filipínách má další svoje děti, že jsem šla za prací jenom. Bylo to takový hodně komplikovaný. Já si teď úplně nevybavuju ňák ty detaily.

Já: Ňákým způsobem teda mohla být ve hře i repatriace toho dítěte teda?

Alžběta: No no no. Ale ten závěr byl takovej, že když to hodně zjednoduším, že došlo k tomu, že ehm tenhle ten pán nakonec zvolil cestu, že se nechal zapsat jako otec toho dítěte do rodnýho listu. Čemuž nikdo nemůže zabránit, že jo. A ehm vim potom, že ňák se řešilo to, že dával souhla s sovojením ehm ňákým ehm cizincům, Němcům, pro adopci dítěte.

Já: Hmm. A máte tušení jak to dopadlo? Jestli to dítě někdo osvojil v Německu?

Alžběta: Ne. Já si myslim, že jo, že k tomu došlo nějak. Ale teď nemůžu to říct stoprocentně, ale ehm mám za to, že jo, že to tam tak dopadlo.

Já: A jak vnímáte celou tuhle situaci, jak to s dítětem dopadlo?

Alžběta: Obchodování...je to vyloženě obchod s dět..ehm obchodování s dětmi. Bylo to za tím účelem. Ehm zatím účelem od začátku takhle udělaný že jo.

Já: Hmm. A povedlo se třeba ňák zkontaktovat kriminální policii nebo událo se tam něco takovýho, aby to bylo vůbec prošetřovaný?

Alžběta: Já si myslim, že jo, ale přesně vám neřeknu, protože my jsme to řešili v momentě jako nomkovej spis, kdy to dítě se tady v XXX nemocnici narodilo, ale místně příslušnej byl ten XXX. Ach fakt teď nedokážu říct. Možná kdybych to věděla dopředu tak bych ty informace zjistila jak to dopadlo jo. Ale teď nevim teď fakt nevim.

Já: A když byste tak jenom za sebe měla říct jak prostě vnímáte jak vám z toho je jako sociální pracovníci když pak vidíte takovejhle vývoj, co kolem toho máte třeba za obavy nebo jestli tam vnímáte na tom i něco pozitivního?

Alžběta: (smích) na tom nejde....jako nenacházim nic pozitivního co bych na tom mohla vnímat jo. Prostě tady se narodilo dítě vyloženě za účelem obchodu jako. Narodilo už (odkašlání) s tím úmyslem. (ticho) je to hrozný no. Ale tak jako to co jsem říkala na začátku že jo. Tam není záruka. Můžou to být slušný rodiče toužící po dítěti ehm udělaj první poslední ale to můžeme se fakt jenom domnívat. Podle toho když ty lidi třeba vidíme jo tak to vypadá dobře, ale člověk nikdy neví jako to. Zrovna tak může být to dítě použitý do budoucna k jiným účelům.

Já: Hmm. Mě v souvislosti s tím napadá i vlastně odkoupení toho dítěti nějakým pedofilem nebo na dětskou pornografii. Myslíte si, že to je možný, že se to děje?

Alžběta: Myslim si že jo. Myslim si že jo (ticho). Ono se to děje i v pěstounský péči. I zprostředkovaný. Taky jsme ty případy měli no. Kdy ty lidi projdou přípravou, projdou teda nějakým procesem a beztak se to nerozkreje no.

Já: Takže dá se říct, že ani ta příprava nemůže bejt úplně stoprocentní.

Alžběta: Nemůže. Určitě.

Já: a...

Alžběta: protože je krátká (smích), protože je podle mě krátká. Hodně krátká. A to posuzování ehm i to posuzování není úplně, podle mého názoru za tu dobu jako není v pořádku ehm protože by se musel posuzovat podle mě celá širší rodina. I tady vycházíme z informací, kterou nám ty žadatelé říknou a posuzují se jenom voni, že jo. Třeba s tím jsme se setkali právě ehm že se neposuzuje ten rodinný systém. Třeba i ty dospělý děti že by k tomu něco řekli jo. Vychází se jenom z toho, co říknou ty žadatelé, třeba ano máme starší děti. Kontakty jsou přerušeny, protože se nepovedly, protože zlobily. A pak se nám ukázalo úplně něco jinýho. Třeba že vlastní dcera byla zneužívaná a ....

Já: Nebo výchovnej styl nemusel bejt úplně v pořádku. Mohly být trestání nepřiměřeně. Hmm. To je zajímavá informace, že ani to zprostředkování nemusí bejt úplně správně.

Alžběta: Protože se přitom zprostředkování zaměřuje na ty děti nezletilý, který žijou v rodině, ale na ty zletilý a případně na prarodiče takový který by měli informace, na něco by mohli upozornit ehm na to se tam vůbec nezaměřuje, nezkoumá. Vychází se jenom z toho co říknou ty žadatelé, že jo.

Já: To je pravda (smích)

Alžběta: (smích)

Já: To je velká pravda. No a ehm jak pohlížíte teďka na to novum, který je v občanským zákoníku, kdy je možný si dítě předat vlastně před branami porodnice na základě dohody, která vlastně ehm nemá podle legislativy ani žádný určený jako ehm náležitosti? Jo třeba úředně ověřený podpisy nebo tak. Jak to vnímáte tuhleto možnost?

Alžběta: Je to hrozný. Hrozný (ticho). Je děsný prostě že vůbec je něco takovýho možnýho. Že se tohleto že je tomu zelená, aby se to realizovalo jako když to řeknu jo že (delší ticho).

Já: Napadá vás třeba jak jinak to ošetřit. Co by bylo dobrý třeba doplnit do toho zákona, aby aspoň třeba byly k dispozici nějaké náležitosti k tomu?

Alžběta: ticho

Já: Protože defakto já to třeba za sebe vnímám tak, že ty lidi když si vezmou kousek papírový utěrky (smích), napíší tam větu já Maruška dávám dítě tady pani Aniče, protože nemůže mít dítě a ona se o něj nemůže starat a není tam úředně ověřený podpis notářský, nemá to vlastně vůbec žádný náležitosti napsaný nikde v legislativě jak ten papír vlastně má vypadat. Je třeba něco co by to mohlo být nějakým způsobem jako pomoci odfiltrovat takový ty nežádoucí jevy doprovodný?

Alžběta: ehm (odkašlání) já bych asi o tom musela přemýšlet, přemýšlet dýl, ale napadá mě v té souvislosti jak to děláme, jak to děláme v těch případech, kdy maminka v nemocnici řekne, že dítě nechce a že ho chce dát k adopci. Já musím teda říct, že před občanem byla praxe taková, že nám zavolali z nemocnice zkontaktovali se s matkou a vycházeli z toho co nám ta matka řekla. Ehm po změně zákona ehm to neděláme. Dokonce teď jsem se dozvěděla, že teď to dělají takhle dokonce jiní úředníci do dneška jak se to dělalo předtím a my jsme ehm my jako opravdu jsme začali striktně dodržovat, dodržovat to, že je tady právi dítěte na to vyrůstat v biologické rodině. Trošku jsme se setkávali s problémem i u našich nadřízených, který říkali že máma má právo přece když to dítě porodí rozhodnout se sama, že nechce aby o tom věděla její rodina a (odkašlání) že dává souhlas k adopci. Ehm my jsme si tady na náhradce trvali na tom, že máma tohleto právo nemá. Že dítě ehm je jednoznačný, že má právo znát svou rodinu a vyrůstat ve své biologické rodině. Tenkrát jsme sepisovali i dotaz na krajskej úřad který to posílal i na ministerstvo. V podstatě se na to čekalo dva roky než nám odpoví. Přišlo to loni. A my jsme ten dotaz potom v závěru už jako opravdu psali tak čí právo je větší: čí právo je nadřazený? Jestli matky nebo dítěte teda. Ehm naštěstí ehm i po těch dvou letech nám přišlo nebo po dvou a půl letech nám přišlo že naše naše úvaha byla správná ehm a my jsme tak postupovali ve všech případech když jsme maminku v nemocnici ehm vždycky upozornili že to je její rozhodnutí ale její čistě osobní že nemůže rozhodovat za dítě a ve všech případech kontaktujeme. Kontaktujeme rodinu širší oslovujeme a matce dáváme teda možnost, aby to oznámila sama. A jinak my ehm dáváme jí nějak čas na to a jinak mi opravdu vyhledáváme i v rámci republiky tu širší rodinu tím chci říct především prarodiče a sourozence oslovujem s tím aby byli informováni a pokaždě i oni nemají zájem tak teprve ehm dítě jako nahlašujeme a právě se nám stalo od té doby co děláme v hodně případech hodně že vůbec ehm k té adopci nedošlo že i ta širší rodina říkala ježiš proč nám to zatajila jako a my jí pomůžeme a takový že opravdu dítě zůstalo nejenom v rodině ale přímo u té matky. Která se třeba bála to jenom oznámit jo. Dokonce se nám stalo že to zatajila i před svým manželem což jsme nechápali jak utajila těhotenství ale bylo to tak. A protože už měli dvě děti a ona se bála že už to nedají a co na to tchýně takže a tam se taky dítě vrátilo takže všechno v pořádku. Naprosto rodina funguje nebo se.... Jo takže většinou že opravdu skončej, skončí přímo u té matky jo? Vyjíměčně se stane že jde do širší rodiny, tím chci říct babičce tetě a podobně. To fakt bylo úplně výjíměčně. Ehm spíš ehm spíš to bereme tak, že ta rodina je o tom informována, že někde to dítě je a

jsou ujištěný, že ehm bude mít rodiče, který prošli zprostředkováním. Že že že bude v pořádku jo a i to, že do budoucnosti se může stát, že je někdo takovej vyhledá jo? Že až dítě bude dospělý, že se bude třeba zajímat a podobně. Že tohleto se nám fakt hodně osvědčilo. Tak mě napadá ehm na tu vaši otázku, jak se stane že není, aby byla informovaná i v tomhleto případě ta širší rodina že jo?

Já: Dát to tam možná jako předstupeň nějaký povinnosti toho sociálního pracovníka na osudu, aby byl přímo povinen vyhledat a oslovit vlastně... to zas klade nároky samozřejmě (smích) na toho pracovníka další pracovní..

Alžběta: Klade to nároky. Klade to no. Já jsem se setkala shodou okolností, je to čtrnáct dnů na kazuistice, že některý kolegyně s tím nejsou ztotožněný a setrvávají na tom názoru, prostě že matka má právo si o osudu svého dítěte rozhodnout a nedělaj to. Protože jako ehm jejich argument je, že prostě i jako .... Kam až vyhledávat tu rodinu? A proč je o tom informovat? Že...

Já: Mě napadá, že možná v zájmu zachování nějakých rodinejch systémů že jo? Že i sociologové dneska mluví o tom jak se nám ty rodiny jako rozpadaj, ty tradiční modely a že možná právě proto, že ehm já teda mám sama dojem, že současná legislativa je víc o právech rodičů nikoli o právech dětí teda.

Alžběta: Hmm a taky ono je to o tom, že ty zákony nejsou úplně ehm když člověk není právník tak prostě nejsou úplně jednoznačný a opravdu je to o tom, že si to každě vykládá jinak jo? Ale my jsme to pojali jinak, že jsme tady orgán sociálně právní ochrany dětí, že jsme tady kvůli dětem a může mi bejt maminky stokrát líto, ale je to dospělá ehm je to dospělej člověk ehm kterej se může bránit, to dítě ne. Takhle jsme to dycky vysvětlovali ty vedoucí, která to taky nechtěla vůbec chápat jo? Že prostě matka má právo, když to dítě porodila si rozhodnout že to chce utajit před rodinou jo a my jsme si trvali na tom, že ne no. Že dítě má právo, aby znalo svojí babičku znalo svojí tetu a aby ehm oni se mohli vyjádřit k tomu, jestli ho budou vychovávat a budou zajišťovat nebo ne no.

Já: Ono to souvisí hodně s tou identitou dítěte že jo? Že kdo jakoby v tomhleto oboru funguje a vidí to a setkal se s tím reálně tak ví prostě, že ty děti tu identitu, i když jsou adoptovaný, jako dobře jsou v tý rodině, dobře vycházej, milujou ty svoje náhradní rodiče tak časem prostě ty kořeny hledaj a chtěj znát ten svůj původ.....

Alžběta: Chtěj a je to pro ně daleko jednodušší když to vědí od začátku že jo, mě právě zaráže i některý sociální pracovníce tohleto nejsou schopný pochopit jo? Který v tom oboru zrovna tak pracujou dlouho a nejsou schopný to pochopit no. Já dycky se snažim i třeba novejm žadatelům, který žádaj oficiální cestou a třeba v těchleto případech těch maminek jim říkat, protože hodně lidí se třeba dívá na televizi tak když já se na to už hodně dlouho nedívám na ten pořad (smích) pošta pro tebe, protože to pro mě byl vždycky hroznej zážitek, ale to tam zase je fakt, že to bylo krásně vidět jo? Jak se ty rodiny potom v určitým období hledaj. Jak ty děti maj zájem a pro mě bylo hrozný, co pro mě na tom bylo nejhorší to, že ta rodina třeba o tom vůbec nevěděla jako myslim

ted'kon tu babičku, tetu jo? Že prostě někde je nějakej příbuznej. Že to bylo až tak dalece utajený, že jako to spíš je pro mě otřesnej zážitek jo? A možná i proto že si vždycky všechny ty případy snažim převádět na sebe jo? Jak by bylo mě? A tady jsem to i říkala ten případ jako tak já si představim, že se z jakýchkoliv důvodů může stát, že moje dospělý děti se se nepohodneme a to už je jedno proč že jo? Nebudeme o sobě žádným způsobem vědět. Bude bydlet na druhym konci republiky. Stane se, že bude mít hrozný podmínky. Dá dcera nebo syn dítě k adopci a já to nebudu jako babička vědět jo. No chtěla bych to vědět. Neříkám, že bych...nevim v jaký situaci se budu nacházet, že bych třeba to dítě převzala, ale budu vědět, o tom, že je a že jak se má jo? A že mě může jednou vyhledat. Že je u dobrejch lidí. Že má ten život v pořádku. Anebo i to, že si ho převezmu jo.

Já: Prostě jenom mít tu informaci abyste se doz....

Alžběta: Mít tu informaci a pak si s ní naložit. Pak si s ní rozhodnout jo. Zrovna tak vidím to riziko, ale já už asi zacházim hodně daleko třeba u u těch otců jo? Protože ehm asi to vyřešit nejde, ale matky většinou říkaj že otce neznaj že jo. A pokud' ho neuvedou ehm tak se to fakt nikdo nedozví, ale ve většině případě ho znaj a pouze nechtěj aby byl známej a tam je hodně krácený třeba to právo otce jo. Nebo toho dítěte na toho otce. Protože se nám, protože mě se taky stalo, že pak třeba přijde po roce po dvou, přijde se informovat. Stalo se mi to asi ve třech ve čtyřech případech, muž kterej se dozvěděl, že měl krátkodobej vztah a že se najednou dozvěděl, že tahleta pani porodila a že měla dítě, že by se chtěl zeptat, že to může bejt jeho dítě jo? A takže...

Já: Tak to je hodně náročná situace. Pro toho člověka.

Alžběta: Hmm. No.

Já: Tím jste mi hezky nahrála na na otázku ehm co je vlastně, co vy vnímáte jako právo dítěte? Protože třeba vlastně do přímý adopce spadá i osvojování i ehm druhym manželem a mě tak jako napadá u toho myšlenka jak až dalece je žádoucí vlastně i když třeba dítě vyrůstá opravdu v rodině kde teda ehm není ten druhej tatínek, ten se nezajímá i když s tím souhlasí aby otcem byl někdo jinej kdo to dítě vychovává od plenek, od narození, protože došlo k nějakym neshodám. Ty rodiče spolu nejsou ale jak až dalece je žádoucí vlastně dítěti právně určovat kdo bude jeho otec a kdo ne, protože ten skutečnej biologicej rodič je pořád jenom jeden.

Alžběta: Hmm. Hmm.

Já: Jak to vnímáte vy tadyty poměrně. Vnímáte to jako velkej zásah do práv dítěte?

Alžběta: Hmm. Hmm. Ehm musím říct, že jo a že i v minulosti ehm mě osobně dělá velkej problém ehm třeba i souhlasy se změnou příjmení dítěte jo. Ehm myslim si že tohleto si fakt nese od narození a že ehm přístupem ehm přístupem k tomu dítěti a vysvětlováním ehm tohleto jde zvládnout velice dobře. To že má jiný jméno, že má jinýho tátu i když tenhleten jinej třeba partner se podílí na tý výchově a dítě ho pak

považuje za svého otce. A je to to jeho rozhodnutí. On si vytváří, to dítě ty vazby a to jak chce aby to bylo a (odkašlání) myslim si, že ta identita je opravdu hrozně důležitá jako toho dítěte. Ale i i to třeba vědět ehm že ano tak prostě muj biologickéj otec selhal není to dobrej člověk jo nebo ale udělat si na to svůj obrázek svůj názor jo. To že se (kašel) ... myslim si že to že dochází k osvojení manželem matky ehm je převážně o nějaký zášti vždycky ehm tý matky k tomu bývalýmu a původnímu partne ehm partnerovi jo.

Já: což se může přenášet teoreticky i na to dítě díky tomu že má tu ty máš to jméno toho táty ty máš ty, ty seš ten...a pomenování tím příjmením že jo ...

Alžběta: ano ano. Přesně no (pauza). Takže já od začátku jsem byla proti tomu no. Nelíbí se mi to. Vůbec. A já si jako navíc ještě jako dítě pamatuju třeba jenom co se týče příjmení tak ehm za moje školní roky kolik dětí ehm ve třídě změnilo příjmení. Já jsem tenkrát už sama nechápala proč jako proč je to jednou Kozárová a za rok je to takovýhle příjmení a jo prostě ehm (pauza).

Já: Takže to asi vídáte docela běžně v tý svý praxi? A tadyto osvojování buď druhym manželem ...

Alžběta: Ale dneska už taky tak ne. Bývalo to daleko častějč teda. Fakt to bývalo daleko častějč no (pauza) dneska to tak není. A právě říkam dycky těm rodičum dyť to jde vysvětlit jde s tím vyrůstat jo. I v dnešní době kdy je ten trend že navíc ehm jako ehm žijou jako partneři sezdaný ehm letitě spolu a má každej jiný jméno, dítě má jiný jméno a je to třeba harmonická rodina a maj tam jiný jméno než otec dítěte. Nemyslím si, že právě v dnešní době jak je ta společnost jako uzpůsobená a nastavená, že je tak důležitý aby dítě mělo stejný jméno nebo kvůli tomu si manžel matky to dítě osvojovala nebo se to jméno měnilo jo. Protože si myslím že se to dycky dá rozumně úměrně věku toho dítěte vysvětlit proč to tak je.

Já: Hmm.

Alžběta: To je muj názor no.

Já: Jasně. Mě ještě napadá jestli jste se někdy setkala s tím, že by přímá adopce měla podobu toho, že by navazovala ehm nejprve na pěstounskou péči. Že v případě třeba že jsou pochybnosti a nejasnosti v tom, odkud se ty potencionální osvojitelé vzali a jestli jakoby předání toho dítěte je jako opravdu v zájmu toho dítěte ale nakonec i v zájmu těch ehm osvojitelů, jestli třeba někdo zvolil u soudu buď pracovnice nebo u soudu se objevilo že by nejdříve předcházela vlastně pěstounská péče než se vyřešily náležitosti?

Alžběta: Ne.

Já: Ne? Neděje se to v praxi?

Alžběta: Ne ne ne. (ticho)

Já: Mě tak napadlo, že by to mohlo bejt řešení toho když jsou právě jako nejasnosti a právě když je ten případ takovej jako zamotanej jako s tou filipínkou, že by člověk neupíral právo tomu dítěti bejt teda a vyrůstat v rodině že by se nejprve zvolila tahle forma protože přece jenom to osvojení to je hodně jako konečný že jo to změni prostě ehm vývoj toho dítě a to jak to je prostě k němu ty vztahy i po právní stránce dědický právo a podobně. To je takový jako definitivní že jo to osvojení.

Alžběta: Je ale já teď přemýšlím nad tím aby ty práva byly aspoň ošetřeny ale přemýšlím nad tím ehm hrozně hrozně neradi máme i když je to ta pěstounská péče přímá která nejde přes zprostřed...která nejde přes zprostředkování protože se nám velice často stává ehm že ta pěstounská péče ehm spíš nefunguje do budoucna jo. Zase v jakym momentě ono je pak těžký ten soud i pro nás to naše stanovisko k tomu je oni už maj navázaney kontakt s tím dítětem ehm to dítě už je prostě opravdu ehm v tý rodině nějakym způsobem začleněný a teprve potom žádaj o to ehm a ono se hrozně těžko rozhoduje tak ne vy nejste ty vhodný pro to když to dítě je tam třeba půl roku už jo zase takže jako jo je to další stránka...

Já: Jakože vy máte obavu že by nemuselo to osvojení jako pokračovat?

Alžběta: Hmm.

Já: Že ehm...

Alžběta: A že by ani ta pěstounská, tady v tom případě kde je ta filipínka a tenhle ten pán tak jako určitě si myslím už to už už jde i tam by nemohla bejt ani pěstounská (smích) když to vezmeme z čeho to vycházelo jo. Prostě (pauza) nevím jestli by to bylo řešení asi bych si to musela představit na více mít víc času a představit si to na více případech kde by bylo řešení aby to šlo přes pěstounskou no.

Já: Možná by to bylo hodně individuální záležitost že opravdu ehm v některých případech vůbec že jo kde tak něk člověk vnímá že ehm skutečně jako tady v tom případě s tou filipínkou že opravdu to není vhodná rodina že to je jasně daney účel už od začátku by't to člověk jako těžko prokazuje že jo protože u soudu vždycky musí mít nějaký důkazy hmatatelný a někdy je dost těžký jako najít. To by to bylo hodně individuální. (pauza) no a jak vnímáte vůbec ten legislativní proces. To jak po sobě jdou návrhy a jak je to vlastně celý legislativně ošetřený u soudu?

Alžběta: Myslíte kde by bylo dítě svěřeny do péče budoucích osvojitelů ...

Já: U přímý adopce...

Alžběta: u přímý adopce.

Já: I předávání tou dohodou jestli třeba vnímáte nějaký mezery v tom legislativním procesu jestli...

Alžběta: Já protože jsme se s tím nesetkala že by to u soudu u nás se řešilo ehm se k tomu ani nedokážu přesně vyjádřit jo ale jedno je fakt že jsem se třeba ehm obracela na soud že tady máme tenhle problém ehm a ani ten XXX soud s tím nemá zkušenost a v podstatě musím říct že s tím ani nechtěl mít nic společného víc jo. Vyřešte si to a nám už to předejte jako připravený.

Já: Že možná vnímaj všechny ty instituce že to je opravdu nějaké problematické ....

Alžběta: (smích) že jo. Každé opravdu když nemusí tak no...

Já: To je možný (smích). To vypadá pravděpodobně.

Alžběta: (smích)

Já: Hmm...vnímáte i to že ta přímá adopce když se takhle nabízí a jsou tam kolem toho takhle nejasnosti nemusí to být přímo že by to třeba zavánělo oobchodem s tím dítětem ale jsou tam nějaká třeba nesrovnalosti na straně těch potenciopnálních osvojitelů jestli vždycky ta přímá adopce je v zájmu dítěte víc než aby například skončilo v kojeneckém ústavu nebo vůbec v nějakém ústavním zařízení: jestli až tak dalece má mít přímá adopce přednost jako taková?

Alžběta: (ticho) ježiš to si myslím že na to snad nejde ani odpovědět. Jako přednost?

Já: jakoby co je v zájmu toho dítěte? Jestli být za každou cenu v rodině nebo ...

Alžběta: ne. Já si myslím že že tady je opravdu mnoho žadatelů, mnoho lidí kteří nemohou mít děti a žádají si o dítě a myslím si že pro to dítě je rozhodně menší riziko a menší újma v tom aby třeba půl roku bylo v kojeneckém ústavu nebo rok ale pak se dostalo do dobré rodiny než abychom dítě vystavovali tomu riziku jako je to pokus. Buď to vyjde nebo nevyjde jo.

Já: Že by teoreticky taky po půl roce, po roce taky mohlo být z té rodiny kde už se navazovaly ty vztahy, brány pryč že jo

Alžběta: A navíc jako já mám zkušenost že ehm my ehm když když se jedná o ty ehm fakt ehm narozený děti pokud tam není závažný zdravotní onemocnění tak my nemáme jediný dítě v kojeneckém ústavu v kojeneckém zařízení. Všechny jdou k pěstounům na přechodnou dobu jo takže zažívají to rodinné prostředí zažívají tu lásku ten kontakt jako takže fakt nemáme jediný dítě v kojeňáku dneska no.

Já: jaký teda krom těch rizik který jsme si nějak popsaly tak jaký vnímáte výhody toho procesu přímé adopce?

Alžběta: žádný (smích). Žádný já si jako jako já jsem jako v té roli toho dítěte tak nevidím žádný jako nechtěla bych být v roli dítěte že o mě někdo rozhodne že budu ehm jako ehm tam a vůbec nikdo neprovede nezíská prostě nechtěla bych představit si to a nechci být takhle předávaná (smích). Tak.

Já: Máte i vy možnost jako sociální pracovníci tady u vás na úřadě ehm tuhleto problematiku když se objeví je to právě něco co v praxi běžně úplně není tak možnost to diskutovat na někoho se obrátit nebo mít na to třeba speciální školení? Moci se doptat?

Alžběta: ne (smích)

Já: napadá mě jestli chcete něco dodat k tomu všemu co jsme řekly jestli vás třeba ještě něco napadlo?

Alžběta: Ještě k té poslední otázce že není možnost školení ale samozřejmě my tady s kolegyněmi dycky to rozebíráme jo studujeme k tomu všechno co najdeme prostě zamýšlíme se nad tím takže to jo s kolegyněma určitě no jinak ne (smích).

Já: (smích) dobře.

Alžběta: No jinak nenapadá. Nenapadá asi.

Já: Tak jo já vám mockrát děkuju za rozhovor.

Rozhovor s Irenou

Já: Tak dobrý den já Vám ještě jednou děkuju za rozhovor a zeptám se jestli budete souhlasit po celou dobu s nahráváním toho našeho rozhovoru?

Irena: Ano, ano souhlasím.

Já: Tak a jestli Vás můžu požádat, jestli byste se mohla představit na jaký pozici pracujete a jakou dobu?

Irena: ehmm. Takže moje jméno je XXX, pracuju na městském úřadu v XXX na odboru sociálních věcí a zdravotnictví ehm konkrétně na sociálně právní ochraně dětí. Ehm tady na tom odboru u pracuju čtyři roky z toho vlastně dva celé roky ehm mám na starosti náhradní rodinnou péči, pěstounskou péči. Ehm přibližně třicet rodin a veškerý osvojení respektive páry žadatele o osvojení. Ehm a asi už je to takhle všechno k představení (smích) dobře.

Já: A vy jste se takhle někdy v praxi setkala s přímou adopcí, případně s jakou formou?

Irena: Ehm já jsem se setkala ehm jakoby ehm s přímou adopcí jsem se setkala spíš okrajově ve smyslu tom, že rodina bydlela, bydlela na našem území našli si ehm maminku, která z nějakých důvodů nemohla pečovat o svoje miminko. Tu nějak oslovili. Nám to vlastně přišli pouze informativně v rámci povídání informativně nahlásit. Ehm kdy my jsme my jsme o tom udělali záznam, protokol a víc jsme o té rodině záznamy neměli jakoby informace ani o tom ani o tom děťátku, protože veškerý veškerý ty právní úkony ehm probíhaly ehm úplně, dokonce mám takovej pocit, že v úplně jiném kraji, protože nebyla přenesená žádná působnost soudu. Že všechno proběhlo u toho soudu kam vlastně spadalo to děťátko od narození, jenom takhle okrajově. Ale ehm přivádí mě to vlastně k jinému případu osvojení přímého osvojení, kdy byl starší pár. My jsme s ním spolupracovali už delší dobu, protože původně žádali o klasickou klasickéj postup osvojení nepřímýho. Chtěli být zařazeni do evidence. Projít vzděláváním, přípravou a všecko. A ehm bohužel ale klientům bylo ehm 48 a 56 let tuším a krajský úřad XXX kraje nebyl nebyl tomuhle tomu jako nakloněn. I my jsme i my jsme rozmlouvali klientům vůbec podání žádosti, protože jsme věděli, že ta věková hranice je už poměrně překročena. Navíc klienti měli jako jednu z podmínek ehm úplný miminko takže i tím se hodně vylučovali. Ehm netuším jak dlouhá době uběhla od těchletěch rozhovorů od toho že teda prostě to tudy cesta nepovede. Skrz ten krajský úřad, že by tu přípravu neprošli. Ehm každopádně se na nás obrátili s tím že mají v péči miminko. S tím že si převzali do péče miminko, holčičku a ehm že maminka je v nějaký těžký životní situaci. Buď čerstvě osumnáct nebo sedumnáct let, velmi mladounká maminka a tenhleten pár teda řekl že že prostě ehm mají o miminko zájem a že by teda miminko vychovali a starali se o něj.

Já: A víte tedy kde se seznámili? Kde na sebe narazili?

Irena: ehm bylo nám sděleno, pravdu tu realitu nevim, bylo nám sděleno, že ehm možná jenom mě napadá nějaká anonymita protože si říkám, aby náhodou jako úplně náhodou se o tom někdo nedozvěděl ehm jestli i když je nebudu jmenovat ty klienty tak ta paní má specifický zaměstnání a díky tomu se nějakým způsobem seznámili aspoň takhle teda nám to bylo jako řečeno.

Já: Já myslím, že pro potřeby toho rozhovoru to stačí takhle, že to nemusíte říkat.

Irena: Dobře, dobře. Ehm tu realitu teda neznáme, ale vybavuju si že ve chvíli, protože ze začátku ty první jednání byly vedeny s naší paní vedoucí, která dříve dělala agendu osvojení tady na našem ospodu a později jsme k tomu byla ehm vlastně ehm pozvaná ke spolupráci já, protože už jsem v té době přebírala veškerý osvojitelský spisy a ehm pamatuji si, že na nějakým tom prvním jednání osvojitelé dokonce tvrdili, že se znají, že je to nějaká jejich vzdálená příbuzná, která prostě ehm nemá finanční možnosti. A takže takže to bylo tak a osvojitelé měli ehm ten pár měl holčičku už ve své péči asi čtyři týdny možná něco přes měsíc a byl ehm překvapilo mě aspoň to co se mi svěřovali, že byli v intenzivním kontaktu s tou maminkou. A proč tohle to celý povídám je to, že po tom měsíci přibližně ehm přišli osvojitelé sem zpět za námi s tím, že si vůbec nevědí rady, že se na ně obrátila rodina té slečny a začla sama, že si to slečna rozmyslela a že teda už že souhlas bere zpátky ten který jim dala a jejich právnímu zástupci, protože oni od počátku byli zastoupeni právním zástupcem a vlastně radili se o tom, jak podat návrh na soud. A ehm vlastně tady u nás na ospodu docházelo k navrácení toho miminka zpátky do péče té maminky, takže to bylo ehm hodně smutný hodně jako traumatický pro ten pár ale bylo vidět, že stále po tom miminku touží a přišli o pár měsíců později, že mají další miminko. Tentokrát úplně na druhým konci republiky. A ehm a že teda že jsou s maminkou v kontaktu, že budoucí osvojitelka bude i u porodu ehm. Veškerý ty papíry si oběhali a tady pokud šlo o to seznámení tak ehm tak bylo tvrzeno, že je to nějaká vzdálená příbuzná. Vlastně veškerý ty ehm do narození a těch pár dní po narození tyhle ty záležitosti se odehrávaly úplně teda na jiném ospodu ehm na XXX a ehm po narození podepsání toho prvotního souhlasu tak osvojitelé přijeli sem a dávali vlastně brali po těch šesti týdnech maminku ehm už na náš okresní soud. A tam maminka podepisovala znovu souhlas a ehm začal vlastně začalo ject celý to kolečko toho případného osvojení. Takže tohleto asi asi je to dobře že tohleto už dopadlo dobře. Osvojitelé mají teďko už vlastně dvouletýho klučíka a ehm je tam všechno v pořádku. Všechno to funguje. Řekla bych že hodně byli že taky vlastně byli hodně v kontaktu s tou maminkou podle toho chlapečka přesto že potom maminka nepřišla vlastně na všechny soudní stání který bylo nařizovaný tady na XXX tak ehm tak o dopadlo dobře. Jednou byla nějak vyslychaná na XXX před jejím soudem a protože několikrát tady se jí nepodařilo jakoby přimět aby přišla k jednání tak potom pan předseda přistoupil k týhleto variantě a proběhlo všechno už jako bez bez dalších komplikací. Já právě protože jsem protože pro mě prostě to přímý osvojení bylo vždycky strašná pecka protože jsme ehm jako věděla třeba i od klientů se kterými jsme se bavili, kteří chtěli jít cestou nepřímého osvojení tak ehm tak jsme do nich věděla že jako je to hodně otázka peněz tak jakoby vždycky jsme s tím tak nějak jako bojovala, ale konzultovala jsem to celou tu věc na krajském úřadě právě ten věk těch žadatelů. To třeba že obešli celou tu přípravu nebo to nepřímý osvojení tak, že prostě ehm s tím

věkem jako mám problém a ehm krajský úřad právě mi říkal, že právě oni věděli o kterou rodinu se jedná a ehm ve výsledku jsme došli k tomu, že ta rodina je velmi dobře finančně zajištěná a ta pani ehm je vyloženě přesto, že žádný svoje vlastní dítě nemá a nikdy neměla, tak je to vyloženě takovej jako mateřskej a pečovatelskej typ. Že ehm opravdu jako kohokoliv kdykoliv jsem viděla, ona měla tendenci pečovat jako i o mě když jsem třeba přišla na šetření nebo na návštěvu. Tak ehm tak bylo to z ní jako hrozně cejtit že má jako tuhle snahu a ehm zase ty podmínky jaký já jsem dávala jako psychologický vyšetření a zprávy lékaře tak jako ehm musím říct, že osvojitelé jako velmi ochotně plnili a bylo vidět že ta péče její je jako kvalitní že opravdu ten vztah k tomu klučíkovi má úžasnej, že fakt jako by se pro něj rozdala. Takže ehm na základě tohodle toho všeho, i výsledků psychologickýho vyšetření tak jsme souhlasili s tím osvojením. Ale musím říct že ve mně samotný se to hodně pralo protože právě vim od spousty jinejch žadatelů o nepřímí osvojení že ehm ty ehm že prostě se platí za ty děti což je prostě trestnej čin ale je to v podstatě neprokazatelný.

Já: On to nikdo nikdy nepřizná vlastně že....

Irena: Přesně tak. Přesně tak. A ehm a teďko vlastně se v mojí praxi daleko víc než klasický přímý osvojení se začlo dít že se tatínek nechá zapsat do matriky na místo otce a tím si rodiče aspoň částečně nebo maj to tak nastavený že si alespoň částečně pojistí ehm a není to tak velký riziko ehm a minimálně by potom muselo bejt i kdyby maminka biologická si to rozmyslela, tak minimálně by musela bejt nějaká úprava poměrů ehm a případný svěřování třeba do péče i toho tatínka, protože tam by bylo prokazatelný, že vlastně od narození pečuje ten tatínek. Takže to se teďko děje daleko víc.

Já: Máte informace třeba od těch osvojitelů i jakým způsobem se tyhle lidi potkávají? Lidi, kteří touží po miminku nemůžou ho mít a lidi, kteří vlastně nabízej svoje děti za úplatu?

Irena: No...ehm já když jsem se na to ptala právě těch osvojitelů, kteří šli přímýho osvojení, tak ty mi nikdy nepřiznali ten pravej důvod. Jednou to teda bylo skrze zaměstnání tý žadatelky, po druhý nějaká vzdálená rodina, ale když jsem mluvila s žadatelem o nepřímý osvojení, kteří třeba opravdu jakoby...oni říkali, že už v zoufalství narazili na tu formu toho přímýho osvojení tak ehm že ty informace získávali na internetu. Že dokonce ehm jeden pár mi říkal vyloženě že narazili na databázi maminek, který nabízej svoje děti a ehm prostě že jako že je to dohledatelný. Já se přiznám, že jsem to nikdy nehledala. Takže nevím, ale každopádně ehm každopádně nemyslím si že by měli zapotřebí tyhle věci si nějakým způsobem vyměřšlet, takže věřím že něco takovýho existuje a ehm samozřejmě jako to asi bych byla blázen kdybych si myslela že ehm je to bezúplatný. Jsem přesvědčená že jako to určitě zadarmo není. Což je špatně ale ehm nevím jak jakoby jak proti tomu bojovat, protože fakt ten jeden konkrétní případ tam jsem jako byla na hodně procent přesvědčená že jde v podstatě o přímou adopci, ale maminka nechala zapsat žadatele na místo otce do rodného listu a v podstatě proti tomu jako nešlo bojovat no. Navíc předsedkyně to brala jako bernou minci takže ...

Já: Takže asi taky záleží na přístupu toho jednotlivého soudce že jo?

Irena: I na tom určitě záleží, protože ehm teďko naštěstí tady na XXX ehm já nevím jestli jakoby je to nějaký obecný ustanovení, každopádně na XXX ehm přišli s tím, že i pokud se jedná o osvojení manželem matky nebo manželkou otce teďko se nám právě začlo stávat, tak že vlastně ten proces bude probíhat stejně, jako když se jedná o osvojení ať už přímý nebo nepřímý. Takže nějakýho půl roku ehm je děťátko svěřený do péče budoucího osvojitele. Pak je teda až soud o osvojení. Jsou tam veškerý ty důkazy a ehm ale třeba co tady u toho případu konkrétního je ... já jsem navrhovala znalecký posudky a nebylo k tomu přihlíženo k tomu návrhu. Respektive byl zamítnut. Nedošlo na ně.

Já: Co si teda myslíte o přímý adopci kde dochází k osvojení ehm jedním z manželů vlastně

Irena: Hmm. Ehm za mě je to, i tohleto, přestože ať se bavíme o tý situaci kdy jsou vlastně jakoby oba dva ty rodiče cizí byť je ten jeden z nich zapsán, otec, zapsán v rodným listě, ale i když je ta situace taková i když je to standardní osvojení ehm manželem matky, jako prostě stává se to, tak ehm tak stejně ehm stejně většinou s tím mám takovej oso...vnitřní problém, protože za mě to osvojení je obrovské zásah do práv toho dítěte. A ehm ze své praxe bohužel teda vim, že třeba právě tím osvojením manželem matky, že se řeší takový jako neplacení výživného tatínkem biologickým. Ehm nějaký nestýkání se, nezáměr. Nemyslím si ale že by se to mělo řešit tím zápisem ehm jinýho člověka do toho rodnýho listu, protože prostě ehm dle mého názoru to není srovnatelná situace ehm jako osvojení teda standardní, kdy děťátko prochází ehm prochází nějakou databází jakoby dětí vhodných ke svěření do náhradní rodinný péče. A stejně tak žadatelé vlastně prochází teda přípravou a následně následně ehm tím zápisem do té evidence osob vhodných k osvojení. A i tady je to velkej zásah a myslím si, že určitě a i já se snažím vlastně už od počátku co s žadateli vedu ty rozhovory o tom proč, jak by si to představovali ehm proč se rozhodli takhle, proč nechtěj jít do jiný formy náhradní péče tak už od těchle počátků vlastně ehm s nimi mluvím v tom duchu, že to není věc, která by se měla skrývat, že je zapotřebí o tom mluvit, že ty děti mají problémy, a že k tomu musejí přistupovat zodpovědně v tom smyslu, že to dítě má právo vědět jako odkud pochází a ty jeho kořeny. Jako tohle mě přijde strašně důležitý aby ty děti potom věděly. Aby prostě věděly aspoň nějaký základy. Já vim, že je někdy prostě těžký dohledat no tatínky úplně. Kolikrát i ty maminky je velkej problém. Ale aspoň nějaký ty základy a myslím si, že opravdu je to naštěstí, že se to jakoby že to jde k té lepší, k těm lepším zítřkům. Ve smyslu v tom, že ty osvojitelé jsou takový víc osvícený v tom, že už to není jako dřív, že by ta nemožnost mít dítě, že by bylo takový tabu a že vlastně ty osvojitelé si teď uvědomují důležitost toho, aby ehm to děťátko vědělo odkud pochází. Že teda oni nejsou jeho biologičtí rodiče, ale že vlastně na tom vztahu to vůbec nic nemění a že vlastně oni kolikrát pochopí že tímhle tím sdělením že se ehm daleko víc upevní ty vazby mezi nima...

Já: Ostatně oni na to teďka už i zákonem že maj povinnost i když je to nedokontrolovatelný ...

Irena: Tak to se mě všichni osvojitelé, všichni osvojitelé se mě na to ptaj „a jak to budete kontrolovat?“ (smích). Tak to dycky se snažim dát ňákej takovej příklad že je to opravdu ku prospěchu jim a vztahu s tím děťátkem a že by určitě nechtěli bejt..., protože já jsem byla svědkem toho, že jsem byla na praxi a dítě v první třídě bylo osvojený, nevědělo to a ostatní děti to bohužel od svých rodičů velmi dobře věděli a posmívali se mu a bylo to hrozně nepříjemný a to děťátko už bylo poměrně velký a mělo s tím hroznej problém a bylo vidět že to je prostě rána pod pás.

Já: Nemohlo vůbec chápat zřejmě co se děje..

Irena: Tak a nevědělo vůbec kam patří. Já právě si pamatuju, že se mnou o tom mluvilo a že bylo úplně hotový a ptalo se mě jak se má ted'ko vrátit domu, že vlastně ani neví kde má doma, že jako k těmhle lidem vlastně ani nepatří a že jim říká vlastně máma a táta, tak jak to teda je, kde se tam vzalo jo? Prostě spousta otázek a bylo to pro něj teda hrozný, fakt jako hrozný a ehm tak dycky těm osvojitelům na tomhle příkladu to ukazuju a ehm musím říct, že snad jsem se nesetkala s žádným párem, který by proti tomu brojil. Samozřejmě jsou pak páry, který tam sebe a uspokojení vlastní potřeby mají výš než ehm to dítě, ale myslím si, že i v rámci příprav se to mění. I v rámci ňáký naší spolupráce, protože já jsem se s nima snažila být v poměrně úzkym kontaktu, aby neztratili o sobě to spojení mezi sebou a vždycky se jich jako ptám na spoustu věcí. Doporučuju jim třeba i kluby pro osvojitele, což si myslim, že je taky fajn a ehm a myslim si, že jako je to dobře, že to jde tímhle směrem a že ty osvojitele už jako ehm jsou takový v tomhle otevřený.

Já: a když jste se dotkla těch příprav tak mě napadá otázka, myslíte si, že když bysme srovnali zprostředkovanou adopci a přímou adopci tak tam nedochází vlastně k ehm těm informacím plnohodnotnému předávání nebo aspoň já to tak hodnotím, že tam chybí plnohodnotný předávání těch informací jakoby obousměrně a vlastně tu roli najednou přebírá soud přímo v tom řízení. Myslíte si, že soud může plnohodnotně nahradit ten informační kanál, který by měl tomu osvojení vlastně předcházet, kterej je díky zprostředkovanému osvojení? Během vlastně soudních jednáních, kdy má soud zjišťovat ňáký náležitosti, přijde vám to dostatečný jak už vůči těm osvojitelům, který chtěj být v roli rodičů, ale jsou to ňákym způsobem cizí osoby vůči tomu dítěti a tak i k tomu dítěti samotnému?

Irena: No myslim si, že to, že to zdaleka dostačující není, protože já jsem měla možnost projít si sice zkrácený, ale myslim si velmi dobře udělaný, jako byl to byl to ehm náčrt příprav v systému Pride. A bylo to na celý týden a fakt jsem hrozně ráda, že jsem si tím prošla, protože už jenom ehm už jenom to, že se tam probírají důležitý témata, jako jsou ztráty a vyrovnání se se ztrátou a další a další témata, který prostě souvisejí s tím, že přijímám, že přijímám v podstatě cizí dítě do svojí péče. Dávám mu ňáký jako svoje zvyky tradice a přitom ono jako vůbec, nemusíme se tam jako potkávat. Opravdu jsem přesvědčená a nemusí to bejt jenom v přípravě Pride, prostě v jakýkoliv přípravě jsem přesvědčená o tom, že ehm ten soud nemůže nahradit těch x hodin, který musej osvojitelé absolvovat v rámci toho těch příprav, aby byli zařazeni do evidence, protože

ehm třeba další věc, která je specifická pro ty přípravy. Myslím si, že už teďko pro všechny přípravy je tam zastoupen ten náhradní rodič nějakým způsobem v tom tandemu těch lektorů. Ehm takže i ty jeho zkušenosti prostě jsou velmi cenný a budoucí osvojitelé mají díky tomu možnost se na určitý situace, já nechci říct připravit, ale jako vim, že spousta osvojitelů vim, že když má děťátko potom už v péči a uplyne několik let a žádají o další tak řekne „no a to jsme si vzpomněli, že v přípravě vlastně říkali že vlastně nám ta pěstounka říkala, že se může stát, tak jsme hnedka věděli“. Jo a to ten soud prostě nemá tuhle možnost. Ani nemá možnost prostě musel by tam bejt někdo další...

Já: Od toho tam není..

Irena: Přesně tak. A ani není od toho tam ten soud není. Možná spíš je to můj zkreslený pohle ale mám pocit, že do přímého osvojení ehm jdou lidi, kteří, pro který je z nějakého důvodu jakoby nepřekonatelný problém nechat se zaevidovat, stydí se vlastně za tu nemožnost mít vlastní dítě. Může to být i třeba ehm tím, že jsou součástí určitý sociální vrstvy to je jako případ o kterým jsem mluvila jako úplně původně, že jenom osvojitelé přišli a řekli staráme se teda o děťátko, ale všechno proběhlo v úplně jiným kraji tak ehm to jsou oba dva velmi dobře a velmi vysoce postavený a tam prostě bylo úplně z nich vidět, že je pro ně nepřijatelný aby procházeli nějakým procesem přípravy, rozhovorem s psychologem a vůbec aby si připustili, to že mají cizí dítě. Často mám ještě i třeba když to konzultuju s kolegyněmi tak to na mě působí jako kdyby to přímí osvojení vlastně těm lidem zaručovalo, ale on je to vlastně pseudopocit, jako že tu maminku vlastně znaj. Že si to děťátko vlastně vyberou a ehm přitom vlastně to vůbec tak není.

Já: Tady narážíte na nějakou informovanost těch osvojitelů. Zdá se vám z praxe, že jsou dostatečně informovaní pokud jdou do takovýhlehle typu přímý adopce o všech těch rizicích co je může potkat i v procesu celým?

Irena: Myslím si že nejsou a ještě nebo dostávají zkreslený informace od svých právních zástupců ehm což je další problém, protože to ehm nejsou lidi kteří by byli vzdělaní v oblasti sociální práce nebo psychologie, psychoterapie a to já považuju opravdu v oblasti osvojení za hodně důležitý, protože prostě budoucí osvojitelé si musí uvědomovat jak fungují vazby děťátka na různý lidi ať už pěstouna na přechodnou dobu případně jak fungují různý poruchy attechementu když přebírají nějaký děťátko z ústavní péče a podobně a ta informovanost. Já si myslím, že ehm nechci aby to vypadalo, že jsem zaujatá proti žadatelům, kteří jdou do nějaké formy tedy do formy přímého osvojení, ale ehm působí to na mě, že ani vlastně nechtějí ty informace znát a tím pádem si potom vůbec nemůžou uvědomovat žádný rizika. Prostě mají to nastavený tak, aby na prvním místě ukojili svojí potřebu toho mít to dítě a ehm potom vlastně až potom je všechno ostatní vlastně.

Já: Mě napadá jaký rizika vnímáte ať ze strany ehm k tomu dítěti tak pro ty osvojitele v tomhleto procesu?

Irena: Pro to dítě největší riziko je ehm že prostě když dojde do nějakýho ať už pubertálního věku a nebo možná klidně i dřív do nějaký stresový situace kterou nebude zvládat v uvozovkách standardně jako ostatní děti, rozhodí ho to z nějakých důvodů tak tak často si myslím, že velký riziko je to, že ty osvojitelé se toho zaleknou. Někýho nestandardního chování a ehm v podstatě může to vést až ke zrušení toho osvojení. Respektive abych byla přesná ne ke zrušení osvojení ale k umístění dítěte do nějaký formy ústavní péče. Tohleto vnímám v podstatě jako největší možný riziko. Ehm nikdy jsem vlastně nepřemýšlela jaký rizika to může vést pro ty osvojitele, ale myslím si že to z toho jako vyplývá. Někej jako následnej rozpad rodiny ehm případně případně třeba manželství ehm. Máme jeden případ vlastně kde bylo děťátko, ale s tím já jsem neměla nic společného protože já jsem, to bylo před 15 lety nebo dokonce před více lety byl osvojenej přímou adopcí byl osvojenej chlapeček a těm manželům vlastně ty zalepili nějakou svojí potřebu a díky tomu bych řekla, že se jako psychicky uklidnili ehm byli v pohodě a za dva roky na to pani otěhotněla a narodila se jim holčička vlastní. No a přesně jak jsem popisovala před chvílí někdy ve 12 letech toho klučíka přišlo nestandardní chování protože prostě ehm nějaký problém ve škole a ten klučík se nechoval podle těch tabulek co ta rodina očekávala nebo podle toho jak se chovali ostatní. Prostě choval se jinak byl agresivní a ehm pro rodinu to bylo nepřístupný navíc už měli svojí biologickou holčičku takže situaci nijak zvlášť neřešili. Možná na začátku jak si tak vybavuju bylo nějakých pár sezení s kurátorkou a ve výsledku chlapec skončil v ústavní výchově.

Já: To zní velmi traumaticky jak pro to dítě tak pro tu rodinu.

Irena: jasně. Pro tu rodinu určitě ehm ale ehm já teda pořád jakoby to víc traumaticky vnímám pro to dítě, protože tam se jakoby ta agrese se potom u něj stupňovala, takže nemohl bejt v tom dětském domově kde byl, takže byl potom chvíli v nějakým diagnostickým ústavu. Pak byl ve výchovným ústavu no takže já tam fakt na prvním místě mam to dítě. Určitě to ale zahýbalo s celou tou rodinou. Pravda je, že já jsem s tou rodinou jako takovou potom už nepracovala. Já jsem měla na starosti a to jenom chvíli toho chlapce. Takže jakoby nemůžu říct ty důsledky jaký to mělo na tu rodinu. Nedošlo k žádnému rozpadu toho manželství, ale věřím, že to se všema těma členama strašně zamávalo a muselo to být těžký i pro tu holčičku pro tu sestru, protože ani nevím jako jak tam docházelo k nějakému předávání informací jestli věděla nebo nevěděla. Já jenom vím že když jsem se viděla s nima u soudu tak na toho chlapce pohlíželi jako prostě úplně jako na vyvrhela jako kdyby s nim nikdy neměli nic společného. Bylo to děsivý no.

Já: to jo teda, to zní děsivě, já mám z toho úplně husinu. Mě napadá ehm co si myslíte teďka o tý nový formě, kterou umožňuje teďka nový občanský zákoník, která umožňuje si předat vlastně okamžitě předat ihned po porodu, kdy to zdravotní stav dítěte dovolí na základě sepsaný dohody, která vlastně ani nemá žádný zvláštní náležitosti. Respektive to nepožaduje ani zákon. Co si o tom myslíte?

Irena: No (smích) je to já mám pocit, že celej novej občanský zákoník v tý, v těch otázkách toho osvojení je pro ty dospělí ne úplně pro ty děti. Takže přemýšlím, jestli to

mám víc rozvádět. Na druhou stranu ehm zase vlastně nevzniká tam žádná prodleva jakoby a velký změny v pečujících osobách. Takže pokud jde o tohleto tak si myslím že je dobře že se to miminko může od začátku připoutávat k budoucím osvojitelům. Já protože (smích) jsem založením ehm jako takovej strašpítel bych měla velkej strach z toho že tam vlastně není žádná záruka. Takže děťátko se může připoutat k budoucím osvojitelům a maminka během šestinedělí si může všechno rozmyslet a ten návrat upřímně jako jednou jsem ho tady zažila a nedovedu si představit jak všelijak ještě hůř to co já jsme zažila bylo strašný, ale zaplat' pánbůh nedocházelo k žádnému jako ehm jako fyzickému špatnému předávání jako že by bylo dítě rvaný od osvojitelů.

Já: Mohla byste popsat tu situaci jak to vypadalo?

Irena: ehm sešli jsme se tady vlastně. My jsme, s námi se spojila biologická maminka, takže my jsme domluvili schůzku maminky její maminky, aby tady měla svojí podpůrnou osobu těch budoucích osvojitelů těch žadatelů řeknu. A mam asi úplně špatnou terminologii, ale abychom si rozuměli tak řeknu budoucích osvojitelů ehm a vlastně nás a ehm bavili jsme se o tom ehm ještě jsme se vlastně domluvili, že jedna z kolegyně byla s tou holčičkou úplně mimo místnost, aby ta holčička neslyšela nějaký ehm nějaký takový jakoby výkyvy v tónech hlasu. Někej strach, obavy, naštvaní, protože já jsme třeba za to byla ráda, že u toho to dítě nebylo protože si myslím jakože by to pro ní nebylo dobrý. Takže holčička byla poblíž a jako dospělí s tou 17 letou slečnou ehm a její maminkou jsme se bavili o tom jak to jako bude dál. Ehm a ehm maminka právě říkala, že že to bylo, že to bylo jako náhlý rozhodnutí, že se bála o tom někomu říct jakoby z vlastní rodiny, takže z rodiny o tom věděla myslím jen sestra a ta jí v tom podpořila, protože sestra byla asi jenom o dva roky starší než ona takže v podstatě v sedumnácti letech slečna nechce být maminkou. No a vlastně nikomu dalšímu se ta slečna nesvěřila a ehm rozebírali jsme vlastně tu situaci ehm jestli, my jsme se hodně zajímali o to, jestli bude mít ta maminka jako zaručoval za ní ještě ta biologická maminka, takže babička toho té holčičky a ještě ještě do toho teda došlo k nějakému předání. Dávali jsme holčičku vlastně v kočárku nechtěli jsme aby tam došlo k takovému tomu předání z náruče do náruče (kašel) pardon, takže ehm takže ehm k tomu došlo a my jsme se pak snažili jakoby co nejvíc nějakou akutní krizovou intervencí ošetřit ty osvojitele (kašel). Čili aby byli v pořádku a byla jim doporučena následná psychologická péče.

Já: ehm. Mě napadá, že ehm jestli si myslíte, že tam je vytvořený díky tomu jak je to teď v tom občanským zákoníku na základě toho předání hnedka vlastně před porodnicí, jestli to vytváří jakoby vhodný podmínky pro nějakou vyloženě trestnou činnost páchanou na tom dítěti, teď vyloženě myslím třeba ehm přesně kupování si dětí za úplatu, kdy to dítě následně může jít i do ciziny vlastně je nějakým způsobem nedohledatelný. Případně třeba pedofilie nebo dětská pornografie.

Irena: No mě přijde mi že je to hodně ehm hodně jakoby ehm volně upraveno a že vlastně ta věc co jsem zmiňovala už předtím, že to dává jakoby do rukou moc těm dospělejším, zájem toho dítěte, že se prostě vytrácí takže jako ty rizika si myslím, že jsou velký. Je to přesně jak říkáte je to nedohledatelný. Protože ehm prostě nejsou dány

jiný vlastně žádný parametry ehm jako toho co by nějaká ta dohoda měla obsahovat. Nic vlastně. Takže potom .... Jako mohlo by to mít velmi velmi negativní důsledky pro to dítě a samozřejmě nahrává to nějakému obchodu s dětma. Když to domyslím do důsledku tak si myslím, že ve spoustě procentech prostě přímá adopce je obchod s dětma. Těžko tomu ale těžko tomu zabránit. Je to, ale tohleto by mělo být určitě přísněji upravený. Jako určitě celý přímý osvojení by měly být dány podmínky, protože zákon je v přímým osvojení velmi laxní. A já jsme i prostě na tom mezinárodním semináři kterej pořádá vlastně každý rok v Brně tak ehm minulej rok tuším, že to bylo nebo možná už předminulej, tak jsem ehm i zmiňovala, že by ehm nebo jakoby vystoupila jsme tam s tím problémem že jako ehm bychom fakt potřebovali daleko líp upravit celý osvojení. Celý osvojení tak, jak ho pojímá celej občanský zákoník. Tak dobře teď už jsme si na to nějakým způsobem zvykli, ale jako ten začátek byl naprosto šílený a je tam spousta nevyjasněných věcí. Takže a jako úplně na prvním místě je to přímý osvojení, takže to by bylo zapotřebí. Bylo mi řečeno, že se na tom nějakým způsobem pracuje, ale já si nemyslím, že by se pracovalo na úpravě podmínek přímého osvojení. Myslím si, že se pracuje na úpravě podle mě klasickýho osvojení, ale to stejný osvojení manželem matky taky. Není v podstatě nijak upraveno. To že v podstatě náš soud ehm si dal ty podmínky stejný jako stejný jako v řízení o osvojení tak je určitě jedině dobře, ale jinak vlastně jako co já si pamatuju když jsem začla dělat osvojení, tak ehm tak to nebylo nijak upravený, nijak ošetřený a ten soud v podstatě vypadal skoro stejně jako kdybychom se tam dohadovali s rodičema o výživným. Jako stačil souhlas toho biologickýho rodiče, nemusel být účasten toho jednání, proběhlo jedno šetření v domácnosti a ehm a to byl veškerý důkazní materiál a bylo rozhodnuto. Zápis v matrice ehm jako v podstatě jako nevratný a obrovský změny pro to dítě.

Já: A velkej zásah do jeho práv, že jo vzhledem k tomu, že se mění i dědický právo. Zanikaj vztahy k biologický rodině ze strany toho otce...

Irena: Ano. Ke zbytku tý biologický rodiny. Takže jako není to jenom, rozhodně to není jenom o tom že ehm je vypuštěnej ten otec.

Já: Napadá mě setkala jste se někdy s tím, že by v případě nějakých pochybností nebo třeba jenom nejasností ehm ať už ze strany motivů těch budoucích osvojitelů, se využilo toho, že by to dítě nejdříve bylo svěřeno do pěstounský péče a až potom osvojení?

Irena: Nevybavuju si. Ve svý praxi si nevybavuju takovej případ. Ne ne. Vždycky ehm to bylo no a ehm ale uvědomuju si, naopak si uvědomuju případy, kdy tenhle postup by ehm býval byl ku prospěchu, protože ten systém nebo ten ta soudní jednání jsou prostě otázka času je to na dlouho, takže by to bejvalo bylo supr, že to děťátko bylo svěřený do pěstounský péče, ale nebylo to. Nikdy takhle postupováno nebylo nebo v mojí praxi tak takhle.

Já: A vnímáte ještě nějaký, já jsme se předtím ptala na rizika spojený s přímou adopcí, vnímáte nějaký výhody?

Irena: *ticho*

Já: Taková těžká otázka (smích)

Irena: To je, ale je to i protože jakoby říkám ve mně ta přímá adopce prostě evokuje obchod s dětmi a nemůžu se nemůžu se toho ehm pocitu zbavit takže teda výhody.....*dlouhé ticho*....No jedinou jedinou výhodou, ale stejně tak to může být obrovská nevýhoda a riziko, ale já vidím v tom že to děťátko se může v podstatě od prvních svých dnů navazovat na ty osvojitele.

Já: Kde je ale to riziko že se bude navazovat na osobu, která pak nebude vhodná

Irena: přesně tak. Přesně tak.

Já: Máte možnost s někým jako sociální pracovnice diskutovat tadytu problematiku. Máte na to třeba speciální školení na tu přímou adopci, někdo kdo vám zodpovídá otázky, kde byste se mohly poradit, protože ten proces je skutečně komplikovaný?

Irena: Já využívám ehm metodického vedení z krajského úřadu. Není to nebo neuvědomuju si, že by to bylo něco ehm něco jakoby přesně definovaného ehm nebo že by tam seděla kolegyně, která by jako byla nebo na prvním místě ehm řešila otázky přímého osvojení nicméně kolegyně už mají za sebou dlouhou praxi a vždycky když jsem potřebovala tak jak už jsem na začátku říkala potřebovala něco konzultovat co se přímý adopce týká, tak jsem se na ně mohla obrátit a ehm a ehm řešily jsme to, bavily jsme se o těch věcech. Ale není to určitě jsme se vlastně nesetkala s žádným ani školením což třeba teď si uvědomuju, že docela jako postrádam. Určitě. A není ani žádný jakoby přesně nastavený metodický vedení v týchletý oblasti. Takže jakoby není to tak, že bych se neměla kam obrátit ehm ale ehm ale je to, obracím se prostě na nadřízený orgán ehm na ten krajský úřad kde zatím se mi vždycky dostalo ehm jakoby ehm rad a jakoby návodu na řešení tý situace. Na co si dát třeba pozor, co případně ještě při tom soudním jednání ještě vyžadovat a podobně.

Já: Já mám na vás ještě poslední otázku. Vnímáte, že ehm že, co je vlastně vůbec v prospěch toho dítěte. Jestli adopce obecně za každou cenu když to řeknu takhle jestli třeba by měla mít ta přímá adopce přednost před ústavní výchovou? Nebo jestli je to, jo, kde ty práva toho dítěte vlastně jako jsou v týchletý roli?

Irena: No vy mi dáváte. Ach tak. Tak kdybych měla hodnotit tak tohle je úplně nejtěžší otázka ehm.já se budu chtít vyhnout termínu nebo sousloví adopce za každou cenu, ale musím říct, že teda u a zase je tam spousta spousta proměnejch ale ehm pro mě je velkej strašák porucha attachmentu. Takže když to vezmu z tohohle pohledu bylo by fajn pokud by došlo k adopci. Jenže (smích) hned se mi tam prostě dere slovíčko ale, protože to prostě nese sebou obrovské rizik pokud se bavíme o tom přímým osvojení. Ehm tak úplně pokud se bavíme o ehm nepřímým tak určitě míň. Rozhodně míň a opravdu v dnešní době ehm bych řekla, že fakt je to hodně na dobrý cestě a že to prostě ehm že to prostě není tabu to osvojení. Ale ale ta přímá adopce je prostě

obrovské risk. Na druhou stranu ústavní výchova je teda pokud jde pokud jde fakt jako o ty vazby tak to je příšerný. Příšerný. Ale ehm upřímně já nejsem schopná absolutně zhodnotit co je větší riziko. Protože umím si živě představit tu šílenou situaci, kdy ehm z nějakýho důvodu prostě nebo vůbec situace. Buď kdy budou ehm osvojitele chtít zrušit osvojení, protože prostě budou mít pocit, že se dítě v uvozovkách nepovedlo. Nebo že prostě někdy ze začátku toho procesu svěřování dítěte do péče budoucích osvojitelů bude vlastně dobře matka i otec jsou účastníky řízení tak kdy budou chtít vzít ten souhlas s osvojením zpátky nebo jeden z nich. Bohatě to stačí. Ehm a následný prostě boje nebo možný boje o to dítě. Takže ehm se přiznám, že nejsem schopná vůbec zhodnotit, která ta situace je víc v zájmu dítěte (kašel). Myslím si, že je to hodně individuální a každá ta situace může bejt ve výsledku jiná. I když jako já to tady paušalizuju. Já si myslím, že to prostě může bejt jinak.

Já: Dobře. Za mě je to teda všechno. Mě ještě napadá zeptat se jestli vás ještě něco v průběhu toho našeho rozhovoru něco nenapadlo. Někáká myšlenka, něco na co jsem se třeba nezeptala a běželo vám to hlavou co byste třeba chtěla dodat.

Irena: (kašel) já se hrozně omlouvám. Já asi mam pocit, že jsem si poztěžovala na to jak ehm jak je to vlastně špatně nastavený v tom zákoně. Což je věc, která mě prostě trápí a celý to nastavení vlastně celého toho přímýho osvojení ehm tak o tom jsme se taky bavily, ale přijde mi hrozně důležitý zamýšlet se nad a postavit tu věc takhle jako adopce za každou cenu a ta ústávka. To mi přijde jako hodně dobrý a nikdy jsem nad tím tak nepřemýšlela. Takže spíš spíš naopak mám jakoby ehm o čem přemýšlet tak. Asi nemám co co bych k tomu ještě dodala.

Já: Dobře tak já vám mockrát děkuju za rozhovor.

Irena: Já taky děkuju.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Petra Roubíčková

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na aplikovanou psychoterapii a komunikaci

Název práce: Přímá adopce dětí v nové legislativní úpravě občanského zákoníku

Počet stran (bez příloh): 115

Celkový počet stran příloh: 48

Počet titulů české literatury a pramenů: 34

Počet titulů zahraniční literatury a titulů: 0

Počet internetových odkazů: 5

Vedoucí práce: PhDr. Hanka Hejná

Rok dokončení práce: 2017

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Petra Roubíčková

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Přímé osvojení dětí v nové legislativní úpravě občanského zákoníku

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 115

Počet stránek příloh: 48

Počet titulů v seznamu literatury: 34

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Jaký je rozdíl mezi přímým a zprostředkovaným osvojením dítěte z pohledu sociální práce s rodinou osvojeného dítěte?
- 2) Jaká opatření by bylo vhodné přijmout, aby se úskalí přímého osvojení dítěte minimalizovala?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka zvolila téma práce, které mnozí laici, ale i odborná veřejnost, považují za jednoznačně pozitivní, a proto úskalí, které přímé osvojení přináší, má spíše latentní podobu. Autorka v oblasti náhradní rodinné péče má odborné zkušenosti a pozitivní a negativní aspekty přímého osvojení měla možnost vnímat více.

Autorka rozdělila fakticky diplomovou práci do dvou částí – teoretické a výzkumné.

V teoretické části se autorka podrobně věnuje osvojení dítěte z mnoha úhlů pohledu a forem, včetně jejich pozitivních stránek i úskalí.

V praktické části autorka vzhledem k cíli svého výzkumu a volbě tematických okruhů, kterým se ve výzkumu věnuje, vhodně zvolila metodu, formu, volbu výzkumného vzorku i zpracování výzkumu. Zdařilá je také interpretace získaných informací.

V Diskusi autorka využívá vlastních zkušeností v daného oboru sociální práce a závěr této kapitoly shrnuje velmi výstižně výsledek teoretické i výzkumné činnosti autorky při zpracování její diplomové práce.

Formální zpracování diplomové práce odpovídá nárokům na tento druh odborné práce.

Práce je velmi vhodným počinem k odborné diskusi o okolnostech přímého osvojení dítěte a jeho dopadu na konkrétní život osvojevců i osvojitelů.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: 1

Datum, podpis: 19.8.2017

PhDr. Hana Hejná

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Petra Roubíčková
 Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
 Název práce: Přímé osvojení dětí v nové legislativní úpravě občanského zákoníku
 Oponent práce: Mgr. Iveta Jelínková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 115
 Počet stránek příloh: 48
 Počet titulů v seznamu literatury: 34

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

--	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Zjišťuje se v procesu osvojení postoj dětí, které jsou součástí rodiny, která žádá o osvojení? V případě že ano, jaký je postup.

Jak Vy sama vidíte proces přímého osvojení podle nového občanského zákoníku? Jaké procesní změny navrhuje na základě Vámi zjištěných výsledků výzkumu? Došla jste k nějakým návrhům, která by mohly pomoci sociálním pracovníkům nebo samotným osvojitelům?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se ve své diplomové práci zabývá tématem přímého osvojení dítěte v nové legislativě občanského zákoníku. Cílem jejího výzkumu je zmapování přímé adopce s pohledu pracovníků OSPOD a popsání výhod, rizik a úskalí spojených s procesem přímé adopce.

V první části práce, teoretické části nás autorka seznamuje se současnou právní úpravou osvojení, v další části pak definuje základní pojmy své práce. Práce dále pokračuje přehledem forem a druhů osvojení, podrobněji se věnuje přímému osvojení (je stěžejním tématem práce), jeho výhodám a úskalím. Nakonec se zmiňuje o psychologických hlediscích osvojení. Přes rozpačitý začátek se autorka ve své práci dostává k zajímavému a poučným popisu dané problematiky. Text se stává čtivým a pro neinformovaného čtenáře poučným. Jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazují a svým obsahem jsou dobrým podkladem pro následnou výzkumnou část práce.

Jediné, co bych autorce vytkla, je poměrně malý počet zdrojů, ze kterých čerpá. Problém vidím v tom, že ve svém seznamu literatury sice uvádí dostatečný počet publikací, s většinou z nich poté v textu samotném nepracuje. Naopak uvádí v textu zdroje, např. Sedlák (2014) str. 40, apod., Nová (2014), str. 40, apod. Matějček (2002) str. 42, které v seznamu literatury neuvádí. V textu je též několik hrubých pravopisných chyb.

Autorka pro svoji práci zvolila kvalitativní přístup výzkum, použila polo strukturované hloubkové rozhovory, pro něž si vymezila tematické okruhy. Výzkumná část práce obsahuje cíle výzkumného šetření, výběr výzkumného vzorku, sběr a interpretaci dat. Součástí práce jsou opisy rozhovorů. Autorka velmi podrobně zpracovala výsledky výzkumného šetření. Zjištěné interpretovala v tematických okruzích, které si vymezila. Autorce se podařilo na základě rozhovorů se sociálními pracovníky zmapovat problematiku přímého osvojení v rámci nového občanského zákoníku. Autorce bych vytkla nedostatečné informace a respondentkách samých (v jaké lokalitě pracují – Praha, nebo jiná část republiky; jak dlouho trvá jejich praxe v oboru, setkávaly se s procesem osvojením ještě před novým občanským zákoníkem, apod.). Interpretaci dat bych doporučila pro účely diplomové práce kratší, a tím by se pro čtenáře stala zajímavější, přehlednější a čtivější. Na druhé straně musím kladně hodnotit autorčiny postřehy, relevantní připomínky, výstižné a zároveň odborné hodnocení a to nejen v rámci samotné interpretaci dat, ale i v diskusi práce. Autorka prokázala znalost dané problematiky.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: **2 – velmi dobře**

28. 8. 2017

Mgr. Ivetta Jelínková